

ព្រះ
 ច្បាប់បិណ្ឌបាលី
 និង
 សេចក្តីប្រែជាភាសាខ្មែរ
 អភិធម្មបិណ្ឌ
 វិភង្គ ទុតិយភាគ

៨១

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ

ក.ស ២៥០៨

អភិធម្មបិដក

វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

បច្ចយាការវិភង្គោ

[១] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ចយា
សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា កកេ កកេប្បច្ចយា ជាតិ
ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ សោភបរិទេវទុក្ខនោមន-
ស្សុតាយាសា សម្ពុត្តិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ ទុក្ខំ អញ្ញាណំ
ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោទេ អញ្ញាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ អយំ
វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ ទុតិយភាគ

បច្ចយាការវិភង្គ

[១] សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបង្ខំ វិញ្ញាណ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបង្ខំ នាមរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បង្ខំ សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមរូបជាបង្ខំ ជស្សៈ កើតមាន
ព្រោះសឡាយតនៈជាបង្ខំ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបង្ខំ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបង្ខំ ទុក្ខាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបង្ខំ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខានជាបង្ខំ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបង្ខំ ជរាមរណៈ សោកៈ បរិទេវៈ ទុក្ខៈ ទោមនស្សៈ
ទុក្ខាយាសៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបង្ខំ ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ ការមិនដឹងក្នុងហេតុជាទីកើតឡើងនៃទុក្ខ ការមិនដឹង
កងធម៌ជាទីរលត់នៅនៃទុក្ខ ការមិនដឹងកងបដិបទា ជាដំណើរការ
ទីរលត់ទុក្ខ នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

[៣] តត្ថ តតមេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។
 បុញ្ញាភិសង្ខារេ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ អាធនញ្ញាភិស-
 ង្ខារេ កាយសង្ខារេ វេទិសង្ខារេ ចិត្តសង្ខារេ ។
 តត្ថ តតមោ បុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេ-
 តនា កាមាវចរា រូបាវចរា ធានមយា សីលមយា
 ភាវនាមយា អយំ វុច្ចតិ បុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមោ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ អកុសលា ចេតនា
 កាមាវចរា អយំ វុច្ចតិ អបុញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមោ អាធនញ្ញាភិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេតនា
 អរូបាវចរា អយំ វុច្ចតិ អាធនញ្ញាភិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមោ កាយសង្ខារេ ។ កាយសញ្ចេតនា កាយ-
 សង្ខារេ វេទិសញ្ចេតនា វេទិសង្ខារេ មនោសញ្ចេតនា
 ចិត្តសង្ខារេ ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។

[៤] តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ យាធិវិញ្ញាណំ ជីវ្ហវិញ្ញា-
 ណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារ-
 ប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

[៣] បណ្តាបច្ចយាការីទាំងនោះ សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ អបុញ្ញាភិសង្ខារ
 អាធនញ្ញាភិសង្ខារ កាយសង្ខារ វេទិសង្ខារ ចិត្តសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារ
 ទាំងនោះ បុញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាគុសល ជាតាមាវ-
 ចរ និងរូបាវចរ ដែលសម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល
 សម្រេចដោយភាវនា នេះហៅថា បុញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំង
 នោះ អបុញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាអកុសល ជាតាមាវ-
 ចរ នេះហៅថា អបុញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំងនោះ តា-
 ធនញ្ញាភិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាគុសល ជាអរូបាវចរ
 នេះហៅថា អាធនញ្ញាភិសង្ខារ ។ បណ្តាសង្ខារទាំងនោះ កាយសង្ខារ
 តើដូចម្តេច ។ កាយសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា កាយសង្ខារ វេទិសញ្ចេ-
 តនា ឈ្មោះថា វេទិសង្ខារ មនោសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា ចិត្តសង្ខារ ។
 ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

[៤] បណ្តាបច្ចយាការីទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្កវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ យា-
 ធិវិញ្ញាណ ជីវ្ហវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោវិញ្ញាណ នេះហៅថា
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[៥] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។
 អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។ វេទនា
 សញ្ញា ចេតនា ផស្សៈ មនសិការោ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 ធាមំ^(១) ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហា-
 ក្ខតា ចតុជញ្ញំ មហាក្ខតាធំ ឧបាទាយ រូបំ ឥទ្ធិ
 វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥន្ទញ្ច ធាមំ ឥន្ទញ្ច រូបំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។

[៦] តត្ថ កតមំ ជាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតធំ។
 ចក្ខុយតធំ សោតាយតធំ ឃាតាយតធំ ជីវ្ហយតធំ
 កាយាយតធំ មនាយតធំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយា សឡាយតធំ ។

[៧] តត្ថ កតមោ សឡាយតធំប្បច្ចយា
 ផស្សៈ ។ ចក្ខុសម្ពុស្សៈ សោតសម្ពុស្សៈ ឃា-
 សម្ពុស្សៈ ជីវ្ហសម្ពុស្សៈ កាយសម្ពុស្សៈ មនា-
 សម្ពុស្សៈ អយំ វុច្ចតិ សឡាយតធំប្បច្ចយា ផស្សៈ ។

១ ឧ. ច. គត្ត កតមំ ធាមំ វេទនាខ្មោ សញ្ញាខ្មោ សង្ខារខ្មោ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ធាមន្តិ
 ឥមេ បាវេ ទិស្សន្តិ ។

[៥] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ នាមរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមកំមាន រូបកំមាន ។ បណ្តានាម
 និងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ផស្សៈ
 មនសិការៈ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ មហាក្ខតរូប ៤ និងរូបដែលអាស្រ័យមហាក្ខតទាំង ៤
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៦] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ សឡាយតនៈ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ សោតាយតនៈ
 ឃាតាយតនៈ ជីវ្ហយតនៈ កាយាយតនៈ មនាយតនៈ នេះហៅថា
 សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។

[៧] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 សឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុសម្ពុស្សៈ សោតសម្ពុស្សៈ ឃា-
 សម្ពុស្សៈ ជីវ្ហសម្ពុស្សៈ កាយសម្ពុស្សៈ មនាសម្ពុស្សៈ នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ ។

(៨) តត្ថ តត្ថមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ ចត្តុ-
 សម្មស្សជា វេទនា សោតសម្មស្សជា វេទនា យាន-
 សម្មស្សជា វេទនា ជីវ្ហសម្មស្សជា វេទនា កាយ-
 សម្មស្សជា វេទនា មនោសម្មស្សជា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

(៩) តត្ថ តត្ថមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ រូប-
 តណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា តទ្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា ដោដ្ឋត្វ-
 តណ្ហា ធម្មតណ្ហា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។

(១០) តត្ថ តត្ថមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 កាមុបាទានំ ធិដ្ឋុបាទានំ សីលព្វគុបាទានំ អត្តវា-
 ទុបាទានំ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

(១១) តត្ថ តត្ថមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ។
 ទុវិធន ភវេ អត្ថិ តម្មភវេ អត្ថិ ឧបបត្តិភវេ ។
 តត្ថ តត្ថមោ តម្មភវេ ។ បុញ្ញាភិសង្ខារេ អ-
 បុញ្ញាភិសង្ខារេ អានេញ្ញាភិសង្ខារេ អយំ វុច្ចតិ
 តម្មភវេ សព្វប្បំ កវតាបិតប្បំ តម្មភវេ ។

(៨) បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា កើតអំពីចក្ខុសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពី
 សោតសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីយានសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពី
 ជីវ្ហសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្យ វេទនា កើតអំពីមនោសម្ព័ន្ធស្យ
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

(៩) បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ រូបតណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា តទ្ធិតណ្ហា សេតណ្ហា
 ដោដ្ឋត្វតណ្ហា ធម្មតណ្ហា នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។

(១០) បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ កាមុបាទាន ធិដ្ឋុបាទាន សីលព្វគុបាទាន
 អត្តវាឧបាទាន នេះហៅថា ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

(១១) បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ ភវ កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ភវមាន ២ គឺកម្មភវក៏មាន ឧបបត្តិភវក៏មាន ។
 បណ្តាភវពាំងនោះ កម្មភវ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ
 អបុញ្ញាភិសង្ខារ អានេញ្ញាភិសង្ខារ នេះហៅថា កម្មភវ សូម្បីកម្ម
 ពាំងអស់ ដែលជាដំណើរការភវភវ ក៏ឈ្មោះថា កម្មភវដែរ ។

បច្ចយាការវិភង្គ សុត្តន្តកដម្យំ

តត្ថ តតមា ឧបបត្តិករោ ។ កាបករោ រូបករោ អរូប-
 ករោ សញ្ញាករោ អសញ្ញាករោ លោកុញ្ញោសញ្ញាករោ
 ឯតករោ តារករោ ឧត្តករោ តារករោ បញ្ចករោ តារករោ
 អយំ វុច្ចតិ ឧបបត្តិករោ ។ តតិ អយញ្ច តម្កករោ
 អយញ្ច ឧបបត្តិករោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទានប្បច្ចយា
 ករោ ។

[១២] តត្ថ តតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។ យា តេសំ
 តេសំ សត្តានំ តម្កំ តម្កំ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ញាតិ
 ឌីក្កន្តិ អភិធម្មតិ ទទ្ធានំ ចាតុកាភោ អាយតនានំ
 បដិលាភោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៣] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ។
 អត្ថិ ជក អត្ថិ មរណំ ។ តត្ថ តតមា ជក ។

បច្ចយាការវិភង្គ សុត្តន្តកដម្យំ

បណ្ណាភតតាំងនោះ ទបបត្តិភត តើដូចម្តេច ។ តាមភត រូបភត អរូបភត
 សញ្ញាភត អសញ្ញាភត លោកុញ្ញោសញ្ញាភត ឯតរោការ^(១)ភត
 ឧត្តរោការ^(២)ភត បញ្ចរោការ^(៣)ភត នេះហៅថា ទបបត្តិភត ។
 កម្មភតនេះផង ទបបត្តិភតនេះផង នេះហៅថា ភត កើតមាន ព្រោះ
 ទបាទនជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូចច្នេះ ។

[១២] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការចាប់កំណើត ការ
 កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដនៃខន្ធថាវឌ្ឍន៍ ការបានចំពោះទូរោយនេះ
 តាំងឡាយ ណា របស់សត្វតាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្វនិកាយនោះ ។
 នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ ។

[១៣] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ជកនិមរណៈកើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជកក៏មាន មរណៈក៏មាន ។ បណ្ណាជកនិមរណៈ

១ ភតមានខន្ធ ១ តំអសញ្ញាភត ។ ២ ភតនោះមានខន្ធ ៤ តំអរូបភត ។ ៣ ភតមាន
 ខន្ធ ៥ តំភតដ៏រលសព្រើនដ៏ភត ២ ប្រការនេះ ។ អដ្ឋកថា (ព្រះសូត្រ) ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

យា តេសី តេសី សត្តានំ តម្កិ តម្កិ សត្តានំកាយេ
 ជក បរិណតា ខណ្ឌិច្ចំ ចាលិច្ចំ វលិត្តតតា កាយុនោ
 សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិចាតោ អយំ វុច្ចតិ ជក ។
 តត្ថ តតមំ បរណំ ។ យា តេសី តេសី សត្តានំ
 តត្ថា តត្ថា សត្តានិកាយា ចុតិ ចវេនតា កេនា
 អន្តរាជានិ មច្ចុ មរណំ កាលកិរិយា ខន្ធានំ
 កេនា កន្សោវាស្ស និក្ខេបោ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស
 ឧបេច្ឆោ នំ វុច្ចតិ មរណំ ។ ឥតិ អយេព្វ ជក
 ឥទេព្វ មរណំ នំ វុច្ចតិ ជាតិច្បច្ចយា ជកមរណំ ។

(១២) តត្ថ តតមោ សោតោ ។
 ញាតិព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស កោតព្យសនេន វា
 ធុដ្ឋស្ស កោតព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន
 វា ធុដ្ឋស្ស និដ្ឋិព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតព្យសនេន
 ព្យសនេន សមន្តាភិក្ខុស្ស អញ្ញាតព្យសនេន ធុត្តន-
 ប្បេន ធុដ្ឋស្ស សោតោ សោចនា សោចិតត្តំ អ-
 ត្ថោសោតោ អន្តោបរិសោតោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយ-
 នា នោមនស្សំ សោតសល្យំ អយំ វុច្ចតិ សោតោ ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

នោះ ជក តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីចាស់ត្រាំត្រា ធ្មេញទាក់ សក់ស្អែក
 ស្បែកជ្រូញជ្រីវ កាញូចយនៃអាយុ ការចាស់ខ្ញុំខ្លីយនាំងឡាយ
 ណា របស់សត្វទាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្វនិកាយនោះ ។ នេះហៅថា
 ជក ។ បណ្តាជកនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការច្បុក
 ការឃ្លាត ការបែកគ្នាយ ការចាត់បង់ មច្ចុ មរណៈ កាលកិរិយា
 ការបែកគ្នាយនៃខន្ធទាំងឡាយ ការដាក់ចុះខ្លួនសាកសព ការផ្តាច់ផ្តល់
 នូវជីវិតន្ទ្រិយ ណា ចាកសត្វនិកាយនោះ ។ របស់សត្វទាំងឡាយ
 នោះ ។ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជកនេះនិង មរណៈនេះនិង នេះហៅថា
 ជកនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(១២) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សោតៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីសោត អាការសោត តាតនៃសេចក្តីសោត ការស្លូតស្ទួយខាង
 ក្នុង ការគ្រឿមគ្រឿងក្នុង ការជ្រុះស្រវោននៃចិត្ត ការតូចចិត្ត សរតី
 សេចក្តីសោត របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសាភាគៈ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស គឺពេលប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺខន្ធប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រ-
 ភយដោយសេចក្តីវិនាសណាមួយ ឬត្រូវខ្ពុកធម៌ណាមួយប៉ះពាល់ហើយ
 នេះហៅថា សោតៈ ។

[១៨] ធម្មត្ថ តត្ថោ ឧបាសោសោ ។ ប្រាតិក្ស-
 សនេន វា ធុដ្ឋស្ស កោតត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស កោត-
 ត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស
 ធិដ្ឋិត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតត្យសនេន ត្យសនេន
 សមញ្ញាតត្យស្ស អញ្ញាតត្យសនេន ធុត្ថនម្មេន ធុដ្ឋស្ស
 អាយាសោ ឧបាសោសោ អាយាសិតត្ថំ ឧបាសា-
 សិតត្ថំ អយំ វុប្បតិ ឧបាសោសោ ។

[១៩] ឯវមេតស្ស កោវលស្ស ធុត្ថក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស កោវលស្ស
 ធុត្ថក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សហោធានំ ហោតិ ចាតុភារកំ ហោតិ តេន វុប្បតិ
 ឯវមេតស្ស កោវលស្ស ធុត្ថក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធន-
 ដ្ឋាយតនំ ធនដ្ឋាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា

[១៨] បណ្ណាបច្ចយាសារវាំងនោះ ឧបាសោសៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីតាងតឹងចិត្ត ភាពតាងតឹងចិត្ត ភាពចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត របស់
 ច្បងដែលស្រួលសេចក្តីវិនាសញាតិប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសតាងប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺពេលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសស្ថិតប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺឧដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬច្រកបដោយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយ ប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 ឧបាសោសៈ ។

[១៩] គ្រងិតាត្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយភាគរយាំងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការ
 ប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយ
 ភាគរយាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយភាគរយាំងនេះឯង ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២០] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សកើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា

វេទនា វេទនាបច្ចុប្បន្ន តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ
ឧបាទានបច្ចុប្បន្ន ករកំ ករក៍បច្ចុប្បន្ន ជាតិ ជាតិបច្ចុប្បន្ន
ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ធិត្តត្តន្តស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន សង្ខារោ សង្ខារបច្ចុប្បន្ន
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុប្បន្ន ធាមំ ធាមបច្ចុប្បន្ន
ផស្ស្គំ ផស្ស្គបច្ចុប្បន្ន វេទនា វេទនាបច្ចុប្បន្ន
តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុប្បន្ន
ករកំ ករក៍បច្ចុប្បន្ន ជាតិ ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណំ វិវេក-
ស្ស កេវលស្ស ធិត្តត្តន្តស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២២] អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន សង្ខារោ សង្ខារ-
បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុប្បន្ន ធាមរូបំ
ធាមរូបបច្ចុប្បន្ន ឆជ្ជាយតនំ ឆជ្ជាយតនបច្ចុប្បន្ន
ផស្ស្គំ ផស្ស្គបច្ចុប្បន្ន វេទនា វេទនាបច្ចុប្បន្ន

បច្ចុប្បន្ន វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្ស្គជាបច្ចុប្បន្ន តណ្ហា កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ចុប្បន្ន ភត
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ចុប្បន្ន ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ចុប្បន្ន
ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ចុប្បន្ន ហេតុជាតិកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២១] សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុប្បន្ន នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុប្បន្ន ផស្ស្គ
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ចុប្បន្ន វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្ស្គជាបច្ចុប្បន្ន
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ចុប្បន្ន ភត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ចុប្បន្ន ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភតជាបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ចុប្បន្ន ហេតុជាតិ
កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២២] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុប្បន្ន នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុប្បន្ន
អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ចុប្បន្ន ផស្ស្គ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ចុប្បន្ន វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្ស្គជាបច្ចុប្បន្ន

តណ្ហា តណ្ហាបច្ច័យ ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ច័យ ភកេ
 ភកេបច្ច័យ ជាតិ ជាតិបច្ច័យ ជពហរណំ វិវេមេតស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៣] អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ សង្ខារបច្ច័យ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ច័យ ធាមរូបំ ធាមរូប-
 បច្ច័យ សន្មាយតនំ សន្មាយតនបច្ច័យ
 ជស្សោ ជស្សបច្ច័យ វេទនា វេទនាបច្ច័យ តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ច័យ ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ច័យ ភកេ
 ភកេបច្ច័យ ជាតិ ជាតិបច្ច័យ ជពហរណំ វិវេ-
 មេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

បច្ចយរក្ខតំ ។

[២៤] អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារបច្ច័យ វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ វិញ្ញា-
 ណបច្ច័យ ជាតិ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូបបច្ច័យ
 ជស្សាយតនំ ធាមហេតុកំ ជស្សាយតនបច្ច័យ

តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ភកេ កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភកេជាបច្ច័យ ជពទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
 កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយោជន៍នេះ ។

[២៥] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភកេ កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភកេជាបច្ច័យ ជពទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយ
 អាការយោជន៍នេះ ។

ចប់ បច្ចយរក្ខតៈ ។

[២៦] សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមាន
 វិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ មាន
 នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈ ៦

ដស្សោ ចជ្ជាយតនេហេតុកោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 នានប្បច្ចយា កកេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ច្ឆស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៥] អភិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អភិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ នាមប្បច្ចយា
 ដស្សោ នាមហេតុកោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ដស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទា-
 នានប្បច្ចយា កកេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ច្ឆស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានដស្សៈ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វេទនាមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ មានអភិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអភិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដស្សមាន
 នាម ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាមានដស្សៈជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
 ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វេទនាមាន ដោយអាការ
 យ៉ាងនេះ ។

[២៦] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ កម្មាហេតុកំ វិញ្ញាណប្ប-
 ច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូបប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា
 ជសន្តា ធម្មាយតនហេតុកោ ជសន្តប្បច្ចុយា វេទនា
 ជសន្តហេតុកា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចុយា កាមំ កម្មប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កោវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ កម្មាហេតុកំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូប-
 ប្បច្ចុយា សឡាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ សឡាយ-
 តនប្បច្ចុយា ជសន្តា សឡាយតនហេតុកោ ជសន្ត-
 ប្បច្ចុយា វេទនា ជសន្តហេតុកា វេទនាបច្ចុយា

[២៦] សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 មានកាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បាទាន មានតណ្ហា
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះបាទាន
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរា និងមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយភាវាយ៉ាងនេះ ។

[២៧] សង្ខារោ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ មានកាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

[២៩] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា នាមិ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ជសេន្ត
 នាមសម្បយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ប-
 យុត្តា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា
 តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចាទានំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ ទុច្ចាទា-
 នប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៣០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុ-
 ត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមរូប-
 ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបសម្បយុត្តំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជសេន្ត ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ទុច្ចាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា

[២៩] សង្ខាប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយ
 នាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខពាំងអសង្ខារ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣០] សង្ខាប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី៦ ប្រកបដោយនាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 ប្រកបដោយអាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចាទានប្រកបដោយតណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចាទានជាបច្ច័យ

ជាតិ ជាតិប្បព្វយា ជកបរណំ ឯវមេតស្ស គេ-
វលក្ស ឡត្តត្ថិត្តស្ស ភម្មមយោ វោរាតិ ។

[illegible]

សង្ឃបុត្រចិត្ត ។

(၁၆) အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊ အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊
အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊ အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊
အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊ အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊
အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊ အနိစ္စာ၊ အနိစ္စာဗျဉ္ဇနာ၊

ជាតិ ភើតមាន ព្រោះភពជាបង្គុយ ដកនិងមរណៈ ភើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបង្គុយ លោកជាតិភើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ ក៏មិនមាន ដោយ
អាត្មាយ៉ាងនេះ ។

(៣១) សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាមនិងរូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម
និងកាយគនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
ផស្សៈប្រកបដោយកាយគនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈ ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកប
ដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភត កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ ផកនិម្មមរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិក័តទ្បង ខែកងទុក្ខទាំងស្រុង រមែង
មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ច្បាប់សម្រាប់ប្រើប្រាស់ ។

[៣២] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ឆាន កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណំ នាមវ្យាប្បធម្មា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនវ្យាប្ប-
 ធម្មា ចំ នាមំ ធម្មាយតនវ្យាប្បធម្មា ដស្សោ ដស្សវ្យាប្បធម្មា ចំ
 ធម្មាយតនំ ដស្សវ្យាប្បធម្មា វេទនា វេទនាបច្ចយា ចំ
 ដស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា ចំ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានវ្យាប្បធម្មា ចំ
 តណ្ហា ឧបាទានវ្យាប្បធម្មា ភវេ ភវវ្យាប្បធម្មា ជាតិ
 ជាតិវ្យាប្បធម្មា ជកមរណំ ជវេទតស្ស តោវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទាយោ ហោតិ ។

(៣៣) អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារវ្យា-
 ប្បធម្មា ចំ អវិជ្ជា សង្ខារវ្យាប្បធម្មា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
 ណាវ្យាប្បធម្មា ចំ សង្ខារោ វិញ្ញាណាវ្យាប្បធម្មា ជាមំ
 នាមវ្យាប្បធម្មា ចំ វិញ្ញាណំ នាមវ្យាប្បធម្មា ដស្សោ
 ដស្សវ្យាប្បធម្មា ចំ នាមំ ដស្សវ្យាប្បធម្មា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា ចំ ដស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយា ចំ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 ដស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភវ កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជក
 និជមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងស្រុង រឺមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣៣) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន

ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ មោតិ ។

(៣៤) អវិជ្ជាបច្ចយា កវត្ថុរេ កវត្ថុវប្បច្ចយាមិ
 អវិជ្ជា សត្វាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាមិ
 សត្វាវេ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមរូបំ ធាមរូបប្បច្ចយាមិ
 វិញ្ញាណំ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្ប-
 ច្ចយាមិ ធាមរូបំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សនំ ជស្ស-
 ប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
 នាបច្ចយាមិ ជស្សនំ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហា-
 បច្ចយាមិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ កវ-
 ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ មោតិ ។

ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ តត
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជពនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខបាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣៥) សត្វាវ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសត្វាវជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសត្វាវជាបច្ច័យ សត្វាវ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈទី
 ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូបកើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបា-
 ទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជពនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
 វិកើតឡើង នៃកងទុក្ខបាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣៤] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយាចិ
 អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាចិ
 សង្ខារោ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ច-
 យាចិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតនំ សឡា-
 យតនប្បច្ចយាចិ នាមរូបំ សឡាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយាចិ សឡាយតនំ ជស្សប្បច្ច-
 យា វេទនា វេទនាបច្ចយាចិ ជស្សោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបា-
 នាទំ ឧបាទានប្បច្ចយាចិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា
 ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្វក្ខន្ធស្ស កមុទយោ
 ហោតិ ។

អត្ថមញ្ញចក្កំ ។

[៣៥] សង្ខារប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ នាមប្បច្ចយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ ឧបាទានប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។

[៣៥] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះអា-
 យតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ អា-
 យតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ភវកើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ
 ជរាធម៌មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាច្រើនកើតឡើង ខែកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចចំ អត្ថមញ្ញចក្កៈ ។

[៣៦] អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

ដស្សប្បច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វេទនាបច្ចយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ តណ្ហាបច្ចយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ ឧបាទានប្បច្ចយា
 អវិជ្ជា ។ បេ ។ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ធាមរូបប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ដស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កោលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

មាតិកា ។

(៣៩) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សមយេ
 អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សាមនស្សសហគតំ
 ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ វា សន្តារម្មណំ វា តណ្ហា-
 រម្មណំ វា តសារម្មណំ វា ដោដ្ឋន្តារម្មណំ វា ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បដាវត្តា តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា

អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។ បេ ។ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ធាមនីវរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ៦ កើត
 មាន ព្រោះធាមនីវរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កត
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុដ៏កើតឡើង
 រួមគ្នាទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ មាតិកា ។

(៣០) ធម៌ទាំងឡាយ ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ កុដ្ឋ
 សម័យណា អកុសលចិត្ត ដែលច្រឡំដោយសាមនស្ស ប្រគល់ដោយ
 ទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី មានសម្លេងជាអារម្មណ៍ក្តី មានក្លិនជាអារម្មណ៍
 ក្តី មានរសជាអារម្មណ៍ក្តី មានផ្សារជាអារម្មណ៍ក្តី មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី
 ឬក៏ប្រាថ្នាខ្លះអារម្មណ៍ណាហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ

[២០] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម ។
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មាសត្តន្ធោ វេទនំ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម ។

[២១] តត្ថ កតតមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយ-
 តនំ ។ យំ ចិត្តំ មហេ មាធសំ មាធយំ មណ្ឌរំ
 មហេ មនាយតនំ មជ្ឈិម្មំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ
 តត្ថា មហេវិញ្ញាណនាគុ វេទនំ វុច្ចតិ នាមប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ ។

[២២] តត្ថ កតតមា ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ជសេណ ។ យោ ជសេណ ធម្មសនា សម្មុសនា
 សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ជសេណ ។

[២៣] តត្ថ កតតមា ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោ-
 សម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយតំ ចេតោសម្មស្ស-
 ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បដ្ឋយា
 វេទនា ។

[២៤] បណ្ណបច្ចយាការតាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មាស-
 ត្តន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[២៥] បណ្ណបច្ចយាការតាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ហឈ្នះ ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវផង (តិកវន្តចិត្ត) ហៅថា មនាយតនៈ មន្ត-
 ត្រ័យ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មហេវិញ្ញាណនាគុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[២៦] បណ្ណបច្ចយាការតាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
 ប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[២៧] បណ្ណបច្ចយាការតាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីធ្លាក់ពិសារ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ដ៏ធ្លាក់ពិសារ ជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស វេទនា ដ៏ធ្លាក់ពិសារ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេ-
 តោសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

[២៥] តត្ថ កតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
យោ វាតា សាវតា អនុនយោ អនុរោជោ នង្គិ
នង្គិវតោ ចិត្តស្ស សាវតោ អយំ វុច្ចតិ វេទនា-
បច្ចយា តណ្ហា ។

[២៦] តត្ថ កតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
យា និដ្ឋំ និដ្ឋិតំ ។ បេ ។ តិក្ខាយតំ វិបរិយេ-
សត្តាហា វេទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

[២៧] តត្ថ កតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ។
វេបេត្វា ឧបាទានំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពា-
រត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
ប្បច្ចយា ករោ ។

[២៨] តត្ថ កតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វត្តិ អភិធម្មត្តិ
ចាតុកាវេ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

[២៥] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ការត្រេកតា ការ
ក្អួតកាន់ ការកើតរាយ ការស្រើបស្រាល តម្រេកដ៏ខ្លាំង ណា នៃចិត្ត
នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[២៦] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិ
ដូចជាតំណត់ទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស ណា នេះហៅថា
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[២៧] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះឧបា-
ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពារក្ខន្ធ
វិញ្ញាណក្ខន្ធ វៀរវែងតែឧបាទានចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន
ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។

[២៨] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើម ការ
កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា
ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

(២៩) តត្ថ តត្ថមំ ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ ។
 អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ តត្ថមា ជរា ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ជរា ជីវណតា អាយុនោ សិ-
 ហានិ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ តត្ថមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ឧយោ វិយោ កេនោ បរិ-
 កេនោ អនិច្ចតា អន្តរាជានំ ឥនំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយត្តា ជរា ឥនត្តា មរណំ ឥនំ វុច្ចតិ
 ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ ។

(៣០) ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោជានំ ហោតិ ទាតុគារវំ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៣១) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ស-
 ង្ខារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បត្តយា ធាមំ ធាមប្បត្ត-
 យា ជស្សា ជស្សប្បត្តយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា

(២៩) បណ្តាបច្ចុប្បន្នការវិវត្តនោះ ជរាមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរាក៏មាន មរណៈក៏មាន ។
 បណ្តាជរាមរណៈនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។ ការចាស់ត្រាំត្រា ការ
 រួញថយទៅនៃរាង ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា ជរា ។
 បណ្តាជរាមរណៈនោះ មរណៈតើដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការស្លាប់
 ទៅ ការបែកខ្ចាត់ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង ការបាត់បង់
 ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជរានេះផង
 មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(៣០) ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ
 ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមានដោយអាការយ៉ាងនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ រូប កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះរូបជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដក វិហារ

តត្ថា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចុយា តត្ថា កវ-
ប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជពមរណំ ឯវមេតស្ស
(តត្ថលស្ស ឧត្តត្ថច្ចុស្ស សមុទយោ មោតិ ។

(៤២) តត្ថ តត្ថមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថមា អវិ-
ជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សក្ខេតនា
សក្ខេតយតត្ថិ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខា-
រោ ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ បរិនា មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញា-
ណំធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
តត្ថមំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្ប-
ច្ចុយា ធាមំ ។ ធាមប្បច្ចុយា ជស្សនតិ តត្ថ តត្ថមំ
ធាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះភព្វជាដបថ្មីយ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាដបថ្មីយ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាដបថ្មីយ ជពមរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាដបថ្មីយ ហេតុជាតិកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៤២) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិះ គឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាដបថ្មីយ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាដបថ្មីយ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាដបថ្មីយ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាដបថ្មីយ ។
បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាដបថ្មីយ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាដបថ្មីយ ។ អធិប្បាយគ្រងរាក្សថា ជស្សៈ កើត
មាន ព្រោះនាមជាដបថ្មីយ ។ ចុះបណ្តាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។

តត្ថ តតតោ ធាបច្ចុយា ជស្សោ ។ យោ
 ជស្សោ ធុសតា សម្មសតា សម្មសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 ធាបច្ចុយា ជស្សោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៥៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សន្និកោ
 សន្និកោបច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុយា ធាមរូបំ
 ធាមរូបបច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនបច្ចុយា
 ជស្សោ ជស្សបច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ភវេ
 ភវបច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតី ។

(៥៤) តត្ថ តតតោ អវិជ្ជា ។ អយំ វិញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ នោះហោ អកុសលមូលំ

វេទនាទុក្ខ សញ្ញាទុក្ខ សង្ខារកុក្ខ វិញ្ញាណកុក្ខ លើកលែងតែផស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ផស្សៈការពោលព្រូក ការប៉ះ
 ពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅថា ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាសារយ៉ាងនេះ ។

(៥៥) ភ្នំសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាសារយ៉ាងនេះ ។

(៥៦) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ ជាអកុសលមូល

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ-
 ោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
 បដោវិញ្ញាណាធាតុ សំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។ អត្ថិ
 ជាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាទត្ថោ
 សញ្ញាទត្ថោ សង្ខារក្ខត្ថោ សំ វុច្ចតិ ជាមំ ។ តត្ថ
 កតតមំ រូបំ ។ បត្យាយតនស្ស ឧបចាយោ សោ-
 តាយតនស្ស ឧបចាយោ យាតាយតនស្ស ឧបច-
 ាយោ ជីវ្ហយតនស្ស ឧបចាយោ កាយាយតនស្ស
 ឧបចាយោ យំ ក បដិច្ចាម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្តា
 រោធិកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ សំ វុច្ចតិ រូបំ ។ សតិ សធា
 ជាមំ សធា រូបំ សំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ជាមរូបំ ។ ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនន្តិ អត្ថិ ជាមំ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ធម្មតា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹង
 អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារទន្ធ
 នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។
 ការសន្សំនៃចក្ខុយានៈ ការសន្សំនៃសោតាយានៈ ការសន្សំនៃឃា-
 នាយានៈ ការសន្សំនៃជីវ្ហយានៈ ការសន្សំនៃកាយាយានៈ ឬក៏រូប
 ដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយត្រង់
 ពាក្យថា រាយានៈ ៧៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមក៏មាន

អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាឧប្បោ សញ្ញា
 ឧប្បោ សង្ខារត្ថិធម្មោ ឥទំ វុត្ថតិ ជាមំ ។ តត្ថ កតតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្ឋាយ បរោវិញ្ញាណាតត្ថ វុត្ថតិ
 ឥទំ វុត្ថតិ រូបំ ។ តត្ថ ឥទត្ថា ជាមំ ឥទត្ថា រូបំ ឥទំ វុត្ថតិ
 ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយត-
 នំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា បរោ-
 វិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុត្ថតិ ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។
 តត្ថ កតតមោ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជកេស្ក ។ យោ
 ជកេស្ក ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិតត្ថំ អយំ វុត្ថតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជកេស្ក ។ បេ ។ តេន វុត្ថតិ
 ឯវមតស្ក កេវលស្ក ទុក្ខត្ថន្ធក្ក ឥទ្ធិយោ
 ហោតីតិ ។

(૯૯) જાસ્ટી સભાએ સર્વિચ્છાલપત્તયા સર્વજન
સર્વજનપત્તયા રીજાનાં રીજાનાં પત્તયા નાકરુપ
નાકરુપપત્તયા સર્વજનસભા સર્વજનસભા
સર્વજન સર્વજનપત્તયા રીજાનાં રીજાનાં પત્તયા જાસ્ટી

រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម និង រូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះពេស្រ័យ
នូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះឯង រូបនេះឯង ឆ្លុះហៅ
ថា នាមនិងរូប ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ លេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការឆ្លុះឆ្លុះ
ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេយ្យ
ព្រោះហេតុនោះ រើបលោកថា ហេតុជាដ៏កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រើមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៥) ភូមិសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

តណ្ហា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ករេ
កវច្ឆុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជពបរណំ ឯវមេតស្ស
តេវលស្ស ឧត្តត្ថុន្ទស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៥៦] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ អវិជ្ជា-
បច្ចុយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារេ ។
តត្ថ តតមំ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ យំ
ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
នាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
តតមំ វិញ្ញាណាបច្ចុយា នាមរូបំ ។ អត្ថំ នាមំ
អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។ តត្ថ
តតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាននស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដកនិវរណៈ កើត
មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៥៧] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (ខ្វះអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ នេះហៅ
ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
នោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាម
និរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំនៃចក្ខុយាននៈ ។ បេ ។

កាយាយតនសន្ត ឧបយោ យំ វា បដិច្ចាប្បិ
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តំ វិចិត្តំ ហត្ថកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា ធាមិ
 ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាម-
 រូបំ ។ ធាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ អត្ថំ ធាមិ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមិ ។ វេទនាឧត្តា
 សញ្ញាឧត្តា សង្ខារត្តាឧត្តា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមិ ។
 តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា
 យត្វា រូបំ ធិក្សាយ មហាវិញ្ញាណធាតុ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា ធាមិ ឥទត្វា
 រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាម-
 រូបប្បដ្ឋយា សឡាយតនំ ។ ចត្តាយតនំ សោតា-
 យតនំ ឃានាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ កាយាយតនំ ប-
 ធាយតនំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបប្បដ្ឋយា សឡាយត-
 នំ ។ តត្ថ កតតមោ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។
 យោ ជស្សោ ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិទ្ធិត្ថំ
 អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ។ បេ ។

ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏ប្រដិទណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្ត
 ជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ រាជិហ្វាយត្រង់តាត្យថា កាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខ្លួន សញ្ញាខ្លួន
 សង្ខារខ្លួន នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប
 តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្របទាំង ៤ ក្តី មហាវិញ្ញាណធាតុ ប្រត្រឹក្ត
 ៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា ក្តី នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
 រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចត្តាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ ឃានាយតនៈ ១
 ជីវ្ហាយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ នេះហៅថា កាយតនៈ
 ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ផស្សៈ ការភាវៈត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការឆ្លុះឆ្លាំង ណា នេះហៅ
 ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ កាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិស្ណុ

តេជ វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សប្បនយោ ហោតីតិ ។

បច្ចយចក្កំ ។

(៥៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ។
អវិជ្ជាហេតុកា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ
នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមហេតុកំ ធម្មាយតន-
ប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
ហេតុកា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ
ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សប្បនយោ ហោតី ។

(៥៨) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនិស្សន្នំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកា ។

អភិធម្មបិដក វិស្ណុ

ព្រោះហេតុនោះ ដើមលោកនាមថា ហេតុជាដើមកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចយចក្កៈ ។

(៥៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ កាយនេះទី៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈមានកាយនេះទី៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយនេះ
ទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភវ កើត
មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរា
និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដើមកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យា បេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកា ។ តត្ថ
 កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មេតា មានសំ ។ បេ ។ តត្ថា មេតាវិញ្ញាណាតត្ថ
 ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។
 តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណ-
 ហេតុកំ ។ វេទនាទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សង្ខារក្ខន្ធា
 ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណហេតុ-
 កំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាម-
 ហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មេតា មានសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មេតាវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ធាមហេតុកំ ។ តត្ថ កតមោ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ។ យោ
 ជស្សោ ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ។

បេតនា ការបេប្បំ ភាពនៃការសង្ស័យ (នូវការឃ្លៀង) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេតាវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ នាមមានវិញ្ញាណ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេតា-
 វិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈ
 ទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការពាំងនោះ ជស្សៈមានអាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការរាល់គ្រប់ ការ
 ប៉ះពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ជស្សៈមានអាយតនៈទី
 ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

តត្ថ តត្ថមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សហេតុកា ។
 យំ ចេតសិតំ សាតំ ចេតសិតំ សុខំ ចេតាស.
 ម្ហស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្ហស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ជស្សហេតុកា ។ តត្ថ តត្ថមា វេទនា-
 បច្ចយា តត្ថា វេទនាហេតុកា ។ យោ ភកោ
 សាវតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវតោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា តត្ថា វេទនាហេតុកា ។ តត្ថ ត-
 តមំ តត្ថាបច្ចយា ឧបាទានំ តត្ថាហេតុកំ ។ យា
 ធិដ្ឋំ ធិដ្ឋិតំ ធិដ្ឋិតហំ ធិដ្ឋិតន្តារោ ធិដ្ឋិត្យកាយិកំ
 ធិដ្ឋិត្យដ្ឋិតំ ធិដ្ឋិត្យត្រាជំ តាហោ បដិគ្គាហោ អភិ-
 ធិវេសោ បរមាសោ កុម្មក្កោ មិច្ឆាបដោ មិច្ឆត្តិ
 តិត្តាយតំ វិបរិយេសត្តាហោ ឥទំ វុច្ចតិ តត្ថាប-
 ច្ចយា ឧបាទានំ តត្ថាហេតុកំ ។ បេ ។ តេន វុច្ច-
 តិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទ-
 យោ ហោតីតិ ។

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនាមានជស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវការឃ្លាញ ជាទីត្រេកអរ
 ជាសុខ កើតអំពីចេតាសម្ហស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្ហស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាមានជស្សៈជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ តត្ថាមាន
 វេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា តត្ថា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការទាំងនោះ ឧបាទានមានតត្ថាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតត្ថា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ធិដ្ឋំ ឯណើតធិដ្ឋំ វិប្រាស្យាតធិដ្ឋំ
 ផ្លូវឆ្ងាយធិដ្ឋំ ចម្រើនធិដ្ឋំ សេចក្តីញាប់ញ័រធិដ្ឋំ សង្ខារជនៈធិដ្ឋំ
 ការប្រកាន់ ការប្រកាន់មាំ ការជាប់ជំពាក់ ការស្ទាបរវៃវិល ផ្លូវ
 កាក្រក់ ផ្លូវខុស សភាខុស លទ្ធិដូចជាកំរង ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែង
 រកខុស ណា នេះហៅថា ឧបាទាន មានតត្ថាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះតត្ថាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ វេទនាហេតុតោល
 ថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងឥសន្តរៈ វេទនាមាន ដោយ
 តាការយ៉ាងនេះ ។

[៥៩] តស្មី សវនេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហតុកោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហ-
 តុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណហតុកំ នាមប្ប-
 ច្ចយា ជនេន នាមហតុកោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 ជស្សហតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហតុកោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហតុកំ ឧបាទានប្ប-
 ច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវរេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[៦០] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កី មោហា អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាហតុកោ ។ យា ចេតនា ករត្ថានា
 ករត្ថេយិកត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អ-
 វិជ្ជាហតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារហតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មហេ មានសំ ។ បេ ។

[៥៩] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម មានវិញ្ញាណជាហតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ជស្សៈ មាននាមជាហតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា មានជស្សៈជាហតុ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មាន
 តណ្ហាជាហតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាច្រើនកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសលមូល
 ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារមាន
 អវិជ្ជាជាហតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការឃ្លាំង) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 មានអវិជ្ជាជាហតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។

តថា បរោវិញ្ញាណាធាតុ ឥមំ វុច្ចតិ សម្មារម្មណ្ឌ
 វិញ្ញាណំ សម្មារម្មណ្ឌតំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណម្ប-
 ច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណរម្មណ្ឌតំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សម្មារម្មណ្ឌ ឥមំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណម្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណរម្មណ្ឌតំ ។ នាមម្បច្ចយា ជស្សោ នាមរម្មណ្ឌ-
 កោតិ តត្ថ កតតមំ នាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេ-
 ទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មារម្មណ្ឌ វិញ្ញាណក្ខន្ធនា
 ឥមំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ កតតមា នាមម្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមរម្មណ្ឌតំ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា
 សម្មុសនា សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ចតិ នាមម្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមរម្មណ្ឌតំ ។ បេ តេន វុច្ចតិ ឯវេម-
 តស្ស កោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៦០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារម្ម
 អវិជ្ជារម្មណ្ឌតំ សម្មារម្មណ្ឌ វិញ្ញាណំ សម្មារ-
 ម្មណ្ឌតំ វិញ្ញាណម្បច្ចយា នាមរម្មំ វិញ្ញាណរម្មណ្ឌ-
 តំ នាមរម្មម្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរម្មរម្មណ្ឌតំ

មរោវិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ បណ្តាបច្ច័យ-
 ការទាំងនោះ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះ
 ហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។
 អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា ជស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកលែងតែជស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ជស្សៈមាន
 នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ
 ការពាល់ក្រូច ការប៉ះពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ជស្សៈ
 មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបលោកពោលថា ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង ខែក្នុងខ្ញុំគូរទាំងសន្តិះ វេទន
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ មាបរិមិទ្ធរមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទាំង៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប

ធម្មាយតបច្ចយាយ ផស្សៈ ធម្មាយតបេហតុកោ
 ផស្សបច្ចយាយ វេទនា ផស្សបេហតុកោ វេទនា-
 បច្ចយាយ តណ្ហា វេទនាបេហតុកោ តណ្ហាបច្ចយាយ
 ឧបាទានំ តណ្ហាបេហតុកំ ឧបាទានបច្ចយាយ កថា
 កវច្ចយាយ ជាតិ ជាតិបច្ចយាយ ជរាមរណំ វិវមេតស្ស
 កោវេសស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ រោតិ ។

[៦២] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហា អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយាយ សង្ខារេ អវិជ្ជាបេហតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចតនា សញ្ចតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយាយ
 សង្ខារេ អវិជ្ជាបេហតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខា-
 រច្ចយាយ វិញ្ញាណំ សង្ខារបេហតុកំ ។ យំ ចិត្តំ
 មោហា មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បរោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ
 វុច្ចតិ សង្ខារច្ចយាយ វិញ្ញាណំ សង្ខារបេហតុកំ ។

ជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានកាយតនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 កថា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកថាជា
 បច្ច័យ ជរាឆិនមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមជ្ជមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តទ្ធិតីអវិជ្ជា មោហា ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចក្ខុ-
 យតនស្ស ឧបចរយា ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចរយា យំ វា បដិញ្ញាម្យំ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាប្ប-
 ដ្ឋយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ ធាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធាមយតនំ ធាមរូបហេតុកត្តិ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ បដិញ្ញាណាធាតុ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធាមយតនំ ធាមរូបហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មដោ
 មាធសំ ។ បេ ។ តត្ថា មដោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ

បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ ខែចកាយគនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំខែ
 កាយគនៈ ឬក៏រូបវិទ្យាណ ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយគ្រងពាក្យថា កាយគនៈ
 រឺ ឯ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបពាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិង
 រូបពាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 ការស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ
 កាយគនៈរឺ ឯ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្យ៉ាង សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា

នាមរូបប្បដូយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហតុកំ ។
 តត្ថ តត្ថសោ ធម្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ ធម្មាយ-
 តនហតុកោ ។ យោ ជស្សោ ផុសនា សម្មុសនា
 សម្មុសិតតំ អយំ វុទ្ធិតិ ធម្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ
 ធម្មាយតនហតុកោ ។ បេ ។ តេន វុទ្ធិតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[៦៣] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហតុកោ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហតុកំ វិញ្ញាណប្បដូយា នាមរូបំ វិញ្ញាណហតុ-
 កំ នាមរូបប្បដូយា សន្មាយតនំ នាមរូបហតុកំ
 សន្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ សន្មាយតនហតុកោ
 ជស្សប្បដូយា វេទនា ជស្សហតុកោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាហតុកោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាហតុកំ ឧបាទានប្បដូយា ភវេ ភវប្បដូយា
 ជាតិ ជាតិប្បដូយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

អាយតនះ រឺ ៦ មាននាមនិងរូបជាហតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈមានអាយតនះ រឺ ៦ ជាហតុ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនះ រឺ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់ ការខ្វែងខ្វាច់ ណា នេះហៅថា ផស្សៈមាន
 អាយតនះ រឺ ៦ ជាហតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនះ រឺ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហតុនោះ រឺ បេលោកពោលថា ហតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រឺ មន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៣] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនះ ៦ មាននាមនិងរូបជាហតុ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនះ ៦ ជាហតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនះ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រឺ មន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៤] តត្ថ តតទមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កី ខោហោ អតុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតទមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចតនា សញ្ចតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាប-
 ច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ តតមិ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ ។ តត្ថ តតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម-
 រូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ។ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ តតមិ នាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ នាមំ ។ តត្ថ តតមិ រូបំ ។
 ចក្ខុយាតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ កំ បនញ្ញាឡំ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥនឡា នាមំ ឥនឡា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ

[៦៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា ហេហៈ ជា
 អតុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណជាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយា-
 យតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា

[៦៥] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 សម្បយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ នាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ
 នាមប្បច្ចយា ឆដ្ឋាយតទំ នាមសម្បយុត្តំ ឆដ្ឋាយ-
 តនប្បច្ចយា ជស្សោ ឆដ្ឋាយតនសម្បយុត្តា ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 តេវលក្ស្មំ ធុត្តុត្តុក្ខស្សំ សមុទយោ ហោតិ ។

[៦៦] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 ភនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលក្ខំ មោហោ អកុ-
 សលម្បលំ អយំ វុត្ថុតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ យា
 ចេតនា ករត្ថានំ ករត្ថានយុត្តំ អយំ វុត្ថុតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។

[៦៥] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយរាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា
 ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បដ្ឋត្ថយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្ប-
 យុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បដ្ឋត្ថយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋត្ថយា ធាមំ
 វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខា-
 រក្ខន្ធទ្វា ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋត្ថយា ធាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតមំ ធាមប្បដ្ឋត្ថយា ធម្មាយតនំ
 ធាមសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមប្បដ្ឋត្ថយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតមោ ធម្មាយ-
 តនប្បដ្ឋត្ថយា ជសេក្ខា ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ
 ជសេក្ខា ដុស្សនា សម្មសង្ខារា សម្មសតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋត្ថយា ជសេក្ខា ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។
 តត្ថ តតមោ ជស្សប្បដ្ឋត្ថយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តោ ។

បណ្តាបច្ច័យការតាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតឥតវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការតាំងនោះ នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការ
 តាំងនោះ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតឥតវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ច័យការតាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
 ពាល់ ការខ្ពកខ្ពន្ធិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី
 ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការតាំងនោះ
 វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចេតសំគំ សាគំ ចេតសំភំ សុខំ ចេតសា-
 ម្មស្សនំ សាគំ សុខំ វេទយំគំ ចេតសាម្មស្សនា
 សាគា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សសម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតមា វេទនា-
 បច្ចយា តត្ថា វេទនាសម្បយុត្តា ។ យោ វគោ
 សាវត្ថា ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវត្ថា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា តត្ថា វេទនាសម្បយុត្តា ។ តត្ថ
 តតមំ តត្ថា បច្ចយា ឧបាទានំ តត្ថា សម្ប-
 យុត្តំ ។ យា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតំ ។ បេ ។ តត្ថាយតទំ
 វិបស្សនស្តានា វេទំ វុច្ចតិ តត្ថា បច្ចយា ឧបាទានំ
 តត្ថា សម្បយុត្តំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវាចស្ស
 តេវេស្ស ឧត្តត្ថត្ថស្ស សមុទយា ហោតីតិ ។

[២៩] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 អវិជ្ជាសម្បយុត្តា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ក-
 ម្មារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណ-
 សម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ដស្ស នាមសម្បយុត្តា

សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលភាពធូលី ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតសាម្មស្ស វេទនា
 ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតសាម្មស្ស នេះហៅថា វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ តច្រេក តច្រេកទាំង ។ បេ ។ តច្រេកទាំង ណា ខែចិត្ត
 នេះហៅថា តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ។ បាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស ណា នេះហៅថា
 ។ បាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែក្នុងខ្លួន
 ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយភាគាយ៉ាងនេះ ។

[៦៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

សស្សៈប្បដ្ឋយា វេទនា សស្សៈសស្សៈយុត្តា វេទនាបដ្ឋយា
 តណ្ហា វេទនាសស្សៈយុត្តា តណ្ហាបដ្ឋយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសស្សៈយុត្តិ ឧបាទានបដ្ឋយា តតេ កវប្ប-
 ដ្ឋយា ជាតិ ជាតិបដ្ឋយា ឧបាទានំ វេទនាសស្សៈ
 តណ្ហាសស្សៈ ឧបាទានបដ្ឋយា សមុទយោ ហោតិ ។
 (៦៨) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាលំ
 អនុស្សនំ ។ យេ ។ អវិជ្ជាលក្ខណំ មោហា អត្តសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា អវិជ្ជា-
 បដ្ឋយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ យា មេតថា
 សក្កោតថា សក្កោតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បដ្ឋយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតមំ
 សង្ខារបដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តិ ។ យំ ចិត្តំ
 មេតថា មោហំ ។ យេ ។ តត្ថា មេតាវិញ្ញាណាធាតុ វេទនំ
 វុច្ចតិ សង្ខារបដ្ឋយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តិ ។ តត្ថ
 តតមំ វិញ្ញាណបដ្ឋយា ធាតុំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តិ ។

វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 ប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកប
 ដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជននីមមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។
 (៦៨) បណ្តាបច្ចយាភាវទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ភាវនីយ៍ ភាវនីយេញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ
 ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាភាវ
 ទាំងនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ភាវសន្សំ ភាពនៃភាវសន្សំ ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាភាវទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេតាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាភាវទាំងនោះ នាបប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារប្បដិទ្ធា វេទនា វិញ្ញាណប្បដិទ្ធា ធាមិ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ។ ធាម-
 ប្បដិទ្ធា ជេស្ឋា ធាមសម្មយុត្តានិ វត្ថុ វត្ថុបិ
 ធាមិ ។ វេទនា ជេស្ឋា វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ វេទនា វិញ្ញាណ ធាមិ ។ វត្ថុ
 កត្តា ធាមប្បដិទ្ធា ជេស្ឋា ធាមសម្មយុត្តា ។
 យោ ជេស្ឋា ធម្មសា សម្មសា សម្មសិទ្ធិ អយិ
 វុត្ថុ ធាមប្បដិទ្ធា ជេស្ឋា ធាមសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 តេន វុត្ថុ វិវេកស្ម តេវលស្ម វុត្ថុក្ខន្ធស្ម
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៦៩) តស្មី សហយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជា-
 សម្មយុត្តា សង្ខារប្បដិទ្ធា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្មយុត្តំ
 វិញ្ញាណប្បដិទ្ធា ធាមិ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ធាមិ ធាម-
 ប្បដិទ្ធា ធម្មាយតនំ ធាមសម្មយុត្តំ ធម្មាយតន-
 ប្បដិទ្ធា ជេស្ឋា ធម្មាយតនសម្មយុត្តា ជេស្ឋប្បដិទ្ធា
 វេទនា ជេស្ឋសម្មយុត្តា វេទនាបច្ចយា វត្ថុវា វេទនា-
 សម្មយុត្តា វត្ថុវា បច្ចយា វុត្ថាធានំ វត្ថុវា សម្មយុត្តំ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អភិធម្មយក្រដ៍ពាក្យថា
 ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែផស្សៈបេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិប
 ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើងនៃកងវុត្ថុទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦៩) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ គណ្ណប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ វុត្ថុទាំងអស់ប្រកបដោយគណ្ណ កើតមាន ព្រោះគណ្ណជាបច្ច័យ

ឧបាទានឧប្បជ្ឈយា ភកេ ភវន្តជ្ឈយា ជានិ ជានិប្ប-
 ជ្ឈយា ជរាមរណំ ឯវេសនស្ស តេវលស្ស ឱក្ខ-
 ត្វន្ធស្ស សមុទយា ហេតិ ។

[៧០] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ច-
 យា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ តតមំ
 សង្ខារឧប្បជ្ឈយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 មុទ្ធា មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាតតុ
 វនំ វុច្ចតិ សង្ខារឧប្បជ្ឈយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្ប-
 យុត្តំ ។ តត្ថ តតមំ វិញ្ញាណាឧប្បជ្ឈយា នាមរូបំ
 វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមំ ។ តត្ថ នាមំ តត្ថ
 រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វនំ វុច្ចតិ នាមំ ។

ភត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជា
 បច្ច័យ ជននិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយពាការយ៉ាងនេះ ។

[៧១] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្ត្រីគឺអវិជ្ជា មោហា
 ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខ្សឹមការម្នាស់)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
 ការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិង
 រូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា បនញ្ញាម្បិ អត្ថិ រូបំ
 ចិត្តនំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ធាមំ ។
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តន្តំ អត្ថិ
 ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនា-
 ឡោ សញ្ញាឡោ សង្ខារត្តោ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។
 តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ មោធាវិ-
 ញ្ញាណធាតុ វុត្តតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ
 កតតមំ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុ-
 ត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មោធា មានសំ ។ បេ ។ តត្ថ
 មោធាវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធិស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។

បណ្តានាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាតនៈ ឬក៏ រូបវិវេកា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយគ្រងពាក្យថា កាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាម
 ក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិវរូប
 នោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មោធាវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 កាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
 ទាំងនោះ កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូប
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មោធាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 និវរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យោ ជេស្មោ ធុសនា សម្មសយា សម្មសិតតិ
 អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជេស្មោ ធម្មាយ-
 តនសម្មយុត្តោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៧១] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា ករុណា
 អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណស-
 ម្មយុត្តំ ធាមំ ធាមរូបប្បច្ចយា សន្មាយតនំ ធាម-
 សម្មយុត្តំ សន្មាយនប្បច្ចយា ជេស្មោ សន្មាយត-
 នសម្មយុត្តោ ជេស្មប្បច្ចយា វេទនា ជេស្មសម្ម-
 យុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្មយុត្តំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៧២] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ ហោហោ អកុសលមូលំ

ជេស្មៈ ការពាលត្រៃ ការបិទពាល ការទន្ទ្រកទន្ទ្រិច ណា នេះហៅ
 ថា ជេស្មប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពាលថា ហេតុជាដំកើត
 ឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៣] តសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ជេស្មប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ វេទនាប្រកបដោយជេស្មៈ កើតមាន
 ព្រោះជេស្មៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភវាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដំ
 កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះដំកើត ហោហោ អកុសលមូល

អយំ វុត្ថុតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ ចេតនា អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា សារោ-
 តនា សារោតយិតតំ អយំ វុត្ថុតិ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ កតមំ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ
 ចិត្តំ បរោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មរោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ឥទំ វុត្ថុតិ សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណបច្ចយា ជា-
 បរុបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។ អត្ថំ ជាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ជាមំ ។ វេទនាទក្ខោ
 សញ្ញាទក្ខោ សង្ខារក្ខោ ឥទំ វុត្ថុតិ ជាមំ ។ តត្ថ
 កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាននស្ស ឧបចាយោ ។ បេ ។
 កាយាយាននស្ស ឧបចាយោ យំ វា បទញ្ញម្យំ អត្ថំ
 រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុត្ថុតិ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ជាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុត្ថុតិ
 វិញ្ញាណបច្ចយា ជាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ជាមំ ។

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ កាតខែការសន្សំ (ខ្ញុំវិការម្នាក់) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងវិការម្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរុប ជានាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តា
 នាមនិរុបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ ខែចក្ខុយានន ។ បេ ។
 ការសន្សំ ខែកាយាយានន ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មាន
 ចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូប
 នេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ អធិប្បាយ

នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្យាយតនំ នាមសម្បយុត្តន្តំ អត្ថិ
 នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនា-
 ឧបាសញ្ញាឧបាសញ្ញា កម្មវត្ថុនា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ តតមំ រូបំ ។ ចត្តារក ច មហាភូតា យត្ថា រូបំ
 និស្សាយ មហាវិញ្ញាណាត្ថ វត្ថុតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ តតមំ នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្យាយតនំ នាម-
 សម្បយុត្តំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ ។ មនាយតនំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បដ្ឋយា សន្យាយតនំ នាមស-
 ម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតមោ សន្យាយតនប្បដ្ឋយា
 ធម្មស្សា សន្យាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ ធម្មស្សា
 ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិក្ខតំ អយំ វុច្ឆតិ ស-
 ន្យាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មស្សា សន្យាយតនសម្បយុត្តោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ វិវមេតស្ស កេវលស្ស ធុត្ថ-
 ត្ថទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

សម្បយុត្តកក្កំ ។

ត្រឡប់តាមថា អាយតនៈ ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារទន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាភូត-
 រូប ៤ និងមហាវិញ្ញាណាត្ថ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចត្តាយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ ៦ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្ន-
 ការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយ-
 តនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការរាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់
 ការឆ្លុះឆ្លាំង ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 រឿងរាល់ថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ឯ សម្បយុត្តកក្កំ ។

(៧៣) តស្មី សហយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចយាចិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាចិ សង្ខារេ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម
 នាមប្បច្ចយាចិ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយាចិ នាម ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
 ស្សោ ជស្សប្បច្ចយាចិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយាចិ ជស្សោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧ-
 បាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយាចិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ច-
 យា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាម-
 រណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តស្ស សទុយោ
 ហោតិ ។

(៧៤) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ កត្តា-
 ណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តី មោហោ អ-
 កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

(៧៥) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ អាយត-
 នៈ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជា
 បច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៦) បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

[៧៥] តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។

យោ ។ យោ ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ
អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ
កតតមា សង្ខារប្បច្ចយាមិ អវិជ្ជា ។ យំ
អញ្ញាលំ ឧទស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ
អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយាមិ
អវិជ្ជា ។

[៧៦] តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។

យំ ចិត្តំ មហោ មាធសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មហាវិញ្ញា-
ណធាតុ វេទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
តត្ថ កតតមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាមិ សង្ខារោ ។
យោ ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្ថំ អយំ
វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាមិ សង្ខារោ ។

[៧៧] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។

វេទនាឧទ្ធា សញ្ញាឧទ្ធា សង្ខារត្តាឧទ្ធា វេទំ វុច្ចតិ

[៧៥] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះ

អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័
(ទ្រុកទ្រោម) ណា នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនយឺញ ។ បេ ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហាៈ
អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
បច្ច័យ ។

[៧៦] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះ

សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការទ្រុកទ្រោម សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
យាការតាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័ (ទ្រុកទ្រោម) ណា
នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[៧៧] បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាឧទ្ធា សញ្ញាឧទ្ធា សង្ខារត្តាឧទ្ធា នេះហៅថា

វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាបប្បច្ចយា មិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មរោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាបប្បច្ចយា មិ វិញ្ញាណំ ។

(៧៧) តត្ថ កតតមំ ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មរោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ តត្ថ កតតមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា មិ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ ឥទំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា មិ ធាមំ ។

(៧៨) តត្ថ កតតមា ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សៈ ។ យោ ផស្សៈ ធុសតា កម្មុសតា សម្មុសិតត្ថំ មយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សៈ ។ តត្ថ កតតមំ ផស្សប្បច្ចយា មិ ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មរោវិញ្ញាណាតតុ ឥទំ វុច្ចតិ ផស្សប្បច្ចយា មិ ធម្មាយតនំ ។

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី ដឹងតាមរូប សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពី វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

(៧៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាមរូប សេចក្តី ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តា បច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើ ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

(៧៩) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់គ្រូ ការ ប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាមរូប សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណាតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៧០] តត្ថ តតមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយិកំ ចេតាសម្មស្ស-
 ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា
 ចិ ដស្សេ ។ យោ ដស្សេ ធុសេនា សម្មសេនា
 សម្មសិកត្តំ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយាចិ ដស្សេ ។

[៨០] តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
 យោ រតោ សារតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារតោ
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ តត្ថ តត-
 មា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ
 សុខំ វេទយិកំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។

[៨០] បណ្តាបច្ចយាការវាងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នា ជាទីត្រេកអរ ជា
 សុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាងនោះ ផស្សកើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការ
 ទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សកើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[៨១] បណ្តាបច្ចយាការវាងនោះ តណ្ហាកើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក
 ខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ។

[៨២] តត្ថ កតតមំ តត្ថាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 យា ធិដ្ឋិ ធិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ តត្ថាយតតំ វិបវិយ-
 តត្ថាយោ ឥដ្ឋិ វុច្ឆតិ តត្ថាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 តត្ថ កតតមា ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តត្ថា ។ យោ
 ឧតោ សាឧតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្មំ សាឧតោ ឥយំ
 វុច្ឆតិ ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តត្ថា ។

[៨៣] តត្ថ កតតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ ។
 ។ បេត្ថា ឧបាទានំ វេទនាចក្ខោ សញ្ញាចក្ខោ ស-
 ម្ពាវត្តក្ខោ វិញ្ញាណត្តក្ខោ ឥយំ វុច្ឆតិ ឧបាទាន-
 ប្បច្ចយា ករេ ។

[៨៤] តត្ថ កតតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
 យា ភេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ ធិត្ថត្ថំ អភិធិ-
 ត្ថត្ថំ ចាតុភារេ ឥយំ វុច្ឆតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[៨៥] តត្ថ កតតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។
 អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ កតតមា ជរា ។

[៨២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ទុបាទានកើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ធិដ្ឋិ ដំណើរធិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិដូច
 ជាគំនិត ការប្រកាន់គង់ការស្វែងរកទុស ណា នេះហៅថា ទុបា-
 ទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ។

[៨៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនេះ ភព កើតមាន ព្រោះទុបា-
 ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវត្តខន្ធ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធ លើកតែទុបាទានចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះទុបា-
 ទានជាបច្ច័យ ។

[៨៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតព្រម ការផ្ទុះផ្តើមឡើង
 ការកើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ
 ហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[៨៥] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជរាធិមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរាក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាជរាធិមរណៈទាំងនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។

យា តេសំ ធម្មានំ ជរា ជីវណតា វាយុនោ សិ-
 ហានំ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ តត្ថមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វុយោ កេនោ បរិកេ-
 នោ អនិច្ចតា អន្តរាជានំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយត្វា ជរា ឥទត្វា មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជា-
 តិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។

(៨៦) ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមាជានំ ហោតិ នាតុកាវេ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៨៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយោ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ
 នាមប្បច្ចយា វសេន្ត វស្សប្បច្ចយាបិ នាមំ

ការពាសំ ការគ្រាំគ្រា ការព្រាថយអាយុ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ
 នេះហៅថា ជរា ។ បណ្តាជរាខឹងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការស្លាប់ ការបែកខ្ចាយ ការខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនរៀន
 ការបាត់បង់ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។
 ជរានេះផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជរាខឹងមរណៈ តើមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(៨៦) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចតទៅនេះ ។ ការច្នៃបង្ក
 ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។

(៨៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ

ដស្សៈប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា មិ ដស្សៈ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា មិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា មិ តណ្ហា
 ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃ្លុះមតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៨៨] តត្ថ តតទា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហា អកុស-
 លមូលំ អយំ វុត្ថតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតទា
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាត-
 នា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុត្ថតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ ។ តត្ថ តតទា សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អត្តាលំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហា
 អកុសលមូលំ អយំ វុត្ថតិ សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិ-
 ជ្ជា ។ តត្ថ តតទា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាឆិនបរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃគង្គក្ខន្ធានិស្សន្ទៈ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៨៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បដោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ តត្ថមេ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា បិ សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា បិ សង្ខារេ ។ តត្ថ តត្ថមំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថន្ធា ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ ។ តត្ថ តត្ថមំ ធាមប្បដ្ឋយា បិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បដោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ ធាមប្បដ្ឋយា បិ វិញ្ញាណំ ។ ធាមប្បដ្ឋយា ជស្សតិ តត្ថ តត្ថមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថន្ធា វិញ្ញាណត្ថន្ធា ឥទ្ធំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ តត្ថមេ ធាមប្បដ្ឋយា ជស្ស ។ យា ជស្សា ជុក្ខនា សង្ខុសនា សង្ខុសិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ

ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបង្ខំយ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នភាពទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបង្ខំយ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទូរអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបង្ខំយ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នភាពទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបង្ខំយ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថន្ធា នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបង្ខំយ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នភាពទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបង្ខំយ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបង្ខំយ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ ថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបង្ខំយ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថន្ធា វិញ្ញាណត្ថន្ធា លើកលែងជស្សៈចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នភាពទាំងនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបង្ខំយ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការខ្ពស់កខ្ពស់ ណា នេះហៅថា

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

នាមប្បដ្ឋយា ដសេន្ត ។ តត្ថ តត្ថបិ ដសេន្តប្បដ្ឋយាបិ
 នាម ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
 វិញ្ញាណក្ខន្ធា ឥន្ទ វុច្ឆតិ ដសេន្តប្បដ្ឋយាបិ នាម
 ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(៨៩) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បដ្ឋយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម-
 រូបំ នាមរូបប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បដ្ឋយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយាបិ នាមរូបំ ធម្មា-
 យតនប្បដ្ឋយា ដសេន្ត ដសេន្តប្បដ្ឋយាបិ ធម្មាយតនំ
 ដសេន្តប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ដសេន្ត
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បដ្ឋយាបិ តណ្ហា
 ឧបាទានប្បដ្ឋយា កកេ កកេប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ
 នាម កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា នេះហៅថា ឃាប កើតមាន ព្រោះ
 ដស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ហើយតោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃគងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៨៩) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 កាយគនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះកាយគនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី៦ ជា
 បច្ច័យ កាយគនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 កតជាបច្ច័យ ជរាធម៌មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃគងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧០) តត្ថ តត្ថមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្ថា-
 ណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អ-
 ត្យសលម្បលំ អយំ វុច្ចនិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាត-
 តា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចនិ អវិជ្ជាបច្ចយា ស-
 ង្ខារោ ។ តត្ថ តត្ថហា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិ-
 ជ្ជា ។ យំ អត្ថាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជា-
 លង្គិ មោហោ អត្យសលម្បលំ អយំ វុច្ចនិ សង្ខា-
 រប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារប្បច្ច-
 យា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មេធា មាធសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
 មេធាវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចនិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។
 យា ចេតនា សញ្ញាតតា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចនិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។ តត្ថ តត្ថមំ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ តត្ថមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធិ សញ្ញាខន្ធិ

(៧០) បណ្តាបច្ចុប្បាយការព្រឹត្តនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អត្យសលម្បល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយការព្រឹត្តនោះ សង្ខារ តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទូរការម្នា) ណា នេះហៅថា សង្ខារ តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយការព្រឹត្តនោះ អវិជ្ជា តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អត្យសលម្បល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយ-
 ការព្រឹត្តនោះ វិញ្ញាណ តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអាយុណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេធាវិញ្ញាណធាតុ ដែលតើអវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ តើមាន ព្រោះ សង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយការព្រឹត្តនោះ សង្ខារ តើមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ ការសន្សំ (ទូរការម្នា) ណា នេះហៅថា សង្ខារ តើមាន ព្រោះ វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយការព្រឹត្តនោះ នាមនិរូប តើមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តាបច្ចុប្បាយនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធិ សញ្ញាខន្ធិ

អភិធម្មបទ វិញ្ញាណ

សង្ខារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមិ ។ តត្ថ កតមិ
 រូបំ ។ ចក្ខុយតនស្ស ឧបចាយោ ។ បេ ។ កា-
 យាយតនស្ស ឧបចាយោ យិ វា បទញ្ញម្យំ អត្ថិ
 រូបំ ចិត្តំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទក្ខំ ជាមិ ។ ឥទក្ខំ រូបំ ឥទំ
 វុច្ចតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណានិ អត្ថិ ជាមិ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ កតមិ ជាមិ ។ វេទនាឧទ្ទោ សញ្ញាឧទ្ទោ
 សង្ខារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមិ ។ តត្ថ កតមិ
 រូបំ ។ យិ រូបំ ធិស្សាយ មនោវិញ្ញាណាតុ វុច្ចតិ
 ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទក្ខំ ជាមិ ឥទក្ខំ
 រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតមិ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ។ យិ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមរូបប្បច្ច-
 យាមិ វិញ្ញាណំ ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតននិ អត្ថិ
 ជាមិ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមិ ជាមិ ។ វេទនាឧ-
 ទ្ទោ សញ្ញាឧទ្ទោ សង្ខារក្ខន្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមិ ។

អភិធម្មបទ វិញ្ញាណ

សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូច
 ម្តេច ។ ការសន្សំ នៃបកាយគនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយគនៈ
 ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ដូចគេទៅនេះ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាឧទ្ទ សញ្ញាឧទ្ទ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិង
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 កស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅ
 ថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
 ការមូល សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតុ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កាយគនៈវិ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប
 ជាបច្ច័យ ដូចគេទៅនេះ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាឧទ្ទ សញ្ញាឧទ្ទ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សនេ បដោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ វត្ថុតំ វេទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ វេទំ វេទនា
 ធាមំ វេទនា រូបំ វេទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ បដោ-
 មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថ បដោវិញ្ញាណាធាតុ វេទំ វុច្ឆតិ
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ តត្ថ កតតមំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយាមិ ធាមរូបំ ។ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារត្ថន្ធា វេទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ
 រូបំ ។ ចក្ខុយតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា បដិញ្ញាប្បិ
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តៈហតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ វេទំ
 វុច្ឆតិ រូបំ ។ វេទំ វេទនា ធាមំ វេទនា រូបំ វេទំ
 វុច្ឆតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ
 ធម្មសោ កម្មសោ កម្មសិទ្ធិតំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។ តត្ថ កតតមំ

បណ្តា នាមនិវ្វបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនាវិញ្ញាណាធាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះកាស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិវ្វប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្ន
 ការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវ្វបជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្តង សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនា-
 វិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវ្វបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 ទាំងនោះ នាមនិវ្វប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តា នាមនិវ្វបនោះ នាម
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថន្ធ នេះហៅថា នាម ។
 បណ្តា នាមនិវ្វបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបវេទនា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវ្វប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ
 ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ
 ការពាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង

ដស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ
 ណានសំ ។ បេ។ តត្ថា មហាវិញ្ញាណជាតុ វេទំ វុត្តតិ
 ដស្សប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ។ បេ។ តេន វុត្តតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៩០) តស្មី សមយ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចយាមិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាមិ សង្ខារេ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាតុបំ ធាតុប្បច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ធាតុប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយាមិ ធាតុបំ ក-
 ឡាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយាមិ ស-
 ឡាយតនំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយាមិ
 ដស្សោ វេទនាប្បច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាប្បច្ចយាមិ
 វេទនា តណ្ហាប្បច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយាមិ
 តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា កកំ កកប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី ។

នោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ។ មហាវិញ្ញាណជាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៩១) កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
 អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ កក កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកកជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧២] តត្ថ កតហ អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា កាតោ-
 តនា សក្កោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារេ ។ តត្ថ កតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ
 អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ អនុស្សនំ ។ បេ ។
 អវិជ្ជាលង្គិ មោហោ អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមំ សង្ខា-
 រប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។ យំ ចិត្តំ មំនោ មាទសំ
 ។ បេ ។ តជ្ជា មំនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។ តត្ថ កតមោ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយាបិ សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សក្កោតនា
 សក្កោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ
 សង្ខារេ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។
 អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។
 វេទនាទន្ធា សញ្ញាទន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ

[៧២] បណ្តាបច្ចយាការីវង្សនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះអវិជ្ជា មោហា អកុសល
 មូល ណ នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការីវង្សនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័
 ភាពនៃការសង្ស័ ណ នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការីវង្សនោះ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។
 គន្លឹះអវិជ្ជា មោហា អកុសលមូល ណ នេះហៅថា អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការីវង្សនោះ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មំនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណ នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការីវង្សនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័
 ណ នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការីវង្សនោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា

នាម ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយានន្តរា
 ឧបចាយោ ។ បេ ។ កាយាយានន្តរា ឧបចាយោ
 យំ ។ បដិច្ចាធិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តំ ចិត្តហេតុកំ
 ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា
 នាមំ ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមរូបំ ។ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណន្តិ អត្ថំ នាមំ
 អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ កតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ជិក្ខុយា មនោ-
 វិញ្ញាណជាតុ វុច្ឆតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទត្វា នាមំ ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ កតមំ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។
 នាមរូបប្បច្ចយា សន្មាយានន្តរំ អត្ថំ នាមំ អត្ថំ
 រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារត្ថក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។

នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយានន្តរៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយានន្តរៈ ឬក៏ រូប
 ដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុប្បាទ
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និវរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបពាំង
 នោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណជាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្ណាបច្ចយាការពាំង
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
 ជាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កាយានន្តរៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ដូចគេទៅនេះ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបពាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ឥន្ទ្រោ ច មហាភូតោ
 យញ្ចំ រូបំ និស្សាយ មហាវិញ្ញាណធាតុ វត្ថុតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥន្ទញ្ច ធាមំ ឥន្ទញ្ច
 រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាម-
 រូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ ។ ចក្ខុយតនំ ។ បេ ។
 បធាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយ-
 តនំ ។ តត្ថ កតមំ សន្យាយតនប្បច្ចយាបិ
 ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ
 វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយត-
 នស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បដិញ្ចម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្ត-
 ហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥន្ទញ្ច
 ធាមំ ឥន្ទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្ប-
 ច្ចយាបិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមោ សន្យាយតនប្ប-
 ច្ចយា ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ដុស្សនា សម្មុស-
 នា សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ តត្ថ កតមំ ជស្សប្បច្ចយាបិ សន្យាយតនំ ។

បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាភូតរូប ៤ និង
 មហាវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា
 រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរូប ដោយប្រការ
 ដូច្នេះ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបង្ខំ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះ
 ហៅថា កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបង្ខំ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរូប កើតមាន ក៏ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបង្ខំ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបជ័វៃ
 ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះ
 ហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរូប
 កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបង្ខំ ដោយប្រការដូច្នេះ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបង្ខំ តើដូច
 ម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការជឿកទង្គិច ណា នេះហៅ
 ថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ៦ ជាបង្ខំ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ កាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈ ជាបង្ខំ តើដូចម្តេច ។

ចត្វាយតនំ ។ បេ ។ បនាយតនំ វេទំ វុច្ឆតិ ធម្មស្ស-
ប្បយាមិ សន្យាយតនំ ។ បេ ។ វេទំ វុច្ឆតិ ឯវេមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

អញ្ញមញ្ញចក្កំ ។

[៩៣] តតបេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោ-
មនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
វិញ្ញាណំ កំ ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ កំ យំ យំ កំ
បនាត្តំ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា កតា
កតាប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី ។

ចត្វាយតនៈ ។ បេ ។ បនាយតនៈ វេទហៅថា កាយតនៈ ៦ កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុ
ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់អញ្ញមញ្ញចក្កៈ

[៩៣] ពួកធម៌អកុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយ
សង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរួច
ជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាវិញ្ញាណ
ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
(តាចុះចិត្តសិប្ប) កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ វេទមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៤] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តាលំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចយា
 សង្ខារេ ។ យោ វេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាត-
 យិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមា តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតមា អធិមោក្ខបច្ចយា ករោ ។ វេ បេតា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខបច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេកស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

[៧៥] តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមាយ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ វុច្ចារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា ចនាត្ត

[៧៦] បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិវិវិជ្ជា ហេហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 សង្ខារ តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបង្ខំ តើដូចម្តេច ។ វេតនា ការ
 សង្ខំ ភាពនៃការសង្ខំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបង្ខំ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបង្ខំ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប
 អាការចុះសិប ភាពចុះសិបនៃចិត្តក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបង្ខំ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបង្ខំ តើដូចម្តេច ។ វេនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខបញ្ច នេះហៅថា
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបង្ខំ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែងមាន ដោយ
 អាការយាំងនេះ ។ បេ ។

[៧៧] ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញានូវអារម្មណ៍ ណា ។

តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មាសោ អម្ពារាជ្ជ-
 ច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាម នាមប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ
 ឧបាទានប្បច្ចុយា ករោ ករេប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៩៦] តត្ថ តត្ថមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្គិ ហោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមា ជស្សប្ប-
 ច្ចុយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
 នាសាតិ ចេតោសម្មស្សនំ អទុក្ខមសុខំ វេទយិតិ
 ចេតោសម្មស្សនា អទុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេក-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ
 ។ បេ ។

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សត្វៗ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសត្វៗជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បុព្វា កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះបុព្វាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៩៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា កើតដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 ក៏មែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

(៩៧) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតសធម្មយុត្តំ សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន វុច្ចានម្ពណំ វា
 ។ បេ ។ ធម្មាម្ពណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្វា ផស្ស្វប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាប្បច្ចយា
 អធិមាត្រោ អធិមាត្រប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា
 ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវ-
 លស្ស ឧត្តក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។ បេ ។

(៩៨) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 នោមនស្សសហគតំ បដិយសធម្មយុត្តំ ។ បេ ។
 នោមនស្សសហគតំ បដិយសធម្មយុត្តំ សសង្ខារេន

(៩៧) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយវិន្និ ប្រកបដោយសង្ខារ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកវិន្និ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា ប្រាសចាកវិន្និ ប្រកបដោយសង្ខារ មានប្រជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទាំង កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទាំង ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភវ កើតមាន ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយគោតារយ៉ាង
 នេះ ។ បេ ។

(៩៨) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ប្រកបដោយសង្ខារ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

រូបាម្ពណំ វ ។ បេ ។ ធម្មាម្ពណំ វ យំ យំ
 វ បដាវត្ត តស្មី សាមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជសេន្ន ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 ចដិយំ ចដិយប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករវា កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សឡាយោ ហោតិ ។

[៧៧] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សន្តំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុស-
 លមូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ វេទនសិកំ អសាតំ
 វេទនសិកំ ទុក្ខំ វេទនាសម្ពុស្សន្តំ អសាតំ ទុក្ខំ
 វេទយិតំ វេទនាសម្ពុស្សន្តា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតម

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ត្រាត្រឡូវ
 អារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ហេតុនេះរហូត កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរហូតជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចដិយៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចដិយៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរានិវរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកន្ត្រៃក្នុងខាង
 អស្កន្តៈ រាងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៧៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហា អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាវិទ្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីវេទនាសម្ពុស្ស
 វេទនា មិនជាវិទ្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីវេទនាសម្ពុស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។ យោ ចិត្តស្ស វាយាតោ
 បដិឃាតោ ។ បេ ។ ចណ្ឌិត្តំ អសុលោកោ^(១) អនត្ត-
 មនតា ចិត្តស្ស ឥទំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។
 តត្ថ តតមោ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អធិមោក្ខោ ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ
 វុច្ចតិ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ តតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ វេយ្យា អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

[១០០] តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សម-
 យេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 វិចិត្តិញ្ញាសធម្មយុត្តំ វូចារម្មណំ កំ ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ
 កំ យំ យំ កំ បនារត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន ស-
 ង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុប្បន្ន ជាមិ

១ ធម៌. អសុលោកោ ។

តាំងនោះ បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចង្អៀតចង្អល់ ការបាំងបាំង ខែចិត្ត ។ បេ ។ វាគណា
 ការមិនស្រស់ស្រាយ ភាគខែសេចក្តីមិនត្រេកអរ ណា ខែចិត្ត
 នេះហៅថា បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌាបច្ចុ-
 ប្បន្នការតាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាគខែការចុះសិប ខែចិត្តក្នុង
 ការម្ស្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈ
 ជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌាបច្ចុប្បន្នការតាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា តត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុ
 ជាវិកើតឡើង ខែកងទុក្ខតាំងអស់នេះ វេយ្យាមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។ បេ ។

[១០១] ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយវិចិត្តិញ្ញា មានរូបជាតា-
 ម្ស្នាក់តិ ។ បេ ។ មានធម៌ជាតាម្ស្នាក់តិ ឬក៏ ប្រារព្ធចូរតាម្ស្នាក់ណា
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[១០៣] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហា អកុស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតមា
 ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
 ធម្មាសាតិ បេតាសម្មស្សនំ អនុត្តមសុខំ វេទយិទំ
 ចេតាសម្មស្សនា អនុត្តមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមិ វេទនាបច្ចយា
 ទុទ្ធចំ ។ យំ ចិត្តស្ស ទុទ្ធចំ អដ្ឋបនៈមា ចេត-
 សោ វិក្កោចោ កន្តតិ ចិត្តស្ស ភំទំ វុច្ចតិ វេទនា-
 បច្ចយា ទុទ្ធចំ ។ តត្ថ កតមា ទុទ្ធចប្បច្ចយា
 អធិមោក្ខា ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខា អធិ-
 មុច្ចនា តទទិមុត្តនា អយំ វុច្ចតិ ទុទ្ធចប្បច្ចយា
 អធិមោក្ខា ។ តត្ថ កតមា អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេតា អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ។ ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[១០៣] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា រកុសល-
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្ព័ស្ស អនុត្តមសុខវេទនា ដែលតើអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះ
 ហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ ទុទ្ធចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការរើរយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ ការរាយមាយចិត្ត ភាពនៃចិត្តភ្ញាក់
 ផ្អើល ណា នេះហៅថា ទុទ្ធចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទុទ្ធចៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទុទ្ធចៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ
 វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបតោលថា

ឯវេបតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។ បេ ។

អកុសលនិទ្ទេសោ ។

[១០២] តតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ វុចារម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត
តស្មី សមយេ កុសលមូលច្បូន្ទយា សង្ខារេ
សង្ខារច្បូន្ទយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណច្បូន្ទយា នាម
នាមច្បូន្ទយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនច្បូន្ទយា ជស្សោ
ជស្សច្បូន្ទយា វេទនា វេទនាច្បូន្ទយា បសាទោ
បសាទច្បូន្ទយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខច្បូន្ទយា ភវេ
ភវច្បូន្ទយា ជាតិ ជាតិច្បូន្ទយា ជរាមរណំ ឯវេប-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១០៣] តត្ថ តតមេ កុសលមូលា ។ អលោកោ
អនោគោ អមោហោ ។ តត្ថ តតមោ អលោកោ ។

ហេតុជាច្រើនកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។ បេ ។

ចប់ អកុសលនិទ្ទេស ។

[១០៤] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
កាមាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ច្រកបដោយញាណ
មានប្រជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធទៅ
អារម្មណ៍ ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈខ័ង កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈខ័ង ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ (សេចក្តីជ្រះថ្លា)
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈ
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជន្មមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាច្រើនកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១០៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោកៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតនំ អសារកោ
 អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតនំ អនភិជ្ឈា អលោកោ កុ-
 សលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។ ឥត្ត ឥតមា
 អនោសោ ។ យោ អនោសោ អន្ធិសនា អន្ធិ-
 សិតនំ អត្យាបាដា អត្យាបដ្ឋោ^(១) អនោសោ កុ-
 សលម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។ ឥត្ត ឥតមា
 អមាហោ ។ យា បញ្ញា បដាសនា ។ បេ។ អ-
 មោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អមោ-
 ហោ ។ ឥវេ វុច្ចនំ កុសលម្បលា ។ ឥត្ត ឥតមា
 កុសលម្បលប្បច្ចយា សម្មាហោ ។ យា ចេតនា
 សត្តាតនា សកោតយិតនំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 ម្បលប្បច្ចយា សម្មាហោ ។ បេ។ ឥត្ត ឥតមា ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសំកំ សាតំ ចេត-
 សំកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតាសម្មស្សដា សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ ឥត្ត ឥតមា

១ ឱ. អវិបាកោ អវិបដ្ឋំ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

តើដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនរីក
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អាលាភៈ កុសលម្បល ណា នេះហៅថា
 អាលាភៈ ។ បណ្តាកុសលម្បលទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។
 ការមិនប្រឡូក អាការមិនប្រឡូក ភាពមិនប្រឡូក ការមិនព្យាបាទ
 ការមិនគំនួន អនោសៈ កុសលម្បល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 បណ្តាកុសលទាំងមូលទាំងនោះ អមាហៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការ
 ឃើញដោយប្រពៃ ណា នេះហៅថា អមាហៈ ។ នេះហៅថា
 កុសលម្បល ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលម្បលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសង្ស័យ ភាពនៃ
 ការសង្ស័យ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះកុសលម្បលជាបច្ច័យ ។ បេ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 អារម្មណ៍ជាវិជ្ជត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា
 ជាវិជ្ជត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បសាដោ ។ យា សង្ខារ អន្តរាគមន៍
 ឱកាសប្បន្ន អភិប្បសាដោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន
 បសាដោ ។ តត្ថ កតមោ បសាដប្បប្បន្ន អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចនា
 តនិមុច្ចតា អយំ វុច្ចតិ បសាដប្បប្បន្ន អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោក្ខប្បប្បន្ន ករោ ។
 វេទនា អនិមោក្ខំ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ អយំ វុច្ចតិ អនិមោ-
 ក្ខប្បប្បន្ន ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនាស្ស
 កេវលស្ស ឱកាសប្បប្បន្ន សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១០៦) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយោ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 សោមនស្សសហគតំ ញាណាវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បរា-
 វត្តំ តស្មី សមយោ កុសលមូលប្បប្បន្ន សង្ខារោ

បសាខៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញា ការ
 ជឿ ការជឿដាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាត្រៃវិស័យ ណា នេះហៅថា បសាខៈ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាខៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប ភា-
 ការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្បនៃចិត្ត ក្នុងការម្ស៊ីនោះ ណា នេះហៅថា
 អនិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាខៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង
 នោះ ភព កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ លើកលែងតែអនិមោក្ខចេញ នេះ
 ហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនា
 មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះ ។

(១០៦) ភូតធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 កាមាវចាកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ មានប្រជាភាវូណក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 ភាវូណក្តី ឬក៏ ប្រាវូណក្តី ណា ។ ហើយកើតឡើង
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាបិ
 នាបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា សស្សោ
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា បសាទោ
 បសាទប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា
 ភវេ ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ
 ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។

អលោកោ អនោសោ ។ តត្ថ កតមោ អលោ-
 កោ ។ យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតត្ថំ
 អសារកោ អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតត្ថំ អនគិដ្ឋោ
 អលោកោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។
 តត្ថ កតមោ អនោសោ ។ យោ អនោសោ
 អទូសនា អទូសិតត្ថំ អព្យាបាទោ អព្យាបដ្ឋោ
 អនោសោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។
 ឥមេ វុច្ចតិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមដ
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] បណ្ណធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អលោកៈ អនោសៈ ។ បណ្ណកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនរំភើប
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោកៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា
 អលោកៈ ។ បណ្ណធម៌ទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ ការ
 មិនគំគ្លិន អនោសៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 នេះហៅថា កុសលមូល ។ បណ្ណបច្ច័យការទាំងនោះ

កុសលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចេតនា យញ្ចេតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 មូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[១០៨] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ តាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
 វុច្ចាម្បណំ វា ។ បេ ។ ធម្មាម្បណំ វា យំ យំ
 វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បដ្ឋយា
 សង្ខារោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
 នាមិ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ជស្សា ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាប្បដ្ឋយា
 ចសានោ ចសាធប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឧវហារម្បណំ) ណា ដោយហេតុថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វាមិនមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 តាមាវចកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មាន
 រូបជាអាម្បណក្ខី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអាម្បណក្ខី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវអាម្បណ
 ណា។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទ-
 នា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះវេ-
 ទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ករា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករាជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វាមិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០៩) តត្ថ កតមេ កុសលមូល ។
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥវេ
 វុច្ចន្តិ កុសលមូល ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
 មូលប្បច្ចយា សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
 សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារេ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ យំ ចេតសិតំ ឈេ សាតំ ធាសាតំ
 ចេតាសម្ពុស្សនំ អនុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតា-
 សម្ពុស្សជា អនុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯ-
 បេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(១១០) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន វុច្ចារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារក្ក

(១០៩) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោកៈ អនោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា កាសន្សំ ភាពនៃកាសន្សំ (ទ្រូ
 ការម្នា) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តី
 មិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត គឺការទទួលការម្នា
 មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ពុស្ស អនុក្ខមសុខវេទនា
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១០) ពួកធម៌កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 កាមាវចាកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជា
 ការម្នាចិត្ត ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ចិត្ត ឬក៏ ប្រារម្មន្តរៈអារម្មណ៍ណា ។

តស្មី កសយេ តុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាបំ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជក្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 ចសានោ ចសានប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកេតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១១] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។
 អនោភោ អនោសោ ។ បេ ។ ឥមេ វុទ្ធន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេត-
 យិតត្ថំ អយំ វុទ្ធតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 ។ បេ ។ តេន វុទ្ធតិ វិវេកេតស្ស តេវេលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេ-
 ទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ភវា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជា
 បច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឆ្លុតកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អនោភោ អនោសោ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ កាតនៃការសន្សំ (ខ្សែការម្នាក់)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១២] តតបេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ វុប្បបត្តិយា មត្តំ ការវតី វិវិច្ឆេវ ការមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បវេទំ ឈានំ ឧបសម្មន្តំ វិហារតិ
 បវេកិសិណំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 ចសាដោ ចសាធិប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា កតោ កតប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១៣] តត្ថ កតបេ កុសលមូលា ។
 អលោកោ អនាសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ
 អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។

[១១២] ពួកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោកៈ អនាសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។

គោល វត្ថុនៃ ឯកសារស្បៀង គោលស្បៀង ឬ ត្រូវ ត្រូវ ត្រូវ សុទ្ធជា យោងតែ (១) ។

(១១២) តាម ធម្មា កុសល ។ យស្មី សមយេ អរិយបបត្តិយា មត្តំ ភាវេតិ សត្វសា អាភិក្ខុ- ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនស- ញ្ញាសមាគតំ សុខស្ស ច បហាណា ។ បេ ។ មត្តំ ឈា- ជំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ តស្មី សមយេ កុសលម្ហ- លម្បត្តយា សង្ខារេ សង្ខារម្បត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា- ណម្បត្តយា នាមំ នាមម្បត្តយា ធម្មាយតនំ ធម្មា- យតនម្បត្តយា ផស្សៈ ផស្សម្បត្តយា វេទនា វេទនាម្បត្តយា បសាទោ បសាទម្បត្តយា អធិខោ- ត្វោ អធិខោក្ខម្បត្តយា ករោ ករម្បត្តយា ជាតិ

១១. ឥតោ បរិ កតមេ ធម្មា កុសល ។ យស្មី សមយេ អរិយបបត្តិយា មត្តំ ភាវេតិ វិក្កុវិហារំ វិបសមា ទុតិយំ ឈានំ . . . តតិយំ ឈានំ . . . ចតុត្ថំ ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ បរិកសិណំ តស្មី សមយេ កុសលម្ហលម្បត្តយា សង្ខារេ សង្ខារម្បត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណម្បត្តយា នាមំ នាម- ម្បត្តយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនម្បត្តយា ផស្សៈ ផស្សម្បត្តយា វេទនា វេទនាម្បត្តយា បសាទោ បសាទម្បត្តយា អធិមាត្វោ អធិមាត្វក្ខម្បត្តយា ករោ ករម្បត្តយា ជាតិ ជាតិ- ម្បត្តយា ផក្កណំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវិវេកស្ស ពេវិលស្ស ទុក្ខត្ថស្ស សុទ្ធ- យោ ហោតីតិ . . . ឥតិ ឥមេ ធាហំ ទិស្សត្ថំ ។

ព្រោះហេតុនោះ វើបរកាលថា ហេតុជា វិក័តឡើង នៃកងទុក្ខទាំង អស់នេះ មែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១២) ពួកធម៌ជា កុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា បុគ្គលចំរើនខ្លះម្នាក់ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លងនូវអាភិក្ខុញ្ញា- យតនៈ ដែលច្រឡំដោយលេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនៈសញ្ញា ដោយ ប្រការទាំងឡាយ ព្រោះលេវសុខផង ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ចតុ- ក្កជ្ឈន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជា បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈរីឯ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរីឯ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមាត្វ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះអធិមាត្វជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ

ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១០៥] តត្ថ កតមេ អកុសលមូលា ។
អលោកោ អនោសា អមោហោ ។ បេ ។ ឥវេ
វុច្ចន្តិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
មូលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេត-
នា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចន្តិ កុសលមូលប្បច្ចយា
សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ធម្មប្បច្ចយា
វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ
ចេតោសម្មស្សដំ អទុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតោ-
សម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា^(១) អយំ វុច្ចន្តិ
ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចន្តិ វិវ-
េកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

[១០៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សអរយេ

១. យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទ-
យិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនាតិ ឥមេ បាវា ទំល្បន្តិ ។

ជននិមរណោ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ត្រូវកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោកៈ អនោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេក-
អរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍ មិន
ជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១១៦] ត្រូវធម៌កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

លោក្យត្ថវិ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានំ អបប-
 យតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆវ កោមហិ ។ បេ ។ បវមី
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញា
 តស្មី សបាយ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតំ ធម្មាយតប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ ប-
 សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា កកា
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវមេ-
 តេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

(១១៧) តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អ-
 លោភោ អនោសា អមោហោ ។ បេ ។ តត្ថ
 កតមោ អមោហោ ។ យា បញ្ញា បដាធនា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិច-
 យសម្មាជ្ឈវត្ថោ បក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុត្ថតិ
 អមោហោ ។ វេ បេ វុត្ថន្តំ កុសលមូលា ។

បុគ្គលចំរើននូវលោក្យត្ថវិជ្ជាន ជាធម្មនិកធម៌ ជាធម្មជាតិដល់ នូវ
 ការមិនសន្សំ (ខ្ញុំគិតសេដ្ឋី) ដើម្បីលទ្ធផលវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ខន្ធភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ បសាទៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជា
 បច្ច័យ កកា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកកាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១៨) បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ជាតុសលមូល តើដូច
 ម្តេច ។ អលោភៈ អនោសៈ អមោហាៈ ។ បេ ។ បណ្តាកុសល-
 មូលទាំងនោះ អមោហាៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវៃឆ្លង ការតិចារណានូវធម៌ ការឃើញដោយ
 ច្រវែក ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈវត្ថ ជាអន្តមគ្គ រាប់ចំពូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា អមោហាៈ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។

តត្ថ តត្ថភោ តត្ថសលម្បលប្បច្ចយោ សម្មារោ ។ យោ
 ចេតនា សភោតនា សភោតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 តត្ថសលម្បលប្បច្ចយោ សម្មារោ ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថ-
 តមា ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សនំ សាតិ
 សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សនា សាតា សុចា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា ។ តត្ថ
 តត្ថមោ វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ យោ សទ្ធា
 សទ្ធិបាណា ឱកឃ្យនា អភិឃ្យសាទោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ តត្ថ តត្ថមោ ប-
 សាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិ-
 មោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថ-
 មោ អធិមោក្ខប្បច្ចយោ ករោ ។ វេបត្ថា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្តោ សញ្ញាខន្តោ សម្មារក្ខន្តោ

បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទូរការម្នាក់)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ពាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តី
 ជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ពាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប ការចុះសិប្ប ភាពចុះ
 សិប្បនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ត សញ្ញាខន្ត សម្មារក្ខន្ត

វិញ្ញាណក្ខណៈ អយំ វុច្ឆតិ អនិមេត្តប្បច្ចយា
 ភវេ ។ បេ ។ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតីតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សង្កតិ ហោតិ
 សមាគមោ ហោតិ សមោធានំ ហោតិ ចាតុភាវេ
 ហោតិ តេន វុច្ឆតិ ឯវមេតេសំ ធម្មានំ សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

ក្បួនលនិទ្ទេស(១) ។

[១១៨] កតមេ ធម្មា អព្យាករណ៍ ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិត្តត្តា វិចាគំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបក្ខាសហគតំ វុច្ឆាម្មណំ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ ធាមំ
 ធាមប្បច្ចយោ ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយោ ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយោ វេទនា វេទនប្បច្ចយោ ភវេ ភវប្បច្ច-
 យោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ ឯវមេតេស្ស
 តេវលក្សំ ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ១. ក្បួនលម្អលំ និម្មិតំ ។

វិញ្ញាណក្ខណៈ លើកតែអនិមេត្តបេញ នេះហៅថា ភព កើត
 មាន ព្រោះអនិមេត្តជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អនិមេត្តយត្រង់ពាក្យថា ហេតុ
 ជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វាមិនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ
 ដូចគេទៅនេះ ។ ការដួបផុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើត
 ប្រាកដ នៃធម៌ទាំងនេះ វាមិនមានយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វាមិនមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ ក្បួនលនិទ្ទេស ។

[១១៨] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្ខុវិញ្ញាណជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វាមិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

(១១៩) តត្ថ កតតមា សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មរោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា ចក្កវិញ្ញា-
 ណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 តត្ថ កតតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្ប-
 ច្ចយា ធាមំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ យំ ចិត្តំ មរោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
 ចក្កវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ តត្ថ កតតមា ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជរស្សោ ។ យា ជរស្សោ ដុស្សនា សង្កសនា
 សង្កសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជរស្សោ ។ តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

(១១៩) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសង្ស័យ ភាពនៃការសង្ស័យ (ខ្ញុំអាម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ តើគ
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអា-
 ម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម តើមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម
 តើមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 កាយតនៈទី៦ តើមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអាម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា កាយតនៈទី៦ តើមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ តើគ
 មាន ព្រោះកាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 តើមាន ព្រោះកាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា តើមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតោសម្មស្សនំ
 អនុត្តមស្មំ វេទយំតំ ចេតោសម្មស្សនំ អនុត្តមស្ម-
 ចា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។ តត្ថ
 តត្ថោ វេទនាបដ្ឋយា ករោ ។ វេទនា វេទនំ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបដ្ឋយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយា
 ហោតីតិ ។

(១២០) តស្មី សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា
 វិញ្ញាណំ សង្ខារហត្ថកំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមិ
 វិញ្ញាណហត្ថកំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ នាម-
 ហត្ថកំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ធម្មាយតន-
 ហត្ថកោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា វេទនា ធម្មាយតន-
 វេទនាបដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយា ហោតិ ។

សេចក្តីត្រួតពិនិត្យ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រួតពិនិត្យ ក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានដ៏ល្អ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុត្តមស្មុំវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ច័យការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្នុង វិញ្ញាណក្នុង លើកតែវេទនា
 បេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈមានកាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
 មាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

(១២១) តស្មី សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្បយុត្តំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តា
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ច-
 យា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ
 ឯវមេតស្ស តោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធទ្វស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២២) តស្មី សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា ធាមំ
 នាមប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយត-
 នំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយាបិ ធាមំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ជស្សោ ជស្សប្បដ្ឋយាបិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បដ្ឋយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ជស្សោ វេទនាបច្ចយា ករោ
 កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស តោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធទ្វស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសន្តិវា កើតមាន
 ព្រោះសន្តិវាជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២២) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសន្តិវាជា
 បច្ច័យ សន្តិវា កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៣] តតមេ ធម្មា អព្ភាគតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស ត-
 ត្តតា ឧបចិត្តតា វិបាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សង្ខារម្ពណំ ។ បេ ។
 យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ។ បេ ។ ដឹងវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ រសារម្ពណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋង្គារម្ពណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ជាមំ ជាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស កោវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធទ្គស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១២៤] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 បេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ

[១២៣] ពួកធម៌ជាអព្ភាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានសម្លេងជា
 ការម្នាក់ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 កើតឡើង ។ បេ ។ ដឹងវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានសេដ្ឋានការម្នាក់
 កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអាក្ខណ៍
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ ជរាឆិន
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខកាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៤] បណ្តាបច្ចយាការព័ន្ធនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 បេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា

សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមា ធម្មប្បដ្ឋយា
 វេទនា ។ យំ កាយិកំ សាតំ កាយិកំ
 សុខំ កាយសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទនិកំ
 កាយសម្មស្សនា សាតា សុខា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមា
 វេទនាបច្ចយា ករា ។ វេទនា វេទនំ សញ្ញា
 ត្រា សង្ខារត្រា វិញ្ញាណត្រា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា ករា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនា-
 តស្ស តេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[១២៥] តត្ថបេ ធម្មា អន្តរាគតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស តម្មស្ស
 តត្ថត្ថា ឧបចិត្តត្ថា វិចិត្តតា អនោធាតុ ឧប្បត្តា
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា វុច្ចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ដោន្តវារម្មណា វា យំ យំ វា បដិវត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ-
 ប្បដ្ឋយា ធាមំ ធាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
 យតនប្បដ្ឋយា ធម្មេ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា

សង្ខារ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជា
 ទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្ស សុខវេទនា ជាទី
 ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ កត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញា-
 ណខន្ធ លើកតែវេទនាចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបបញ្ចេញថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានផ្សេងជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញា នូវអារម្មណ៍ណា
 មួយ ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃការចែករំលែកសលកម្ម ដែលសត្វ
 ធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា កថា
 ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ឯវមេតស្ស
 គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៦) តត្ថ កតមោ សម្ពាទេ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ពាទេ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 ណាតុ សំ វុច្ចតិ សម្ពាទប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេត-
 សិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អ-
 ទុក្ខមស្សជំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខម-
 សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិប្បច្ចយា វេទនាបច្ចយា

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខនាំដ
 អស់ខ្លះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៦) បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 វេទនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្នាក់) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោណាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការវាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចោតសម្ព័ស្ស អទុក្ខមស្សវេទនា ដែលកើតអំពីចោតសម្ព័ស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 ធម៌វាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាពចុះសិប នៃចិត្តក្នុងការម្នាក់នោះ ណា

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 តត្ថមោ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ ។ វេយ្យា
 អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធនា សញ្ញាខន្ធនា សង្ខារក្ខន្ធនា
 វិញ្ញាណក្ខន្ធនា អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៧] តត្ថមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស តិច្ឆស្ស តតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារោ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ សោមនស្សសហគតា វូចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បធាវត្ថុ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ
 ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោក្ខោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការពាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខពាំងអស្កន្តំ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៧] តួគធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស មានប្រជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារម្មណ៍អារម្មណ៍ណាមួយ
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលគម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាជំរាណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខពាំងអស្កន្តំ រមែងមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៧) តត្ថ កតតោ សម្ពុរោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញតនា សញ្ញតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្ពុរោ ។ តត្ថ កតតមំ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទំ វុច្ចតិ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សនំ សាតិ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កតតោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទនិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតតោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពុរាគុន្ធោ
 វិញ្ញាណគុន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១២៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសង្ខារ ភាពនៃការសង្ខារ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 តើមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា
 តើមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទី
 ត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា តើមាន ព្រោះ
 ជស្សជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិបៈ អាការចុះសិបៈ ភាពចុះសិបៈ នៃចិត្ត
 ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ
 លើកលែងអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ វើបរោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វើមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៩] តតលេ តតលេ តតលេ តតលេ ។ យេស្ទី

សមយេ តាមាវចរក្ស តុសលស្ស តម្ពស្ស
តតតត ឧបចិតតត វិចិតតា មនោវិញ្ញាណាតត
ឧប្បត្តា ហោតិ ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា
។ បេ ។ ឧប្បារម្មណា វា យំ យំ វា បធារត្ត តស្មី
សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា អ-
ធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា
ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស តេវ-
លស្ស ធុត្តត្តច្ចុស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣០] តត តតមា សង្ខារោ ។ យា

ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
សង្ខារោ ។ តត តតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្វា មនោវិញ្ញា-
ណាតត តំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។

[១២៩] ត្បកធម៌ជាព្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេក្ខា មានប្រជាភាវូណ៍ក្តី
។ បេ ។ មានធម៌ជាភាវូណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវ្យាសភាវូណ៍ណាមួយ ហើយ
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃតាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសង្ខារឡើងហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ភាយគនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះភាយគនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
បច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាទីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការៈ
យ៉ាងនេះ ។

[១៣០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។

ចេតនា ភាវូណ៍ ភាពនៃភាវូណ៍ (ឧបេក្ខា) ណា នេះ
ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងភាវូណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។

តត្ថ តត្ថហ ធម្មប្បដ្ឋយា វេទនា ។ យំ
 ចេតសិកំ នេវ សាតំ នាសាតំ ចេតាសម្មស្សដំ
 អនុក្ខមស្មំ វេទយតំ ចេតាសម្មស្សជា អនុ-
 ក្ខមស្មុទា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បដ្ឋយា
 វេទនា ។ តត្ថ តត្ថហ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា
 តនធិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថហ អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ករេ ។
 បេត្វា អធិមោក្ខំ វេទនាខត្តោ សញ្ញាខត្តោ
 សង្ខារត្តោ វិញ្ញាណត្តោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោ-
 ក្ខប្បដ្ឋយា ករេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 តេវេស្ស ទុក្ខត្តដ្ឋស្ស សមុទ្ធយោ ហោតីតិ ។

[១៣១] តត្ថមេ ធម្មា អព្ភាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 តតត្ថា ឧបចិត្តតា វិបាកា បដោវិញ្ញាណាតុ
 ឧប្បន្ទា ហោតិ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្មយុត្តា

បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន
 ដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្សំណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតឡើងចេតាសម្មស្ស អនុក្ខមស្មុវេទនា ដែលកើតឡើងចេតាសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការចុះសិបៈ អាការចុះសិបៈ ភាពចុះសិបៈនៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្សំនោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការវាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារ-
 ខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខបេញ នេះហៅថា តត
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយ
 អាការយាំងនេះ ។

[១៣១] ពួកធម៌ជាអព្ភាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណកើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិវត្តកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ

សសង្ខារោ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណ-
 វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណ-
 វិប្បយុត្តា សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណសម្មយុត្តា សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតា ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារោ វុច្ចារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដិច្ចា តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទា បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកស្ស រតនវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

ប្រគបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រគបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រគប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រគបដោយញាណ
 ប្រគបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រគបដោយសង្ខារ
 មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញនូវ
 អារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាជីវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិវេកឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយភក្តិយា ។

[១៣២] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ បដោ មាធសំ ។ បេ ។ តត្ថ មដោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា ចសាទោ ។ យា
 សទ្ធា សទ្ធិហនា ធិត្ថប្បនា អតិប្បសាទោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ចសាទោ ។ តត្ថ កតមោ
 ចសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 ចសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តត្ថ អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណា-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 ។ បេ ។ តត្ថ វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទាយោ ហោតីតិ ។

[១៣២] បណ្តាបច្ចយាភារវិវត្តនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ភាសន្យំ ភាពនៃភាសន្យំ (ទ្វីភាស្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាភារវិវត្តនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា
 នេះហៅថា ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះសិប្ប ភាសាបុរសិប្ប ភាពបុរសិប្ប នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ
 ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាភារវិវត្តនោះ កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាទីកើត
 វុច្ចីន្ត នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវត្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៣) ពួកធម៌ជាគោលគ្រឹះ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 រចនាទូទៅគួរ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភាព ស្ងាត់បាតកាយទាំងឡាយ
 ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 រម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិភេទៈ (សេចក្តី
 យមាយ) ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់
 កាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិ-
 ណ (ជាអារម្មណ៍) ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃប្រាថ្នាកុសលកម្ម
 ទាំង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 រក កាយឆនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 ព្រោះកាយឆនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 បច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 មាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព្វ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព្វជាបច្ច័យ ជនិនិមណៈ កើតមាន
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែង
 ដោយអាត្មាយ៉ាងនេះ ។

១ ឧ. និគោ បរំ កតតេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ វុច្ចបតិយា មត្តំ
 តាវេតិ វិទត្តវិបាកំ វូបសមា ទុតិយំ ណាតំ . . . តតិយំ ណាតំ . . . ចក្កុត្តំ
 ណាតំ . . . បដមំ ណាតំ . . . បដ្ឋមំ ណាតំ ឧបសម្បជ្ជិ វិហរេតិ ធម្មវិភស្តំ
 គស្មី សមយេ កុសលនូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ ឃេ។ ពោ វុច្ចតិ
 ឯវិមេគស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្កស្ស សមុទយោ ហោរតិ ។ . . នតិ ឥមេ បាមា ទិស្សត្ថិ។

[១៣៤] ឥតមេ ធម្មា វត្ថុសាសនា ។ យស្មី
 សមយេ អរូបបបត្តិយា បត្តិ កាវេតិ សព្វសោ
 អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ អត្តាបា-
 អត្តាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាបា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ តស្មី
 សមយេ ជេស្សា ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោបា ហោតិ
 វេមេ ធម្មា កុសលា តៈស្សវ អរូបាវចនស្ស
 កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបទតត្តា វិហារិ
 សព្វសោ អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ
 សញ្ញាបាសញ្ញាយុតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច
 បហាបា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជេស្សា ជេស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិ-
 មោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ភវា ភវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣៥] ត្រូវធម៌ជាអត្ថាត្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនទូមែក្ត ដើម្បីកើតក្នុងអរូបតក កន្លងទូរោកិក្ខុញ្ញា-
 យតនៈ ដោយប្រការទាំងឡាយ ដែលច្រឡំដោយនេសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាតុសល បុគ្គលកន្លងទូរោកិក្ខុញ្ញាយតនៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃអរូបាវចកុសលកម្មនោះឯង ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ដោយប្រការទាំងឡាយ ដែលច្រឡំដោយនេសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន
 ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាធឹមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ៖ វេមេតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៥] កតតេ ធម្មា វេទ្យា កតតា ។ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំកំ
 អបចយកាមី និដ្ឋិតតានំ បរោជាយ បវេមាយ
 ភូមិយោ បត្តិយោ វិវិច្ឆោ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេ-
 មំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខោចា ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្ស្ស
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតតា
 កាវិតតា វិចាតំ វិវិច្ឆោ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ^(១) តស្មី សមយេ សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាម នាមប្ប-
 ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមាត្រា អធិមាត្រប្បច្ចយា
 ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេមរតសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

១ ម. សុញ្ញត្តិ ពាល ខត្តិ ។

[១៣៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើននៅលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ ដើម្បីលះបង់នូវវិដ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្លាប់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខោបក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
 កុសល បុគ្គលស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ព្រោះភាពនៃ
 លោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើត
 មាន ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ
 ជរាធម៌មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនៈមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៦] កតមេ ធម្មា អន្តរាគតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្មី កម្មស្មី កតត្តា ឧបច្ច-
 តត្តា វិចារកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេ-
 ត្តាសហគតំ វិចារម្មណំ ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ សង្ខារម្មណំ
 ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាស-
 ហគតំ កម្មារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ វសារម្មណំ ។ បេ ។
 កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧត្តសហគតំ ដោជ្ជ-
 ម្ហារម្មណំ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជនេន ជនប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវេមតស្មី កេវលស្មី ឧត្តកុច្ចស្មី
 សុឡាសោ ហោតិ ។

[១៣៧] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 បតនា សញ្ញេនា សញ្ញេតយេតត្ថំ អយំ វច្ឆតិ

[១៣៦] ពួកធម៌ជាវិញ្ញាណក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្កវិញ្ញាណជាវិចារកំ ច្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើងហើយ ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា មានសម្លេងជាអារ-
 ម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា មាន
 ក្លិនជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា
 មានរសជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានវេទនាជាអារម្មណ៍កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៧] បណ្តាច្ច័យការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឬអារម្មណ៍) ណា រទេះហៅថា

សង្ខារោ ។ តត្ថ តត្ថមំ សង្ខារប្បទូយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា កាយ-
 វិញ្ញាណោនាតុ វេទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បទូយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ តត្ថ តត្ថមា ជស្សប្បទូយា វេទនា ។
 យំ កាយិកំ អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយស-
 ម្មស្សនំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទនិកំ កាយសម្មស្សជា
 អសាតា ទុក្ខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បទូយា
 វេទនា ។ តត្ថ តត្ថមោ វេទនាបទូយា ករោ ។
 វេទនា វេទនំ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបទូយា ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវមតក្ស តេវលក្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១៣៨) តត្ថមេ ធម្មា អត្យតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស តម្មស្ស តតត្ថា ឧបច-
 តត្ថា វិចារកា មនោនាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហតតា វូចារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋត្វារម្ម-
 ណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ

សង្ខារ ។ បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការខ្សួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ
 ដែលកើតអំពីកាយសម្ពុស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើត
 អំពីកាយសម្ពុយ ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្ស
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបទូយាការទាំងនោះ កត កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែវេទនាចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៨) ក្នុងធម៌ ជាអត្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោនាតុជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានផ្សំរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាទូរអារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង
 ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ

សង្ខារប្បក្កយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បក្កយោ ធារិយ
 ធារិយប្បក្កយោ ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បក្កយោ ជស្សា
 ជស្សប្បក្កយោ វេទនា វេទនាប្បក្កយោ អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បក្កយោ ករវា កវប្បក្កយោ ជាតិ ជាតិ-
 ប្បក្កយោ ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធក្ខន្ធ សមុទយោ . ហោតិ ។

[១៣៩] តត្ថ តតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បក្កយោ វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោ-
 ធាតុ^(១) វេទនំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បក្កយោ វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ តតមា ជស្សប្បក្កយោ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 លេវ សាតំ ធាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អនុក្ខមស្យា
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជំ អនុក្ខមស្យា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បក្កយោ វេទនា ។ តត្ថ តតមោ

១ ឧ. មនោវិញ្ញាណធាតុ ។

នោ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកត
 ជាបច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៩] បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ សង្ខារ កើតដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័ (ខ្សែការម្នាស់) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់ សេចក្តី
 ច្រឡំ ។ បេ ។ មនោធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយោការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ក្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលការម្នាស់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោ-
 សម្មិស្ស អនុក្ខមស្យាវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស ណា នេះហៅ
 ថា វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោត្តោ អធិមុដ្ឋនា ឥនធិមុត្តនា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ តត្ថ តតមោ
 អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេចនា អធិមោត្តំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ត្ថន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវេចនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្ថន្ធិស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១៤០) តតមេ ធម្មា អក្កាតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស តម្មស្ស តតត្ថា ឧបចិ-
 តត្ថា វិចាតា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 ឧបេត្តាសហគតា វុចារម្មណា វា ។ វេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បដារក្ក តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សា
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ

អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចុះសិបំ អាការចុះសិបំ ភាពចុះសិបំ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា
 នេះហៅថា អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការពាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើក
 តែអធិមោត្ថចេញ នេះហៅថា គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ថជា
 បច្ច័យ ។ វេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាដ៏កើតឡើង
 នៃកងទុក្ខពាំងអស្កន្ធិ វេមនមាន ដោយអាការយាំងនេះ ។

(១៤១) ត្ថកធម៌ជាអក្កក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ភ្នំ ។ វេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ភ្នំ ឬក៏ ប្រាជ្ញនូវអារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោត្ថ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អធិបោស្តប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ដរាបណា ឯវមេតស្ស កោវលស្ស ទុក្ខ-
ត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២១] តត្ថ កតមោ សង្ខារេ ។ យា
ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
សង្ខារេ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មេតា មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មេតា
វិញ្ញាណធាតុ កំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស កោវលស្ស ទុក្ខ-
ត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២២] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ មេតាធាតុ ឧប្បជ្ឈា ហោតិ កិរិយា លេវ
កុសលា ធាតុសលា ន ច កម្មវិចារកា ឧបេក្ខា-
សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ជាដ្ឋព្វារម្មណា
វា យំ យំ វា បធាតុ ។ បេ ។ មេតាវិញ្ញាណធាតុ
ឧប្បជ្ឈា ហោតិ កិរិយា លេវ កុសលា ធាតុ-
សលា ន ច កម្មវិចារកា សោមនស្សសហគតា

កត កើតមាន ព្រោះអធិបោស្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
កតជាបច្ច័យ ដរាបនឹងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខ ទាំងអស់នុ៎ះ វិមង្គមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១២៣] បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសង្ឃឹ ភាពនៃការសង្ឃឹ (ខ្វះការម្នា) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មេតាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នុ៎ះ វិមង្គមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៤] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
មេតាធាតុ គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំង
មិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
មានផ្សំរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វខ្វះអារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើត
ឡើង ។ បេ ។ មេតាវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាកិរិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស

រូបវាសនា ក៏ ៗ បេ ៗ ធម្មាវចនា ក៏ យំ យំ
 ក៏ បេ ៗ បេ ៗ មេនាវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ ក៏វិយា នេវ កុសលា ធាតុសលា ន
 ច កម្មវិចារកា ឧបេក្ខាសហគតា រូបវាសនា ក៏
 ៗ បេ ៗ ធម្មាវចនា ក៏ យំ យំ ក៏ បេ ៗ
 តស្មី សមយេ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណា-
 ប្បដ្ឋយា ធាមិ ធាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយត-
 នប្បដ្ឋយា វេស្សា វេស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនា-
 ប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ភវា
 ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ វិវេ-
 តស្ស តេវលស្ស ឱក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៣] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ មេនាវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 ក៏វិយា នេវ កុសលា ធាតុសលា ន ច កម្ម-
 វិចារកា សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
 ៗ បេ ៗ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា

មានរូបជាអាម្មណ៍ក្តី ៗ បេ ៗ មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏
 ប្រាជ្ញាវិញ្ញាណា ហើយកើតឡើង ៗ បេ ៗ មេនាវិញ្ញាណធាតុ
 គ្រាន់តែជាតិវិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្ម-
 វិចារកា ច្រឡំដោយសេចក្តី មានរូបជាអាម្មណ៍ក្តី ៗ បេ ៗ មានធម៌ជា
 អាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាវិញ្ញាណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភវា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយការយ៉ាងនេះ ។

[១២៤] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មេនាវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាតិវិយា មិនមែនកុសល មិនមែន
 អកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិចារកា ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ កើតឡើង ៗ បេ ៗ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ៗ បេ ៗ ច្រឡំដោយសោមនស្ស

ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា
 ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាសម្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន
 រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ
 យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ កាម្មារម្មណ្ណ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ នាមប្បច្ចយា
 ធន្ទាយតនំ ធន្ទាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទ-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវ-
 មេតស្ស កេវលស្ស ធុត្តត្តន្តស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 មានប្រជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តឲ្យ
 ភារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយភនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយភនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ មែនមាន
 ដោយភាគាយោនីនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ តិរិយំ នេវ
 តុសលំ នាតុសលំ ប ច តម្បវិហារំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ វិវិច្ឆេ តោមហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជេ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ផស្សា ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 ចសាដោ ចសាធប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកស្ស តោវលស្ស ទុក្ខត្រាស្ស
 សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

១. និពោ បេ ធម្មេ ធម្មា អវ្យាកតា ។ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ
 តិរិយំ នេវ តុសលំ នាតុសលំ ប ច តម្បវិហារំ ទិដ្ឋធម្មវិហារំ ប្រសមា...
 ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចក្កំ ឈានំ... បឋមំ ឈានំ... បឋមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជេ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ តេន វិច្ឆិកំ ឯវេកស្ស តោវលស្ស ទុក្ខត្រាស្ស សមុទយោ ហោតិ ធិ
 និវេ បាហំ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

ណា បុគ្គលចំរើនទូរ្យុបាវចរដ្ឋាន ជាតិវិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ស្របស្ងួតចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលតាន់បឋមដ្ឋាន មាន
 បឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ចសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះចសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាធិន្ទិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ចុះ វិវេកមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៥) កតបេ ធម្មា អព្ភាតតា ។ យស្មី
 សបយេ អរូចាវចរំ ឈានំ កាវេតិ តិរិយំ នេវ
 កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិបាកំ និដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ សព្វសោ អាតីញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម
 នេវ សញ្ញាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស
 ច បហាណ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ តស្មី សបយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជនេស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អព្ភារននិទ្ទេសោ(១) ។

(១៤៥) ពួកធម៌ជាអព្ភាត្រឹក តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនអប្បោច្ឆជ្ជាន ដែលជាតិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានភាពនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 កន្លងទៅអាតិក្ខណ្ឌយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយ
 នេវ សញ្ញាសញ្ញាយតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជាន ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈកើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាទីវ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ វិមជ្ឈមាន ដោយអាភារយ៉ាងនេះឯង ។

[០៤៦] តតរេ ធម្មា តុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ តុសលំ ចិត្តំ ធម្មន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បក្កយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្យា ផស្ស្បច្ចយា
 វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទ-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បក្កយា ភកេ
 ភវប្បក្កយា ជាតិ ជាតិប្បក្កយា ជរាមរណំ វិវេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្រកូលស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[០៤៧] តត្ថ តតរោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។
 យា ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ
 វុត្ថតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។ បេ ។ តត្ថ តតរោ
 ផស្ស្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតស្មិតំ សាទំ

[១៤៦] ត្ថកធម៌ជាតុសល តើដូចម្តេច ។ គង្គសម័យណា
 ចិត្តជាតាមាវចាតុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាភូតខ្លះ
 ភារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង គង្គសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយននៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាម ជាបច្ច័យ វស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយននៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភក
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភកជា
 បច្ច័យ ជរាទិន្នមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើត
 ឡើង ខែកន្លងទុក្ខចាំងអស្ច័រ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៧] បណ្តាបច្ចយាការចាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ តាវវេទនាសន្សំ
 (នូវភារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការចាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រកអ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត

បច្ចយាការីកង្កំ អវិជ្ជាបច្ចយកកុសលធម៌សោ

បេតសិក្ខំ សុខំ បេតោសម្មាសម្ពុទ្ធិ សាតិ សុខំ
 វេទនាតិ បេតោសម្មាសម្ពុទ្ធិ សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ឥស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តត្ថោ
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យោ សុទ្ធា សុទ្ធិបាតា
 ធិតប្បា អភិប្បសាទោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ ។ តត្ថ តត្ថោ បសាទប្បច្ចយា អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចា
 តននិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ បសាទប្បច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ តត្ថោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា កកេ ។
 វេបត្វា អនិមោក្ខំ វេទនាទត្ថោ សញ្ញាទត្ថោ សត្វា-
 កត្វោ វិញ្ញាណត្វោ អយំ វុច្ចតិ អនិមោក្ខប្ប-
 ច្ចយា កកេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៨] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សត្វាពេ

បច្ចយាការីកង្កំ អវិជ្ជាបច្ចយកកុសលធម៌សោ

សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្ស្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីបេតោសម្មាសម្ពុទ្ធ សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពី
 បេតោសម្មាសម្ពុទ្ធ ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 ចម្លើយ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាចម្លើយ តើដូចម្តេច ។ សត្វា ការផ្សំជាក់ ការផ្សំសិប្ប
 សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាចម្លើយ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាចម្លើយ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប ការចុះសិប្ប
 ភាពចុះសិប្បចិត្ត ក្នុងការម្ស្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អនិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាចម្លើយ ។ បណ្តាបច្ចយាការីទាំងនោះ គតា
 កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាចម្លើយ តើដូចម្តេច ។ វេទនាទទួល សញ្ញា-
 ទទួល សត្វាក្នុង វិញ្ញាណក្នុង លើកតែអនិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 គតា កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាចម្លើយ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៩] ក្នុងសម័យនោះ សត្វា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាចម្លើយ

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាម
 នាមប្បដ្ឋយា ធម្មេន ផស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទ-
 នាបដ្ឋយា ចសារេនា ចសាធិប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ភវេ ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ដ្ឋយា ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបដ្ឋយា សង្ខារេ ។

សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
 ធម្មេន ផស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា
 ចសារេនា ចសាធិប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បដ្ឋយា ភវេ ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
 ជរាមរណំ ឯវេមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសារៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរានិ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៨) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជា

បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសារៈជាបច្ច័យ ភវា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥០] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចយា ធាមរូបំ
 ធាមរូបបច្ចយា សន្និយតនំ សន្និយតនបច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សបច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 ចសាដោ ចសាធិបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 បច្ចយា កះកំ កវបច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ចយា
 ជកមរណំ ឯវបតស្ស កេវលស្ស ធុត្តត្តន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥១] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តិ
 សសង្ខារេន ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញា-
 ណវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណ-
 វិប្បយុត្តិ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណសម្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណសម្បយុត្តិ សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណវិប្បយុត្តិ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។

[១៥០] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសាខៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសាខៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជកនិង
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 តាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥១] ភូតធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមវិចារកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារកើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាស
 ចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រ-
 កបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

ធម្មាម្បណំ កំ យំ យំ កំ បដាវត្ត តស្មី សមយេ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា ចសារនា ចសារនប្បច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា កាភំ កាភប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ទ្ធីស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥២] តតៈច ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូបបច្ចត្តិយា បក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆោ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ ចមមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ជំ វិហា-
 រតិ បវរីកសីណំ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ(១) សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
 ស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ចសារនា

១ ធមៈ សង្ខារ ។

មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាខ្លះអាម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសារៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាមរ-
 ណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វិនិច្ឆ័យ
 ទុក្ខខាំងអស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយភាគាយ៉ាងនេះ ។

[១៥២] ពួកធម៌ជាគុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនឲ្យមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្ងាត់ចាកកាមខាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មានបឋិតសីល (ជាអាម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈ ជាបច្ច័យ ចសារៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ

បសាទឫទ្ធិយា អធិមោត្តោ អធិមោត្តោឫទ្ធិយា ករោ
កវឫទ្ធិយា ជាតិ ជាតិឫទ្ធិយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ^(១) ។

[១៥៣] ភក្កេន ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ ឧប្បបទន្តិយា មក្ខំ កាវេតិ សត្វសោ
ភាគិត្តក្ខាយតនំ សមតិក្កម្ម ទេវ សញ្ញាទា-
សញ្ញាយតនំ សញ្ញាសហទតិ សុខស្ស ច បហាជា
។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈាទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី
សមយេ អវិជ្ជាបទ្ធិយា អវិជ្ជា អវិជ្ជាឫទ្ធិយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណឫទ្ធិយា ឆាមំ ឆាមឫទ្ធិយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនឫទ្ធិយា ជស្សា ជស្សឫទ្ធិយា
វេទនា វេទនាបទ្ធិយា បសាទោ បសាទឫទ្ធិយា
អធិមោត្តោ អធិមោត្តោឫទ្ធិយា ករោ កវឫទ្ធិយា
ជាតិ ជាតិឫទ្ធិយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស កេវ-
លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឧ. វេរា បេ ភក្កេន ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ ឧប្បបទន្តិយា មក្ខំ
កាវេតិ វិក្កុច្ចារ្យំ វិបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ . . . តតិយំ ឈានំ . . . ចតុត្ថំ
ឈានំ . . . បឋមំ ឈានំ . . . បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បេវិកសិណំ
តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបទ្ធិយា សត្វសោ ។ បេ ។ ជរាមរណំ ។ បេ ។ កេស វុច្ចតិ ឯវិចេ-
តស្ស ពេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ វិជិ វិវេក ហាហ ទិស្សន្តិ ។

អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាវិនិច្ឆ័យណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥៤] ពួកធម៌ដ៏កុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
ច្បុលចំរើននូវមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអប្បភព កងនូវវិញ្ញាណក្ខាយតនៈ
ដោយប្រការទាំងឡាយ ដែលច្រឡំដោយនូវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា
ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្ខុវិស័យ ក្នុងសម័យ
នោះសត្វ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសត្វ ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ
កាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
កាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ ជាបច្ច័យ
បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោត្ត កើតមាន
ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាវិនិច្ឆ័យណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវេកមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥២] កតាម ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សម្មេយ លោកុត្តរំ លាជំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបបយតាមី និដ្ឋិតតានំ វហាធាយ បឋមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវេច្ចេ កតាមហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ នន្ទាកិញ្ញំ
 តស្មី សមេយ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ(១) សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្ប-
 ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សៈ
 ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមាត្រា អធិមាត្រប្បច្ចយា
 ភវកំ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវេទនេសំ ធម្មានំ សមុទេយា ហោតិ ។

អវិជ្ជាប្បលកុសលនិទ្ទេសោ ។

[១៥២] ពួកធម៌កុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលព័រនៃខ្យល់កុក្ករដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងផលនៃវិការ
 មិនសន្សំ (ខ្យល់កុក្ករដ្ឋាន) ដើម្បីលេខនៃទិដ្ឋតាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាកិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ភាយតនៈទី ៦ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះភាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមាត្រ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ
 ភវ កើតមាន ព្រោះអធិមាត្រជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភវជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះឯង ។

បច្ចយាការវិវត្ត កុសលមូលកវិបាកនិរុទ្ទេស

(១៤៥) កតតេ ធម្មា អត្យាទាតា ។ យស្មី

សមយ កាមាវចរស្មី កុសលមូល កត្តស្មី
កតត្តា ឧបចិត្តា វិបាកំ ចត្តវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ វិញ្ញាណំ តស្មី សមយ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជរសន្ត ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា វេទនាប្បច្ចយា ភវោ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្មី កេវលស្មី ធុត្តា-
ត្តច្ចស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

(១៤៦) តត្ថ កតតេមា កុសលមូលប្បច្ចយា

សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញតនា សញ្ញត-
យិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្មី កេវលស្មី ធុត្តា-
ត្តច្ចស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិវត្ត កុសលមូលកវិបាកនិរុទ្ទេស

(១៤៥) ត្បកធម៌ជាអត្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

ណា ចត្តវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វផ្ទុះហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម ជាបច្ច័យ
ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាឱន័មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៦) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ

កុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
ការសន្សំ (ខូតការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា
ហេតុជាដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

(១៥៩) កតតេ ធម្មា អក្កោ កតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាហាវចរស្ម័ កុសលស្ម័ កត្មស្ម័
 កតតត្ថា ឧបមិតត្ថា វិចាគំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។
 យាធិវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 កត្មារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញា-
 ណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋព្វារម្មណំ
 ។ បេ ។ មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋព្វារម្មណា វា
 យំ យំ វា បដារក្ក ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា រូបារម្មណា
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារក្ក
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧប-
 ក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា
 វា យំ យំ វា បដារក្ក តស្មី សមយេ កុសលម្ស-
 លម្សត្ថយា សន្តារេ កត្មារម្មណា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណម្សត្ថយា ធាមិ ធាមម្សត្ថយា ធម្មាយតទំ

(១៥៧) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេង
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពខែតាហាវចរកុសលកម្ម ដែល
 សត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា មានភ្លឺជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា មានសេដ្ឋាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ
 ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មនោ-
 ធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណប្បដិសេធពិញ្ញាណ ជាមិ ជាមប្បដិសេធពិញ្ញាណ ធម្មាយតនិ
 ធម្មាយតនប្បដិសេធពិញ្ញាណ ផស្សៈ ផស្សៈប្បដិសេធពិញ្ញាណ វេទនា
 វេទនាប្បដិសេធពិញ្ញាណ បសាទោ បសាទប្បដិសេធពិញ្ញាណ អធិមា
 ត្ថោ អធិមាត្ថប្បដិសេធពិញ្ញាណ ភវា ភវប្បដិសេធពិញ្ញាណ ជាតិ
 ជាតិប្បដិសេធពិញ្ញាណ ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៧) តត្ថេវ ធម្មា អភិប្បដិសេធពិញ្ញាណ ។ យស្មី
 សមយេ រូបបឋមិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ តត្ថេវ
 ហិ ។ បេ ។ បឋមិ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ
 បឋវីតសិណំ តស្មី សមយេ ផស្សៈ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិច្ឆេតោ ហោតិ វេ បេ ធម្មា កុសលា
 តៈស្សវ រូបាវចនស្ស កុសលស្ស តម្មស្ស តតត្តា
 ទុបចិត្តា វិហារកំ វិវិច្ឆេ តត្ថេវ ហិ ។ បេ ។ បឋមិ
 ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ បឋវីតសិណំ តស្មី
 សមយេ កុសលមូលប្បដិសេធពិញ្ញាណ សង្ខារោ សង្ខារប្ប
 ដិសេធពិញ្ញាណ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដិសេធពិញ្ញាណ ជាមិ ជាមប្ប
 ដិសេធពិញ្ញាណ ធម្មាយតនិ ធម្មាយតនប្បដិសេធពិញ្ញាណ ផស្សៈ
 ផស្សៈប្បដិសេធពិញ្ញាណ វេទនា វេទនាប្បដិសេធពិញ្ញាណ បសាទោ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមានព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមាត្ថ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះ
 អធិមាត្ថជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ៖ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៨) ភ្នំកធម៌ជាអក្ខរក្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំង
 ឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវីតសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។ អវិច្ឆេតៈ ក៏មាន ធម៌ទាំង
 នេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីតសិណជាអារម្មណ៍ ព្រោះភាពនៃប្រាថ្នា
 កុសលកម្មនោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បសាធិប្បដ្ឋយា អាជិណេត្តោ អាជិណេត្តាប្បដ្ឋយា កកេ
 កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា វេរាមរណំ វិវាមនស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១៦០) កត្តា ចម្បង អន្យោគតា ។ យស្ថ

សុខយេ អរូបបច្ចុប្បាយ មន្តិកា កាលេតិ សព្វសា
 អាគីញ្ញញ្ញាយនំ សមត្តិក្កម្ម លេ សញ្ញាជាស-
 ញ្ញាយនំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។
 មត្តនំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី សុខយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វមេ
 ធម្មា កុសលា តស្ស អរូបាវចាស្ស កុស-
 លស្ស កម្មស្ស តតត្តា ឧបចិត្តា វិចិត្តំ សព្វ-
 សោ អាគីញ្ញញ្ញាយនំ សមត្តិក្កម្ម លេ សញ្ញាជា-
 សញ្ញាយនំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា
 ។ បេ ។ មត្តនំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
 សុខយេ កុសលមូលប្បដ្ឋយា កម្ពុរោ កម្ពុរ-
 ប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមំ នាម-
 ប្បដ្ឋយា ធម្មាយនំ ធម្មាយនប្បដ្ឋយា ជស្សោ
 ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា បសាទោ

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត ក្នុងសង្គមក្រីក្រនិងស្រុក

អធិបោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិបោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដរាប
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុដ៏ទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៦០) ពួកធម៌ជាអក្សត្រឹមត្រូវ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលបំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអប្បធម៌ កន្លងនូវភាគិញ្ញាយាននេះ ដោយ
ប្រការទាំងឡាយ ដែលប្រឡំដោយនេសត្វនានាសញ្ញាយាននសញ្ញា ព្រោះ
លះបង់នូវសុខផង ។ លេខ ២ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
ក៏មាន ។ លេខ ៣ អវិជ្ជាបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាតុសល បុគ្គលកន្លង
នូវភាគិញ្ញាយាននេះ ជាវិបាក ដែលប្រឡំដោយនេសត្វនានាសញ្ញា-
យាននសញ្ញា ដោយប្រការទាំងឡាយ ព្រោះភាពនៃអប្បាចិត្តតុសលនោះ
ឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ព្រោះលះបង់នូវសុខផង ។ លេខ ៤
ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះតុសល-
មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បសាទប្បច្ចុយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ
កប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា វរាមរណំ ឯវេរ-
តស្សី តេវលស្សី ទុក្ខក្ខន្ធស្សី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦០] កតថេ ធម្មា អភ្សតតា ។ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ករេតិ និយ្យានិកំ
អបថយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បឋមាយ
ភូមិយា បន្តិយា វិវេច្ឆេ កោមេហិ ។ ខេ ។ បឋម
ឈានំ ទុបសង្ឃជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខា-
តិញ្ញំ តស្មី សមយេ ផស្ស្យា ហោតិ ។ ខេ ។
អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សី
លោកុត្តរស្សី កុសលស្សី ឈានស្សី កតត្ថា
តាវតត្ថា វិចាតិ វិវេច្ឆេ កោមេហិ ។ ខេ ។ បឋម
ឈានំ ទុបសង្ឃជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាតិញ្ញំ
សុញ្ញំ តស្មី សមយេ កុសលម្ធលប្បច្ចុយា សង្ខារោ
សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធារិ
ធាមប្បច្ចុយា ធន្ទាយតនំ ធន្ទាយតនប្បច្ចុយា ផស្ស្យា
ផស្ស្យប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាប្បច្ចុយា បសាទោ ប-
សាទប្បច្ចុយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកន្តិ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកតឡើង វៃគង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦១] ពួកធម៌ជាអភ្សត្រឹត កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនលោកុត្តរជ្ជន្ត ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(ទូតិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ ខេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈន ជាទុក្ខា-
បដិបទា ទន្ទាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ ខេ ។ អវិក្ខេបៈ
ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ ខេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ឈន ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ទាតិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ
ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជន្តនោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើន
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលម្លូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ

កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា ជរាមរណំ វិវេកេន សំ
ធម្មា នំ សមុទយោ យោតិ ។

កុសលមូលវិបាកនិរុទ្ទេស(១) ។

[១២២] កេតមេ ធម្មា អព្យាគតតា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា
វិបាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ យោតិ ឧបេក្ខាស-
ហតតំ វិចារម្ពណំ តស្មី សមយេ អកុសលមូល-
ច្ឆយា សម្ពារោ សម្ពារច្ឆយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណច្ឆយា ជាមំ ជាមច្ឆយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនច្ឆយា ជស្សា ជស្សច្ឆយា វេទនា វេទ-
នាច្ឆយា ករោ កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា
ជរាមរណំ វិវេកេន ស្ស កេវលស្ស មុត្តក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ យោតិ ។

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិវមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេទនាមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ កុសលមូលវិបាកនិរុទ្ទេស

[១២២] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា ចក្កវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានចូលជា-
ម្នាក់ កើតឡើង ព្រោះភពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ភាយភនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះភាយភនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិវមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦១] តត្ថ តតមោ អកុសលមូលប្ប-
 ច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញោតនា
 សញ្ញោតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បច្ចយា
 សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស តេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៦២] តតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស តតត្តា ឧបចិត្តា
 វិបាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
 សហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ តន្តារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហា-
 វិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រសា-
 វម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទុក្ខសហគតំ ដោជ្ជន្តារម្មណំ ។ បេ ។ មហោធាតុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ដោជ្ជន្តារម្មណា វា យំ យំ វា បដាវត្ត
 តស្មី សមយេ អកុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធានី

[១៦៣] បណ្តាបច្ចយាការាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជា
 ដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៤] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេង
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា មានភ្លឺ
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា
 មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មហោធាតុ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា ហារ្យោណិយោប្បណីតី ។ បេ ។ មានផ្សព្វជាអារម្មណ៍ក្តី
 ក្តី ប្រាជ្ញាប្រាជ្ញាណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្បា
 ផស្ស្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខច្ចយា ករោ កវច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស កេវលស្ស ធុត្ត-
 ត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៥] តតមេ ធម្មា អក្កតតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស តត្ថស្ស តតតតា ឧបចិ-
 តតា វិចារកា មរោវិញ្ញាណាធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បធាវត្ថុ តស្មី សមយេ អកុ-
 សលមូលប្បច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្បា ផស្ស្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខច្ចយា ករោ
 កវច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេកតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តត្តច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករោ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង វៃកធិទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមធិមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ត្ថតធម៌ជាអក្កតតតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិចារកា ប្រឡងដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាវិចារកាណា ហើយ
 កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករោ កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជាបច្ច័យ
 ជរាធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង
 នៃកធិទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមធិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦៦] តត្ថ កតតមោ អកុសលមូលប្បដូយា
សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ
អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បដូយា សង្ខារោ ។

[១៦៧] តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិ-
ញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។

[១៦៨] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។
វេទនាឧត្តោ សញ្ញាឧត្តោ សង្ខារក្ខត្តោ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។

[១៦៩] តត្ថ កតតមំ ធាមប្បដូយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ធាមប្បដូយា ធម្មា-
យតនំ ។

[១៧០] តត្ថ កតតមោ ធម្មាយតនប្បដូយា
ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា
សម្មសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ ។

[១៦៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះអកុសល-
មូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវពា-
រម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ ។

[១៦៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[១៦៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ
នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[១៦៩] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[១៧០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះ
ពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[១៧១] តត្ថ តត្ថមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ លេ សាតំ ជាសាតំ ចេតោសម្មស្សនំ
 អនុក្ខមស្សំ វេទយតំ ចេតោសម្មស្សនំ អនុក្ខម-
 ស្សំ វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

[១៧២] តត្ថ តត្ថមា វេទនាបច្ចយា អធិ-
 មោត្តោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោត្តោ អធិ-
 មុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 អធិមោត្តោ ។

[១៧៣] តត្ថ តត្ថមា អធិមោត្តប្បច្ចយា
 ករោ ។ វេយ្យា អធិមោត្តំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធវោ វិញ្ញាណក្ខន្ធវោ អយំ វុច្ចតិ
 អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ ។

[១៧៤] តត្ថ តត្ថមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
 យា តេសំ ចម្មាទំ ជាតិ សញ្ញាតិ វិទូតិ មគ្គិ-
 ពូតិ ចាតុកាវោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៧១] បណ្ណាបច្ចយាការវាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិន
 មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានម្ស្នី
 មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុក្ខមស្ស
 វេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។

[១៧២] បណ្ណាធម៌វាំងនោះ អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការៈចុះស៊ប់ ភាព
 ចុះស៊ប់ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោត្ត
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[១៧៣] បណ្ណាបច្ចយាការវាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោត្តជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោត្តចេញ នេះហៅថា គត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ។

[១៧៤] បណ្ណាបច្ចយាការវាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគត
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើម ការ
 កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌វាំងនោះ នេះហៅថា
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ។

[១៧៥] តត្ថ តតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។ អត្ថំ ជរា អត្ថំ មរណំ ។ តត្ថ តតតមា ជរា ។ យា តេសំ ធម្មាទំ ជរា ជីវនាតា អាឃុនោ សំហោទំ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថ តតតមំ មរណំ ។ យោ តេសំ ធម្មាទំ មរណោ វាយោ តេនោ ចរិតេនោ អនិច្ចតា អន្តរាធាទំ ឥទំ វុច្ចតិ មរណំ ។ ឥតិ អយត្វា ជរា ឥទត្វា មរណំ ឥទំ វុច្ចតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ។

[១៧៦] ឯវេមេតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ឯវេមេតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ សមាធាទំ ហោតិ ចាតុកាវេ ហោតិ តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

អកុសលមូលកវិបាកនិរុទ្ធសា(១) ។
 អភិធម្មភាជនីយំ(២) ។
 បច្ចយាការិវិវដ្តន្ត សមញ្ញោ(៣) ។

១ ឧ. អកុសលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។ ២ ឧ. អភិធម្មភាជនីយំ និដ្ឋិតំ ។ ៣ ឧ. សមញ្ញោ ចជ្ជោ ។

[១៧៥] បណ្តាបច្ចយាការៈ វាំងនោះ ដកនឹងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរា ក៏មាន មរណៈ ក៏មាន ។ បណ្តាដកនឹងមរណៈនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។ ការចាស់ ការក្រស់ ការព្រួយថយអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា ជរា ។ បណ្តាដកនឹងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការអស់ ការសូន្យ ការបែកបាក់ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង ការបាត់បង់ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជរានេះ ផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ដកនឹងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[១៧៦] សេចក្តីត្រង់រក្សាថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចក្តីដោះដូរ ។ ការចូបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប គោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ អកុសលមូលកវិបាកនិរុទ្ធស ។
 ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។
 ចប់ បច្ចយាការិវិវដ្តន្ត ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាដ្ត

(១៧៧) ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានោ វេទនា ភិក្ខុ

អដ្ឋង្គំ កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ
សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។
អដ្ឋង្គំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្ម-
ជាដោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោម-
នស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា
ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ចិត្តេ
ចិត្តាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ
ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី វិហរតិ តហិទ្ធា ធម្មេសុ
ធម្មាទុបស្សី វិហរតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មា-
ទុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាដ្ត

(១៧៧) សតិប្បដ្ឋាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា

នូវកាយក្នុងកាយខាងក្នុង ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយខាងក្រៅ ពិចារ-
ណានូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយខាងក្នុង ពិចារណានូវ
វេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្រៅ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុង
វេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាង
ក្រៅ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិ-
យាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មាន
ស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោមនស្ស ក្នុង
លោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង ពិ-
ចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំ-
ណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។

[១៧៨] កថញ្ច ភិក្ខុ អស្សុត្ថំ កាយយ កាយ-
 យាទុបស្ស័ វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ អស្សុត្ថំ កាយំ
 ទុទ្ធិចាធនា អនោគសមត្ថកា តចបរិយន្តំ បូ-
 រន្ទានប្បការស្ស អស្មចំនា បច្ចវេត្តតិ អត្ថំ ឥប-
 ស្សី កាយ កេសា លោមា នទា ធន្ទា តថា
 មំសំ ញ្ញា អដ្ឋិ អដ្ឋិមញ្ញំ វត្តំ ហធរិយំ យកានិ
 កិលាមកំ បិហកំ បច្ឆាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ទុ-
 រិយំ កវិសំ ចិត្តំ សេដ្ឋំ បុព្វា លោហិតំ សេនា
 មេនា អស្សុ វសា ទេឡោ សីយានិកា លសិកា
 មុត្តន្តំ ។ សោ តំ និមិត្តំ អាសវតិ កាវតិ តហុ-
 លីកាវតិ ស្វវត្ថុតំ^(១) អវត្ថុបតិ សោ តំ និមិត្តំ
 អាសវត្ថា កាវត្ថា តហុលីកវត្ថា ស្វវត្ថុតំ^(២) អវត្ថុ-
 បត្ថា តហិទ្ធា កាយ ចិត្តំ ទុបសំហារតិ ។

[១៧៩] កថញ្ច ភិក្ខុ តហិទ្ធា កាយ កាយាទុ-
 បស្ស័ វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ តហិទ្ធា កាយំ ទុទ្ធិចាធន-
 តា អនោគសមត្ថកា តចបរិយន្តំ បូរន្ទានប្បការ-
 ស្ស អស្មចំនា បច្ចវេត្តតិ អត្ថិស្ស កាយ កេសា

[១៧៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទូកាយ ក្នុងកាយខាងក្នុង តើដូច
 ម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទូកាយខាងក្នុង (កាយ
 របស់ខ្លួន) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយនេះមាន សក់ រោម ក្រចក
 ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ឆ្អឹង ខួរក្នុងឆ្អឹង តម្រងបស្សរាវ
 បេះដូង ថ្លើម ពវ ក្រពះ សួត រោងវៀនធំ រោងវៀនតូច អា-
 ហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ម ខ្ទុះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់-
 ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបុរ ទឹករំលិល ទឹកមូត្រ ។
 ភិក្ខុនោះ រមែងគប់កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ទូកាយនោះឲ្យជានិមិត្ត
 កំណត់ចុះទូកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះអប់រំកេ
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ទូកាយនោះឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ទូកាយ ដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមក ទូរិត្តក្នុងកាយខាងក្រៅ ។

[១៧៩] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទូកាយក្នុងកាយ ខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទូកាយខាងក្រៅ (កាយ
 របស់គេ) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយរបស់បុគ្គលនោះមាន សក់

លោមា ធនា ធនា តថា មិសំ ញាវ វដ្ត
អដ្ឋិមិញ្ចំ វត្តំ ហនយំ យតនំ តិរលាម-
កំ មិហកំ បច្ឆាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ឧទរិយំ
កវីសំ មិសំ សេដ្ឋំ បុត្វា លោហិតំ សេនា
មេនា អស្សុ វសា ខេន្យោ សីយាធិការ លសិ-
កា មុត្តនំ ។ សោ តំ ធិមិសំ អាសេវតិ កាវេតិ
តហុលីករិតំ ស្វវត្តតំ អវត្តបេតិ សោ តំ ធិមិសំ
អាសេវិត្វា កាវេត្វា តហុលីករិត្វា ស្វវត្តតំ អវត្តបេត្វា
អដ្ឋត្តតហិត្វា កាយេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៨០] តថា ភិក្ខុ អដ្ឋត្តតហិត្វា កាយេ
កាយាធឧបស្សំ វិហារតិ ។ វេទ ភិក្ខុ អដ្ឋត្តត-
ហិត្វា កាយំ ឧទ្ធិបាទតលា អាណាគេសមគ្គកា
តថបរិយន្តំ បូរណាធិការស្ស អសុចិដោ បច្ឆវេ-
ត្តតិ អត្ថំ កាយេ គេសា លោមា ធនា ធនា
តថា មិសំ ញាវ អដ្ឋំ អដ្ឋិមិញ្ចំ វត្តំ
ហនយំ យតនំ តិរលាមកំ មិហកំ បច្ឆាសំ

ពោ ក្រចក ធ្មេញ ស្សក សាច់ សវស ភ្នំ ខ្នកភ្នំ តម្រង-
បស្សាវៈ បេដ្ឋន្ត ថ្មើម វា ក្រពះ ស្លត តោះរៀនធំ តោះ
រៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មេស្ម ខ្ទុះ ឈាម
ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកក្អែក ខ្លាញ់វា ទឹកខាត់ ទឹកសំបោរ ទឹក
អើយ ទឹកម្យក្រ ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់ក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន
នូវកាយនោះឲ្យជាធិមិសំ កំណត់នូវកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ
ភិក្ខុនោះ លុះគប់ក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវកាយនោះឲ្យធិមិសំ កំណត់
នូវកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រមូលមកនូវចិត្ត
ក្នុងកាយ ខាងក្នុងខាងក្រៅ ។

[១៨០] ពុទ្ធិកុ ពិចារណា នូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាង
ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ពិចារណានូវកាយ ខាង
ក្នុងនិងខាងក្រៅ (កាយរបស់ខ្លួនខាងកាយរបស់គេ) គឺ ខាងលើ
តាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមាន
ស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះ
ថា ក្នុងកាយមាន សក់ ពោម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក សាច់
សវស ភ្នំ ខ្នកភ្នំ តម្រងបស្សាវៈ បេដ្ឋន្ត ថ្មើម វា ក្រពះ ស្លត

អន្តិ អន្តកុណំ ឧទរិយំ ករិសំ មិត្តំ សេម្ហំ បុត្រោ
 លោហិតំ សេនា យេនា អស្សុ វិសា ខេន្យោ
 សីហានិកា លសិកា មុត្តន្តិ ឃីរំ ភិក្ខុ អជ្ឈត្ថ-
 តហិទ្ធា កាយ កាយាទុបស្សី វិហរតិ អាតាបិ
 សឡដាណា សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ។

(១៨១) អនុបស្សីតិ តត្ថ កតមា អនុបស្ស-
 នា ។ យា បញ្ញា បដិដនា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អនុ-
 បស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ ហោតិ
 សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ
 សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុប-
 ស្សីតិ ។

(១៨២) វិហរតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យាបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ វិហ-
 រតិ ។

ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់
 ស្ងួត ខ្វះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ
 ទឹកចាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកអិល ទឹកម្រូត ភិក្ខុ ពិចារណា ខ្ញុំ
 កាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី
 (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាង
 នេះឯង ។

(១៨១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការ-
 ដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការពិចារណា ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត
 ចូលទៅជិត អែបវែប ភៀកភើយ ប្រជិតប្រជី ប្រគបព្រម ដោយ
 បញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ភិក្ខុ
 ពិចារណា ។

(១៨២) ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត
 រក្សា សំនៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យរស់នៅ គ្រាន់ទៅ សម្រាក ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[១៨៣] អាតាប័តិ តត្ថ កតតមំ អាតប្បំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយាបន្តា ។ ឬ ។ សម្មា-
វាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បំ ឥមិយា អាតាប្បន
ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុចា-
តតោ ឧបបន្នា សមុបបន្នា សមន្នាគតោ តេន
វុច្ចតិ អាតាប័តិ ។

[១៨៤] សម្មជាណោតិ តត្ថ កតតមំ សម្ម-
ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បដាណនា ។ ឬ ។ អរោ-

ហោ ធម្មវិចារយា សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ
ឥមិយា សម្មជញ្ញាន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ
ឧបាគតោ សមុចាតតោ ឧបបន្នា សមុបបន្នា
សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ សម្មជាណោតិ ។

[១៨៥] សតិមាតិ តត្ថ កតតមា សតិ ។ យា

សតិ អនុស្សតិ ។ ឬ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ

(១៨៣) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅ

កិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿង
ដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
។ ឬ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីព្យាយាមជា
គ្រឿងដុតកំដៅកិលេស គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត
វេលវេល ភៀកភៀយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយព្យាយាមជាគ្រឿង
ដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(១៨៤) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
ការដឹងច្បាស់ ។ ឬ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាឆ្លុះឆមិ ការ
ឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង
មូលមិត ចូលទៅជិត វេលវេល ភៀកភៀយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប
ព្រម ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នក
ដឹងខ្លួន ។

(១៨៥) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្យា-
ការនឹកឃើញ ។ ឬ ។ ការព្យាត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី

សំណេរ សាវត្ថយា ឧបេក្ខា លោភិ សម្បុរេតោ
ឧបាតតោ សម្បុរេតោ ឧបេក្ខា សម្បុរេតោ
សម្បុរេតោ តេន វុច្ចតិ សាវត្ថយា ។

[១៨៦] វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាដោមន-
ស្សន្តិ តត្ថ តត្ថមា លោកេ ។ ស្មេរ កាដោ
លោកេ បក្ខបិ ឧបាតតត្ថ លោកេ អយំ
វុច្ចតិ លោកេ ។ តត្ថ តត្ថមា អភិជ្ឈា ។
យោ វាតា សាវត្ថា ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សា-
វតោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ តត្ថមិ
នោមនស្សិ ។ យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ
ធុត្ថំ ចេតសម្មស្សនំ អសាតំ ធុត្ថំ វេទយិតំ
ចេតសម្មស្សនំ អសាតា ធុត្ថា វេទនា វេទនំ
វុច្ចតិ នោមនស្សិ ។ វេទនំ អយេត្ត អភិជ្ឈា
វេទនំ នោមនស្សិ វេទនំ លោកេ វិជិតា ហោន្តិ
បដិវិជិតា សត្តា សមិតា វូបសត្តា អត្ថង្គតា អត្ថ-
ត្ថង្គតា អប្បិតា ព្យាប្បិតា សោសិតា វិសា-
សិតា ព្យង្គិតតា តេន វុច្ចតិ វិទេយ្យ លោកេ
អភិជ្ឈាដោមនស្សន្តិ ។

កាយាទុបស្សនាធិដ្ឋេស ។

ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ច្បាប់ដឹក អែបនែប កៀកកើយ
ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា មានស្មារតី ។

[១៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស
ក្នុងលោក ។ សំនួរថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
កាយនោះឯង ឈ្មោះថា លោក ។ បាទានក្នុងទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក
នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនេះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។
តម្រេក តម្រេកទាំង ២ បេ ។ តម្រេកទាំងនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា
អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេច-
ក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
ការទទួលបានម្ចាស់ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតា-
សម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកទទួល កំចាត់បង់ ស្ងប់ រម្ងាប់
ស្ងប់យឹង ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ខ្យល់ការទទួលបាន ឲ្យ
ដល់ខ្យល់ការហើរហោច ឲ្យរើសស្អាត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ខ្យល់
អភិជ្ឈានិងទោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ កាយាទុបស្សនាធិដ្ឋេស ។

(១០៧) ធម្មតោ ភិក្ខុ វស្សតិ វេទនាសុ
 វេទនាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
 វេទយមាធា សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដា-
 នាតិ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា ទុក្ខំ វេទនំ
 វេទយាមីតិ បដានាតិ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ
 វេទយមាធា អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ
 បដានាតិ សាមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាធា
 សាមីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ
 និរមិសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាធា និរ-
 មិសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ សាមី-
 សំ វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា សាមីសំ
 ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ និរមិសំ
 វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាធា និរមិសំ ទុក្ខំ
 វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ សាមីសំ វា អទុ-
 ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាធា សាមីសំ អទុក្ខ-
 មសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ និរមិសំ វា
 អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាធា និរមិសំ អទុ-
 ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដានាតិ ។ សោ ភី

(១០៨) បុរិក្ខ តិចារណាទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្នុង ក៏ដូចម្ដេច ។ ភិក្ខុសាសនានេះ កាលទទួលសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា កាលទទួលទុក្ខវេទនា ក៏
 ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា កាលទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយ
 អាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ កាលទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាល
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញ
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខ-
 វេទនាប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់ក

ធិមិត្តិ អាសេវតិ អាវេតិ តហុលីមរោតិ ស្វវត្ថុតិ
 អវត្ថុបេតិ សោ តិ ធិមិត្តិ អាសេវិត្វា អាវេត្វា
 តហុលីកវិត្វា ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេត្វា តហិទ្វា វេយ
 ធាស្កុ ចិត្តិ ឧបសំហរតិ ។

(១៧៥) កកបញ្ច ភិក្ខុ តហិទ្វា វេយធាស្កុ
 វេយធាឧបស្ក្ខំ វិហរតិ ។ វេយ ភិក្ខុ សុខំ វេយ
 វេយមាធិ សុខំ វេយ វេយតីតិ បដាធាតិ ធុត្ថំ
 វេយ វេយមាធិ ធុត្ថំ វេយ វេយតីតិ បដាធាតិ
 អធុត្ថមសុខំ វេយ វេយមាធិ អធុត្ថមសុខំ វេ
 យ វេយតីតិ បដាធាតិ សាមិសំ កំ សុខំ វេយ
 វេយមាធិ សាមិសំ សុខំ វេយ វេយតីតិ
 បដាធាតិ ធិរមិសំ កំ សុខំ វេយ វេយមាធិ
 ធិរមិសំ សុខំ វេយ វេយតីតិ បដាធាតិ សា
 មិសំ កំ ធុត្ថំ វេយ វេយមាធិ សាមិសំ ធុត្ថំ
 វេយ វេយតីតិ បដាធាតិ ធិរមិសំ កំ ធុត្ថំ
 វេយ វេយមាធិ ធិរមិសំ ធុត្ថំ វេយ វេយ
 តីតិ បដាធាតិ សាមិសំ កំ អធុត្ថមសុខំ វេយ
 វេយមាធិ សាមិសំ អធុត្ថមសុខំ វេយ វេយតីតិ

អហំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនានោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនាដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះតបក អហំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនា
 នោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 វេយប្រមូលមក ឲ្យចិត្ត ក្នុងវេទនាខាងក្រៅ ។

(១៧៨) ចុះភិក្ខុ តិចារណាឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលខ្លួនសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះខ្លួនសុខវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលខ្លួនទុកវេទនាថា បុគ្គលនេះខ្លួនទុកវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលខ្លួនអទុក្ខមសុខវេទនាថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុក្ខមសុខវេទនា
 ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ថា
 បុគ្គលនេះខ្លួនសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
 កាលខ្លួនសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះខ្លួន
 សុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួន
 ទុកវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុក្ខវេទនា
 ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះខ្លួនទុកវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនអទុក្ខមសុខវេទនា ប្រ
 កបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុក្ខមសុខវេទនា ប្រកប
 ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនអទុក្ខមសុខវេទនា

បដាធាតិ និកម៌សំ ក អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយតិ វេទនំ
 និកម៌សំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយតិ វេទនំ បដាធាតិ ។
 សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតិ តហលីកាភាវិ
 ស្វត្ថិតំ អវត្ថេយតិ សោ តំ និមិត្តំ អាសេវិត្វា
 ភាវេត្វា តហលីកាភាវិត្វា ស្វត្ថិតំ អវត្ថេយត្វា អជ្ឈត្ថិ-
 តហិត្វា វេទនាសុ ចិត្តំ ឧបសំហរតិ ។

[១២៧] តថត្វា ភិក្ខុ អជ្ឈត្ថតហិត្វា វេទនាសុ
 វេទនាធម៌ស្ម័យំ វិហរតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
 សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ ធុត្តំ វេទនំ ធុត្តា
 វេទនាតិ បដាធាតិ អនុត្តមសុខំ វេទនំ អនុត្តម-
 សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ សាមិសំ សុខំ វេទនំ
 សាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ និកម៌សំ
 សុខំ វេទនំ និកម៌សា សុខា វេទនាតិ បដាធាតិ
 សាមិសំ ធុត្តំ វេទនំ សាមិសា ធុត្តា វេទនាតិ បដា-
 ធាតិ និកម៌សំ ធុត្តំ វេទនំ និកម៌សា ធុត្តា វេទនាតិ
 បដាធាតិ សាមិសំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ សាមិសា អ-
 នុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាធាតិ និកម៌សំ អនុត្តមសុខំ
 វេទនំ និកម៌សា អនុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាធាតិ

មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះទទួលអនុត្តមសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ឲ្យ
 វេទនានោះ ឲ្យជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយ
 ល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ឲ្យវេទនានោះ ឲ្យ
 ជានិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេទន៍
 ប្រមូលមកឲ្យចិត្ត ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។

[១២៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់
 ឲ្យសុខវេទនាថា សុខវេទនា ដឹងច្បាស់ ឲ្យទុក្ខវេទនាថា ទុក្ខវេទនា
 ដឹងច្បាស់ឲ្យទុក្ខមសុខវេទនាថា អនុត្តមសុខវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យ
 សុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខវេទនា ប្រកបដោយអា-
 មិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខ-
 វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយ
 អាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យទុក្ខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹង
 ច្បាស់ឲ្យអនុត្តមសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យអនុត្តមសុខវេទនា មិន
 ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ

ឃុំ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថតាមិទ្ធា វេទនាសុ វេទនាធម្មស្សី
វិហារតិ អាតាមី សម្មជាតោ សតិមា វិធមយ្យ
លោកេត អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៩០] អធម្មស្សីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
អាតាមីតិ ។ បេ ។ សម្មជាតោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
តិ ។ បេ ។ វិធមយ្យ លោកេត អភិជ្ឈាទោមនស្ស-
ន្តិ តត្ថ កតមា លោកោ ។ សាយេវ វេទនា
លោកោ បញ្ចមិ ឧបាទានក្ខត្តា លោកោ អយំ
វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ
លោកោ សារកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារកោ អយំ
វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ
ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតា-
សម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សជា
អសាតា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

ភិក្ខុវិចារណា ឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ទាន់ក្នុងនិងទាន់ក្រៅ
សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹង
ខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស
ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៩០] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុវិចារណា ។ បេ ។ ពាក្យ
ថា សម្រេចអរិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន
។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា
កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា ចុះបណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ វេទនានោះឯង ឈ្មោះថា
លោក ។ បាទានក្ខន្ធទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ គម្រេក គម្រេកខ្លាំង
។ បេ ។ គម្រេកខ្លាំង វៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីខុស ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាស់
មិនជាវិគ្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនា មិន
ជាវិគ្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថា

សតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ដោមនស្សំ ឥបង្កិ លោ-
 កេត វិជិតា ហោន្តិ បដិវិជិតា សន្តា សមិតា វ្យាបសន្តា
 អន្តរ្កត្តា អន្តរ្កត្តតា អប្បតា ព្យាប្បតា សោសិតា
 វិសោសិតា ព្យាប្បតតា តេន វុត្តតិ វិនេយ្យ លោកេ
 អភិជ្ឈា ធាមនស្សន្តិ ។

វេទនាទុបស្សនាទិទ្ទេស ។

(១៧១) តតថា ភិក្ខុ អដ្ឋង្គិ ចិត្ត ចិត្តា-
 ទុបស្សំ វិហារតិ ។ ឥន ភិក្ខុ សភាភិ វា ចិត្តិ
 សភាភិ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វីតេវាភិ វា ចិត្តិ វីតេ-
 វាភិ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ សនោសំ វា ចិត្តិ ស-
 នោសំ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វីតេវនាសំ វា ចិត្តិ
 វីតេវនាសំ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ សមោហំ វា
 ចិត្តិ សមោហំ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វីតេវមាហំ
 វា ចិត្តិ វីតេវមាហំ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ សង្ខត្តិ
 វា ចិត្តិ សង្ខត្តិ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ វិក្ខត្តិ
 វា ចិត្តិ វិក្ខត្តិ មេ ចិត្តន្តិ បដាធាតិ

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថា

ពួកជនក្នុងលោកនេះ ភិក្ខុ ជាអក្ខន្ធនាន កំចាត់បង្គំ ស្ងប់ ទ្រោម ស្ងប់
 ឈឹង ធ្វើវិហារស ធ្វើឲ្យសាច់ស្ងួត ឲ្យដល់ខ្លាចការខូចខាត ឲ្យដល់
 ខ្លាចការហើនហោរ ឲ្យរើស្អក ឲ្យហួតវែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ខ្លាចអភិជ្ឈា
 នឹងទោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគាលថា កំចាត់បង្គំអភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ វេទនាទុបស្សនាទិទ្ទេស ។

(១៧១) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្លាចចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តប្រកបដោយពត៌ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់អានុអញ ប្រកបដោយពត៌ ទោះចិត្តប្រាសចាកពត៌ ក៏ដឹងច្បាស់
 ថា ចិត្តរបស់អានុអញ ប្រាសចាកពត៌ ទោះចិត្តប្រកបដោយទោសៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុអញ ប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តប្រាស
 ចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុអញ ប្រាសចាកទោសៈ
 ទោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុអញ ប្រកប
 ដោយមោហៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុ
 អញ ប្រាសចាកមោហៈ ទោះចិត្តប្រាស ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុអញ
 ប្រាស ទោះចិត្តប្រកបដោយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អានុអញ ប្រកបដោយ

បហុត្ថំ វា ចិត្តំ បហុត្ថំ មេ ចិត្តន្តំ បជាបាតិ
 អបហុត្ថំ វា ចិត្តំ អបហុត្ថំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 បាតិ សទុត្ថំ វា ចិត្តំ សទុត្ថំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 បាតិ អទុត្ថំ វា ចិត្តំ អទុត្ថំ មេ ចិត្តន្តំ បជាបាតិ
 សមាហិតំ វា ចិត្តំ សមាហិតំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 បាតិ អសមាហិតំ វា ចិត្តំ អសមាហិតំ មេ ចិត្តន្តំ
 បជាបាតិ វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 បាតិ អវិមុត្តំ វា ចិត្តំ អវិមុត្តំ មេ ចិត្តន្តំ បជា-
 បាតិ ។ ។ ។ តំ ធម៌ត្ថំ អាសេវតិ ការវតិ
 តហុល្លករោតិ សូត្ថតិ អវត្ថុបតិ ។ ។ តំ ធម៌ត្ថំ
 អាសេវតិ ការវតិ តហុល្លករិត្ថា សូត្ថតិ អវត្ថុបត្ថា
 តហិទ្ធា ចិត្ត ចិត្តំ ឧបសិហាតិ ។

[១៩២] តថាណុ ភិក្ខុ តហិទ្ធា ចិត្ត ចិត្តា-
 ឧបស្សី វិហាតិ ។ វេទ ភិក្ខុ សរាភំ វាស្សី
 ចិត្តំ សរាភស្ស ចិត្តន្តំ បជាបាតិ វីតរាភំ
 វាស្ស ចិត្តំ វីតរាភស្ស ចិត្តន្តំ បជាបាតិ

ទោះចិត្តជាមហត្ថគៈ (ប្រាថវនិម្មិតប្រាថវ) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាមហត្ថគៈ ទោះចិត្តមិនមែនជាមហត្ថគៈ (កាមា-
 វា) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនមែនជាមហត្ថគៈ
 ទោះចិត្តជាសទុត្ថៈ (កាមាវា) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មា
 អញ ជាសទុត្ថៈ ទោះចិត្តជាអទុត្ថៈ (ប្រាថវនិម្មិតប្រាថវ) ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ ជាអទុត្ថៈ ទោះចិត្តតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ តាំងនៅមាំ ទោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិនតាំងនៅមាំ ទោះចិត្តរួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ រួចស្រឡះ ទោះចិត្តមិនទាន់រួច
 ស្រឡះ (ចាកកសាត្តិកលស) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់អាត្មាអញ មិន
 ទាន់រួចស្រឡះ ។ គិត្យានោះ វេទន៍គប់កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្ញុំចិត្តនោះ ឲ្យ
 ជាធម៌ត្ថំ កំណត់នូវចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ខ្លួនដោយល្អ គិត្យានោះ លុះគប់
 កេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្ញុំចិត្តនោះ ឲ្យជាធម៌ត្ថំ កំណត់នូវចិត្ត ដែលខ្លួន
 កំណត់ខ្លួនដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រមូលមកនូវចិត្ត ក្នុងចិត្តនាងក្រៅ ។

[១៩២] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តនាងក្រៅ តើដូច
 ម្តេច ។ គិតក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តរបស់គេ ប្រគល់ដោយពរៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រគល់ដោយពរៈ ទោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាកពរៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកពរៈ

សព្វប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តបិដក

សាធាសំ វាស្ស ចិត្តំ សាធាសស្ស ចិត្តន្តិ បដា-
 នាតិ វីតសាសំ វាស្ស ចិត្តំ វីតសោសស្ស ចិត្តន្តិ
 បដានាតិ សមោហំ វាស្ស ចិត្តំ សមោហស្ស
 ចិត្តន្តិ បដានាតិ វីតសោហំ វាស្ស ចិត្តំ វីតសោ-
 ហស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សង្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ សង្ខ-
 តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ វិក្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ
 វិក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ មហក្ខតំ វាស្ស ចិត្តំ
 មហក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អមហក្ខតំ វាស្ស
 ចិត្តំ អមហក្ខតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សទ្ទតំ វាស្ស
 ចិត្តំ សទ្ទតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អនុតំ វាស្ស
 ចិត្តំ អនុតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ សមាហិតំ វាស្ស
 ចិត្តំ សមាហិតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អសមាហិ-
 តំ វាស្ស ចិត្តំ អសមាហិតស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ
 វិមុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ វិមុត្តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ អវិ-
 មុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ អវិមុត្តស្ស ចិត្តន្តិ បដានាតិ ។

សព្វប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តបិដក

ពោចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយគោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ
 ប្រកបដោយគោសៈ ពោចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកគោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកគោសៈ ពោចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ ពោចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាកទោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោហៈ
 ពោចិត្តរបស់គេ ឮញា ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ឮញា ពោ
 ចិត្តរបស់គេ រយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រយមាយ
 ពោចិត្តរបស់គេ ជាមហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជា
 មហក្ខតៈ ពោចិត្តរបស់គេ មិនមែនជាមហក្ខតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់គេ មិនមែនជាមហក្ខតៈ ពោចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ទតៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ទតៈ ពោចិត្តរបស់គេ ជាអនុតៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអនុតៈ ពោចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ ពោចិត្តរបស់គេ មិនតាំង
 នៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនតាំងនៅមាំ ពោចិត្តរបស់គេ
 រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រួចស្រឡះ ពោចិត្តរបស់គេ
 មិនទាន់រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនទាន់រួចស្រឡះ ។

អសវាហិតំ កំ ចិត្តំ អសវាហិតំ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ
 វិមុត្តំ កំ ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ វិមុត្តំ កំ
 ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ ឯវំ ភិក្ខុ អស្សត្តតា-
 ទ្វា ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សំ វិហារតិ អាតាបី សម្បជានោ
 សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៩២] អនុបស្ស័តិ ។ បេ ។ វិហារតីតិ ។ បេ ។
 អាតាបីតិ ។ បេ ។ សម្បជានោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
 តិ ។ បេ ។ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ ។
 តត្ថ កតមោ លោកោ ។ និយេវ ចិត្តំ លោ-
 កោ បក្ខបិ ទទាទានត្វា លោកោ អយំ វុច្ចតិ
 លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ កកោ
 សាវតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាវតោ អយំ វុច្ចតិ
 អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សនំ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយីតំ ចេតាសម្មស្សនា អសា-
 តា ទុក្ខា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តរួច
 ស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួចស្រឡះ ពោះចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ ភិក្ខុ ពិចារណា ចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខន្ធក្នុងខន្ធខាងក្រៅ សម្រេចតវិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹកខ្លួន មានស្មារតី កំបាត់បង់ អភិជ្ឈានិន្ទាម-
 នស្សក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៩២] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ ពិចារណា ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា សម្រេចតវិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹក
 ខ្លួន ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តី
 ត្រង់ពាក្យថា កំបាត់បង់អភិជ្ឈានិន្ទាមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តនោះឯង ឈ្មោះ
 ថា លោក ទទាទានត្វាទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្វាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្វាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកតា
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
 មិនជាច្រើតអារ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជា
 ច្រើតអារ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

ឥតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ឆោមនស្សំ ឥប្បា
 លោកេ វិជិតា ហោន្តិ បដិវិជិតា សន្តា សមិតា
 វុបសន្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថត្ថតា អប្បិតា ព្យប្បិតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្តិតតា តេន វុប្បតិ
 វិនយេ លោកេ អភិជ្ឈាឆោមនស្សន្តិ ។

ចិត្តានុស្សនាធិវគ្គោ ។

[១៩៥] កថត្តា ភិក្ខុ អជ្ឈន្តំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សំ វិហាតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្តំ វា
 អជ្ឈន្តំ កាមច្ចន្តំ អត្ថំ មេ អជ្ឈន្តំ កាមច្ចន្តោតិ
 បដាធាតិ អសន្តំ វា អជ្ឈន្តំ កាមច្ចន្តំ ធម្មំ មេ
 អជ្ឈន្តំ កាមច្ចន្តោតិ បដាធាតិ យថា ច អនុច្ច-
 ន្តស្ស កាមច្ចន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តត្ថា
 បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កាមច្ចន្តស្ស
 បហានំ ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ យថា ច
 បហ័នស្ស កាមច្ចន្តស្ស អាយតី អនុច្ចាទោ
 ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ សន្តំ វា អជ្ឈន្តំ ព្យា-
 វាទំ ។ បេ ។ សន្តំ វា អជ្ឈន្តំ បីនមិទ្ធិ ។ បេ ។

អភិជ្ឈានេះផង ចោមនស្សនេះផង វេទនមាន ដោយប្រការដូច្នេះ
 ពួកដទៃក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកខ្លាខ្លា កំចាត់បង់ ស្ងប់ ម្លប់ ស្ងប់ឈឹង
 ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ខ្ញុំការខូចខាត ឲ្យដល់ខ្ញុំការ
 ហិនហោច ឲ្យរើសស្អុត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ក្រោលហេតុ
 នោះ ទើបកាលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងចោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ចិត្តានុស្សនាធិវគ្គោ ។

[១៩៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្ញុំចម្លើយ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយនាធិវគ្គ
 ដើម្បីបម្រើ ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំកាមច្ចន្តៈខាងក្នុង
 កាលមាន ថា កាមច្ចន្តៈខាងក្នុងរបស់ភាគាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំ
 កាមច្ចន្តៈខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា កាមច្ចន្តៈខាងក្នុងរបស់ភាគាអញ
 មិនមាន ភាពកើតឡើងនៃកាមច្ចន្តៈ ដែលមិនខានកើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង កាលលះបង់ខ្ញុំកាមច្ចន្តៈ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ខ្ញុំហេតុនោះផង កាល
 មិនកើតនៅ នៃកាមច្ចន្តៈ ដែលខ្លួនលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំព្យាបាទខាងក្នុង
 កាលមាន ។ បេ ។ ខ្ញុំចិនមិទ្ធិខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

សន្តិ វា អដ្ឋន្តិ ទុទ្ធចកុក្កុច្ចំ ។ បេ ។ សន្តិ វា
 អដ្ឋន្តិ វិចិត្តិច្ចំ អត្ថំ មេ អដ្ឋន្តិ វិចិត្តិច្ឆាតិ បដា-
 នាតិ អសន្តិ វា អដ្ឋន្តិ វិចិត្តិច្ចំ ធន្តំ មេ អដ្ឋន្តិ
 វិចិត្តិច្ឆាតិ បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចិ-
 ត្តិច្ឆាយ ឧប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ យថា
 ច ឧប្បន្នាយ វិចិត្តិច្ឆាយ បហានំ ហោតិ តត្វ
 បដានាតិ យថា ច បហិនាយ វិចិត្តិច្ឆាយ អាយ-
 តិ អនុប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ ។ សន្តិ
 វា អដ្ឋន្តិ សតិសម្មាស្សន្តិ អត្ថំ មេ អដ្ឋន្តិ សតិ-
 សម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ បដានាតិ អសន្តិ វា អដ្ឋន្តិ សតិ-
 សម្មាស្សន្តិ ធន្តំ មេ អដ្ឋន្តិ សតិសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ
 បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្មាស្ស-
 ន្តស្ស ឧប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ យថា
 ច ឧប្បន្នស្ស សតិសម្មាស្សន្តស្ស ភាវនាចារិម្ហិ
 ហោតិ តត្វ បដានាតិ សន្តិ វា អដ្ឋន្តិ ធម្មវិច-
 យសម្មាស្សន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វា អដ្ឋន្តិ វិរិយសម្មា-
 ស្សន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វា អដ្ឋន្តិ បតិសម្មាស្សន្តិ ។ បេ ។

នូវទុទ្ធចកុក្កុច្ចំ ភាវមាន ។ បេ ។ នូវវិចិត្តិច្ឆាតិ ភាវមាន
 ថា វិចិត្តិច្ឆាតិ ភាវមាន របស់ អាត្មាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិត្តិច្ឆាតិ ភាវមាន
 ភាវមាន ថា វិចិត្តិច្ឆាតិ ភាវមាន របស់ អាត្មាអញមាន ការកើត
 ឡើង នៃវិចិត្តិច្ឆា ដែលមានទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចិត្តិច្ឆា ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតទៅ នៃ
 វិចិត្តិច្ឆាដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ។ គិត ដឹងច្បាស់នូវសតិសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ ភាវមាន ថា
 សតិសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ របស់ អាត្មាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិ-
 សម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ ភាវមាន ថា សតិសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ របស់
 អាត្មាអញមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាស្សន្តិ ដែលមានទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការរលា
 យដោយការងារ នៃសតិសម្មាស្សន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយ-
 សម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ ភាវមាន ។ បេ ។ នូវវិរិយសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ ភាវមាន
 ។ បេ ។ នូវបតិសម្មាស្សន្តិច្ឆាតិ ភាវមាន ។ បេ ។

សង្ខំ កំ អស្សន្តំ បស្សន្តិ សម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សង្ខំ កំ
 អស្សន្តំ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សង្ខំ កំ អស្សន្តំ
 ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ អត្ថំ បេ អស្សន្តំ ទេវត្វាស-
 ម្ពោជ្ឈន្តិ បដាបាតិ អសង្ខំ កំ អស្សន្តំ ទេវត្វា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ ធម្មំ បេ អស្សន្តំ ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាបាតិ យថា ច
 អនុប្បន្នស្ស ទេវត្វាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តស្ស ទិច្ចារោ ហោតិ តត្វា បដាបាតិ យថា ច
 ទិច្ចារោ ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ការវាចាវិចារិ
 ហោតិ តត្វា បដាបាតិ ។ សោ តំ ធិមិត្តំ ភា-
 សេវតិ ភាវេតិ តហលីកាវេតិ ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេតិ
 សោ តំ ធិមិត្តំ ភាសេវិត្វា ភាវេត្វា តហលីកាវិត្វា
 ស្វវត្ថុតំ អវត្ថុបេត្វា តហិត្វា ធម្មេស្ស ចិត្តំ ទប-
 សំហរេតិ ។

(១៧៦) កថត្វា ភិក្ខុ តហិត្វា ធម្មេស្ស ធម្ម-
 ទុបស្សីវិហរេតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សង្ខំ កំស្ស កាមច្ចន្តំ
 អត្ថំស្ស កាមច្ចន្តន្តាតិ បដាបាតិ អសង្ខំ កំស្ស
 កាមច្ចន្តំ ធម្មំស្ស កាមច្ចន្តន្តាតិ បដាបាតិ យថា ច
 អនុប្បន្នស្ស កាមច្ចន្តស្ស ទិច្ចារោ ហោតិ តត្វា

ទ្វាបស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្វាបសមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 វាធិក្កំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ កាល
 មាន ថា ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ របស់អាត្មាអញមាន ឬដឹងច្បាស់
 ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ កាលមិនមាន ថា ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ
 វាធិក្កំ របស់អាត្មាអញ មិនមាន ការកើតឡើងនៃទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ
 ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ
 កាលព្រះលញ្ឆោយការវា ទៃទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ ភិក្ខុនារ
 វេមន៍អប្បក អប្បិ ធ្វើឱ្យច្រើន ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ កំណត់ទ្វាបេវត្វា
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនារ លុះគប្បក អប្បិ ធ្វើឱ្យច្រើន
 ទ្វាបេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិវាធិក្កំ កំណត់ទ្វាបេវត្វា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 វេមន៍ប្រមូលមកទ្វាបេវត្វា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាវាធិក្កំ ។

(១៧៦) ចុះភិក្ខុ វិចារណាទ្វាបេវត្វា ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាវាធិក្កំ
 កើតដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ទ្វាបេវត្វាទ្វាបេវត្វា
 កាលមាន ថា កាមច្ចន្តរូបរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ទ្វាបេវត្វាទ្វាបេវត្វា
 គេ កាលមិនមាន ថា កាមច្ចន្តរូបរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើង នៃកាមច្ចន្តរូប ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា

បដាធាតុ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កាមច្ចន្តស្ស ប-
 រោនំ ហោតិ តត្ថា បដាធាតុ យថា ច បហីនស្ស
 កាមច្ចន្តស្ស អាយតី អនុប្បដោ ហោតិ តត្ថា
 បដាធាតុ សន្និ វាស្ស ត្យាចាចំ ។ បេ ។ សន្និ
 វាស្ស ដ៏នម្ពំ ។ បេ ។ សន្និ វាស្ស ឧទ្ធចក្កត្តិ
 ។ បេ ។ សន្និ វាស្ស វិចីត្តិ អត្ថិស្ស វិចីត្តិ
 បដាធាតុ អសន្និ វាស្ស វិចីត្តិ ឧត្ថិស្ស វិចីត្តិ-
 ច្ឆាតិ បដាធាតុ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីត្តិ
 ឧប្បដោ ហោតិ តត្ថា បដាធាតុ យថា ច ឧប្បន្នាយ
 វិចីត្តិ បហានំ ហោតិ តត្ថា បដាធាតុ យថា
 ច បហីនាយ វិចីត្តិ អាយតី អនុប្បដោ
 ហោតិ តត្ថា បដាធាតុ ។ សន្និ វាស្ស សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ អត្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតុ អសន្និ
 វាស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ឧត្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 បដាធាតុ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 ឧប្បដោ ហោតិ តត្ថា បដាធាតុ យថា ច ឧប្ប-
 ន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ភាវនាចារិម្ពរិ ហោតិ តត្ថា
 បដាធាតុ សន្និ វាស្ស ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។

ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ចន្តៈ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតនៅ
 នៃកាមច្ចន្តៈ ដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ដឹងច្បាស់ នូវត្យាបាទរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 បីនម្ពំរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវឧទ្ធចក្កត្តៈរបស់គេ កាល
 មាន ។ បេ ។ នូវវិចីត្តារបស់គេ កាលមាន ថា វិចីត្តារបស់គេ
 មាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចីត្តារបស់គេ កាលមិនមាន ថា វិចីត្តា
 របស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃវិចីត្តាដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចីត្តា ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតនៅ នៃវិចីត្តាដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់
 នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាល
 មាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 របស់គេ កាលមិនមាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើងនៃសតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការពង្សលេញដោយភាវនា នៃសតិស-
 ម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។

សន្តិ វាស្ស វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ
 វាស្ស បីតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស
 បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ អត្ថិស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ
 អសន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ នត្ថិស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ឧប្បន្នោ ហោតិ តត្វ ប-
 ដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស
 កាវេតាវិច្ឆា ហោតិ តត្វ បដាធាតិ ។ សោ តំ
 ធិមិត្តំ អាសវតិ កាវេតិ តហលីកាវេតិ ស្វវត្ថុតិ
 អវត្ថុបេតិ សោ តំ ធិមិត្តំ អាសវត្វា កាវេត្វា
 តហលីកាវត្វា ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេត្វា អដ្ឋត្តភហិវ្វា
 ធម្មេស្ស ចិត្តំ ឧបសំហោតិ ។

(១៧៧) កតត្វ ភិក្ខុ អដ្ឋត្តភហិវ្វា
 ធម្មេស្ស ធម្មានុបស្សី វិហោតិ ។ ៧៨ ភិក្ខុ សន្តិ
 វា កាមច្ចន្តំ អត្ថិ កាមច្ចន្តោតិ បដាធាតិ អ-
 សន្តិ វា កាមច្ចន្តំ នត្ថិ កាមច្ចន្តោតិ បដាធាតិ

ឬវិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ ឬបីតិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ
 កាលមាន ។ បេ ។ ឬបស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។
 ឬសមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ ឬ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមាន
 ឬ ដឹងច្បាស់ឬឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមិនមាន ថា ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែល
 មិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង
 ការពន្យល់ដោយភាវនា នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់គេ
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឬវេទនាមានឲ្យជាធិមិត្ត កំណត់នូវវេទនាដែលខ្លួនកំណត់
 ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់គេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវវេទនា
 ឲ្យជាធិមិត្ត កំណត់នូវវេទនាដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រ-
 មូលមកនូវចិត្ត ក្នុងវេទនាដែលខ្លួន ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

(១៧៧) កុះតិក្ខុ ភិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាដែលខ្លួន ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ កើតឬមក ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមាន
 ថាកាមច្ចន្តៈមាន ឬដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមិនមាន ថាកាមច្ចន្តៈមិនមាន

យថា ច អនុប្បន្នស្ស កាមប្បន្នស្ស ឧប្បាទោ
 ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស
 កាមប្បន្នស្ស បហានំ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា
 ច បហានស្ស កាមប្បន្នស្ស អាយតី អនុប្បាទោ
 ហោតិ តក្ក បដាធាតិ សន្និ វា ព្យាបាទំ ។ បេ ។
 សន្និ វា បីនមិទ្ធិ ។ បេ ។ សន្និ វា ឧទ្ធចក្កក្កុច្ចិ
 ។ បេ ។ សន្និ វា វិចីក្កិច្ចិ អន្តិ វិចីក្កិច្ចាតិ បដា-
 ធាតិ អសន្និ វា វិចីក្កិច្ចិ នន្តិ វិចីក្កិច្ចាតិ បដាធាតិ
 យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីក្កិច្ចាយ ឧប្បាទោ ហោតិ
 តក្ក បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ វិចីក្កិច្ចាយ
 បហានំ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ យថា ច បហានាយ
 វិចីក្កិច្ចាយ អាយតី អនុប្បាទោ ហោតិ តក្ក បដា-
 ធាតិ ។ សន្និ វា សតិសម្មាជ្ឈន្តំ អន្តិ សតិសម្មា-
 ជ្ឈន្តាតិ បដាធាតិ អសន្និ វា សតិសម្មាជ្ឈន្តំ នន្តិ
 សតិសម្មាជ្ឈន្តាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 សតិសម្មាជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តក្ក បដាធាតិ

ការកើតឡើងនៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ចន្ទៈ ដែលកើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតនៅ នៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ក៏ដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទ កាលមាន ។ បេ ។
 នូវបីនមិទ្ធិៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវឧទ្ធចក្កក្កុច្ចៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 វិចីក្កិច្ចា កាលមាន ថា វិចីក្កិច្ចាមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចីក្កិច្ចា កាលមិន
 មាន ថា វិចីក្កិច្ចាមិនមាន ការកើតឡើងនៃវិចីក្កិច្ចា ដែលមិនទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់
 នូវវិចីក្កិច្ចា ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ការមិនកើតនៅ នៃវិចីក្កិច្ចា ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ក៏ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈន្ត
 កាលមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈន្តមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈន្ត កាល
 មិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈន្ត មិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈន្ត
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង

យថា ច ឧប្បន្នស្ម ភាវនាសម្ពោជ្ឈន្តស្ម ភាវនា-
 ចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដាធាតិ សន្តិ ក ធម្មវិចយេ-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ ក វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។
 សន្តិ ក បីតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ ក បស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ ក សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។
 សន្តិ ក ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ អត្ថិ ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈ-
 ន្ត្រាតិ បដាធាតិ អសន្តិ ក ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តិ ធម្មតិ
 ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្ត្រាតិ បដាធាតិ យថា ច អនុ-
 ប្បន្នស្ម ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តស្ម ឧប្បនោ ហោតិ
 តត្ថ បដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ម ទេវត្វា-
 សម្ពោជ្ឈន្តស្ម ភាវនាចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដា-
 ធាតិ ។ ឯវិ ភិក្ខុ អដ្ឋត្តភហិត្វា ធម្មេសុ ធម្មា-
 នុបស្សី វិហារតិ វាតាបិ សម្មជាធា សតិមា
 វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សិ ។

[១៨៧] អនុបស្សីតិ តត្ថ តត្ថមា អនុ-
 បស្សនា ។ យា បញ្ញា បដាធា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ

ការពញាលេញដោយការនា ខែសតិសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ភិក្ខុដឹងច្បាស់ នូវធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន
 ។ បេ ។ នូវបីតិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវបស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវសមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។
 នូវទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ថា ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តមាន ឬ ដឹង
 ច្បាស់នូវទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមិនមាន ថា ទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្តមិនមាន
 ការកើតឡើង នៃទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការពញាលេញដោយការនា
 នៃទេវត្វាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ពិចារណាទ្វារធម៌ ក្នុងធម៌ពង្សាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅតំលៃស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អតិជ្ជា និងនោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៨៨] សេចក្តីត្រូវពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ ប្រស្នាថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យពង្សាយនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ នេះហៅថា

អនុបស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ទុបេតោ
 ហោតិ សម្មាសេតា ទុច្ចាគតោ សម្មាចាគតោ ទុបបដ្ឋោ
 សម្មុបសដ្ឋោ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុបស្សនី ។

(១៩៩) វិហារតីតិ ឥរិយេតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យេវេតិ យាវេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។

(២០០) អាតាបីតិ វត្ថុ កតតមំ អាតប្បិ ។
 យោ ចេតសិកោ វីរិយារក្កោ ។ បេ ។ សម្មាភិ-
 យាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បិ ឥមិទា អាតប្បេន
 ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន
 វុច្ចតិ អាតាបីតិ ។

(២០១) សម្មជានោតិ វត្ថុ កតតមំ សម្ម-
 ជញ្ញំ ។ យោ បញ្ញា បដាណនា ។ បេ ។ អហោ-
 រោ ធម្មវិបយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ
 ឥមិទា សម្មជញ្ញោ ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
 សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ សម្មជានោតិ ។

ការពិចារណា ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលដៅជិត អែបវែប
 កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ភិក្ខុពិចារណា ។

(១៩៩) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រព្រឹត្ត ភ្លេច សំនៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យសំនៅ គ្រាន់នៅ នៅ
 សម្រាក ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(២០០) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកមានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាណព្យាយាម ប្រព្រឹត្ត
 នៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។
 ប្រកប ដោយព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(២០១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវៃឆ្លង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។

[២០២] សភីមាតិ តត្ថ តតតា សភី ។
 យា សភី អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសភី
 អយំ វុច្ចតិ សភី សមាយ សភីយា ឧបេតា
 ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញតតា តេន វុច្ចតិ
 សភីមាតិ ។

[២០៣] វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈានោមន-
 ស្សន្តិ ។ តត្ថ តតតោ លោកោ ។ តេវ ធម្មា
 លោកោ បញ្ចមិ ឧបាទានកុញ្ញ លោកោ អយំ
 វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ តតតា អភិជ្ឈា ។ យោ
 ពតោ សាពតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាពតោ
 អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ តតតមំ នោមនស្សំ ។
 យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ធុត្តំ ចេតា-
 សម្មស្សន្តិ អសាតំ ធុត្តំ វេទយិទំ ចេតា-
 សម្មស្សន្តា អសាតា ធុត្តា វេទនា សំនំ វុច្ចតិ
 នោមនស្សំ ។ សភី អយេវា អភិជ្ឈា សំនេវា

[២០៤] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំន្មថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ គឺ ការនឹករឭក ការ
 នឹករឿយ ។ ។ បេ ។ ការរឭកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី
 ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ឆ្លើយតាមថា មានស្មារតី ។

[២០៥] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បដិសេធន៍ទោមនស្ស
 ក្នុងលោក ។ សំន្មថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
 ធម៌ទាំងឡាយនោះឯង ហៅថា លោក ទុកខានក្នុងទាំង៥ ហៅថា
 លោក នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើ
 ដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង នៃចិត្ត
 ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្វល់ការឃ្លាញ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែល
 កើតអំពីចោកសម្តីស្ស ទុក្ខវេទនាមិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចោក-
 សម្តីស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកខ្លាច កំចាត់បដិ

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ អភិធម្មកាដង្គយំ

ដោយនស្សី ឥមម្ហិ លោកេ វិជីតា លោក្ខិ បដិវិជី-
 តា សន្តា សមិតា វុបសន្តា អន្តរុត្តរា អន្តរុត្តរុត្តរា
 អប្បតា ឡប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ឡន្តិ-
 តតា តេន វុច្ចតិ វិជយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ដោមនស្សន្តិ ។

ធម្មាគុបស្សតានិទ្ទេសោ ។

សុត្តន្តកាដង្គយំ ។

[២០៤] ចត្តារក សតិប្បដ្ឋានា ឥធ ភិក្ខុ
 កោយេ កោយា ធុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទ-
 នា ធុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ចិត្តា ធុបស្សី វិហារតិ
 ធម្មេសុ ធម្មា ធុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៥] តតញ្ច ភិក្ខុ កោយេ កោយា ធុ-
 បស្សី វិហារតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតំ និយ្យានិកំ អបចយកាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហាជាយ បវេនាយ ភូមិយា មត្តិ-
 យា វិវិទ្ធោ កាមេហំ ។ មេ ។ បវេមំ ឈានំ
 ឧបសម្មន្តំ វិហារតិ ធុត្វា បដិបទំ ធន្តាភិក្ខុ
 កោយេ កោយា ធុបស្សី យា តស្មី សមយេ

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ អភិធម្មកាដង្គយំ

ស្ងប់ ម្លប់ ស្ងប់ឈឹង ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ខ្យល់
 ការទូចខាត ឲ្យដល់ខ្យល់ការហើនហាច ឲ្យរឹងស្ងួត ឲ្យហួតវិហង ធ្វើ
 ឲ្យបាត់បង់ ខ្យល់អភិជ្ឈា និងរោមនស្សនេះ ដោយប្រការដូច្នេះ ក្នុង
 លោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ធម្មាគុបស្សតានិទ្ទេស ។

ចប់ សុត្តន្តកាដង្គយំ ។

[២០៦] សតិប្បដ្ឋាន ២ ។ គឺភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ តំចារណា
 ខ្យល់កាយ ក្នុងកាយ ១ តំចារណា ខ្យល់វេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
 តំចារណា ខ្យល់ចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ តំចារណា ខ្យល់ធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៧] ចុះភិក្ខុ តំចារណា ខ្យល់កាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាទិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្យល់ការមិនសន្សំ (ខ្យល់កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្យល់បឋមភូមិ ស្ងប់ចាត់កាយទាំងឡាយ
 ។ មេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទខន្ធភិក្ខា (ភិក្ខុ
 នេះ) ឈ្មោះថា តំចារណាខ្យល់កាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យនោះ
 ។

សតិ អនុស្សាវរីតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាសតិ
 ជ្ជាត្តា មគ្គដំណឹង មគ្គបរិយាបដ្ឋានំ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ កតបក្ខំ ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ ។
 ឥទ្ធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្ថំ ឈានំ ការវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហា-
 ឆាយ បរមោយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បរមំ ឈានំ ទុបសម្មជ្ជ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ធន្ទាភិក្ខុំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី យា-
 តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សាវរីតិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សតិ សតិសម្មាសតិ មគ្គដំណឹង មគ្គបរិយាបដ្ឋានំ
 ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ កតបក្ខំ ភិក្ខុ បិទ្កេ ចិត្តា-
 ទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥទ្ធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោក្ខត្ថំ ឈានំ ការវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 និដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បរមោយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បរមំ ឈានំ ទុបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្ទាភិក្ខុំ បិទ្កេ ចិត្តាទុបស្សី
 យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សាវរីតិ ។ បេ ។

ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាសតិ ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យ ណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តជ្ជានំ ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចី
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះ
 ថាពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការ
 នឹកព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាសតិ
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។
 ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តជ្ជានំ ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា
 នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។

សម្មាសតិ សតិសម្មាដ្ឋង្គន្ត មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាមន្តិ
 វេទនី វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសសា ធម្មា សតិ.
 ប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ តតត្ថ ភិក្ខុ ធម្មេស្ម
 ធម្មាធម្មស្មី វិហារតិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយ
 លោក្យត្ថវិ ណា ធិ ការវេទិ ធិយ្យាធិកំ អបចយ
 តាមិ ធិដ្ឋិតតាធិ បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា
 បត្តិយា វិវិវេទ ការមហិ ។ បេ ។ បវេមិ ណា ធិ
 ធម្មសម្មដ្ឋ វិហារតិ ធុត្ថាបដិបទិ ធម្មាភិក្ខុ ធម្មេស្ម
 ស្មី ធម្មាធម្មស្មី យា ធម្មី សមយ សតិ
 អធុស្មតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាដ្ឋង្គន្ត
 មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាមន្តិ វេទនី វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវសសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។ តត
 តតមិ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សម
 យ លោក្យត្ថវិ ណា ធិ ការវេទិ ធិយ្យាធិកំ អបច
 យតាមិ ធិដ្ឋិតតាធិ បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា
 បត្តិយា វិវិវេទ ការមហិ ។ បេ ។ បវេមិ ណា ធិ
 ធម្មសម្មដ្ឋ វិហារតិ ធុត្ថាបដិបទិ ធម្មាភិក្ខុ ធម្មេស្ម

ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស គឺឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្ថ
 ជ្ជន្ត ជាវិយ្យាធិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)
 ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជន្ត ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាភិក្ខុ (ភិក្ខុ
 នេះ) ឈ្មោះថាពិចារណា ឲ្យធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស គឺឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្ថជ្ជន្ត ជាវិយ្យាធិកៈ ជាគ្រឿងដល់
 នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋម
 ជ្ជន្ត ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា ឲ្យធម៌

ធម្មាទុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ
 ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ មក្ខបរិ-
 យាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុត្ថតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា
 សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។

[២០៦] ធម្មាទុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ
 ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ មកុដ្ឋំ មក្ខបរិ-
 យាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុត្ថតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា
 សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។

[២០៧] កថេត្តា កិក្ខុ កាយេ កាយាទុ-
 ស្សី វិហារតិ ។ ឥទ្ធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោក្ខត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយ-
 តាមី និដ្ឋិតតានំ បហាជាយ បវេមាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
 ទុបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបា
 ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោក្ខ-
 ត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា កាវិតត្តា
 វិចាភំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ

កងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាល ការនឹកឃើញ ។ បេ ។
 ការព្យាបាល សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ច្រកប
 ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

[២០៦] សតិប្បដ្ឋាន ២ ។ កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា
 ទូរកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
 ពិចារណា ទូរចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា ទូរធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៧] ចុះកិក្ខុ ពិចារណាទូរកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជាវិជ្ជា-
 និកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 និដ្ឋិតទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ផស្សៈ កំមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំមាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
 កុសល ក៏ក្នុងស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ សុញ្ញ-
 តំ កាយេ កាយាធុបស្សី យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សតិប្ប-
 ដ្ឋានំ អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថត្វា ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនាធុបស្សី វិហារតិ ។
 ឥទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយកាមី និដ្ឋិតតានំ ប-
 ហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ វេស្សា
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥវេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ការិតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ វេទនា-
 សុ វេទនាធុបស្សី យា តស្មី សមយេ សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ

ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ជាសុញ្ញត្ថៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោ-
 កុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ
 (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា តិចារណាទូរកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្វក ការព្វកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ជាអន្តមគ្គ ព័បបញ្ចលក្ខន្តមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជា
 គ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចំរើនទាំងឡាយ
 ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាគុសល
 ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទន្ទានិក្ខា ជាសុញ្ញត្ថៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការព្វក ការព្វកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ

មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ វរ-
 សេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ តថភ្ន ភិក្ខុ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 ធិយ្យានិកំ អបចយកាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហា
 ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ធិត្តា-
 បដិបទំ ធិត្តាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ជន្យោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សវំ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហា ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហា-
 រតិ ធិត្តាបដិបទំ ធិត្តាភិក្ខុំ សុញ្ញតំ ចិត្តេ ចិត្តា-
 ទុបស្សីយា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ
 ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ តថភ្ន ភិក្ខុ ធម្មេសុ
 ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់ទូរ
 ការមិនសន្សំ (ឡូកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ទូរឫបមគ្គមិ ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ជាទូរាបដិបទន្ទោភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល
 ភិក្ខុស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទូរាបដិបទន្ទោភិក្ខុ ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាគនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ជាននោះឯង ដែលរលាកបានឆ្នើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាទ ការ
 នឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាទ ភិក្ខុសម្តែងជ្ជង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឡូធម៌ ក្នុង
 ធម៌ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវមាយ កូមិយា ចត្តិយា
 វិវិច្ឆា កាមេហិ ។ បេ ។ បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ
 ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិត្តេចោ ហោតិ វេម
 ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្ថា ការិតត្ថា វិចាគំ វិវិច្ឆា កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាឧបស្សី យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មាដ្ឋោ មក្ខតំ មក្ខបរិយាបទំ វេទំ វុច្ចតិ សតិ-
 ប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេ ។ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ បវមាយ
 កូមិយា ចត្តិយា វិវិច្ឆា កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។
 អវិត្តេចោ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកតាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះថា
 តិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្រឹក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រឹកត្រូវ សតិសម្មាដ្ឋង្គ ជាផ្នែកនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។

អវិច្ឆារោ ហោតិ វេយ្យា ធម្មា តុសលោ តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស តុសលស្ស ឈានស្ស តតត្តា
 ភាវិតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេយ្យ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទដ្ឋានំត្រា
 សុត្តានំ ធម្មេសុ ធម្មាឧបស្សំ យា តស្សី សាមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មា-
 ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទំ វេទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

[២០៨] ធម្មាហេ សតិប្បដ្ឋានា វេទ ភិក្ខុ កោយេ
 កាយាឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនយេ លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សំ វេទនាសុ
 វេទនាឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនយេ លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សំ ចិត្ត ចិត្តា-
 ឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា
 វិនយេ លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 ឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាតោ សតិមា វិនយេ
 លោកេ អភិជ្ឈានោមនស្សំ ។ ធម្មន្តំ សតិប្បដ្ឋានានំ

អវិច្ឆេបៈ ភិក្ខុន ធម្មបិដកនេះ ជាតុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកតាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាតុសលដ៏បឋមនា-
 ភិក្ខុ ជាសុត្តានៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរតុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ បំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យា-
 ភារនីកយើង ។ បេ ។ ការព្យាភ្រវិច្ច សតិសម្មាជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រតិបត្តិដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

ចប់ អភិធម្មបិដក វិចិត្រ

[២០៨] សតិប្បដ្ឋាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារ-
 ណា នូវកាយ ក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស
 ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក
 ១ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈាននិងទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់អភិជ្ឈា-
 ននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា នូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតីកំចាត់
 បង់នូវអភិជ្ឈាននិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ១ ។ បញ្ចសតិប្បដ្ឋានទាំង ២

កតតិ កុសលា កតតិ អកុសលា កតតិ អព្យាកតតា
។ រេ ។ កតតិ សុខាយ កតតិ អសុខាយ ។

[២០៩] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតតា
សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្ត
មសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា វិចារកា
សិយា វិចារកធម្មធម្មា អនុចាទិដ្ឋាទុចាទាទិយា អ.
សង្កលិដ្ឋាសង្កលសិកា សិយា សវិតក្កសវិចារក
សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កវិចារក
សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា
ឧបេត្តាសហគតា ឈេ ទស្សនេន ន ភាវនាយ
បហាតត្វា ឈេ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
ហេតុកា សិយា អបចយតាមិវោ សិយា ឈេវចយ-
តាមិវោ នាបចយតាមិវោ សិយា សេត្វា សិយា
អសេត្វា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បណីតា
សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា មន្តារម្មណា
សិយា មត្តហេតុកា សិយា បត្តនិបតិវោ សិយា

សតិប្បដ្ឋាន ជាគុសលប្បដ្ឋាន ជាអគុសលប្បដ្ឋាន ជាអព្យាកតតិប្បដ្ឋាន
។ រេ ។ ជាសរណៈ^(១)ប្បដ្ឋាន ជាអរណៈ^(២)ប្បដ្ឋាន ។

[២១០] សតិប្បដ្ឋាន ២ ជាគុសលកំមាន ជាអព្យាកតតិ
មាន ប្រកបដោយសុខវេទនាកំមាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាកំ
មាន ជាវិចារកំមាន ជាធម៌មានវិចារកជាប្រក្រតី តែមិនមានកិម្មប្រកប
ដោយកិលេសមានគណ្ណជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
ដល់ទុក្ខបាន តែមិនសៅហ្មង ទាំងមិនផ្លូវដល់សេចក្តីសៅហ្មង កំមាន
ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ កំមាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
ត្រឹមតែវិចារៈ កំមាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ កំមាន ច្រ-
ឡំដោយបីតិ កំមាន ច្រឡំដោយសុខ កំមាន ច្រឡំដោយទុក្ខ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ ដោយភាវនា មានហេតុ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះ ដោយភាវនា កំមាន
ដល់ទុក្ខការមិនសន្សំ កំមាន មិនដល់ទុក្ខការសន្សំក្នុងទ្រង់ ទាំងមិន
ដល់ទុក្ខការមិនសន្សំ កំមាន ជាសេត្វៈ កំមាន ជាអសេត្វៈ ដែល
មិនមានប្រមាណ មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាធម៌វិប្រាសិរ
កំមាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀង កំមាន មិនទៀង ដែលមានមគ្គជា
ការម្នាក់ កំមាន មានមគ្គជាហេតុ កំមាន មានមគ្គជាអធិបក្ខី កំមាន

១ ប្រែថា ប្រកបដោយធម៌ជាសត្រូវ ថា ញ៉ាំងសព្វឲ្យកន្លែងកន្លែង ឲ្យស្តាយស្រ-
ណោះ ។ ២ ប្រែថា ធម៌មិនមែនជាសត្រូវ ថា មិនញ៉ាំងសព្វឲ្យកន្លែងកន្លែង ឬ បិទឲ្យ
ស្តាយស្រណោះ ។

ន វត្តត្វា បក្កហេតុតោតិមិ បក្កាទិបតិរោតិមិ សិយា
 ធម្មត្ថា សិយា អនុប្បត្តា សិយា ឧប្បាទិរោតិមិ សិយា
 អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុប្បត្តា ន វត្តត្វា
 អតីតារម្មណាទិមិ អនាគតារម្មណាទិមិ បច្ចុប្បត្តារម្ម-
 ណាទិមិ សិយា អដ្ឋត្ថា សិយា តហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋត្ថតហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

[២០០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ម-
 យុត្តា ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ ស-
 ហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ
 ហេតុសម្មយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្មយុត្តា ថេវ ន ច
 ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សប្បច្ចយា សដ្ឋតា
 អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូទា លោកុត្តរា កេនចិ
 វិញ្ញយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា
 អនាសវា អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តត្វា អាសវា ថេវ

មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផង ក៏
 មាន កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនខានកើតឡើងហើយ ក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មាន
 ការម្នាក់ជាអនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជា
 ខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដែល
 មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២០១] សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ
 គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ ប្រកបដោយច្រើន ត្រូវ
 ច្រើនតាក់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះ
 ពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិន
 គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនអាសវៈ
 មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំង

សាសនា ចាតិយិ សាសនា ចេវ នោ ច រាសនាតិយិ
 ន វត្តត្ថា អាសនា ចេវ អាសាសម្បយុត្តា ចាតិយិ
 អាសាសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសនាតិយិ អា-
 សាសម្បយុត្តាសាសនា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។
 នោ តត្ថា ។ បេ ។ នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា
 ។ បេ ។ នោ ធិវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សាវត្ថុណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋានា ចិត្តសហគុណោ ចិត្តាទុ-
 បវិត្តោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាន-
 សហគុណោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋានាទុបវិត្តោ ពាហិក
 ទុបាទា អទុបាទិដ្ឋា ។ ទុបាទាទា ។ បេ ។ នោ កិ-
 លេសា ។ បេ ។ ន ធស្សនេន បហាតត្ថា ន កាវ-
 នាយ បហាតត្ថា ន ធស្សនេន បហាតត្ថាហេតុកា ន
 កាវនាយ បហាតត្ថាហេតុកា សិយា សវិត្តា សិ-
 យា អវិត្តា សិយា សវិត្តា សិយា អវិត្តា សិយា

ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសាវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសាវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសាវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសាវៈ តាំងប្រកបដោយ
 អាសាវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសាវៈ តែមិនមែនអាសាវៈផងឡើយ
 គឺជាធម៌ប្រាសចាកអាសាវៈ តាំងមិនមានអាសាវៈ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤
 មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លងៈ ។ បេ ។ មិនមែនឈរៈ
 ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។
 មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងការឃ្លាញ មិនមែន
 ចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយ
 ចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ច្រឡំតាំងតាំងឡើង
 ដោយចិត្ត ច្រឡំតាំងតាំងឡើងតាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំតាំង
 តាំងឡើងតាំងប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុបាទា ដែល
 កិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែន
 ទុបាទា ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មានហេតុមិនគួរលះដោយការវិនា ប្រកបដោយវិត្តៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិត្តៈ ក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិចារៈ ក៏មាន

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

សប្បតិកា សិយា អប្បតិកា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរ ន
 ភូតាវចរ ន អភូតាវចរ អបរិយាបន្នា សិយា និ-
 យ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា និយតា
 សិយា អនិយតា អនុត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កោ សមត្ថោ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិន
 ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏
 មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនមែន
 កាមាវចរ មិនមែនភូតាវចរ មិនមែនអភូតាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈក៏មាន
 ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជា
 អនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ សតិប្បដ្ឋានវិក្កោ ។

សម្បជានវិវាដ្ត

[២០០] ចត្តារោ សម្បជានា ឥធិ ភិក្ខុ
 អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុ-
 ប្បនាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
 លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ
 វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ធន្នំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ចិត្តិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោកាភយ វេទ្យនាយ កាវនាយ ចារិប្បិ-
 យា ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។

[២០២] កថញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បនាយ ធន្នំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កត្តរម អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។

សម្បជានវិវាដ្ត

[២១១] សម្បជាន ២ គឺ ភិក្ខុភិក្ខុសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្នៈ
 ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
 ធន្នៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 លះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្នៈ
 ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្នៈ ឲ្យកើត
 សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
 ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល
 ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

[២១២] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងធន្នៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិន
 ទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។

តំណី អកុសលមូលានិ លោកោ គោសោ មោហោ
 តទេតត្ថា ច កិលេសា តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធោ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ តំសម្បដ្ឋានំ
 កាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ចន្តិ អនុ-
 ប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ
 អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
 នាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ ភារកតិ ចិត្តំ
 បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។

[២០៣] ធនំ ជនេតិ តត្ថ កតតោ ធម្មោ ។
 យោ ធម្មោ ធនំកតតា កត្តកប្បតា កុសលា
 ធម្មច្ចាតោ អយំ វុច្ចន្តិ ធម្មោ ឥមំ ធនំ ជនេតិ
 សញ្ញានេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ ជិវ្ហត្ថេតិ អភិ-
 ជិវ្ហត្ថេតិ តេន វុច្ចន្តិ ធនំ ជនេតិ ។

[២០៤] វាយមតិ តត្ថ កតតោ វាយាមោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ចន្តិ វាយាមោ ឥមិចា វាយាមេន ឧបេតា
 ហោតិ សម្បបេតា ឧបាតតោ សម្បបាតតោ ឧបបេតា
 សម្បបបេតា សមប្បាតតោ តេន វុច្ចន្តិ វាយមតិ ។

អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ មោហៈ វិនិច្ឆ័យកិលេស ដែល
 បិទនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្នុង
 វិញ្ញាណក្នុង ដែលប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វេទកម្ម មនោ-
 កម្ម ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា អកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលមិនខាន់កើតឡើង ។ ភិក្ខុ ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្ខារ
 ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងអកុសលធម៌ ដ៏លាមក
 ទាំងនេះ ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធនៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាអកុសល ណា នេះហៅថា ធនៈ ភិក្ខុញ៉ាំងធនៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត ។

[២០៦] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខារ មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំង
 នោះ សេចក្តីសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខារ ភិក្ខុជាអ្នកព្រម
 ព្រៀង មូលមិត្ត ចូលទៅជិត គ្រប់គ្រង ប្រជុំគ្នា ប្រកប
 ព្រមដោយសេចក្តីសង្ខារនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខារ ។

(២០៥) វិរិយំ អារកតិទិ តត្ថ កតតមំ វិរិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភិ-
យាមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ អារកតិ
សមារកតិ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករេតិ តេន
វុច្ចតិ វិរិយំ អារកតិទិ ។

(២០៦) ចិត្តំ បក្កល្ហាតិទិ តត្ថ កតតមំ ចិត្តំ ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កល្ហាទិ
សម្បក្កល្ហាទិ ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
ចិត្តំ បក្កល្ហាតិទិ ។

(២០៧) បទហតិទិ តត្ថ កតតមំ បទាទំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភិយា-
មោ ឥទំ វុច្ចតិ បទាទំ ឥមិទា បទានេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាភិកោ តេន វុច្ចតិ បទ-
ហតិទិ ។

(២០៨) គ្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ព្យាយាម ភិក្ខុប្រាវត្ត កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្ញុំ
ការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាវត្តព្យាយាម។

(២០៩) គ្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង់ តម្រង់ ជ្រោមជ្រែង ទប់ទល់ខុក ខ្ញុំចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គង់ចិត្ត ។

(២១០) គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការ
ប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២១៨] តត្ថ កតមេ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកាណំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កតមេ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកា អកុសលា
 ធម្មា ។ តីណិ អកុសលមូលានំ លោកា
 ជោសា មោហា តទេកដ្ឋា ប តិលេសា
 តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារ-
 ក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា តំសម្បដ្ឋានំ កាយកម្មំ
 វចីកម្មំ មនោកម្មំ វេទ វុច្ឆន្តិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកា
 អកុសលា ធម្មា ។ វេទ វេសំ ឧប្បដ្ឋានំ
 ចាបកាណំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ
 ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
 ណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២១៩] ធម្មំ ជនេតិ តត្ថ កតមេ
 ធម្មា ។ យា ធម្មា ធម្មតតា កត្តកម្យតា
 កុសលា ធម្មច្ចន្ធា អយំ វុច្ឆន្តិ ធម្មា វេទ
 ធម្មំ ជនេតិ សញ្ញាវេទិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ
 ធម្មតតា អភិធម្មតតា តេន វុច្ឆន្តិ - ធម្មំ ជនេតិ ។

[២១៨] ចុះកិច្ចញ្ញាវន្តន្ទៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គត់
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះឲ្យភ្នែកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើង
 ហើយ កើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភ្នែកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
 ដែលកើតឡើងហើយ កើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ
 គោសៈ មោហៈ និងភ្នែកកិលេស ដែលបិទនៅជាមួយនឹងអកុសល-
 មូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែល
 ប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំង
 ឡើងដោយអកុសលមូលនោះ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ភ្នែកអកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។ កិច្ចញ្ញាវន្តន្ទៈឲ្យកើត សង្ខារ
 ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះឲ្យភ្នែកអកុសលធម៌ដ៏
 លាមកទាំងនេះ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២១៩] គ្រងពាក្យថា ញ្ញាវន្តន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាបទទាំងនោះ ន្ទៈ កើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃ
 បុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាអកុសល ណា នេះហៅថា ន្ទៈ កិច្ចញ្ញាវន្តន្ទៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចម្រើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ញ្ញាវន្តន្ទៈឲ្យកើត ។

[២២០] វាយមតីតិ តត្ថ កតតមោ វាយា-
 មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមិទា
 វាយាមេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមន្តាគតោ
 តេន វុច្ចតិ វាយមតីតិ ។

[២២១] វិវិយំ អារកតីតិ តត្ថ កតតមំ
 វិវិយំ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិវិយំ ឥមំ វិវិយំ
 អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ កាលេតិ ពហុល្លករេតិ
 តេន វុច្ចតិ វិវិយំ អារកតីតិ ។

[២២២] ចិត្តំ បក្កល្ហាតីតិ តត្ថ កតតមំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ
 ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ សម្មបក្កល្ហាតិ ឧបន្តរក្កតិ បច្ចុប-
 ន្តរក្កតិ តេន វុច្ចតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតីតិ ។

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យា-
 យាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
 ថា សេចក្តីសង្ខត កិត្តុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
 សេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វ
 ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា ការព្យាយាម កិត្តុប្រាព្វ កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន . ឲ្យការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ប្រាព្វព្យាយាម ។

[២២២] ត្រង់ពាក្យ ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលតើគតិវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត កិត្តុផ្គង គម្រង់ ជ្រោមជ្រែង ទប់ទល់ទុក ឲ្យចិត្ត
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២២៣] បទហតីតិ តត្ថ ធនតបំ បដាជំ ។

យោ ចេតសិកា វិរិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភយាហោ
សំនំ វុច្ចតិ បដាជំ សមីទា បដាជេន ឧបេតោ ហោតិ
។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហតីតិ ។

[២២៤] តត្ថ ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ តុស-

លាជំ ធម្មាជំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។ តត្ថ
តត្ថមៈ អនុប្បដ្ឋា តុសលា ធម្មា ។ តីណិ
តុសលមូលាជំ អរលាភោ អរទាសោ អមោហោ
តិសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធិ សញ្ញាខន្ធិ សង្ខារ
ក្ខន្ធិ វិញ្ញាណក្ខន្ធិ តិសម្បដ្ឋានំ កាយកម្ម
វេទកម្មំ មនោកម្មំ សមេ វុច្ចន្តិ អនុប្បដ្ឋា តុសលា
ធម្មា ។ សំនិ សមេសំ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលាជំ
ធម្មាជំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ។

[២២៥] ធនំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ

។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
។ បេ ។ បទហតីតិ តត្ថ ធនតបំ បដាជំ ។

[២២៦] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាដ្ឋកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការប្រឹង
ប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២២៧] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាព្ធព្យាយាម

ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលធម៌ ដែល
មិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អរលាភៈ
អរទុសៈ អរមាហៈ និងវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ
ដែលប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វេទកម្ម មនោកម្ម
ដែលតាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា ពួកកុសលធម៌
ដែលមិនទាន់កើតឡើង ។ ភិក្ខុញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាព្ធព្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែល
មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់

ពាក្យថា សង្ខារ ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្ធព្យាយាម ។ បេ ។
ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង
មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយោវុត្តា ។ មេ ។ សម្មា-
 ភយោមោ ឥទ្ធិ វុត្តតិ បដាទំ ឥមិទា បដាទេន
 ឧបេតោ ហោតិ ។ មេ ។ សមម្ព័រកតោ តេន
 វុត្តតិ បដហាតិ ។

(២២៦) កថង្ខុ ភិក្ខុ ឧប្បន្នានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ វិនិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវយ
 វេច្ចល្អាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា ធន្តំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្អាតិ បដ-
 ហាតិ ។ តត្ថ កតមេ ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។
 តីណិ កុសលម្បលានំ អលោកោ អនោសោ
 អមោហោ តិសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
 ខន្ធា សង្ខារត្ថវន្ធា វិញ្ញាណត្ថវន្ធា តិសម្បដ្ឋានំ
 កាយកម្មំ វេទកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុត្តន្តិ
 ឧប្បន្នា កុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ ឧ-
 ប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិនិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោភាវយ វេច្ចល្អាយ ភាវនាយ
 ចារិច្ចរិយា ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កល្អាតិ បដហាតិ ។

សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ មេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា
 នេះហៅថា ការប្រឹងប្រែង ក៏ក្នុងអាក្រក់ទៀត ។ មេ ។ ប្រកបគ្រាម
 ដោយការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រឹងប្រែង ។

(២២៦) ចុះកិច្ចញ្ញាធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គង
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាធន្ទៈកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិក
 នៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ
 តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលធម៌ ដែលកើតឡើង
 ហើយ តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោកៈ អនោសៈ
 អមោហៈ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែល
 ប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វេទកម្ម មនោកម្ម ដែល
 តាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា កុសលធម៌ ដែល
 កើតឡើងហើយ ។ កិច្ចញ្ញាធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាធន្ទៈកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិកនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២២៧] វិវតិយាតិ យា វិវតិ សោ វាសម្មោ-
សោ យោ អសម្មោសោ សោ ភិយ្យោភារោ យោ
ភិយ្យោភារោ តំ វេយ្យង្គំ យំ វេយ្យង្គំ សា ភាវនា
យា ភាវនា សា ចារិយិ ។

[២២៨] ឆន្ទំ ជនេតីតិ ។ បេ ។ វាយមតីតិ
។ បេ ។ វិវិយំ ភារកតីតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
តីតិ ។ បេ ។ បទហតីតិ តត្ថ តតមំ បដានំ
យោ ចេតសីកោ វិវិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
សំ វុច្ចតិ បដានំ សមិទា បដានេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហ-
តីតិ ។

សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២២៩] ចត្តារោ សម្មប្បដាសា សធិ ភិក្ខុ
អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
នាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ ភារកតិ ចិត្តំ
បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហាជាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ

[២២៧] ពាក្យថា ឲ្យបិតនៅ គឺការបិតនៅ ណា នោះ
ឈ្មោះថាសេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
ការរឹងរិតដុះដាលឡើង ការរឹងរិតដុះដាលឡើង ណា នោះ
ឈ្មោះថាធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន
ការចំរើន ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យ
ថា សង្កត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាជ្ញត្វព្យាយាម ។ បេ ។ ត្រង់
ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យខាងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច សេចក្តីប្រាជ្ញ
ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
ថា ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រគល់ព្រម ដោយ
ការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រឹងប្រែង ។

ចប់ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២២៩] សម្មប្បដាស ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្កត ប្រាជ្ញត្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនខានកើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្កត ប្រាជ្ញត្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុ-
សលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្កត

វិរិយំ អារកតំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាយ ធនំ ជនតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មា-
 សាយ ភិយ្យភាវាយ វេយ្យាយ ភាវាយ ចារិប្ប-
 រិយា ធនំ ជនតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតំ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

(២៣០) តថត្វា ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាយ ធនំ
 ជនតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរ
 លានំ ភាវេតិ និយ្យានំកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
 បហាធាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 តាមេហិ ។ បេ ។ បវមី លានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហា-
 រតិ ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ អនុ-
 ប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
 ាយ ធនំ ជនតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតំ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

ប្រាជ្ញត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែល
 មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញ
 ត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបំបាត់ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរើសតែផុះដាល ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

(២៣១) ចុះភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញត្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់
 កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនខ្លះលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់
 ខ្លះភាវិមនស្ស៍ (ខ្លះគិលេស) ដើម្បីលះខ្លះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ខ្លះបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកភាវិមនស្ស៍ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុត្តាបដិបទា ឧត្តាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុញ៉ាំងឆន្ទៈ
 ឲ្យកើត សង្វាត ប្រាជ្ញត្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ។

[២៣១] ធន្នំ ជនេត្តិ តត្ថ តត្ថយោ ធន្នោ ។

យោ ធន្នោ ធន្នំ តត្ថា តត្ថតត្ថតត្ថ តត្ថសយោ
ធន្នំ ធន្នំ អយំ វុច្ចតិ ធន្នោ ឥមំ ធន្នំ ជនេត្តិ
សញ្ញានេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សមុដ្ឋាបេតិ ធន្នត្ថតិ អភិ-
ធន្នត្ថតិ តេជ វុច្ចតិ ធន្នំ ជនេត្តិ ។

[២៣២] កាយមត្តិ តត្ថ តត្ថយោ កាយាយោ ។

យោ ចេតសិកោ វិយាយោ ធន្នោ បាត្តោ
ឧយ្យោ កាយាយោ ឧស្សោ ឧស្សោ ថា យោ
មិត្តិ អសិលបាត្តមតា អធិត្ថត្ថត្ថត្ថត្ថ អធិត្ថត្ថ-
ត្ថត្ថ ធន្នសម្បត្តោ វិយំ វិយំ វិយំ វិយំ វិយំ វិយំ
សម្បកាយោ វិយសម្បត្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយា-
បន្នំ អយំ វុច្ចតិ កាយាយោ ឥមំ កាយាយោ ឧ-
បេតោ យោតិ សមុបេតោ ឧបេតោ សមុបេតោ
ឧបេតោ សមុបេតោ សមុបេតោ តេជ វុច្ចតិ
កាយមត្តិ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
ថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ គិតញ៉ាំងធន្នៈនេះ ឲ្យ
កើត ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យរំពៃ ឲ្យកើត
ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

[២៣២] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខារ មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីឧបាស ក្នុងចិត្ត ទិតទំ ព្យាយាម ឧស្សហ៍
ប្រឹងប្រែង ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ ខ្មែរ
ចោលឲ្យសេចក្តីប្រាថ្នា មិនទ្វាភក្តិច្បាញ ផ្គង់ទុកឲ្យចុះ វិយៈ
វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ វិយៈ
រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខារ គិតជាអ្នកព្រម
ព្រៀង មូលមិត្ត ចូលរៀន គ្រូបងប្រុស គ្រូស្រី ប្រជុំប្រជុំ
ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្ខារនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា
សង្ខារ ។

[២៣៣] វិរិយំ អារកតីតិ តត្ថ តតមំ វិរិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពា ។ បេ ។ សម្មា-
កាយោ វិរិយសម្ពាជ្ឈន្តោ មក្កង្គំ មក្កបរិយាបន្នំ ឥទ្ធ
វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ អារកតិ សមារកតិ គាសេវតិ
គាវេតិ តហុសីករោតិ តេន វុច្ចតិ វិរិយំ អារកតីតិ ។

[២៣៤] ចិត្តំ បក្កល្អាតីតិ តត្ថ តតមំ ចិត្តំ ។

យំ ចិត្តំ មេវា មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មជោវិញ្ញា-
ណធាតុ ឥទ្ធ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កល្អាតិ
សម្បក្កល្អាតិ ទុប្បត្ថម្ពេតិ បច្ចុប្បត្ថម្ពេតិ តេន វុច្ចតិ
ចិត្តំ បក្កល្អាតីតិ ។

[២៣៥] បទហតីតិ តត្ថ តតមំ សម្មប្បធានំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ពា ។ បេ ។ សម្មាភាយោ
វិរិយសម្ពាជ្ឈន្តោ មក្កង្គំ មក្កបរិយាបន្នំ ឥទ្ធ វុច្ចតិ
សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បធានសម្ប-
យុត្តា ។

[២៣៦] ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភាយាមៈ វិរិយសម្ពាជ្ឈន្ត ជាគន្លង
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម កិច្ចប្រាវត្ត
កាន់យកត្រូវ គប់គេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យការព្យាយាមនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា ចិត្ត កិច្ច ផ្គង តម្រង់ ប្រាមវិជ្រង ទប់ទល់ទុក ឲ្យចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភាយាមៈ វិរិយសម្ពាជ្ឈន្ត ជាគន្លង
មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួកធម៌ដ៏សេស
កំណ្លោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

[២៣៦] កថាស្ថា ភិក្ខុ ឧប្បន្នានំ ចាបកោនំ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ វា-
 យមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 កាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បថមាយ ក្ខមយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមមហិ
 ។ បេ ។ បថមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ឧប្បន្នានំ ចាប-
 កោនំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣៧] ធម្មំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ តិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្បធានំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភា-
 យាមោ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្នំ ឥធិ
 វុច្ចតិ សម្មប្បធានំ អវសសា ធម្មា សម្មប្បធាន-
 សម្មយុត្តា ។

[២៣៦] ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្វល់ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើត
 ឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនខ្វល់លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្វល់កាមិនសន្សំ
 (ខ្វល់ភិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្វល់ចង្អុលឡាយ ដើម្បីដល់ខ្វល់បឋមភូមិ
 ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្វល់
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភាយាមៈ
 វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រមទាំងក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 សម្មប្បធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

(២៣៧) ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ឥន្ទសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យា-
 នំកំ អបថយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេតិ ទុក្ខាបដិវទំ ទុក្ខាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ អនុប្បដ្ឋានំ ឥន្ទសលានំ ធម្មានំ ឧ-
 ប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

(២៣៨) ធនំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត្ថ កតមំ សម្មប្ប-
 ដានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្ភោ ។ បេ ។
 សម្មាភយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិ-
 យាបន្តំ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មប្បដានំ អវសេសា ធម្មា
 សម្មប្បដានសម្មយុត្តា ។

(២៣៨) បុរិកុញ្ញានំនន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាជ្ញត្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រែ ដើម្បីញ្ញាតិពួកកុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត
 ឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសសនានេះ
 ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ឈាន ជាឱយានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវទង្គិចាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 ជាទុក្ខាបដិវទន្តាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថាញ្ញាតិនន្ទៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាជ្ញត្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រែ ដើម្បីញ្ញាតិពួក
 កុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។

(២៣៩) ត្រង់ពាក្យថា ញ្ញាតិនន្ទៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាជ្ញត្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ច្រើនប្រែ មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្បជាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញ
 ត្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ជាផ្គងនៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា ទោះហៅថា សម្បជ-
 នាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្បជាន ។

[២២០] តថាណុ ភិក្ខុ ទុប្បន្នានំ កុស-
 លានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោសាយ កិយ្យោ-
 ភាវយ វេយ្យាលាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា ធន្តិ-
 ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ភារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្យ-
 ត្តរំ លានំ ភាវេតិ និយ្យាធិកំ អបចយតាមី
 ធិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆា កោមេហិ ។ បេ ។ បវមី លានំ ទុបស-
 ប្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី ស-
 មយេ ទុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា
 អសម្មោសាយ កិយ្យោភាវយ វេយ្យាលាយ ភាវនាយ
 ចារិច្ចរិយា ធន្តិ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ភារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២២១] វិភិយាតិ យា វិភិ សោ អស-
 ម្មោសោ យោ អសម្មោសោ សោ កិយ្យោភាវេ យោ
 កិយ្យោភាវេ តំ វេយ្យល្លិ យំ វេយ្យល្លិ សា ភាវនា
 យា ភាវនា សា ចារិច្ចរិ ។

[២២០] ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធន្តៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម
 ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ-
 លេញ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើន
 នូវលោកុត្តរជ្ជូន ជាឱយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចង់នូវទិដ្ឋិចាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមចាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជូន
 ជាទូតាបដិបទនានាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធន្តៈ
 ឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិត
 តែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។

[២២១] ត្រង់ពាក្យថា ឲ្យបិទនៅ គឺការបិទនៅ ណា នោះ
 ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនវិនាស នសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
 ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ណា នោះឈ្មោះ
 ថា ធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន ការចំរើន
 ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

(២២២) ធន្នំ ជនេត្តិវិ តត្ថ តត្ថោ ធន្នោ ។

យោ ធន្នោ ធន្នំតត្ថា តត្ថតត្ថោ កុសលោ
ធន្នោ អយំ វុច្ចតិ ធន្នោ ឥមំ ធន្នំ ជនេត្តិ
សត្វាដេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សមុដ្ឋាបេតិ ធិត្វត្តេតិ អភិ-
ធិត្វត្តេតិ តេន វុច្ចតិ ធន្នំ ជនេត្តិវិ ។

(២២៣) វាយមត្តិវិ តត្ថ តត្ថោ វាយា-

មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ភោ ។ បេ ។
សម្មាវាយាមោ វិយសម្ភោជ្ឈន្តោ បក្កន្តំ បក្កបរិ-
យាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមំ វាយាមេន
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ
វាយមត្តិវិ ។

(២២៤) វិយំ អារកត្តិវិ តត្ថ តត្ថមំ វិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិយារម្ភោ ។ បេ ។ សម្មាវាយា-
មោ វិយសម្ភោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ ឥន្តំ
វុច្ចតិ វិយំ ឥមំ វិយំ អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ
កាវេតិ តហុល្លករោតិ តេន វុច្ចតិ វិយំ អារកត្តិវិ ។

(២២៥) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គល
មានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រាថ្នាធម៌
ជាគុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ ភិក្ខុ ញ៉ាំងធន្នៈនេះឲ្យកើត ឲ្យ
លូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើតឡើង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

(២២៦) ត្រង់ពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធិព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ តិវិយសម្ភោជ្ឈន្តំ ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុ
ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

(២២៧) ត្រង់ពាក្យថា ប្រាព្ធិព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធិព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិយសម្ភោជ្ឈន្តំ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុ
ប្រាព្ធិ កាន់យកត្រូវ គប្បី អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លាចការព្យាយាមនេះ
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាព្ធិព្យាយាម ។

[២២៥] ចិត្តំ បក្កណ្ណាតីតិ តត្ថ កាតមី
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តថា
 មហោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 សម្មបក្កណ្ណាតិ ឧបត្ថម្ភតិ បច្ចុបត្ថម្ភតិ តេន វុច្ចតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាតីតិ ។

[២២៦] បទហតីតិ តត្ថ កាតមី សម្មប្ប-
 ធានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។
 សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយា-
 បដ្ឋំ វេទិ វុច្ចតិ សម្មប្បធានំ អភិសសា ធម្មា
 សម្មប្បធានសម្មយុត្តា ។

[២២៧] តត្ថ កាតមី សម្មប្បធានំ ។ វេទ
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 ធិយ្យានិកំ អបកយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បរោចាយ
 បវេហយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆា កាមេហំ ។ បេ ។
 បវេហំ ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហរតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ធម្មាភិក្ខុ យោ តស្មី សមយេ ចេតសិកោ វិរិ-
 យារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គោ

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការឃ្លាង សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ខប់ខល់
 ទុក នូវចិត្តនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ផ្គងចិត្ត ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គ ជាផ្គង
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួក
 ធម៌ដ៏សេស ដែលប្រកបដោយសម្មប្បធាន (ក៏ឈ្មោះថា សម្មប្បធាន
 ដែរ) ។

[២៣០] បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជាខ័យ្យានិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវខិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបរិវេណ ព្រោះតែតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បរិវេណជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាធម្មាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ
 សេចក្តីប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយៈ

សម្បជានវិវត្ត បញ្ចក្កោម

បក្កដ្ឋំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុត្ថុតិ សម្បជានំ អវ-
សោសា ធម្មា សម្បជានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មភាជនីយំ ។

(២២៨) ធម្មា ពេ សម្បជានា ឥទ្ធិ ភិក្ខុ
អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
នាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កល្អាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្អាតិ បទហតិ អនុប្ប-
ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ធនំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្អាតិ បទហតិ
ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិចិត្តយា អសម្មោ-
សាយ គិយ្យោភាវាយ វេយ្យាលាយ ភាវនាយ
ចារិយ្យាយា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
ចិត្តំ បក្កល្អាតិ បទហតិ ។ ចក្កដ្ឋំ សម្បជានានំ
កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា
។ បេ ។ តាតិ សរណា កតិ អរណា ។

សម្បជានវិវត្ត បញ្ចក្កោម

សម្បជានំ ជាអន្តរមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថាសម្បជ-
នាន ពួកធម៌ដ៏សស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្បជាន ។

ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។

(២២៨) សម្បជាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យ
កើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បី
លះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត
សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រេង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។ ចក្កាសម្បជានទាំង ២ សម្បជ-
នាន ជាគុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។
ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

[២២៩] កុសលាយេវ សិយា សុខាយ វេ.
 នាយ សម្បយុត្តា សិយា អនុត្តបសុខាយ វេ.
 នាយ សម្បយុត្តា វិចិត្រធម្មនិម្មា អនុចានិម្មា.
 នាណិយា អសន្តិលីដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិតា អសិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា សិយា បិទិសហាគតា សិយា
 សុខសហាគតា សិយា ឧបេក្ខាសហាគតា លេវ
 នស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ច លេវ នស្ស-
 នេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា អបចយតា-
 មិដោ សេក្ខា អប្បមាណា អប្បមាណាម្ពណា
 បណីតា អម្ពត្តនិយតា ន បត្តាម្ពណា អត្តហេ-
 តុកា សិយា មត្តានិបតិដោ សិយា ន វត្តញ្ច
 បត្តានិបតិដោតិ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា
 ន វត្តញ្ច ឧប្បនិដោតិ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តញ្ច អតីតាម្ព-
 ណាតិបិ អនាគតាម្ពណាតិបិ បច្ចុប្បន្នាម្ពណាតិបិ
 សិយា អជ្ឈត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្ត-
 តហិទ្ធា តហិទ្ធាម្ពណា អនិទស្សនាប្បជិយា ។

[២២៩] សម្បយុត្តា ២ ជាតុសលវត្ថុមួយយ៉ាង ប្រកបដោយ
 សុខវេទនាមាន ប្រកបដោយអនុត្តបសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រ-
 ក្រតី ដែលកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុក្ខបាន មិនស្រឡាញ់ ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីស្រឡាញ់ក៏មាន
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
 វិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ច្រឡំដោយបីភក្តីមាន
 ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 ទាំងមិនគួរលះ ដោយការវេទនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរ
 លះដោយការវេទនា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ជា
 របស់សត្វបុគ្គល មានប្រមាណមិនបាន មានការម្ស្នកប្រមាណមិនបាន
 ដ៏ទុក្ខម មានសភាពត្រូវនឹងទៀង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ មានមគ្គជា
 ហេតុក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ក៏មាន ដែលកើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើតហើយក៏មាន មិនគួរ
 ពោលថា ប្រមិននឹងកើតទេ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[២៥០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្បជញ្ញ
 យុត្តា ន វត្ថុញ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្ថុញ ហេតុ
 ចេវ ហេតុសម្បជញ្ញយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បជញ្ញយុត្តា ចេវ
 ន ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បជញ្ញ-
 យា សង្ខតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា លោ-
 កុត្តិក កេនចិ វិញ្ញយ្យ កេនចិ ន វិញ្ញយ្យ ។
 ឆោ អាសវំ អនាសវំ អាសវិវឌ្ឍយុត្តា ន វត្ថុញ
 អាសវំ ចេវ សាសវំ ចាតិចិ សាសវំ ចេវ ឆោ
 ច អាសវំតិចិ ន វត្ថុញ អាសវំ ចេវ អាសវ-
 សម្បជញ្ញយុត្តា ចាតិចិ អាសវសម្បជញ្ញយុត្តា ចេវ ឆោ
 ច អាសវំតិចិ អាសវិវឌ្ឍយុត្តាអនាសវំ ។ ឆោ
 សញ្ញាជនា ។ បេ ។ ឆោ កត្តា ។ បេ ។
 ឆោ ធិយា ។ បេ ។ ឆោ យោតា ។ បេ ។
 ឆោ ជីវណា ។ បេ ។ ឆោ បកមាសា ។ បេ ។
 ភវាម្មណា ឆោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បជញ្ញយុត្តា

[២៥០] សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែ
 មិនមែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ ប្រកបដោយ
 ចម្លើយ ត្រូវចម្លើយភក់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តា គួរដឹងដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ មិនគួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិន
 មែនជាអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា
 អាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា អាសវៈ
 ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 គន្លះ ។ បេ ។ មិនមែន ឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវេណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបកមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងអាម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាបេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត

ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសមុដ្ឋា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តានុបវិវត្តិ-
 ដោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហ-
 កុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានុបវិវត្តិដោ ពាហិក ទុ-
 ចាទា អនុចាទិដ្ឋា ។ ទុចាទាទា ។ បេ ។ ដោ តិលេ-
 សា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតទ្វា ន ភាវនាយ
 បហាតទ្វា ន ទស្សនេន បហាតទ្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតទ្វាហេតុកា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា
 សប្បវិតកា សិយា អប្បវិតកា សិយា បីតិសហ-
 តតា សិយា ន បីតិសហតតា សិយា សុខសហ-
 តតា សិយា ន សុខសហតតា សិយា ឧបេក្ខា-
 សហតតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហតតា ន កាមាវ-
 ចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា ធិ-
 យ្យាធិកា ធិយតា អនុត្តរា អរណាធិ ។

បញ្ញាបុច្ឆកំ ។

សម្មប្បធានវិភង្គ សម្មាសោ ។

ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅ
 តាមចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង
 តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុចាទា ដែលកិលេសមានគណ្ណជាដើម មិន
 កាន់យក ។ សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនទុចាទា ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន
 ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏
 មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទរេបក្កាក៏មាន មិន
 ច្រឡំដោយទរេបក្កា តែមិនមែនកាមាវចរ មិនមែនរូចាវចរ មិនមែន
 អរូចាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈ ជានិយ្យានិកៈ ជានិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ឆកៈ ។

ចប់ សម្មប្បធានវិភង្គ ។

ឥទ្ធិបាទវិក្កោ

[២៥១] ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា ឥន ភិក្ខុ ធន្ទ-
សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភាវេតិ
វិរិយសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភា-
វេតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ
ភាវេតិ វិមំសាសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិ-
បាទំ ភាវេតិ ។

[២៥២] កក្កោ ភិក្ខុ ធន្ទសមាធិប្បធាន-
សង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិបាទំ ភាវេតិ ។ ធន្ទោ
ភិក្ខុ អធិបតី កក្កោ លកតិ សមាធិ លកតិ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតំ អយំ វុច្ចតិ ធន្ទសមាធិ ។
សោ អនុប្បន្នានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
អនុប្បន្នាយ ធន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ភាវ-
កតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាប-
កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហោនាយ ធន្ទំ
ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ភាវកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
បទហតិ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្ប-
ន្នាយ ធន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ភាវកតិ ចិត្តំ

ឥទ្ធិបាទវិក្កោ

[២៥១] ឥទ្ធិបាទ ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវឥទ្ធិ-
បាទ ប្រកបដោយធន្ទសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ
ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកប
ដោយចិត្តសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយ
វិមំសាសមាធិ និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៥២] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយធន្ទសមាធិ និង
បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើធន្ទៈ ឲ្យជាអធិបតី វិមង្គ
បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានការឃ្លាញមូលតែមួយ នេះហៅ
ថា ធន្ទសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាជ្ញ
ព្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងភ្នែកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាជ្ញ
ព្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវភ្នែកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលកើតហើយ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត សង្ខាត ប្រាជ្ញព្យាយាម ផ្តង់ចិត្ត
ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងភ្នែកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

បក្កុណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បន្នាធំ ឧប្បន្នាធំ ឧប្បន្នាធំ
 ចិត្តិយា អសម្មាសាយ ភិយ្យោភាពិយ វេយ្យាសាយ
 ភាវនាយ ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 ភារកតិ ចិត្តិ បក្កុណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បដាន-
 សង្ខារ ។ ឥតិ អយញ្ច ធម្មសមាធិ ឥមេ ច បដាន-
 សង្ខារ តនេកជ្ឈិ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិចិត្វា
 ធម្មសមាធិឧប្បន្នាធសង្ខារកេត្វា សំឡំ កុច្ចតិ ។

[២៥៣] តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។ យោ
 ធម្មោ ធម្មតតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្ម-
 ច្ចាតោ អយំ វុច្ចន្តិ ធម្មោ ។ តត្ថ កតមោ
 សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស ចិត្តិ សល្លាតិ អវ-
 ជ្ជតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ អវិសាហាដមាធសតា
 សមថោ សមាធិជ្រ័យំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 ធម្មំ វុច្ចន្តិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដាន-
 សង្ខារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ធម្មតោ
 បរក្កៈមា ឧយ្យាមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សាជ្ឈិ
 ថាមា ធម្មំ អសីលបរក្កមតៈ អនិច្ចត្តធម្មតា
 អនិច្ចត្តត្ថវត្ថា ត្ថវសម្បត្តាហោ វិរិយំ វិរិយជ្រ័យំ

ញាតិធម្មឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 ញាតិពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹង
 រឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា
 បដានសង្ខារ ។ ធម្មសមាធិនេះផង បដានសង្ខារ នេះផង ដល់នូវការ
 រាប់ថា ធម្មសមាធិ និងបដានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូល នូវធម៌នោះ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម្មៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
 ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ធម្មៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការគាំទ្រនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិទ
 នៅសិប ការមិនយូងយោង ការមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនយូង
 យោង ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិន្ទ្រិយ សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ
 ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការឡោត សង្ខារ ទិត៌ ព្យាយាម ទស្សាហ៍ ប្រឹងប្រែង ខ្ជិ
 យ្យាត ខ្លះខ្លះ សេចក្តីសង្ខតមិនបន្ទុះបន្ទុយ មិនដាក់ចោលនូវ
 សេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ចុះចេញ ផ្គត់ទុកនូវចុះ វិរិយៈ វិរិយជ្រ័យ

វិរិយភលំ សម្មាភយាមោ អយំ វុច្ចតិ បដាន-
 សង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច ជន្នេន ឥមិនា ច
 សមាធិនា ឥមិនា ច បដានសង្ខារោ ឧបេតោ
 ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ
 ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមបន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ
 ជន្នសមាធិប្បដានសង្ខារសមបន្នាគតោតិ ។

[២៥២] ឥន្ទ្រតិ យា តេសំ ជន្នាទំ ឥន្ទ្រ
 សមិន្ទំ ឥជ្ឈនា សមិន្ទនា លាភោ បដិលាភោ
 បតិ សម្បតិ ដុសនា សន្និធិវិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រចាណេតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធ�ោ សញ្ញាទន្ធ�ោ
 សង្ខារក្ខន្ធវោ វិញ្ញាណក្ខន្ធវោ ។ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតីតិ
 តេ ជម្ម អាសវេតិ ភាវេតិ ពហុលីតភេតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៥៣] កថត្ថា ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បដាន-
 សង្ខារសមបន្នាគតំ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតិ ។ វិរិយត្ថា
 ភិក្ខុ អធិបតី តវរិទ្ធា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯតត្ថតំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសមាធិ ។

វិរិយភលៈ សម្មាភយាមៈ ណ នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបែប កៀកកើយ ប្រ-
 ជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយគូនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយ
 បដានសង្ខារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយគូ-
 សមាធិ និងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៤] ពាក្យថា ឥន្ទ្រ បានដល់ ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាសវសម្រេច តាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រចាទំ គឺ
 វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ របស់បុគ្គលមាន
 សភាវដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រចាទំ គឺ ភិក្ខុគប់កេ អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
 ឲ្យឥន្ទ្រចាទំ ។

[២៥៥] ចុះភិក្ខុចំរើនឲ្យឥន្ទ្រចាទំ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិងបដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើវិរិយឲ្យជាធម៌បតី មែនបានឲ្យសមាធិ
 បានឲ្យភាវនាចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា វិរិយសមាធិ ។

សោ អនុប្បន្នានំ ចាបតានំ រាតុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បន្នាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កន្តានតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ អកុសលានំ
 ធម្មានំ បហានាយ ។ បេ ។ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បន្នាយ ។ បេ ។ ឧប្បន្នានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ វិចិត្តិយា អសម្មោសាយ កិលេប្យភាវាយ
 វេច្ចន្តាយ ភាវនាយ ចារិយ្យិយា ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កន្តានតិ បទហតិ
 ឥមេ វុច្ចន្តិ បធានសង្ខារ ។ ឥតិ អយេត្វ វិរិយ-
 សមាធិ ឥមេ ច បធានសង្ខារ តទេកជ្ឈំ អភិ-
 សញ្ញាហិត្វា អភិសន្និចិត្វា វិរិយសមាធិប្បធានសង្ខា-
 រោត្តរំ សំឡំ កច្ឆតិ ។

[២៥៦] តត្ថ កតតមំ វិរិយំ ។ យោ ចេតសិ-
 កោ វិរិយារម្ភោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិរិយំ ។ តត្ថ កតតមោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស
 វិចិត្តិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវត្តោចា
 អវិសាហាជមានសតា សម្មេវា សមាធិជ្រៀយំ ស-
 មាធិពលំ សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង
 ដើម្បីលះ ខ្វែរពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ ។ បេ ។
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។
 ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស
 ឲ្យរឹងតែតែដុះផាល ធំទូលាយ ចំរើន រោញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅ
 ថា បធានសង្ខារ ។ វិរិយសមាធិនេះផង បធានសង្ខារទាំងនេះផង
 ដល់ខ្វែរការរាប់ថា វិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូល
 ខ្វែរធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា វិរិយៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការតាំងនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិតនៅស្ងប់ ការមិនឃ្លើងឃ្លាន ការ
 មិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនឃ្លើងឃ្លាន ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិន្ទ្រិយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។

តត្ថ តត្ថហោ បធានសង្ខារោ ។ យោ ចេតសំ លោ
 វីរិយាវុត្តា ។ បេ ។ សម្មាសម្ពាសោ អយំ វុត្ថុតិ
 បធានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច វីរិយេន ឥមិនា
 ច សមាធិនា ឥមិនា ច បធានសង្ខារេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញាគតោ តេន វុត្ថុតិ វីរិយ-
 សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតោតិ ។

[២៥៧] ឥន្ទ្រិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥន្ទ្រិ ស-
 មិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ
 សម្បត្តិ ផុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បដា ។ ឥន្ទ្រិ-
 ចាណោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទដ្ឋោ សញ្ញាទដ្ឋោ
 សង្ខារកូដ្ឋោ វិញ្ញាណកូដ្ឋោ ។ ឥន្ទ្រិចាទំ ការវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសវេតិ ការវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុត្ថុតិ ឥន្ទ្រិចាទំ ការវេតីតិ ។

[២៥៨] កថញ្ច ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធាន-
 សង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥន្ទ្រិចាទំ ការវេតិ ។ ចិត្តញ្ច
 ភិក្ខុ អធិបតី ករិក្ខា លកតិ សមាធិ លកតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតំ អយំ វុត្ថុតិ ចិត្តសមាធិ ។

បណ្ណាធមិទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តតាមក្បួនចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសម្ពាសោ ណា នេះហៅថា
 បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិរិយៈ
 នេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ
 ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ ការសម្រេច ការ
 សម្រេចព្រម អាសវសម្រេច អាសវសម្រេចព្រម ការបាន ការ
 បានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យ
 ជាក់ច្បាស់ ការបានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា
 ឥន្ទ្រិបាទ គឺ វេទនាទុំ សញ្ញាទុំ សង្ខារទុំ វិញ្ញាណទុំ របស់
 បុគ្គលមានសភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់
 រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 គោលថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ។

[២៦០] ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើចិត្តឲ្យជាអធិបតី វេទន៍បាននូវសមាធិ
 បាននូវភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា ចិត្តសមាធិ ។

សោ អនុប្បដ្ឋានំ កាមតោនំ អនុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បដ្ឋាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ ភា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ កាម-
 តោនំ អនុសលានំ ធម្មានំ បហាធាយ ។ បេ ។
 អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ ។ បេ ។
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មោ-
 សាយ កិរយ្យភារិយ វេយ្យាយ ភាវធាយ
 ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ ភារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បធានសង្ខារ ។
 ឥតិ អយត្វ ចិត្តសមាធិ ឥមេ ច បធានសង្ខារ
 តនេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសន្និចិត្វា ចិត្តស-
 មាធិឃ្មុធានសង្ខារោត្វេវ សំឡំ កច្ចតិ ។

(២៥៩) តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តថា មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បធានសង្ខារ-
 ោ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ភោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ បធានសង្ខារោ ។

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាវត្តព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹង
 ប្រឹង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យ
 កើតឡើង ដើម្បីលះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ
 ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
 កើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាវត្តព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រឹង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិទនៅ មិនឲ្យខ្លាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះវាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ
 លេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បធានសង្ខារ ។ ចិត្តសមាធិនេះផង
 បធានសង្ខារនេះផង ដល់ឲ្យការពប់ថា ចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ
 ព្រោះប្រមូលប្រមូលឲ្យធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

(២៥៩) បណ្ណាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអភិវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្ណាធម៌
 ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការកាំងនៅ ខែចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ
 បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា បធានសង្ខារ ។

ឥតិ ឥមិណ ច ចិត្តេន ឥមិណ ត សមាធិនា ឥមិណ
 ច បដានសង្ខារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ ស-
 មដ្ឋានតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារ-
 សមដ្ឋានតោតិ ។

[២៦០] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥន្ទ្រ
 សមិទ្ធិ សង្ខារា សមិទ្ធិនា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ធុសនា សង្ខតិកិរិយា ឧបសម្ពុទ្ធា ។
 ឥន្ទ្រចានោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធា សញ្ញាទន្ធា
 សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា ។ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកាវេតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតីតិ ។

[២៦១] កថញ្ច ភិក្ខុ វីរិមិសាសមាធិប្បធានស-
 ង្ខារសមដ្ឋានតិ ឥន្ទ្រចាទំ ភាវេតិ ។ វីរិមិសញ្ច ភិក្ខុ
 អធិបតី កកិវា លកតិ សមាធិ លកតិ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតិ អយំ វុច្ចតិ វីរិមិសាសមាធិ ។ សោ អនុ-
 ប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មាទំ អនុប្បដ្ឋាយ
 ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ ភារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ
 បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មាទំ

ភិក្ខុសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ ពេ ។ ប្រកបព្រម ដោយចិត្តនេះផង ដោយ
 សមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ចិត្តសមាធិនិងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៦០] ពាក្យថា ឥន្ទ្រ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្របាន គឺ
 វេទនាទន្ធិ សញ្ញាទន្ធិ សង្ខារទន្ធិ វិញ្ញាណទន្ធិ របស់បុគ្គលមាន
 សភាពដូច្នេះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្របាន គឺ ភិក្ខុ គប្បក អប្បក
 ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ចំរើន
 នូវឥន្ទ្របាន ។

[២៦១] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទ្របាន ប្រកបដោយវីរិមិសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុធ្វើនូវវីរិមិសាឲ្យជាអធិបតី វេរិម
 បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានការម្ស្ចុលម្ស្ចលតែមួយ នេះហៅ
 ថា វីរិមិសាសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវត្ត
 ព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ច្រើនប្រសើរ ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែល
 មិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក

បដិច្ចនាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ ឧប្បនាយំ ឧប្បនាយំ
 ឧប្បនាយ ។ បេ ។ ឧប្បនាយំ ឧប្បនាយំ ឧប្បនាយំ
 ចិត្តិយា អសម្មាសាយ កិយ្យោភាយ វេទនាយ
 កាវាយ ចារិយាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ បដិច្ច-
 សង្ខារ ។ ឥតិ អយេត្ត វិមិសាសមាធិ ឥមេ ច
 បដិច្ចសង្ខារ តទេកជ្ឈិ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិ-
 ហិត្វា វិមិសាសមាធិប្បដិច្ចសង្ខារោត្រេវ សំឡ កច្ចតិ ។

[២២២] តត្ថ កតតមា វិមិសា ។ យា បញ្ញា
 បដិច្ចនាយ ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចារយា សម្មា-
 ធិដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ វិមិសា ។ តត្ថ កតតមា សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតតមា បដិច្ចសង្ខារោ ។
 យា ចេតសិកោ វិយារោ ។ បេ ។ សម្មាភយារោ
 អយំ វុច្ឆតិ បដិច្ចសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វិមិសាយ ឥមិទា ច សមាធិទា ឥមិទា ច បដិច្ចស-
 ង្ខារោ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន
 វុច្ឆតិ វិមិសាសមាធិប្បដិច្ចសង្ខារសមណ្ឌកតោតិ ។

ដែលកើតហើយ ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិន
 ខាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រា-
 ក្ខព្វាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងបែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះជាល ធំទូលាយ ចំ
 រើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ វិមិសាសមាធិ
 នេះផង បដានសង្ខារទាំងនេះផង ដល់នូវការរាប់ថា វិមិសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូលធម៌នោះក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយ
 ប្រការដូច្នេះ ។

[២២២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិមិសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចារយា សម្មាធិដ្ឋិ ណា
 នេះហៅថា វិមិសា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការតាំងនៅ វិនិច្ឆ័យ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា
 សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ការប្រាក្ខព្វាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាម ណា
 នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិមិសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបដិ ធម្មាភិញ្ញា តស្មី
សម័យេ ធម្មសមាធិប្បធានសម្មាសមន្មាគតំ ឥន្ទ្រិចាជំ
គាតេតិ ។

[២៦៦] តត្ថ តត្ថមោ ធម្មោ ។ យោ ធម្មោ
ធម្មតតា តត្ថតត្ថតា កុសលោ ធម្មច្ឆោតោ អយំ
វុច្ចតិ ធម្មោ ។ តត្ថ តត្ថមោ សមាធិ ។ យា
ចិត្តស្ស វិចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។
តត្ថ តត្ថមោ បធានសម្មារោ ។ យោ ធម្មសិកោ
វិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្កន្តំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ បធានសម្មារោ ។
ឥតិ ឥមិនា ច ធម្មន ឥមិនា ច សមាធិនា
ឥមិនា ច បធានសម្មារោ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមន្មាគតោ តេន វុច្ចតិ ធម្មសមាធិប្បធានសម្មារោ
សមន្មាគតោតិ ។

[២៦៧] ឥន្ទ្រិចា យា តេសំ ធម្មាជំ ឥន្ទ្រិ សមិទ្ធិ
ឥន្ទ្រិចា សមិទ្ធិចា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
ធុសនា សន្និកិរិយា ឧបសម្ព័ន្ធ ។ ឥន្ទ្រិចាទោតិ

ជាទុក្ខាដើមហេតុញ្ញា ភវសម័យនោះ គិត្ត ឈ្មោះថា ចំរើនទូរវង្ស-
បាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិងបធានសម្មារោ ។

[២៦៦] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ធម្មៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ធម្មៈ ។ បណ្ណាធម៌
ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បធានសម្មារោ តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រាថ្នាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមៈ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា បធានសម្មារោ ។ គិត្តជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយធម្មនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសម្មារោ
នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិង
បធានសម្មារោ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៦៧] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម គាតាសម្រេច ពាក្យសម្រេចព្រម ការបោះ ការបោះចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ ក្រៅពីទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិបាទ

តថាភូតស្ស ជនេវា ។ បេ ។ បន្តាហោ អវិច្ឆេ-
 ចោ ។ ឥន្ទ្រចានំ ភាវេតីតិ តេ ធម្មេ អាសេវេតិ
 ភាវេតិ ពហុលីកាភេតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រចានំ ភាវេតីតិ ។

[២៦៨] កថត្ត ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បធានស-
 ម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទ្រចានំ ភាវេតី ។ ឥន ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អប-
 ចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បថមាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បថមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជំ វិហរេតិ ឧត្តាបជិបទំ ឧទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទ្រ-
 ចានំ ភាវេតី ។

[២៦៩] តត្ថ កតតមំ វិរិយំ ។ យោ ចេត-
 សិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិរិយ-
 សម្មោជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបជ្ជំ ឥនំ វុច្ចតិ វិរិយំ ។
 តត្ថ កតតមោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស វិចិត្តំ ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយា-
 បជ្ជំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតតមោ បរោជន-
 ម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។

តិការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រចាន គឺ ភិក្ខុភវក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
 នូវឥន្ទ្រចាន ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទ្រចាន ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
 បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើននូវលោកុត្តរផ្សេង ជាវិយ្យាណិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសផ្ទះ) ដើម្បីលះនូវនិដ្ឋិតទ្បាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងទ្បាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមផ្សេង ជាទុក្ខា-
 បជិបទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើននូវឥន្ទ្រចាន
 ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

[២៦៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិរិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រា-
 ព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិរិយសម្មា-
 ជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វិរិយៈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។

សម្មាភយាមា វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយា-
 បន្នំ អយំ វុច្ចតិ បដានសម្មាភេ ។ ឥតិ ឥមិនា ច
 វិរិយេន ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដាន-
 សម្មាភេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ
 តេន វុច្ចតិ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មាភេសមម្ពាគតោតិ ។

(២៧០) ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
 ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ឥសនា សច្ចិករិយា ឧបសម្បទា ។ ឥទ្ធិចារោតិ
 តថាភូតស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហា អវិក្ខេបោ ។
 ឥទ្ធិចាទំ ការវេតីតិ តេ ធម្ម អាសវេតិ ការវេតិ
 តហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិចាទំ ការវេតីតិ ។

(២៧១) កថេវា ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្មា-
 ភេសមម្ពាគតំ ឥទ្ធិចាទំ ការវេតី ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតី និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ

សម្មាភយាមា វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ ជាអង្គនៃមគ្គ កប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា បដានសម្មាភេ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិរិយនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសម្មាភេ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
 បដានសម្មាភេ ។

(២៧០) ពាក្យថា ឥទ្ធិ គឺ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាសារសម្រេច អាសារសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់លាក់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់
 បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥទ្ធិបាទ គឺ ភិក្ខុ
 គប្បក អបរិ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ចំរើនឲ្យឥទ្ធិបាទ ។

(២៧១) ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិង
 បដានសម្មាភេ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសរុះ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យ
 បឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញា តស្មី
សមយេ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥន្ទ្រ-
បាទំ ការវេតិ ។

[២៧២] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស
ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ
កតមោ បធានសង្ខារោ ។ យោ ចេតសំកោ វិរិ-
យាវត្ថោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ បធានសង្ខារោ ។
ឥតិ ឥមិនា ច ចិត្តេន ឥមិនា ច សមាធិនា
ឥមិនា ច បធានសង្ខារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមញ្ញាគតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារ-
សមញ្ញាគតោតិ ។

ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថាចំរើនឡូ
ឥន្ទ្របាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

[២៧២] បណ្ណាធមិទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលវិភិក្ខតិ
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្ណាធមិទាំងនោះ
សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិ ។ បណ្ណាធមិទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាម វិរិ-
យសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ចិត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ
ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៧៣] ឥន្ទ្រិតិ យោ តេ វេ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រានា សមិទ្ធិនា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥន្ទ្រិចាណាតិ តថាភូតស្ស ដស្សោ ។ បេ ។ បក្កា-
 យោ អវិក្កេចោ ។ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ តេ
 ធម្មោ អាសវេតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ។

[២៧៤] តថាភូ ភិក្ខុ វីរិមិសាសមាធិប្បនាទ-
 សង្ខារសប្បនាគតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាឆាយ
 បមមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បមមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ នុត្តរា-
 បដិបទិ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ វីរិមិសាសមា-
 ធិប្បនាទសង្ខារសប្បនាគតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ។

[២៧៥] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាសាសម្រេច អាសាសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាទ គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គង់ខុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ គឺ ភិក្ខុគប់ក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ រើបពោល
 ថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ។

[២៧៦] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយវីរិមិសាសមាធិ
 នឹងបធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជាឈ្មួញនិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទូកាបដិបទនាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា
 ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយវីរិមិសាសមាធិនឹងបធានសង្ខារ ។

[២៧៤] តត្ថ តតតោ វីរីសា ។ យោ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ
 អយំ វុច្ចតិ វីរីសា ។ តត្ថ តតតោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ អយំ វុច្ចតិ
 សមាធិ ។ តត្ថ តតតោ បដានសង្ខារោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភ-
 យា វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្និ
 អយំ វុច្ចតិ បដានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥយាយ ច
 វីរីសាយ ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បតា-
 នសង្ខារោ ឧបេតា ហោតិ សមុបេតោ ឧបាត-
 តោ សមុបាតតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ ស-
 មន្នាតតោ តេន វុច្ចតិ វីរីសាសមាធិប្បដានសង្ខារ-
 សមន្នាតតោតិ ។

[២៧៥] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ វីរីសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយៈ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា វីរីសា ។
 បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការគាំទ្រនៅនៃចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសចេញឈាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មាភយាម វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង
 មូលមិត ចូលទៅជិត អែបនែប ភៀកភើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប
 ព្រម ដោយវីរីសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបតោលថា ប្រកបដោយវីរីសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២៧៦] ឥន្ទ្រិទ្ធ យា តេសំ ធម្មានំ វិញ្ញាណ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រិទ្ធ សមិទ្ធិ លាហោ បដិលាហោ
 បន្តិ សម្បន្តិ ដុសនា សន្និកិរិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រិទ្ធានោតិ តថាភូតស្ស ជេស្សា ។ បេ ។ បត្តា-
 ហោ អវិក្កេតោ ។ ឥន្ទ្រិទ្ធានំ ភាវេតីតិ តេ ធម្ម-
 អាសវេតិ ភាវេតិ តហលីកោភេតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្រ-
 ទានំ ភាវេតីតិ ។

[២៧៧] ចត្តារោ ឥន្ទ្រិទ្ធានា ធម្មិទ្ធិទ្ធានា
 វិវិទ្ធិទ្ធានា ចិត្តិទ្ធិទ្ធានា វិមិសិទ្ធិទ្ធានា ។

[២៧៨] តត្ថ តត្ថហោ ធម្មិទ្ធិទ្ធានោ ។ ឥន្ទ
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្តំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំកំ ឧបបយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បន្តិយា វិវិទ្ធវេ តោមេហា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារេតិ
 តុត្តាបដិបទំ ធន្ទាភិក្ខុំ យោ តស្មី សមយេ
 ធម្មោ ធម្មិតតា តត្ថតត្ថម្យតា តុសលោ ធម្មច្ឆ-
 រោ អយំ វុច្ចតិ ធម្មិទ្ធិទ្ធានោ អវសេសា ធម្មា
 ធម្មិទ្ធិកាធសម្បយុត្តា ។

[២៧៦] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ពាក្យសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិទ្ធាន គឺ ការ
 ពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គត់ផ្គង់ សេចក្តីមិនខ្វះខាត របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំពើនឲ្យឥន្ទ្រិទ្ធាន គឺ ភិក្ខុគប់រក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ចំពើនឲ្យឥន្ទ្រិទ្ធាន ។

[២៧៧] ឥន្ទ្រិទ្ធាន ២ យ៉ាង គឺ ធម្មិទ្ធិទ្ធាន ១ វិវិទ្ធិទ្ធាន ១
 ចិត្តិទ្ធិទ្ធាន ១ វិមិសិទ្ធិទ្ធាន ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឥន្ទ្រិទ្ធានទាំងនោះ ធម្មិទ្ធិទ្ធាន តើដូចម្តេច ។
 គង់សម័យណា ភិក្ខុគង់សាសនានេះ ចំពើនឲ្យលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិរិយាស្រប) ដើម្បី
 លះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទូតាបដិបទនាគតិញ្ញា គង់
 សម័យនោះ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពខែបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 ខែបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា
 ឥន្ទ្រិទ្ធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឥន្ទ្រិទ្ធាន ។

[២៧៩] តត្ថ កតតោ វិវិយិទ្ធិចារោ ។

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
ភារវតិ ធិយ្យាធិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ
បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
កាមេហំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ជ
វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិក្ខុំ យោ តស្មី
សមយេ ចេតសិកា វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទ្ធិ
អយំ វុច្ចតិ វិវិយិទ្ធិចារោ អវសេសា ធម្មា វិវិ-
យិទ្ធិចានសម្បយុត្តា ។

[២៨០] តត្ថ កតតោ ចិត្តិទ្ធិចារោ ។

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
ភារវតិ ធិយ្យាធិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ ប-
ហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
កាមេហំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ជ
វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្វាភិក្ខុំ យំ តស្មី សមយេ
ចិត្តិ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តិទ្ធិចារោ អវសេសា
ធម្មា ចិត្តិទ្ធិចានសម្បយុត្តា ។

[២៧៩] បណ្ណាឥទ្ធិចារោ វិនិយិទ្ធិចារោ ភីដ្ឋចម្ពេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិ-
យ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
លះចំដួចចំណងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាតិញ ក្នុង
សម័យនោះ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
វាយាមៈ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា វិវិយិទ្ធិចារោ ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រគបដោយ
វិវិយិទ្ធិចារោ ។

[២៨០] បណ្ណាឥទ្ធិចារោ ចិត្តិទ្ធិចារោ ភីដ្ឋចម្ពេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនាតិញ ក្នុងសម័យនោះ
ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណធាតុនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្តិទ្ធិចារោ
ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រគបដោយចិត្តិទ្ធិចារោ ។

[២៨០] ឧត្ត ភក្កតោ វិមិសិទ្ធិកាដោ ។ វេ.
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានំកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាថោយ
 បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ តាមេហំ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទំ
 នន្ទាភិក្ខុំ យា តស្មី សមយេ បញ្ចា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈ
 ត្ថោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុត្ថុតិ វិមិសិទ្ធិ-
 កាដោ អវសេសា ធម្មា វិមិសិទ្ធិចានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] ចត្តារោ វេទិតាដោ វេទ ភិក្ខុ ធម្ម-
 សមាទិប្បជានសង្ខារសមញ្ញាភតំ វេទិតាទំ ភាវេតិ
 វិវិយសមាទិ... ចិត្តសមាទិ... វិមិសាសមាទិប្ប-
 ជានសង្ខារសមញ្ញាភតំ វេទិតាទំ ភាវេតិ ។ ចតុន្និ
 វេទិតាដោ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[២៨១] បណ្តាវេទិតាទំ វិមិសិទ្ធិចាន វេទិតាម្តេ ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាទិយ្យា-
 ទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមពឹងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទនានាភិក្ខុ ក្នុង
 សម័យនោះ បញ្ចា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយៈ
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា វិមិសិទ្ធិចាន ពួកធម៌ដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកប
 ដោយវិមិសិទ្ធិចាន ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] វេទិតាទំ វេ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវវេទិតាទំ
 ប្រកបដោយធម្មសមាទិនិងបដានសង្ខារ ១ វិវិយសមាទិ... ១ ចិត្ត-
 សមាទិ... ១ ចំរើននូវវេទិតាទំ ប្រកបដោយវិមិសាសមាទិនិងបដាន
 សង្ខារ ១ ។ បណ្តាវេទិតាទំ វេ វេទិតាទំ ជាតុសលប្តីនាន ជា
 អកុសលប្តីនាន ជាអព្យាក្រឹតប្តីនាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្តីនាន ជា
 អរណៈប្តីនាន ។

[២៥៣] តុសលាយេ សិយា សុខាយ វេ
 ធិនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្តមសុខាយ វេ
 ធិនាយ សម្មយុត្តា វិចារកធម្មធម្មា អនុចានិដ្ឋានុ
 ចានិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេសិកា សិយា សវិតត្តា
 សវិត្តា សិយា អវិតត្តាវិចារមត្តា សិយា អវិតត្តា
 វិចារក សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ឧបេក្ខាសហគតា នេវ ធន្យនេន ន កា
 វនាយ បហាតត្វា នេវ ធន្យនេន ន កាវនាយ
 បហាតត្វាហេតុកា អបចយតាមិនោ សេត្វា អប្ប
 មាណា អប្បមាណាម្មណា បណីតា សម្មត្តិធិយ
 តា ន មត្តាម្មណា មត្តាហេតុកា ន មត្តាធិបតិ
 វោ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា ន វត្តត្វា
 ឧប្បន្និលោតិ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា
 សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តត្វា អតីតារម្មណាភិបិ អនា
 គតារម្មណាភិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាភិបិ សិយា អជ្ឈតា
 សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តតហិទ្ធា តហិទ្ធារម្ម
 ណា អនិធន្យនាប្បនិយា ។

[២៥៣] ឥន្ទ្រព្រហ្ម ២ ជាតុសលនៃមួយយ៉ាង ប្រកបដោយសុខ
 វេទនាគឺមាន ប្រកបដោយអនុត្តមសុខវេទនា នៃម៉ាតិវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ដែលកិលេសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់វេទនាបាន មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់ទ្វេសេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិត្តៈនិងវិចារក៏មាន មិនមានវិត្តៈ មានត្រឹមតែវិចារក៏
 មាន មិនមានវិត្តៈ មិនមានវិចារក៏មាន ច្រឡំដោយបីគឺមាន ច្រឡំ
 ដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខា ដែលមិនគួរលះដោយឧស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាធម៌មានហេតុដែលមិនគួរលះដោយឧស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាគ្រឿងដល់ទ្វេសេចក្តីសៅហ្មង (ទ្វេកិលេសវដ្តៈ)
 ជាបស្ចឹមស្វៈ ជាធម៌មានប្រមាណមិនមាន មានអារម្មណ៍ប្រមាណ
 មិនមាន ជាធម៌ដ៏ទុក្ខ មានសភាពត្រូវនឹងឡើង មិនមែនមានមគ្គជា
 អារម្មណ៍ មានមគ្គជាហេតុ មិនមែនមានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន កើត
 ឡើងហើយ ក៏មាន មិនបានកើតឡើង នៃមិនគួរកោលថា បម្រុងនឹង
 កើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 នៃមិនគួរកោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជា
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជាខន្តក្តី ក៏មាន
 ជាខន្តក្រៅ ក៏មាន ខន្តក្តីទាំងខន្តក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខន្តក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២៧៤] វិមសិទ្ធិបាណោ ហេតុ តាយោ ឥទ្ធិបាណោ
 ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ វិ-
 មសិទ្ធិបាណោ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ច តាយោ
 ឥទ្ធិបាណោ ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ វិមសិទ្ធិបាណោ
 ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តាយោ ឥទ្ធិបាណោ
 ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុ-
 សម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ តាយោ ឥទ្ធិ-
 បាណោ ន ហេតុ សហេតុកា វិមសិទ្ធិបាណោ ន
 វត្ថុញ ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ អ-
 ហេតុកោតិបិ ។

[២៧៥] សប្បច្ចយោ សង្ខតា អនិទស្សនា អ-
 ប្បដិយា អរូបា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា អនាសវា
 អាសវវិប្បយុត្តា ន វត្ថុញ អាសវា ថេវ សាសវា
 ចាតិបិ សាសវា ថេវ នោ ច អាសវាតិបិ ន
 វត្ថុញ អាសវា ថេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិបិ

[២៧៤] វិមសិទ្ធិបាណោ ហេតុ ឥទ្ធិបាណោ មិនមែនជាហេតុ ។
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ វិមសិទ្ធិបាណោ
 ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ឥទ្ធិបាណោ មិនគួរពោលថា
 ជាហេតុ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ វិមសិទ្ធិបាណោ ជាហេតុផង ប្រកប
 ដោយហេតុផង ឥទ្ធិបាណោ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ព្រោះប្រកប
 ដោយហេតុផង គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។
 ឥទ្ធិបាណោ មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 វិមសិទ្ធិបាណោ មិនគួរពោលថា មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនជាហេតុ ព្រោះប្រកបដោយហេតុផង ។

[២៧៥] ឥទ្ធិបាណោ ប្រកបដោយច្រើន ត្រូវច្រើនតាក់តែង
 មិនប្រកបដោយការយឺត មិនមានការប៉ះពាល់ ជាអរូប ជាលោកុត្តរ
 ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ (មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម) មិនគប្បី
 ដឹង ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ឥទ្ធិបាណោ មិនមែនអាសវៈ ព្រោះមិនមាន
 អាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជា
 អាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈព្រោះប្រកបដោយអាសវៈផង

អាសវសម្បយុត្តា ចេវ ធា ច អាសវតិបិ អាសវវិប្ប-
 យុត្តាសមាសវា ។ ធា សញ្ញាជនា ។ បេ ។ ធា កុត្តា
 ។ បេ ។ ធា ទិយា ។ បេ ។ ធា យោតា ។ បេ ។
 ធា ធិវណ្ណា ។ បេ ។ ធា បរមាសោ ។ បេ ។

[២៨៦] សាម្មណ្ណា ។ តយោ ឥន្ទ្រិចាធា ធា
 ចិត្តា ចិត្តិទ្ធិចាធា ចិត្តិ ។ តយោ ឥន្ទ្រិចាធា
 ចេតសិកា ចិត្តិទ្ធិចាធា អចេតសិកា ។ តយោ
 ឥន្ទ្រិចាធា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តិទ្ធិចាធា ន វត្ថុព្វា
 ចិត្តន សម្បយុត្តាតិបិ ចិត្តន វិប្បយុត្តាតិបិ ។
 តយោ ឥន្ទ្រិចាធា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តិទ្ធិចាធា ន
 វត្ថុព្វា ចិត្តន សំសដ្ឋាតិបិ ចិត្តន វិសំសដ្ឋា-
 តិបិ ។ តយោ ឥន្ទ្រិចាធា ចិត្តសម្មដ្ឋាធា ចិត្តិទ្ធិ-
 ចាធា ធា ចិត្តសម្មដ្ឋាធា ។ តយោ ឥន្ទ្រិចាធា
 ចិត្តសហកុដោ ចិត្តិទ្ធិចាធា ធា ចិត្តសហកុ ។
 តយោ ឥន្ទ្រិចាធា ចិត្តាធុបរិវត្តិធា ចិត្តិទ្ធិចាធា ធា
 ចិត្តាធុបរិវត្តិ ។ តយោ ឥន្ទ្រិចាធា ចិត្តសំសដ្ឋស-
 ម្មដ្ឋាធា ចិត្តិទ្ធិចាធា ធា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាធា ។

ថាប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ប្រាស
 ចាកអាសវៈ តាំងមិនមានការៈ ។ ឥន្ទ្រិចាធា ២ មិនមែនសញ្ញាជនៈ
 ។ បេ ។ មិនមែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនធម៌ ។ បេ ។ មិនមែន
 យោគៈ ។ បេ ។ មិនមែនធិវណ្ណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមាសាវៈ ។ បេ ។

[២៨៦] ឥន្ទ្រិចាធា ២ ប្រកបដោយការម្មណ៍ ។ ឥន្ទ្រិចាធា
 ៣ មិនមែនចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា ជាចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣ ជាចេតសិក
 ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនមែនចេតសិក ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣ ប្រកបដោយចិត្ត
 ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនគួរពោលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថា ប្រាសចាកចិត្តផង
 ឡើយ ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣ ច្រឡំដោយចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនគួរពោលថា
 ច្រឡំដោយចិត្តផង ថា មិនច្រឡំដោយចិត្តផងទេ ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣ តាំង
 ឡើង អំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនមែនតាំងឡើង អំពីចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនមែនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣
 ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនមែនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាធា ៣
 ច្រឡំតាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចាធា មិនច្រឡំមិនតាំងឡើងអំពីចិត្ត ។

តេយោ ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហកុណា ចិត្តិ-
 ទ្ធិចាណោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហកុ ។ តេយោ
 ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានាធិបរិវត្តិនោ ចិត្តិទ្ធិចា-
 ណោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានាធិបរិវត្តិ ។ តេយោ
 ឥន្ទ្រិចាណា តាហិរា ចិត្តិទ្ធិចាណោ អដ្ឋត្តិកោ ។ ធុចាណា
 អធុចាធិន្ទា ។

[២៨៧] ធុចាណា ។ បេ ។ នោ កិលេសា
 ។ បេ ។ ន ធិស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ធិស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិយា
 អវិតត្តា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា
 សុប្បត្តិកា សិយា អប្បត្តិកា សិយា បីតិសហគ-
 តា សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរា ន
 អរូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា និយ្យានិកា
 និយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ចប្បដ្ឋានំ ។
 ឥន្ទ្រិចាវិក្កោ សមត្តោ ។

ឥន្ទ្រិចា ៣ ប្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចា ។
 មិនប្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចា ៣
 ប្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិចា មិនប្រឡំ
 មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចា ៣ ជាខាងក្រៅ
 ចិត្តិទ្ធិចា ជាខាងក្នុង ។ ឥន្ទ្រិចា ២ មិនមែនឧបាទា ដែលកិលេស
 មានកណ្តានិងវិជ្ជិដាដើមមិនកាន់យកហើយ ។

[២៨៧] ឥន្ទ្រិចា ២ មិនមែនឧបាទាន ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយសូត្រ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយសូត្រ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិតត្តុក៏មាន មិនមានវិតត្តុក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ
 ក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិ
 ក៏មាន ប្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនប្រឡំដោយបីតិក៏មាន ប្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន មិនប្រឡំដោយសុខក៏មាន ប្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន
 មិនប្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនមែនជាតាមាវចរ មិនមែនជាអរូចាវចរ មិន
 មែនជាអនុបាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋា ជាវិយ្យានិកៈ ជាវិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ចប្បដ្ឋានំ ។
 ចប់ ឥន្ទ្រិចាវិក្កោ ។

(២៧៧) សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធា វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា បីតិសម្មា-
សម្ពុទ្ធា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធា
ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

(២៧៨) តត្ថ តតមោ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
នំ ធម្មំ ភិក្ខុ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិធម្មតោ
សមញ្ញតតោ ចិរតតម្បិ ចិរតាសិតម្បិ សវិតា អនុ-
ស្សវិតា អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ សោ
តថាសតោ វិហារតោ នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិត្ត
បរិចិត្ត(១) បរិមិសំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយ-
សម្មាសម្ពុទ្ធា ។ តស្ស នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិត្តតោ
បរិចិត្តតោ(២) បរិមិសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធិ ហោតិ
វិរិយំ អសស្សំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
អារទ្ធិវិរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ ធម្មិកា អយំ វុច្ចតិ
បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បីតិមនស្ស កាយោបិ បស្សន្តតិ
ចិត្តិបិ បស្សន្តតិ អយំ វុច្ចតិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

(២៧៩) ពោធិ៍សាត់ គឺ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ធម្មវិចយសម្មា-
សម្ពុទ្ធា ១ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១
សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ។

(២៨០) បណ្តាសម្មាសម្ពុទ្ធានាមៈ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា តើដូច
ម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមានស្មារតី ប្រកបដោយស្មារតី
និងបញ្ញាខ្ពង់ខ្ពស់ប្រសើរ ជាអ្នករស់នៅ ទឹកឃើញ ទ្វារដំណើរដែលខ្លួន
ឬអ្នកដទៃធ្វើហើយ អស់កាលយូរក្តី ទ្វារតាមដែលខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ
និយាយហើយ អស់កាលយូរក្តី នេះហៅថា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។
ភិក្ខុនោះ ជាអ្នកមានស្មារតី មានសភាពដូច្នោះ វេទនាទាំងបី សង្កេត
ទ្វារនោះ ដោយបញ្ញា វេទនាដែលទ្វារតាមការពិចារណាដុំវិញ នេះហៅថា
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុនោះ ពិនិត្យ សង្កេត ទ្វារនោះដោយ
បញ្ញា ដល់ទ្វារតាមការពិចារណាដុំវិញ វិរិយជាគុណដែលខ្លួនប្រាប្បហើយ
មិនបញ្ចក ក៏មាន នេះហៅថា វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុ
មានព្យាយាមប្រាប្បហើយ បីតិប្រាសចាកតាមសៈ ក៏កើតឡើង នេះ
ហៅថា បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ កាលភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយបីតិ
កាយក៏ស្ងប់រង្ស្ស ចិត្តក៏ស្ងប់រង្ស្ស នេះហៅថា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។

បស្សន្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ សមាធិយតិ អយំ
 វុត្ថុតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ សោ តថា សមាហិតំ
 ចិត្តំ សាទុតិ អដ្ឋបេត្តតា ហោតិ អយំ វុត្ថុតិ
 ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៩០] សត្ត រោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ បីតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ បស្សន្ធសម្ពោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
 ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៩១] តត្ថ តតហោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ អដ្ឋតំ ធម្មេសុ សតិ អត្ថំ តហិម្ពា ធម្មេ-
 សុ សតិ ។ យទចិ^(១) អដ្ឋតំ ធម្មេសុ សតិ
 តទចិ^(២) សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោជាយ
 ជិច្ចាយ សំវត្ថុតិ ។ យទចិ តហិម្ពា ធម្មេសុ
 សតិ តទចិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោ-
 ជាយ ជិច្ចាយ សំវត្ថុតិ ។

១ ១. សព្ពត្ត ហ្លេសុ យវាចិ ទិស្សន្តិ ។ ២ ១. សព្ពត្ត ហ្លេសុ តតា-
 បិទិ ទិស្សន្តិ ។

កាលភិក្ខុមានកាយស្ងប់រម្ងាប់ មានសេចក្តីសុខ ចិត្តក៏តម្កល់នៅមាំ នេះ
 ហៅថា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ។ ភិក្ខុនោះជាអ្នកតវាវណាយេត្រង់ដោយ
 ប្រពៃ ឲ្យចិត្តដែលតម្កល់ខុសៗ មានសភាពដូច្នោះ នេះហៅថា ឧបេត្តា-
 សម្ពោជ្ឈន្ត ។

[២៩០] រោជ្ឈន្ត ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បស្សន្ធសម្ពោជ្ឈន្ត ១
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ឧបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។

[២៩១] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត តើដូច
 ម្តេច ។ សតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន សតិក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង មាន
 ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
 ត្រាស់ដឹង ដើម្បីវិភាង ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្រៅ មាន ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីវិភាង ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩២] តត្ថ កតមោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ ។ អត្ថំ អជ្ឈង្គំ ធម្មសុ បវិចយោ អត្ថំ
 តហិទ្ធា ធម្មសុ បវិចយោ ។ យទបិ អជ្ឈង្គំ
 ធម្មសុ បវិចយោ តទបិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ តហិទ្ធា ធម្មសុ បវិចយោ តទបិ ធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វា-
 នាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៣] តត្ថ កតមោ វិយសម្ពោជ្ឈង្គង្គោ ។
 អត្ថំ កាយិកំ វិយំ អត្ថំ ចេតសិកំ វិយំ ។
 យទបិ កាយិកំ វិយំ តទបិ វិយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ ចេតសិកំ វិយំ តទបិ វិយសម្ពោជ្ឈង្គ-
 ង្គោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩២] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្គតាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន ការសង្កេត
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្នុង មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។
 បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៣] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្គតាំងនោះ វិយសម្ពោជ្ឈង្គ តើដូច
 ម្តេច ។ វិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយក៏មាន វិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តក៏
 មាន ។ បើវិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ មានក្នុងកាលណា វិយសម្ពោ-
 ជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិរ្វាន
 ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើវិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត មានក្នុងកាលណា
 វិយសម្ពោជ្ឈង្គ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩២] តត្ថ តតមោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ សវិតត្តសវិចារា បីតិ អត្ថំ អវិតត្តាវិចារា
 បីតិ ។ យទមិ សវិតត្តសវិចារា បីតិ តទមិ
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ
 សំវត្ថុតិ ។ យទមិ អវិតត្តាវិចារា បីតិ តទមិ បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ
 សំវត្ថុតិ ។

[២៩៣] តត្ថ តតមោ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ កាយប្បស្សន្ទិ អត្ថំ ចិត្តប្បស្សន្ទិ ។ យទមិ
 កាយប្បស្សន្ទិ តទមិ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-
 យ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។ យទមិ
 ចិត្តប្បស្សន្ទិ តទមិ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-
 យ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩២] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ បីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន បីតិ មិន
 មានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើបីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកប
 ដោយវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹង
 ច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើបីតិ
 មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។

[២៩៣] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ កាយប្បស្សន្ទិ (សេចក្តីស្ងប់កាយ) ក៏មាន ចិត្តប្ប-
 ស្សន្ទិ (សេចក្តីស្ងប់ចិត្ត) ក៏មាន ។ បើកាយប្បស្សន្ទិ មាន ក្នុង
 កាលណា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
 ត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើចិត្តប្បស្សន្ទិ មាន
 ក្នុងកាលណា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់
 ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៦] តត្ថ កតតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថិ សវិតត្ថោ អវិចារោ សមាធិ អត្ថិ អវិត-
 ត្ថោ អវិចារោ សមាធិ ។ យធម៌ សវិតត្ថោ
 សវិចារោ សមាធិ តធម៌ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អ-
 ភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថុតិ ។
 យធម៌ អវិតត្ថោ អវិចារោ សមាធិ តធម៌ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វា-
 ជាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៧] តត្ថ កតតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថិ អដ្ឋត្ថំ ធម្មសុ ឧបេក្ខា អត្ថិ តហិទ្ធា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា ។ យធម៌ អដ្ឋត្ថំ ធម្មសុ
 ឧបេក្ខា តធម៌ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ
 សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថុតិ ។ យធម៌ តហិទ្ធា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា តធម៌ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ
 អភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៩៦] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺ
 ដូចម្តេច ។ សមាធិប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន
 សមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើសមាធិប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានក្នុងកាលណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិតស្លាប់ ដើម្បីគ្រាស់ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។ បើសមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានក្នុងកាល
 ណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិតស្លាប់ ដើម្បីគ្រាស់
 ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៩៧] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺ
 ដូចម្តេច ។ ឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្នុងក៏មាន ឧបេក្ខាក្នុងធម៌
 តាំងឡាយខាងក្រៅក៏មាន ។ បើឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្នុង
 មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិតស្លាប់
 ដើម្បីគ្រាស់ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើឧបេក្ខាក្នុង
 ធម៌តាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីជីវិតស្លាប់ ដើម្បីគ្រាស់ជីវិត ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។

[២៨៥] សត្វ តោជ្ឈង្គ ភិក្ខុ សតិសម្មាជ្ឈង្គ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ។ តត្ថ តត្ថមេ ភិក្ខុ
 សតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សតិសម្មាជ្ឈង្គ
 ភាវេតិ វិវេកាធិស្សិតំ វិវេកាធិស្សិតំ ធិរោធិស្សិតំ
 វេស្សក្កបរិណាមី ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 វិវេកាសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ បិទិសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 បស្សន្ធិសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ
 ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ភាវេតិ វិវេកាធិស្សិតំ វិវេកាធិ-
 ស្សិតំ ធិរោធិស្សិតំ វេស្សក្កបរិណាមី ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២៨៦] សត្វ តោជ្ឈង្គ ភិក្ខុ សតិសម្មាជ្ឈង្គ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ។ តត្ថ តត្ថមេ សត្វ
 តោជ្ឈង្គ ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សយមេ លោកុត្តរិ
 ឈានំ ភាវេតិ ធិយ្យាធិតំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតាធិ
 បណាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវេកា ភាវេហិ
 ។ បេ ។ បរមី ឈានំ ឧបេក្ខាជ្ឈង្គ វិហារតិ នុត្តាបដិ-
 បនិ នុត្តាបិញ្ញំ តស្មី សមយេ សត្វ តោជ្ឈង្គ ហោនិ
 សតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ ។

[២៨៧] តោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ សតិសម្មាជ្ឈង្គ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែល
 អាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាសចាកតម្រេក អា-
 ស្រ័យនូវវិរាជ ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ចំរើននូវធម្មវិចយ-
 សម្មាជ្ឈង្គ ចំរើននូវវិវេកាសម្មាជ្ឈង្គ ចំរើននូវបិទិសម្មាជ្ឈង្គ ចំរើន
 នូវបស្សន្ធិសម្មាជ្ឈង្គ ចំរើននូវសមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ចំរើននូវឧបេក្ខា-
 សម្មាជ្ឈង្គ ដែលអាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាស
 ចាកតម្រេក អាស្រ័យនូវវិរាជ ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៨៨] តោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ តោជ្ឈង្គ ៧ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាធិយ្យាធិ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ធិដ្ឋិតទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិច្ចទន្ធាតិញ្ញា កងសម័យនោះ
 តោជ្ឈង្គ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ
 ១ ក៏កើតមាន ។

[៣០០] តត្ថ តត្ថមោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យោ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ ។

[៣០១] តត្ថ តត្ថមោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យោ ចក្កា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ
 មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០២] តត្ថ តត្ថមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារក្កោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៣] តត្ថ តត្ថមោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យោ បីតិ ចារមាដ្ឋំ អារមាទនា បមោទនា ហាសោ
 បរោសោ វិត្ថំ ធិនក្សំ អត្ថមនតា ចិត្តស្ស បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០០] ចណ្ណសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ ការព្យាបាល ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាល សតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០១] ចណ្ណសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចក្ខុ ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនខ្វែង ការតិចារណា
 នូវធម៌ ការយល់ត្រូវ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០២] ចណ្ណសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៣] ចណ្ណសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីផ្តិតចិត្ត សេចក្តីរីករាយ សេចក្តីសប្បាយ សេចក្តី
 ស្រួល ការស្រស់ស្រាយ ការញញឹមញញែម អំណរ ការអណ្តែត-
 អណ្តូង សេចក្តីត្រេកអរនៃចិត្ត បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៤] តត្ថ តតមោ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា វេទនាទទ្ធស្ស សញ្ញាទទ្ធស្ស សង្ខារក្ខន្ធស្ស
វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស បស្សន្ទិ បដិច្ចស្សន្ទិ បស្សន្តតា
បដិច្ចស្សន្តតា បដិច្ចស្សន្តតតំ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ
អយំ វុច្ចតិ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៥] តត្ថ តតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិ-
សម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបយោបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៦] តត្ថ តតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខតា អដ្ឋេបេក្ខតា មដ្ឋតតា
ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ ឧបេ-
ក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

ឥមេ វុច្ចន្តិ សត្ត តោជ្ឈន្តោ អវិសសា ធម្មា

សត្តហិ សម្ពោជ្ឈន្តោ សម្មយុត្តា ។

[៣០៤] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ សេរក្តិស្ងប់ សេរក្តិរម្ងាប់ ការស្ងប់ ការរម្ងាប់ ការវៃ
ការស្ងប់រម្ងាប់ វៃវេទនាទទ្ធសញ្ញាទទ្ធសង្ខារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធ
បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៥] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច

ម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ ការតែកល់ចិត្តដោយប្រពៃ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៦] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ ការរំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញដាក់
ការនៃចិត្តតាំងនៅជាគណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

ធម៌តាំងនេះ ហៅថា តោជ្ឈន្តំ ៧ យ៉ាង ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស
ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្ពោជ្ឈន្តំតាំង ៧ ។

[៣០៧] សត្វ ពោជ្ឈន្តវិក័ត្ត សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ តត្ថ កតតោ
 សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ ឥធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមិ
 ទិដ្ឋកតានំ បហាធាយ បឋមាយ ភូមិយា បតិយា
 វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
 បក្កន្តំ បក្កបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
 អវសេសា ធម្មា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយេសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា វិរិយេសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា មិតិសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បស្សន្ធិសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធាសម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតោ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ ឥធិ កិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ

[៣០៨] ពោជ្ឈន្ត ៧ យ៉ាងគឺ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ។ បេ ។
 ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធា ១ ។ បណ្ណាសម្មាសម្ពុទ្ធាតាំងនោះ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឡើង
 ក្នុងរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេស-
 វដ្ត) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាម
 តាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធា-
 ភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វក
 ត្រូវ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅ
 ថា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយ
 សតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកប
 ដោយធម៌វិចយេសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថាប្រកបដោយវិរិយេសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថាប្រកបដោយមិតិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយបស្សន្ធិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បេ ។ ធម៌តាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធា ។ បណ្ណា
 សម្មាសម្ពុទ្ធាតាំងនោះ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឡើងក្នុងរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌

អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតាជំ បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈាជំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហាតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទត្វាភិក្ខុ
 យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខតា អជ្ឈេបេ-
 ក្ខតា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ អយំ
 វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ អវសេសា ធម្មា ឧ-
 បេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។

[៣០៨] សត្ត ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ។ តត្ថ កតាម
 សត្ត ពោជ្ឈង្គោ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈាជំ ការវេតិ និយ្យាជំកំ អបចយ-
 តាមី ធិដ្ឋិតតាជំ បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈាជំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហាតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទត្វា-
 ភិក្ខុ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវេក្ខតា ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សវេ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
 ការវត្តត្តា វិហាតិ វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។

ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិដ្ឋិទាំង
 ឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោគិញ ក្នុងសម័យនោះ ការ
 រំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តទាំង
 នៅជាគណ្ណាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ។

[៣០៨] ពោជ្ឈង្គ វេ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈង្គ វេ ត្រឡប់មក ។
 ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះនូវវិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោគិញ ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ពោធិ៍សាត់ អភិបាលដំណើរ

២១៧

បដិមិ ណា ធិ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារនិ ឧត្តរាបដិបទិ ឧត្តរាបដិ
 ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ សមយ សត្វ ពោធិ៍សាត់ ឧត្តរាបដិ
 សតិសម្ពាជ្ជៈ ១ ២ ១ ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ១
 ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ សតិសម្ពាជ្ជៈ ១ យា សតិ
 ឧត្តរាបដិ ១ ២ ១ សម្ពាសតិ សតិសម្ពាជ្ជៈ
 ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ សតិសម្ពាជ្ជៈ
 ១ ២ ១ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ១
 យា ឧបសម្ព័ន្ធ ឧបសម្ព័ន្ធ ឧបសម្ព័ន្ធ ឧបសម្ព័ន្ធ
 ឧត្តរាបដិ ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ឧត្តរាបដិ ឧបសម្ព័ន្ធ
 សម្ពាជ្ជៈ ១ ឧត្តរាបដិ សត្វ ពោធិ៍សាត់
 អភិបាល ឧត្តរាបដិ សត្វ ពោធិ៍សាត់ សម្ពាជ្ជៈ ១

(៣០៧) សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្ពាជ្ជៈ
 ១ ២ ១ ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ១ ឧត្តរាបដិ
 សតិសម្ពាជ្ជៈ ១ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ សមយ
 ណា ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ
 ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ
 ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ ឧត្តរាបដិ

ពោធិ៍សាត់ អភិបាលដំណើរ

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាដំណើរដំបូងនៃការងារ ជាសុភមង្គល ជាវិបាក
 ព្រោះតាមវិធីនេះក្នុងក្រុងសុខសុភមង្គលនោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំពោះហើយ ក្នុងសម័យនោះ ពោធិ៍សាត់ ៧ គឺ សតិសម្ពាជ្ជៈ ១ ២ ១
 ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ១ ក៏កើតមាន ២ បណ្តាសម្ពាជ្ជៈទាំងឡាយនោះ
 សតិសម្ពាជ្ជៈ កើតដូចម្តេច ២ ការព្យាបាល ការព្យាបាល ២ ១ ២
 ការព្យាបាល សតិសម្ពាជ្ជៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិសម្ពាជ្ជៈ ២ ១ ២ បណ្តាសម្ពាជ្ជៈទាំងនោះ
 ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ កើតដូចម្តេច ២ ការព្យាបាល ការព្យាបាល
 ការព្យាបាល សតិសម្ពាជ្ជៈ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ២ ឧបសម្ព័ន្ធ នេះ ហៅថា ពោធិ៍សាត់
 ៧ ឧបសម្ព័ន្ធ ឧបសម្ព័ន្ធ សតិសម្ពាជ្ជៈ ៧ ២

(៣០៧) ពោធិ៍សាត់ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពាជ្ជៈ ១ ២ ១
 ឧបសម្ព័ន្ធ សម្ពាជ្ជៈ ១ ២ បណ្តាសម្ពាជ្ជៈទាំងនោះ សតិសម្ពាជ្ជៈ
 កើតដូចម្តេច ២ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសម័យនោះ ចំពោះខ្ញុំលោក
 ក្នុងក្រុងសុខសុភមង្គល ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ (ខ្ញុំ
 ក៏លេសវិញ) ដើម្បីលះខ្ញុំទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្ញុំបឋម
 ក្នុង ស្ថានភាពនៃមគ្គទាំងឡាយ ២ ១ ២ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្កេចោ ហោតិ
 វេ បេ ធម្មា កុសលា តស្សី លោកុត្តរស្ស កុ-
 សលស្ស ឈាធស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា វិចារិ
 វិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈាធ�ំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញំ សុត្វាតំ យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គំ មគ្គបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គោ អវិសេសា ធម្មា សតិសម្មាជ្ឈង្គសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា វិវិយសម្មាជ្ឈង្គ-
 សម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា មិតិសម្មាជ្ឈ-
 ង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា បស្សន្តិ-
 សម្មាជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា
 សមាធិសម្មាជ្ឈង្គសម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមោ ឧ-
 បេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គោ ។ តេ វិកុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈាធឱ ភាវិតំ ធិយ្យាធិកំ អបចយតាបី

ជាឧត្តាបដិបទានភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។
 អវិក្កេចៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាឧត្តាបដិបទានភិញ្ញា ជាសត្វាតៈ
 ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបាន
 ធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរលឹក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រមទាំងក្នុង
 មគ្គ ណា នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។ ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយវិវិយសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមិតិសម្មាជ្ឈង្គ ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយបស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ
 ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសមាធិស-
 ម្មាជ្ឈង្គ ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈង្គទាំងនោះ ទេវតាសម្មាជ្ឈង្គ តើដូច
 ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនខ្សែលោកុត្តរជ្ឈាន
 ជានិយ្យនិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្សែការមិនសន្សំ (ខ្សែកិលេសវដ្តៈ)

ពោជ្ឈន្តវិក្កេ បញ្ចប្បដ្ឋានំ

វិជ្ជិតតាមំ បបរាឆាយ បបរាឆាយ ក្រមិយា បន្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បបមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈ
 វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជសេន្តា
 ហោតិ ។ បេ ។ អភិក្ខុតោ ហោតិ វេ បេ ធម្មា
 កុសលា តស្មី លោកុត្តរស្មី កុសលស្មី
 ឈានស្មី តតត្តា ភាវិតត្តា វិចាភំ វិវិច្ឆេវ កោ-
 មេហិ ។ បេ ។ បបមំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ឈ វិហារតិ
 ទុត្តាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ
 ទេវត្តា ទេវត្តនា អដ្ឋបេត្តនា បដ្ឋត្តនា បិស្សុ
 ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វិក្កតិ ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តោ អភិសេសា ធម្មា ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្តសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣០០] សត្ត ពោជ្ឈន្តំ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ
 បស្សវិសម្ពោជ្ឈន្តំ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ទេវត្តា-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ។ សត្តន្តំ ពោជ្ឈន្តំ កតិ កុសលា
 កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតតា ។ បេ ។ កតិ
 សវណា កតិ អវណា ។

ពោជ្ឈន្តវិក្កេ បញ្ចប្បដ្ឋានំ

ដើម្បីលះនូវវិជ្ជាជំនឿ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្លាប់ចាកកាយទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានកិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អភិក្ខុបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្លាប់ ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទានកិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរំពឹងឃើញ អាការរំពឹងឃើញ
 ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំងនៅជាកណ្តាល ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត
 ណា នេះហៅថា ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ល្មោះថាប្រកបដោយទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣០១] ពោជ្ឈន្តំ ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ១ ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តំ ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ១ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ១ បស្សវិសម្ពោជ្ឈន្តំ ១
 សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ១ ទេវត្តាសម្ពោជ្ឈន្តំ ១ ។ បញ្ចកោជ្ឈន្តំ
 ទាំង ៧ ពោជ្ឈន្តំ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសវណៈប៉ុន្មាន ជាអវណៈប៉ុន្មាន ។

[៣០០] សិយា កុសលា សិយា អន្យាតតា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 ឆ ពោជ្ឈន្តា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ។
 សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា អនុចា-
 ធិន្ទានុចាធិន្ទាយ អសន្តិលំដ្ឋាសន្តិលសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិចារា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តា ឆ បីតិសហ-
 គតា សុខសហគតា ឆ ឧបេក្ខាសហគតា
 ឆ ពោជ្ឈន្តា សិយា បីតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា ។ នេវ
 ទស្សនេនេន កាវនាយ បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ឆ
 កាវនាយ បហាតត្វាហតុកា សិយា អបចយតាមិ-
 រោ សិយា នេវចយតាមិរោ នាបចយតាមិរោ សិយា
 សេត្វា សិយា អសេត្វា អប្បមាណា អប្បមាណា-
 រម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្ថនិយតា សិយា អនិ-
 យតា ឆ មត្តារម្មណា សិយា មត្តាហតុកា សិយា
 មត្តាធិបតិរោ សិយា ឆ វត្តញ្ចា មត្តាហតុកាតិបិ

[៣១១] ពោជ្ឈន្ត ៧ ជាតុសលកំមាន ជាអន្យាត្រីកកំមាន ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត ប្រកបដោយសុខវេទនា ពោជ្ឈន្ត ឆ ប្រកបដោយសុខ-
 វេទនាកំមាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាកំមាន ។ ពោជ្ឈន្ត ៧
 ជាវិចាកកំមាន មានវិចាកធម្មជាប្រក្រតី មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
 ជាធម្មមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារកំមាន មិនមានវិតក្កៈ មានក្រឹមតវិចារកំមាន
 មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារកំមាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត មិនច្រឡំដោយ
 បីតិ តែច្រឡំដោយសុខ មិនច្រឡំដោយទេវតា ពោជ្ឈន្ត ឆ ច្រឡំ
 ដោយបីតិកំមាន ច្រឡំដោយសុខកំមាន ច្រឡំដោយទេវតាកំមាន ។
 ពោជ្ឈន្ត ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា
 មានហតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយការវិនា មិនដល់
 ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិលេសាដ្ឋៈ) កំមាន មិនដល់ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិ-
 លេសាដ្ឋៈ) ទាំងមិនដល់ទ្វេភាសន្យ (ទ្វេភិលេសាដ្ឋៈ) កំមាន
 ជាបេសសេត្វកំមាន ជាបេសសេត្វៈ មានប្រមាណមិនបាន មានកា-
 ម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាសភាពមត្តមកំមាន មានសភាពត្រូវ និង
 រឿងកំមាន មិនរឿង មិនមានមត្តជាអារម្មណ៍កំមាន មានមត្តជាហតុ
 កំមាន មានមត្តជាអធិបតីកំមាន មិនគួរពោលថា មានមត្តជាហតុនឹង

បត្តានិបតិបោតិបិ សិយា ឧប្បជ្ឈានា សិយា អនុ-
 ប្បជ្ឈានា សិយា ឧប្បជ្ឈានិបោតិបិ សិយា អនុត្តរា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បជ្ឈានា ន វត្តត្វា អតីតា-
 វដ្ឋណាតិបិ អនាគតាវដ្ឋណាតិបិ បច្ចុប្បជ្ឈាវដ្ឋណា-
 តិបិ សិយា អដ្ឋង្គតា សិយា តហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋង្គតហិទ្ធា តហិទ្ធាវដ្ឋណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(៣០២) ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ធ ពោ-
 ជ្ឈង្គោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ថេវ សហេតុកោ ធ
 ធ ពោជ្ឈង្គោ ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ សហេតុកា
 ចាតិ សហេតុកា ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្គោ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ធ ធ
 ពោជ្ឈង្គោ ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា
 ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធ
 ពោជ្ឈង្គោ ន ហេតុ សហេតុកា ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ជ្ឈង្គោ ន វត្តត្វា ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ
 សហេតុកាតិបិ ។

ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើត
 ឡើងក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្យ៉ាងជាអតីតផង ថា មានការ-
 ម្យ៉ាងជាអនាគតផង ថា មានការម្យ៉ាងជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ជាខាង
 ក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានការ-
 ម្យ៉ាងជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការយឺញ ទាំងមិនប្រកបដោយ
 ការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣០២) ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ ជាហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិន
 មែនហេតុ ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនជាហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយ
 ហេតុ ពោជ្ឈង្គ ៦ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គឺ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ពោ-
 ជ្ឈង្គ ៦ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ធម្មវិច-
 យសម្ពោជ្ឈង្គ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងអស់ហេតុដូច្នេះផងទេ ។

(៣១៣) អប្បវត្តយោ សម្ពុត្តា អធិទស្សនា
អប្បជិយា អន្តា លោកុត្តរ តេជចិ វិញ្ញយ្យា
តេជចិ ឧ វិញ្ញយ្យា ។ ឆោ អាសវំ អនាសវំ
អាសវីវិជ្ជយុត្តា ឧ វត្តញ្ច អាសវំ ថេ សាសវំ
ចាតិចិ សាសវំ ថេ ឆោ ច អាសវំតិចិ ឧ វត្តញ្ច
អាសវំ ថេ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវស-
ម្បយុត្តា ថេ ឆោ ច អាសវំតិចិ អាសវីវិជ្ជយុត្តាអនា-
សវំ ។ ឆោ សុញ្ញាជនា ។ ថេ ។ ឆោ តត្ថា ។ ថេ ។
ឆោ ធីយា ។ ថេ ។ ឆោ យោតា ។ ថេ ។ ឆោ
ជីវណ្ណា ។ ថេ ។ ឆោ បរាមាសា ។ ថេ ។ សាវម្ពណ្ណា
ឆោ ចិត្តា ចេតសីកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំ-
សដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋា ចិត្តសហគុណោ ចិត្តាទុបវវត្តោ
ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាទុបវវត្តោ
ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាទុបវវត្តោ ពាហិក ទុច្ចាណំ អ-
ទុច្ចាទិដ្ឋា ។ ទុច្ចាណា ។ ថេ ។ ឆោ កំលេសា
។ ថេ ។

(៣១៣) ពោជ្ឈង្គ ៧ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យតាមតែង
មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការចំណាស់ មិនមានរូប
ជាលោកុត្តរ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិនគប្បីដឹង
ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ មិនមែនភាសាវៈ តាំងមិនមានភាសាវៈ
ប្រាសចាកភាសាវៈ មិនគួរកោល ថា ជាភាសាវៈ តាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
មួយនឹងភាសាវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងភាសាវៈ តែមិនមែនភាសាវៈ
ផងឡើយ មិនគួរកោល ថា ជាភាសាវៈ តាំងប្រកបដោយភាសាវៈផង
ថា ប្រកបដោយភាសាវៈ តែមិនមែនជាភាសាវៈផងទេ គឺ ប្រាសចាក
ភាសាវៈ តាំងមិនមានភាសាវៈ ។ មិនមែនសរក្ខាផង ។ បេ ។ មិន
មែនគន្លឹះ ។ បេ ។ មិនមែនឡាយ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
មិនមែនវិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរិមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជា
មួយនឹងការម្នាស់ មិនមែនចិត្ត ជាចតុស្ថិត ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
ដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹង
ចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តតាមទូរចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិន
មែនទុបាទ មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានកណ្តាជាដើមមិនកាន់
យកហើយ ។ មិនមែនទុបាទ ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

[៣១២] ន ឧស្សនេន បរាតត្ថា ន ភាវនាយ

បរាតត្ថា ន ឧស្សនេន បរាតត្ថា ហេតុកា ន
 ភាវនាយ បរាតត្ថា ហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិយា
 អវិតត្តា សិយា សវិតាភ សិយា អវិតាភ ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គា អប្បីតិកា ន ពោជ្ឈង្គា សិយា
 សប្បីតិកា សិយា អប្បីតិកា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គា
 ន បីតិសហគតា ន ពោជ្ឈង្គា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គា សុខ-
 សហគតា ន ពោជ្ឈង្គា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គា ន
 ឧបេត្តាសហគតា ន ពោជ្ឈង្គា សិយា ឧបេត្តា-
 សហគតា សិយា ន ឧបេត្តាសហគតា ។ ន
 កាមាវចរ ន រូចាវចរ ន អរូចាវចរ អបរិយា-
 បដ្ឋា សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុគ្គល ។

ពោធិ៍សាត់ សមត្ថា ។

[៣១២] ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ពិនិត្យ

លះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនមាន
 បីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ បីតិ
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយបីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន
 មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ច្រឡំដោយសុខ ពោជ្ឈង្គ
 ៦ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ។ បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយឧបេត្តា ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយឧបេត្តា
 ក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេត្តាក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនមែនការា-
 វចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈ ជានិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជានិយតៈ ជា
 អនុត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុគ្គល ។

ចប់ ពោធិ៍សាត់ ។

មគ្គវិវដ្ត

[៣១៥] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។

សេយ្យដីដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មា-
ភវតា សម្មាតម្កត្តោ សម្មាភាជីវោ សម្មាភយាមោ
សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] តត្ថ តតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ទុក្ខត្រា-
ណំ ទុក្ខសមុទយេ ច្រាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ ច្រាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយោ បដិបទាយ ច្រាណំ អយំ
វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] តត្ថ តតមា សម្មាសង្កប្បោ ។
នេក្ខម្មសង្កប្បោ អត្យាចានសង្កប្បោ អវិហឹសាសង្ក-
ប្បោ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។

[៣១៨] តត្ថ តតមា សម្មាភវតា ។ មុសា-
ភវតា វេមណី បិសុណាយ ភវតាយ វេមណី
ធរុសាយ ភវតាយ វេមណី សម្មប្បណាថា វេមណី
អយំ វុច្ចតិ សម្មាភវតា ។

[៣១៩] តត្ថ តតមា សម្មាតម្កត្តោ ។

មគ្គវិវដ្ត

[៣១៩] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ មគ្គមានអង្គ ៨ អីវុទ្ធ ។

គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាភវតា សម្មាតម្កត្តៈ សម្មាភាជីវៈ
សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
ការដឹងក្នុងក្នុងទុក្ខ ការដឹងក្នុងក្នុងសមុទ័យ ការដឹងក្នុងក្នុងនិរោធនៃ ការ
ដឹងក្នុងក្នុងនិរោធតាមិទិយបទា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បៈ តើដូចម្តេច ។
ការគ្រិះរិះក្នុងការចេញចាកកាម ការគ្រិះរិះក្នុងការមិនឲ្យបាទ ការគ្រិះ
រិះក្នុងការមិនឲ្យរក្សាទុក នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បៈ ។

[៣១៨] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភវតា តើដូចម្តេច ។
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកមុសាភវទ ចេតនាជាហេតុវៀរចាកបិសុណាភវទ
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកធរុសាភវទ ចេតនាជាហេតុវៀរចាកសម្មប្បណាបៈ
នេះហៅថា សម្មាភវតា ។

[៣១៩] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាតម្កត្តៈ តើដូចម្តេច ។

ចានុភាតិចានា វេរមណី អនិច្ចាទានា វេរមណី កោ-
មេសុ មិច្ឆាទារា វេរមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ។

(៣២០) តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ។ ឥធន
អរិយសង្ខារោ មិច្ឆាសាដិវំ បហាយ សម្មាសាដិវេន
សិវិតិ ករេប្បតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសាដិវោ ។

(៣២១) តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធាមោ ។
ឥធន ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ
ធម្មានំ អនុប្បទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចា-
បកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាយ ធម្មំ ជ-
នេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ល្ហាតិ បទហតិ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បទាយ
ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ល្ហាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ
វិតិយា អសម្មាសាយ កិល្យោភាវាយ វេយ្យាសាយ
ភាវាយ ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កល្ហាតិ បទហតិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាសម្ពុទ្ធាមោ ។

ចេតនាជាហេតុវៀរោកបាណាតិបាត ចេតនាជាហេតុវៀរោកអនិច្ចាទាន
ចេតនាជាហេតុវៀរោកកាមេសុមិច្ឆាទារ ខេរហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធៈ ។

(៣២០) បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសាដិវៈ តើដូចម្តេច ។
អរិយសាវ័កក្នុងសាសនានេះ លះបង់ការចិញ្ចឹមជីវិតខុស សាម្រែចជីវិត
ដោយការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ នេះហៅថា សម្មាសាដិវៈ ។

(៣២១) បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធាមៈ តើដូចម្តេច ។
ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធម្មៈ (សេចក្តីប្រាថ្នា) ឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាភូត្យាយម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាភូត្យាយម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្ចីពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលកើតឡើងហើយ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាភូត្យាយម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត ឲ្យកើត
ឡើង ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាភូត្យាយម ផ្គងចិត្ត ប្រឹង
ប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ ដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យបំបាត់ មិន
ឲ្យវិនាស ឲ្យរំលឹកតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ នេះ
ហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធាមៈ ។

[៣២២] តត្ថ តតមា សម្មាសតិ ។ វេទ

តិក្ខុ តារាយ តាយាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
នោមនស្សី វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
នោមនស្សី ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
នោមនស្សី ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
សម្មជានោ សតិមា វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
នោមនស្សី អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣២៣] តត្ថ តតមា សម្មាសមាធិ ។

វេទ តិក្ខុ វិវិច្ឆេ តារាបេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
ធម្មេហិ សវិតត្តំ អវិចារិ វិវេកាជំ បីតិសុខំ បរេ-
មំ ឈានំ ទុបសម្មជំ វិហារតិ វិតត្តវិចារាជំ វុច្ច-
សមា អដ្ឋត្តំ សម្មសាទនំ បេតសោ ឯកោណិការិ
អវិតត្តំ អវិចារិ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ

[៣២២] បណ្តាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។

គិតក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទៅតាមក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់ទៅអភិជ្ឈានិង
ទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទៅវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់
បង់ទៅអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទៅចិត្តក្នុងចិត្ត មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំ-
ចាត់បង់ទៅអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទៅធម៌ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន
មានស្មារតី កំចាត់បង់ទៅអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក នេះហៅ
ថា សម្មាសតិ ។

[៣២៣] បណ្តាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ គិតក្នុង
សាសនានេះ ស្ទាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ទាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ
ចូលកាន់បឋមជ្ឈានប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិនិងសុខ
ដែលកើតអំពីវិវេក ព្រោះរម្ងាប់ទូរវិវេកៈ និងវិចារៈ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ បីតិយា ច វិហារតា ឧបេត្តុតោ
 ច វិហារតិ សំតោ ច សម្មជាតោ សុខត្ថុ តោ-
 យេន បដិសំវេទេតិ យន្តិ អរិយា ភាចិត្តន្តិ
 ឧបេត្តុតោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ សុខស្ស ច បហាជា ឧត្ត-
 ស្ស ច បហាជា បុព្វំ សោបនស្សនាមនស្សនំ
 អត្តន្តំមា អនុត្តមសុខំ ឧបេត្តាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាស-
 មាធិ ។

[៣២២] អរិយោ អន្តរ្តិកោ មត្តោ ។ សេយ្យ-
 បីដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តិប្បៈ សម្មាវចា សម្មា-
 កម្មន្តោ សម្មាភាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ ។

[៣២៣] តត្ថ តតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ វេទ
 កិត្តុ សម្មាទិដ្ឋិ ភាវេតិ វិវេកានិស្ស័តំ វិវាគានិស្ស័តំ
 ជិវោធនិស្ស័តំ វេស្សត្ថបរិណាមី ។ បេ ។ សម្មា-
 សន្តប្បំ ភាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាវចំ ភាវេតិ ។ បេ ។

ជាទីផ្លូវផងក្នុងសន្តាន មានភាពខុសគ្នាពីប្រសើរ មិនមានវិភាគៈ បិទបោទ
 វិចារៈ មានបីតិ និងសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិ ព្រោះការវិនាសនៃ
 បីតិ ជាបុគ្គលព្រងើយផង មានសតិ និងសម្បជញ្ញៈផង រមែងទទួល
 ខ្ញុំសុខដោយនាមកាយផង ចូលកាន់គតិយដ្ឋាន ដែលព្រះអរិយៈទាំង
 ឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានគតិយដ្ឋាន តែងមានចិត្តព្រងើយ
 ជាអ្នកមានស្មារតី ទៅជាសុខ ព្រោះការលះបង់សុខផង ព្រោះការលះ
 បង់ទុក្ខផង ព្រោះការវិនាសទៅនៃសាមនស្សនិងទោមនស្សក្នុងកាលមុន
 ផង លោកក៏ចូលកាន់ចតុត្ថដ្ឋាន ដែលឥតទុក្ខឥតសុខ មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
 ដោយឧបេត្តា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។

[៣២៤] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីខ្លះ ។
 គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តិប្បៈ សម្មាវចា សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាភាជីវៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៥] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 កិត្តក្នុងសាសនានេះ ចំពើសម្មាទិដ្ឋិ ដែលគាស្រ័យវិវេក គាស្រ័យ
 ការប្រាសចាកតម្រេក គាស្រ័យនិរោធិ ឈរនៅក្នុងការលះបង់
 ។ បេ ។ ចំពើសម្មាសន្តិប្បៈ ។ បេ ។ ចំពើសម្មាវចា ។ បេ ។

អភិធម្មប្បវេណី វិញ្ញាណ

សម្មាសមាធិ កាលេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាលេតិ
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាលេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 កាលេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាលេតិ វិវេកនិស្សិតិ
 វិវេកនិស្សិតិ និរោធនិស្សិតិ ពេស្សក្កបរិណាមី ។

សុត្តន្តបិដក ។

[៣២២] អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កតតមា អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ។
 នីតិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 កាលេតិ និយ្យានំ អបចយេតាមី និដ្ឋិតតានំ ប-
 ហានាយ បវេនាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេតោ-
 មេវា ។ បេ ។ បវេនំ ឈានំ ឧបសម្មន្តំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ អដ្ឋង្គិកោ
 មគ្គោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៣] តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ យា
 បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយោ
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ មគ្គនំ មគ្គបរិយា-
 បំនំ អយំ វុត្ថតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

អភិធម្មប្បវេណី វិញ្ញាណ

ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។
 ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ដែលអាស្រ័យ
 វិវេក អាស្រ័យការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធន ឈរនៅក្នុង
 ការលះបង់ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[៣២៤] មគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។
 បញ្ញាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ ៨ គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិរលសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ
 ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ក៏កើតមាន ។

[៣២៥] បញ្ញាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ គឺដូចម្តេច ។
 បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវៃជ្រួត ការសង្កេតនូវធម៌
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយោសម្មាទិដ្ឋិ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣២៨] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កេយ្យោ ។
 យោ តត្តោ វិគត្តោ សង្កេយ្យោ អប្បធា ព្យប្បធា
 ចេតសោ អភិធម្មេយោ សម្មាសង្កេយ្យោ មក្ខន្ធិ
 មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣២៩] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កេយ្យោ ។ យោ ចត្វាហំ
 វិច្ចុទ្ធវិគតោ អារតិ វិភតិ បដិវិភតិ វេមណំ អកេរិយា
 អកេរណំ អនន្ត្របត្តិ វេលាអនតិក្កោ វេសតុយា-
 តោ សម្មាសង្កេយ្យោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣៣០] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កេយ្យោ ។ យោ
 តត្ថោ កាយវិច្ចុទ្ធវិគតោ អារតិ វិភតិ បដិវិភតិ វេមណំ
 អកេរិយា អកេរណំ អនន្ត្របត្តិ វេលាអនតិក្កោ វេសតុយា-
 តោ សម្មាសង្កេយ្យោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣៣១] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣២៨] បណ្ណាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសង្កេយ្យោ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រិះរិះ ការវិនិត្យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការ
 លើកចិត្តឡើង សម្មាសង្កេយ្យោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣២៩] បណ្ណាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសង្កេយ្យោ តើដូចម្តេច ។
 ការវិវិច្ច ការវិវិច្ចសង្ខារ ការវិវិច្ចសង្ខារ ការវិវិច្ចសង្ខារ ការវិវិច្ចសង្ខារ ២
 គឺការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ
 ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាសង្កេយ្យោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣៣០] បណ្ណាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសង្កេយ្យោ តើដូចម្តេច ។
 ការវិវិច្ច ការវិវិច្ចសង្ខារ វិវិច្ចសង្ខារ ការវិវិច្ចសង្ខារ ការវិវិច្ចសង្ខារ ៣
 គឺ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ ការវិនិច្ឆ័យ
 ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាសង្កេយ្យោ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣៣១] បណ្ណាអរិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសង្កេយ្យោ តើដូចម្តេច ។

យា មិច្ឆាអាជីវេ អារតិ វិរតិ វេទិវិរតិ វេរបណ្ឌំ អភិវិយា
 អភារណំ អនុជ្ឈាបន្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយានោ
 សម្មាអាជីវេ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាអាជីវេ ។

[៣៣២] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាភយាមោ ។ យោ
 ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ
 វិរិយសម្មោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាភយាមោ ។

[៣៣៣] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
 សតិ អនុសង្កតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ
 មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
 ចិត្តស្ស វិរតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈ-
 ន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ ។
 អយំ វុច្ចតិ អន្ធនិកោ មាត្រា អវិកសា ធម្មា
 អន្ធនិកោ មក្ខេន សម្បយុត្តា ។

ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀស្រឡះ ការស្វាគមន្យ ចាត់ចិត្ត-
 អាជីវៈ គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនស្មើស
 ឲ្យហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអវិយមគ្គ) សម្មាអាជីវៈ ជាអង្គ
 នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាអាជីវៈ ។

[៣៣៥] ចណ្ណាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភយាមៈ តើដូច
 ម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
 ភយាមៈ វិរិយសម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះ
 ហៅថា សម្មាភយាមៈ ។

[៣៣៦] ចណ្ណាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។
 ការត្រួត ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្ត ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។

[៣៣៧] ចណ្ណាអវិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការបិទនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈន្ត
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។
 នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

[៣៣៥] បញ្ចង្គិកោ បត្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធំ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ កតតមោ បញ្ចង្គិកោ បត្តោ ។ ឥធិ កិត្តុ-
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយកាមី និដ្ឋិតានំ បហាធាយ បវមាយ
 កូមិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវមិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ នុត្តាបដិបទំ នន្ទាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ បត្តោ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធំ
 សម្មាសង្កប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មា-
 សមាធិ ។ តត្ថ កតតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ។ យោ បញ្ចា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាសម្ពុទ្ធំ
 ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈត្ថោ មក្ខន្ធិ មក្ខហិយាបន្នំ អយំ
 វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ។ តត្ថ កតតមោ សម្មាសង្កប្បោ ។
 យោ តត្តោ វិគត្តោ សង្កប្បោ ។ បេ ។ មក្ខន្ធិ
 មក្ខហិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ ។ តត្ថ
 កតតមោ សម្មាភយាមោ ។ យោ ចេតសិកោ វិវិយា-
 រម្មា ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈត្ថោ

[៣៣៥] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធំ សម្មាសង្កប្បោ សម្មា-
 ភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ
 ៥ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឡើង
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ការមិនសប្បុរស (ឡើង
 តំលៃសង្គ្រោះ) ដើម្បីរកឱ្យបានទិដ្ឋភាពទ្វារ ដើម្បីដល់ឱ្យបឋមក្ខមិ ស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា
 ទូន្មាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធំ សម្មាសង្កប្បោ
 សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ក៏រំលងមាន ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធំ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការជឿច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនខ្វែង ការសង្កេតឱ្យធម៌ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈត្ថោ
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធំ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កប្បោ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រិះរិះ ការវិនិច្ឆ័យ ការទឹកភ្នែក ។ បេ ។ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កប្បោ ។ បណ្តាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាភយាមោ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសចេញឱ្យយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិវិយសម្ពោជ្ឈត្ថោ

មគ្គង្គី មគ្គបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ ។
 ឧត្ត កតតមា សម្មាសតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គង្គី មគ្គបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។ ឧត្ត កតតមា សម្មា-
 សមាធិ ។ យា ធិត្តស្ស មិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គង្គី មគ្គបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
 សម្មាសមាធិ ។ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ បរុក្ខា
 អវសេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកោ ឧត្តោ ឧត្តោ សម្មាយុត្តា ។

[៣៣៦] បញ្ចង្គិកោ បរុក្ខា សម្មាធិដ្ឋិ
 សម្មាសង្ក្កេត្តោ សម្មាសមាធិ សម្មាសតិ សម្មាស-
 មាធិ ។ ឧត្ត កតតមា សម្មាធិដ្ឋិ ។ វេស ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ ធិយ្យា-
 និកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាខេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 ឈានំ ឧបសម្ពន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ធនាភិញ្ញា
 យា ឧស្មី សមយេ បញ្ញា បដិធាននា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចារយា សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គោ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។
 បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យា ការនឹក
 ឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំង
 នោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការបិតនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។ នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

[៣៣៦] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាធិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្កេត្តោ
 សម្មាសមាធិ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាធិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំ-
 រើសលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្ត) ដើម្បីលះចំងងឹតទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខា-
 បដិបទខន្ធភក្ខិកា ក្នុងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ

ការវេតិ ធិយ្យាធិកំ អបធម្មតាបិ ធិដ្ឋិតតាធិ ប-
 ហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសង្កដ្ឋំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជនេវា
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេមេ ធម្មា
 កុសលា តស្មេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ វិវិច្ឆេវ តា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសង្កដ្ឋំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញំ តស្មី សមយេ
 អដ្ឋង្គិកោ មេត្តា ហោតិ សម្មាធិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សមាធិ^(១) អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មេត្តា អវិ-
 សេសា ធម្មា អដ្ឋង្គិកោ មេត្តេន សម្មយុត្តា ។

១ ឧ. ឥតោ បរំ គត្ត កតមា សម្មាទិដ្ឋិ យា បញ្ញា បដិសន្ធិ... អមោហា
 ធម្មវិរយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈត្តោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។
 គត្ត កតមា សម្មាសង្កេត្តោ... សម្មាវាចា... សម្មាធម្មតោ... សម្មាអាជីវា
 សម្មាវាយាមោ... សម្មាសតិ... ។ គត្ត កតមា សម្មាសមាធិ យា ចិត្តស្ស
 ចិត្តិ... សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈត្តោ មគ្គន្តំ មគ្គបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ
 ឥមេ បាធិ ទិស្សន្តិ ។

ធមិ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិដ្ឋិ
 តាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទុក្ខាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធមិទាំងនេះ ជាកុសល
 ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមតាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទទុក្ខាភិញ្ញា ផស្សៈតាម ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ បំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ មគ្គ មានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 ក៏កើតមាន នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធមិទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

[៣៣៨] បញ្ចង្គិកោ មន្ត្រីកោ មន្ត្រីកោ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ
 សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ ។
 តត្ថ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យា-
 និកំ ធម្មបទតាមី ទិដ្ឋិតតាមី បហាជាយ បថ-
 មាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បថមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ
 ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ធម្មស្មា ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ បេ ធម្មា តុសលា តស្មេវ
 លោកុត្តរស្ម តុសលស្ម ឈានស្ម តត្ថត្ថា
 ការវតត្ថា វិហារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បថមំ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ
 សុញ្ញតិ តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ មន្ត្រីកោ ហោតិ
 សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ
 សម្មាសម្ពុទ្ធ អយំ វិច្ឆិតំ បញ្ចង្គិកោ មន្ត្រីកោ អវិ-
 សេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកោ មន្ត្រីកោ សប្បយុត្តា ។

[៣៣៨] មន្ត្រីមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ
 សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ ។ បញ្ចង្គិកោនោះ
 មន្ត្រីមានអង្គ ៥ គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសម័យនោះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងផលនូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្ត) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីផលនូវបឋមក្ខមិ
 ស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលបឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទទន្ធាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាតុសល ក៏ក្នុងស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទទន្ធាភិក្ខុ ជាសុភាគៈ ជា
 វិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើ
 ហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ មន្ត្រីមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធ
 សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ សម្មាសម្ពុទ្ធ ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា មន្ត្រីមានអង្គ ៥ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយមន្ត្រីមានអង្គ ៥ ។

[៣៣៨] បញ្ចន្តិកោ បន្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កេប្បោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ តត្ថមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ឥធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ណាមំ ភាវេតិ ជ័យ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតាមំ បហាឆាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ណាមំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហរតិ ឧត្តាបជិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជេស្សា
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តេស្សវេ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ណាម-
 ស្ស តតត្ថា ភាវិតត្ថា វិហាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ណាមំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហរតិ ឧត្តាបជិបទំ ទទ្ធាភិ-
 ញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោ-
 ជ្ឈវ្ឈា មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបន្នំ អយំ វុច្ឆតិ សម្មាទិដ្ឋិ
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាសង្កេប្បោ សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាភយាមេន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

[៣៣៨] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កេប្បោ សម្មា-
 ភយាមេ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនស្ងប់ (នូវ
 កិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់
 ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទាឧត្តាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកិក្ខតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខុចៈ
 ក៏តែមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល កិក្ខុស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពវិនិច្ឆ័យលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វេង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈវ្ឈា ជាគង្គីនៃ
 មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសង្កេប្បោ ។ បេ ។ ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មាភយាមេ ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ តត្ថហេ សម្មាសមាធិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ណា ឈំ កាវេតិ និយ្យានិកំ
 មបចយកាមី ធិដ្ឋិតតាធិ បរាណាយ បវេមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី
 ណា ឈំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តារជិបទំ ធម្មាភិក្ខុ
 តស្មី សមយេ ជេស្សា ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា
 ហោតិ វេទ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្ត-
 រស្ស កុសលស្ស ណា ឈំ តត្ថត្ថា កាវិតត្ថា
 វិចារិកំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី ណា ឈំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តារជិបទំ ធម្មាភិក្ខុ សុត្ថាភិ
 យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស វេតិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ
 អវិសាហារោ អវិក្ខោចា អវិសាហាជមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រៀយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្ពោជ្ឈត្ថោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ អយំ
 វុក្ខតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិនា
 សម្មយុត្តា ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បណ្តា
 អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា គិត
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាឱយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសង្ស័យ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឆ្លងទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោតិញ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើត
 មាន ។ បេ ។ អវិច្ឆេបក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះវាពុំសង្ស័យ គិតស្ងួត
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទ
 ន្ទោតិញ ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការបិទ
 នៅនៃចិត្ត ការតាំងនៅ ការតាំងនៅស៊ប់ សេចក្តីមិនរសមសោះ
 សេចក្តីមិនរាយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនរួញរា សមថៈ សមាធិជ្រៀយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈត្ថ ជាផ្នែកនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

[៣២៥] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ បរិក្ខោ ។ សេ-
 យ្យដិទំ ។ សង្ខារិទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្កប្បោ សម្មាវាតា
 សម្មាកម្មតោ សម្មាគារីវេ សម្មាវាយាមោ សម្មា-
 សតិ សម្មាសមាធិ ។ អដ្ឋង្គំ មក្ខង្គាទំ កតិ តុ-
 សលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
 កតិ សវណា កតិ អវណា ។

[៣២៦] សិយា តុសលា សិយា អព្យាកតា ។
 សម្មាសង្ក្កប្បោ សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា សត្ត
 មក្ខង្គា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ។
 សិយា វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា អនុ-
 ចាទិដ្ឋាទិចាទានិយា អសង្ក្ខលិដ្ឋាសង្ក្ខលេសិកា ។
 សម្មាសង្ក្កប្បោ អវិគត្តវិចារមត្តា សត្ត មក្ខង្គា
 សិយា សវិគត្តសវិចារ សិយា អវិគត្តវិចារមត្តា
 សិយា អវិគត្តវិចារ ។ សម្មាសង្ក្កប្បោ បីតិ-
 សហគតោ សុខសហគតោ ទ ឧបេក្ខាសហ-
 គតោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា ។

[៣២៧] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វី-
 ១៖ ។ សម្មាវិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បៈ សម្មាវាតា សម្មាកម្មៈ សម្មា-
 គារីវេ សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាអង្គមគ្គ
 ទាំង ៨ អង្គមគ្គ ជាភុសលប្ប័ន្ទាន ជាអភុសលប្ប័ន្ទាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប្ប័ន្ទាន ។ បេ ។ ជាសវណៈប្ប័ន្ទាន ជាអវណៈប្ប័ន្ទាន ។

[៣២៨] អង្គមគ្គ ៨ ជាភុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។
 សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយសុខវេទនា អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយសុខវេ-
 នាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាក៏មាន ។ អង្គមគ្គ ៨ ជាវិ-
 បាកក៏មាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ដែលមានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
 ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ សម្មា-
 សង្កប្បៈ មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារក៏
 មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំ
 ដោយបីតិ ច្រឡំដោយសុខ ក៏មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។

ទេវ ទិស្សទេព ទ ភាវនាយ បហាតត្វា ទេវ ទិស្ស-
 ទេព ទ ភាវនាយ បហាតត្វា ហតុត្តា សិយា អប-
 យតាមិទោ សិយា ទេវាចយតាមិទោ នាបចយតាមិ-
 ទោ សិយា សេត្តា សិយា អសេត្តា អប្បមាណា
 អប្បមាណាវដ្តណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា
 សិយា អនិយតា ទ មត្តាវដ្តណា សិយា មត្តហេតុ-
 ត្តា សិយា មត្តនិមិត្តិទោ សិយា ទ វត្តត្វា មត្តហេ-
 តុត្តាតិមិ មត្តនិមិត្តិទោតិមិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា
 អឧប្បដ្ឋា សិយា ឧប្បដ្ឋិទោ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ទ វត្តត្វា អតីតាវដ្ត-
 ណាតិមិ អនាគតាវដ្តណាតិមិ បច្ចុប្បដ្ឋាវដ្តណាតិមិ
 សិយា អជ្ឈត្តា សិយា ពហិម្ពា សិយា អជ្ឈត្ត-
 ហិម្ពា ពហិម្ពាវដ្តណា អនិទិស្សនាប្បដិយា ។

(၈၆၆) ကျောင်း ပါးတုံ ကုန် ဗုဒ္ဓ ၁

ហេតុ ១ សហគ្រាស ហេតុសម្បជ្ឈត្តា ១ សម្មាធិដ្ឋ
ហេតុ ២ សហគ្រាស ៨ សត្វ មកដ្ឋា ៨ វត្តត្ថា

អត្ថមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយសព្វនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា មាន
ហេតុមិនគួរលះដោយសព្វនៈ មិនគួរលះដោយការវិនា ជាគ្រឿង
ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ
ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏មាន ជាបេសវសក្ខៈក៏មាន ជាបេសវសក្ខៈ
មានប្រមាណមិនបាន មានការម្ស្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាសភាព
ដ៏ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងរឿងក៏មាន មានសភាពមិនរឿង
មិនមែនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន មាន
មគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោល ថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មាន
មគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនទាន់កើតឡើងក៏មាន
បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
តែមិនគួរពោល ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជា
អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣២២) សមាជិក ជាហេតុ គឺមុន ៧ មិនមែនហេតុ ។

អង្គបុគ្គ ៨ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងដំណាក់ ប្រកបដោយដំណាក់ ៩ សម្មា-
សម្ពុទ្ធ ជាដំណាក់ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងដំណាក់ អង្គបុគ្គ ៧ មិនគួរពោល

ហេតុ ថេវ សហេតុតា ចាតិ សហេតុតា
 ថេវ ន ច ហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ ថេវ ហេតុ-
 សម្មយុត្តា ច សត្ត មក្ខង្គា ន វត្ថុញ ហេតុ
 ថេវ ហេតុសម្មយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្មយុត្តា ថេវ
 ន ច ហេតុ ។ សត្ត មក្ខង្គា ន ហេតុ សហេ-
 តុតា សម្មាទិដ្ឋិ ន វត្ថុញ ន ហេតុ សហេតុតា-
 តិច្ចី ន ហេតុ សហេតុតាតិច្ចី ។

[៣២៣] សច្ចៈច្ចយា សច្ចៈតា អនិមស្សនា
 អច្ចៈជ្ជយា អរូចា លោកុត្តរ កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវំ អនាសវំ
 អាសវិវ្យយុត្តា ន វត្ថុញ អាសវំ ថេវ សាសវំ
 ចាតិច្ចី សាសវំ ថេវ នោ ច អាសវំតិច្ចី ន វត្ថុ-
 ញ អាសវំ ថេវ អាសវិសម្មយុត្តា ចាតិច្ចី អាស-
 វិសម្មយុត្តា ថេវ នោ ច អាសវំតិច្ចី អាសវិវ្យយុត្ត-
 អនាសវំ ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ គត្តា
 ។ បេ ។ នោ ទិយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។

ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុនេះ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំង
 ប្រកបដោយហេតុ អង្គមគ្គ ៧ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុដូច្នេះឡើយ គឺគ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែន
 ជាហេតុ ។ អង្គមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ សម្មាទិដ្ឋិ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងកតហេតុផងឡើយ ។

[៣២៣] អង្គមគ្គ ៨ ប្រកបដោយច្បុយ ត្រូវច្បុយតាមកំរិត
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការចំណេះ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ អច្ចៈជ្ជដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិនអច្ចៈជ្ជដឹងដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាក
 អាសវៈ មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 មិនគួរពោល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកប
 ដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងនេះ គឺប្រាសចាកអាសវៈ ទាំង
 មិនមានអាសវៈ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនគត្តៈ ។ បេ ។ មិនមែនទិយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោតៈ ។ បេ ។

នោ ជីវណោ ។ បេ ។ នោ បរមមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហគុណោ ចិត្តានុ-
 បរិវត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាន-
 សហគុណោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ ពាហិក
 ទុច្ចានា អទុច្ចានិន្នា ។ ទុច្ចានានា ។ បេ ។ នោ
 គីលេសា ។ បេ ។

[៣២២] ឧ និស្សនេន បហាតត្វា ឧ ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ឧ និស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា
 ឧ ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា ។ សម្មាសង្កប្បោ
 អវិគត្តោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា សវិគត្តោ សិយា
 អវិគត្តោ ។ សម្មាសង្កប្បោ សវិចារោ សត្ត មក្ខ-
 ង្គា សិយា សវិចារោ សិយា អវិចារោ ។ សម្មា-
 សង្កប្បោ សម្មវិគតោ សត្ត មក្ខង្គា សិយា សម្មវិ-
 គតោ សិយា អម្មវិគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ បីតិ-
 សហគតា សត្ត មក្ខង្គា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ឧ បីតិសហគតា ។ សម្មាសង្កប្បោ

មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តិរាវ
 ជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត កើតឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តិរាវតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងកើតឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងកើតឡើង
 ជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តិរាវតាមចិត្ត ជា
 ខាងក្រៅ មិនមែនទុក្ខាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានកណ្តា
 ជាដើមមិនកាន់យក ។ មិនមែនទុក្ខាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស
 ។ បេ ។

[៣២២] អន្តមគ្គ ៨ មិនគួររកដោយសង្ខារៈ មិនគួររក
 ដោយការវិនា មានហេតុមិនគួររកដោយសង្ខារៈ មានហេតុមិនគួររក
 ដោយការវិនា ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនមានវិតក្កៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកប
 ដោយវិចារៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏
 មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយបីតិ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 បីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំដោយបីតិ អន្តមគ្គ
 ៧ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ

អភិធម្មប្បដិសេ វិភង្គោ

សុខសហគតោ សត្ត មក្ខត្តោ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ សម្មាសង្កប្បោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ សត្ត មក្ខត្តោ សិយា ឧបេក្ខាស-
 ហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន ន រូបាវចន ន អរូបាវចន អបរិយាបន្នា
 សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរ អរណាតិ ។

បញ្ញាច្ចង្គំ ។

មគ្គវិភង្គោ សមញ្ញោ ។

អភិធម្មប្បដិសេ វិភង្គោ

ច្រឡំដោយសុខ អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បោ មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។ មិនមែនកាមា-
 វចន មិនមែនរូបាវចន មិនមែនអរូបាវចន ជាអបរិយាបន្នៈ ជាវិយ្យាទិកៈ
 ក៏មាន ជាអវិយ្យាទិកៈក៏មាន ជាវិយតៈក៏មាន ជាអវិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាច្ចង្គៈ ។

ចប់ មគ្គវិភង្គ ។

បដិសន្ធិសាសនា ។ សោ អន្តរាគរោ វា វុត្តុ-
 មូលករោ វា សុញ្ញតារករោ វា និស័ន្ទនិ បល្ល័ង្ក
 អាភុជិតា ទន្សំ កាយំ បណ្ឌិយាយ បរិមុខំ សរតី
 ឧបជ្ឈមេត្វា ។ សោ អភិជ្ឈំ ពេរកេត បហាយ
 វិតតាភិជ្ឈន ចេតសោ វិហរតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ ប-
 រិសោធនិ ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយ អន្សាបន្ន-
 ចិត្តោ វិហរតិ សព្វបាលាក្ខតហិតានុគម្បំ ព្យាបា-
 ទប្បដោសា ចិត្តំ បរិសោធនិ បីនមិទ្ធិ បហាយ
 វិតតបីនមិទ្ធិ វិហរតិ អាលោកសញ្ញា សតោ សម្មា-
 ដារោ បីនមិទ្ធិ ចិត្តំ បរិសោធនិ ឧទ្ធចក្កក្កន្ធិ
 បហាយ អនុទូតោ វិហរតិ អជ្ឈន្តំ វូបសន្តចិត្តោ
 ឧទ្ធចក្កក្កន្ធិ ចិត្តំ បរិសោធនិ វិចិត្តិច្ឆំ បហាយ
 តិណ្ឌវិចិត្តិច្ឆា វិហរតិ អកកថ្ម្មី កុ ករលសុទ ម្មេសុ
 វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនិ ។ សោ ឥមេ បញ្ច
 វិវរណា បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ញាយ
 ឧត្តលីករណា វិវិទូរ កាមេហិ វិវិទូ អកុសលេហិ
 ធម្មហិ សវិតក្កំ សវិចារិ វិវិតតនិ បិតិសុទំ បមមំ ឈានំ

បិសបស្សវេលាការក្ខន្ធសម្ប ។ ភិក្ខុនោះ ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
 ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី អង្គុយផ្គត់ភ្លែត តាំងកាយឲ្យត្រង់ កម្ពស់សតិឲ្យ
 មានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មជាន) ។ ភិក្ខុនោះ លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក
 មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា លះបង់ព្យា-
 បាទនិងសេចក្តីប្រទូស្ត មានចិត្តមិនព្យាបាទ មានសេចក្តីអនុគ្រោះខ្វះ
 ប្រយោជន៍ដល់សត្វមានជីវិតតាំងអស់ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកព្យាបាទនិង
 សេចក្តីប្រទូស្ត លះបង់ចីនមិទ្ធិ ជាអ្នកប្រាសចាកចីនមិទ្ធិ មានសេចក្តីសំ-
 គាល់ជាតិថ្វី ជាអ្នកមានសតិនិងសម្បជញ្ញៈ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកចីនមិទ្ធិ
 លះបង់ទទ្ធចក្កក្កុច្ចៈ ជាអ្នកមិនរាយមាយ មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន
 ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទទ្ធចក្កក្កុច្ចៈ លះបង់វិចិត្តិច្ឆា ជាអ្នកធ្ងន់ចាកវិចិត្តិច្ឆា
 មិនមានសេចក្តីនឿវឆ្ងល់ ក្នុងកុសលធម៌តាំងឡាយ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត
 ចាកវិចិត្តិច្ឆា ។ ភិក្ខុនោះ លុះលះបង់ខែវរណៈតាំង ៥ នេះ ដែលដ
 គ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដែលធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ស្ងាត់ចាកការ
 តាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌តាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈា

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ វិនិក្កវិចារាទំ រូបសមា អដ្ឋង្គំ
 សម្បសាទទំ ចេតសោ ឯកោធិការំ អវិនិក្កំ
 អវិចារំ សមាធិទំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ បីតិយា ច វិហារា ឧបេក្ខតោ ច វិហារតិ
 សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិ-
 សំរោទតិ យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តំ ឧបេក្ខតោ សតិមា
 សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 សុខស្ស ច បហាធា ធុត្តស្ស ច បហាធា បុរា
 សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្តរ្តមា អធុត្តមសុខំ
 ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ សត្វសោ រូបសញ្ញាទំ សមតិក្កមា បដិយ-
 សញ្ញាទំ អន្តរ្តមា ធានត្តសញ្ញាទំ អមនសិកាក
 អនន្តោ អាគាសាតិ អាគាសានញ្ញាយតទំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ សត្វសោ អាគាសានញ្ញាយតទំ
 សមតិក្កមា អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ វិញ្ញាណញ្ញាយតទំ

ដែលប្រកបដោយវិភង្គៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិវិនិសុខ ដែល
 កើតអំពីវិភង្គ កិក្ខុនោះ ព្រោះវាប្រកបដោយវិចារៈ ក៏ចូលកាន់ខ្ពុតិ-
 យជ្ឈាន ជាធម្មជាតិកើតមានខាងក្នុងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា
 គឺសុខា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក មិនមានវិភង្គៈ មិនមានវិចារៈ មាន
 តែបីតិវិនិសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន កិក្ខុនោះ ព្រោះ
 ឡើយណាយចាកបីតិវិនិសុខ ប្រកបដោយឧបេក្ខាផង មានស្មារតីដឹងខ្លួន
 ផង ទទួលសុខដោយនាមកាយផង ក៏ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ដែលព្រះ
 អរិយៈទាំងឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានតតិយជ្ឈាន ជាអ្នក
 ប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មារតីនៅជាសុខ កិក្ខុនោះ ព្រោះលះសុខ
 ផង ព្រោះលះខ្ពុតផង ព្រោះអស់ទៅនៃសោមនស្សនិងរោមនស្ស
 ក្នុងកាលមុនផង ក៏ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ជាធម្មជាតិមានការម្សឺរមិន
 មែនខ្ពុតមិនមែនសុខគឺឧបេក្ខា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា កិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ព្រោះអស់ទៅនៃបដិយសញ្ញា ព្រោះការ
 មិនធ្វើខុសក្នុងចិត្ត ទូរនានត្តសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់អា-
 កាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា អាគាសមិនមានទីបំផុត កិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងអាគាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូល
 កាន់វិញ្ញាណញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា វិញ្ញាណមិនមានទីបំផុត

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារនិ សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ
 សេសនិក្ខ័យ ធម្មំ កក្កំវតិ អាតិញ្ញញ្ញាយននំ ឧប-
 សម្ព័ន្ធ វិហារនិ សព្វសោ អាតិញ្ញញ្ញាយននំ សម-
 តិក្ខត្ត ទេវសញ្ញាសញ្ញាយននំ ឧបសម្ព័ន្ធ
 វិហារនិ ។

មាតិកា ។

(៣២២) ឥធានិ ឥមិស្សន ធិដ្ឋយា ឥមិស្សន
 ឧត្តិយា ឥមិស្សន រុចិយា ឥមស្សី អាទាយ ឥម-
 ស្សី គរេម្ម ឥមស្សី វិនយេ ឥមស្សី ធម្មវិនយេ ឥ-
 មស្សី ចាវចរេ ឥមស្សី ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្សី សត្ត-
 សាសរេ ខេន វុច្ចតិ ឥធានិ ។

(៣២៣) ភិក្ខុនិ សមញ្ញាយ ភិក្ខុ បដិ-
 ញ្ញាយ ភិក្ខុ ភិក្ខុតីតិ ភិក្ខុ ភិក្ខុកោតិ ភិក្ខុ
 ភិក្ខុចរិយំ ឧដ្ឋបកកោតិ ភិក្ខុ ភិក្ខុបដិកោតិ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុតិ ចាបកោ អត្តសលេ ធម្មតិ
 ភិក្ខុ ភិក្ខុតា ចាបកានំ អត្តសលានំ ធម្មានំ
 ភិក្ខុ ធិដ្ឋសោ កិលេសានំ បរាណ ភិក្ខុ

ភិក្ខុនោះ ព្រោះកន្លងវិញ្ញាណញ្ញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់
 អាតិញ្ញញ្ញាយននដ្ឋាន ដោយបរិកម្មថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន ភិក្ខុនោះ
 ព្រោះកន្លងអាតិញ្ញញ្ញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់ខេសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយននដ្ឋាន ។

ចប់មាតិកា ។

(៣២៤) ត្រង់ពាក្យថា នេះ គឺ ក្នុងការយឺញ្ញៈនេះ ក្នុង
 ការភាវចិត្តនេះ ក្នុងការចូលវិត្តនេះ ក្នុងការប្រកាន់នេះ ក្នុងធម៌នេះ
 ក្នុងវិន័យនេះ ក្នុងធម៌វិន័យនេះ ក្នុងពាក្យជាប្រធាននេះ ក្នុងព្រហ្មចរិ-
 យៈនេះ ក្នុងសាសនានៃព្រះសាស្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបកាល
 ថា នេះ ។

(៣២៥) ត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ គឺ ឈ្មោះថា ភិក្ខុ ព្រោះ
 ឈ្មោះ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះការប្តដា ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះសូម
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកចូលទៅ
 កាន់វិចិត្រចៅដើម្បីសូម ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះជាអ្នកទ្រទ្រង់សំភត្ត
 ភាគដាច់ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះទម្លាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ ព្រោះហេតុទម្លាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ ព្រោះការលះកិលេសទាំងឡាយដោយចំណែក ឈ្មោះថាភិក្ខុ

អាចារិសោ តិលេសាទំ បរាណា ភិក្ខុ សេនេត្ថា
 ភិក្ខុ អាសេនេត្ថា ភិក្ខុ នេវេសេនេត្ថា ធាសេនេត្ថា ភិក្ខុ
 អនេត្ថា ភិក្ខុ កប្រោ ភិក្ខុ មណ្ឌក ភិក្ខុ សារោ ភិក្ខុ
 សមក្កេន សង្ឃេន ញត្តិចតុត្ថេន ករម្មេន អកុប្បេន
 ហោរាហេន ឧបសម្មាញាតិ ភិក្ខុ ។

[(៣២៨) ចាតិមោក្ខន្ធិ សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ
 ចណំ សញ្ញាមា សំវារេ មុចំ បមុជំ^(១) កុសលានំ
 ធម្មានំ សមាបត្តិយា ។ សំវារេតិ កាយិកោ
 អវិចិត្តៈមា វាចសិកោ អវិចិត្តៈមា កាយិកាវាច-
 សិកោ អវិចិត្តៈមា ។ សំវារេតិ ឥមិទា ចាតិ-
 មោក្ខសំវារេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបា-
 កតោ សមុចាតតោ ឧបចន្នោ សមុបចន្នោ សមច្ឆា-
 កតោ តេន វុច្ចតិ ចាតិមោក្ខសំវារេសំវារេតិ ។

[(៣២៩) វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ
 យេបេតិ យោបេតិ ចារតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។

១ ម. មេត្តំ បមេត្តំ ។

ករកាលេភិលេសាទំ ឡាយដោយមិនមានចំណែក បុគ្គលជាសេត្ថៈ
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាអសេត្ថៈ ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាសេត្ថៈ ក៏
 មិនមែន ជាអសេត្ថៈក៏មិនមែន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលប្រសើរ ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ បុគ្គលចំរើន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលផ្លូវផង ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គល
 មានខ្លឹម ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលដែលសង្ឃព្រមព្រៀងគ្នាឲ្យឧបសម្ព័ន្ធ
 ដោយញត្តិចតុត្ថកម្ម ដែលមិនកម្រើកគួរដល់ហេតុ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ។

[(៣២៨) ត្រង់ពាក្យថា ចាតិមោក្ខ បានដល់សីល ការគាំង
 មាំ កិច្ចខាងដើម ការប្រព្រឹត្តិ ការសង្រួម ការរំពឹង ប្រធាន ប្រ-
 មុខ នៃការដល់ទុក្ខសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា សំវារេ គឺការ
 មិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងវាចា
 ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ និងក្នុងវាចា ។ ពាក្យថា ជា
 អ្នកសង្រួម គឺជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត្ត មូលទៅជិត ដែលនៃប
 កៀតកើត ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយការសង្រួមក្នុងចាតិមោក្ខនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា ជាអ្នកសង្រួមក្នុងចាតិមោក្ខសំវារេ ។

[(៣២៩) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រ-
 ព្រឹត្តិ រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តិទៅ គ្រាន់ទៅ នៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបចោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៥០] អាចារៈតោចរសម្បជ្ជោតិ អត្ថំ អា-
 ចារោ អត្ថំ អនាចារោ ។ ឧត្ត តតមោ អនាចា-
 រោ ។ កាយិកោ វីរិតិក្កមោ វិចសិកោ វីរិតិក្កមោ
 កាយិកវិចសិកោ វីរិតិក្កមោ អយំ វុច្ចតិ អនា-
 ចារោ សទ្ធម្មំ ទុស្ស័ល្យំ អនាចារោ ឥនេតតោ
 វេជ្ជនានេន វិ បត្តនានេន វិ បុប្ផនានេន វិ
 ជលនានេន វិ សីនានេន វិ ឧត្តតដ្ឋនានេន
 វិ ចាតុកប្បតាយ^(១) វិ ឫត្តស្វបតាយ វិ ចា-
 តប្បតាយ វិ ជង្គ្រេសនិកេន វិ អត្តតត្ថន-
 វេន វិ កុទ្ធប្បដិក្កុដ្ឋន មិច្ឆាណជីវេន ជីវិតំ ត-
 ប្បវត្តិ អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ ។ ឧត្ត តតមោ
 រោចារោ ។ កាយិកោ អវីរិតិក្កមោ វិចសិកោ
 អវីរិតិក្កមោ កាយិកវិចសិកោ អវីរិតិក្កមោ អយំ
 វុច្ចតិ អាចារោ សទ្ធម្មំ សីលសិវេន អាចារោ
 ឥនេតតោ ន វេជ្ជនានេន ន បត្តនានេន ន

១ ឧ. ចាតុកប្បតាយ ។

[៣៥០] ត្រង់ភាគៗថា បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងអាចារ-
អត្ថប្បាយថា អាចារៈកំមាន អនាចារៈកំមាន ។ បណ្តាអាចារៈនិង
អនាចារៈនោះ អនាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា អនាចារៈ សូម្បីភាពវិនិច្ឆ័យ
 សីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថាអនាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ
 ចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យបូជន៍ ឲ្យស្វីករឈឺខ្លះ ឲ្យផ្ការឈឺខ្លះ ឲ្យផ្លែ
 ឈឺខ្លះ ឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាបខ្លះ ឲ្យឈើស្តង់ខ្លះ ដោយភាព
 ជាអ្នកបន្ទាបបន្ថន់កាយខ្លះ ដោយការពោលវាចាដូចជាសម្លេងស្តែងកាយ
 ខ្លះ ដោយការបីថមកូនរបស់គ្រូកូលខ្លះ ដោយការបម្រើគ្រូកូលដោយ
 កំលាំងស្មន់ខ្លះ ដោយមិច្ឆាអាជីវិណ្ឌមួយ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់តិរវៀល
 ហើយខ្លះ នេះហៅថា អនាចារៈ ។ បណ្តាអនាចារៈ និងអាចារៈ
 នោះ អាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយកាយ
 ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយ
 កាយនិងវាចា នេះហៅថា អាចារៈ សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំង
 អស់ ក៏ឈ្មោះថាអាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនចិញ្ចឹម
 ជីវិតដោយការឲ្យបូជន៍ មិនចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យស្វីករឈឺ មិន

បុប្ផនាមេន ន ដលនាមេន ន សិលាមនាមេន ន និប្ប-
 តន្តនាមេន ន ចាតុកម្យនាយ ន មុត្តសូបនាយ ន
 ចារិកជ្យនាយ ន ជង្គុលេសនិគេន ន អញ្ញត្ថាញ្ញត-
 រេន តុទ្ធប្បនិគ្គេន មិច្ឆាភាជីរេន ជីវិតិ ករេប្បនិ-
 អយំ វុទ្ធានិ អាចារេ ។ គោចរេនិ អត្ថិ គោចរេន អត្ថិ
 អគោចរេន ។ តត្ថ តត្ថមោ អគោចរេន ។ វេនេករេន
 វេសិយាគោចរេន វ ហោតិ វេនវគោចរេន វ វុល្ល-
 ត្ថមារិគោចរេន វ បណ្ឌិតគោចរេន វ ភិក្ខុនិគោចរេន
 វ ចាតាតាគោចរេន វ សិស្សោ វិហារនិ វជ្ជហិ
 វជ្ជមហាមត្តេហិ វិទ្យុយេហិ វិទ្យុយស្សវគោហិ អ-
 ននុរុណមិគេន វិហិសិករេន យានិ វ បន វានិ
 កុណានិ អក្កន្តានិ អប្បសន្នានិ អនោចានក្កតានិ
 អន្តរាសកបរិភាសកានិ អនត្ថតាមានិ អហិតតា-
 មានិ អជាសុតាមានិ អយោគត្តមកាមានិ ភិក្ខុនិ
 ភិក្ខុនិ ឧបាសកានិ ឧបាសិកានិ តថាវុទានិ

ចិត្តមជ្ជិកដោយការឲ្យផ្តល់ឈើ មិនចិត្តមជ្ជិកដោយការឲ្យផ្តល់ឈើ មិន
 ចិត្តមជ្ជិកដោយការឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាប មិនចិត្តមជ្ជិកដោយ
 ការឲ្យឈើស្លន់ មិនចិត្តមជ្ជិកដោយការបន្លាបបន្លន់កាយ មិនចិត្តមជ្ជិក
 ដោយការពាលពិបាកដូចជាសម្ភវណ្ណកាយ មិនចិត្តមជ្ជិកដោយការ
 បីថ្មមកូនរបស់គ្រូគូល មិនចិត្តមជ្ជិកដោយការប្រើគ្រូគូលដោយកំលាំង
 ស្ម័គ្រ មិនចិត្តមជ្ជិកដោយមិច្ឆាភាជីរណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់គំន-
 ដៀលហើយ ទេវហៅថា អាចារៈ ។ ពាក្យថាគោចរ មានសេចក្តី
 ថា គោចរក៏មាន អគោចរក៏មាន ។ បណ្ឌិតគោចរ នឹងអគោចរ
 នោះ អគោចរ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នក
 គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រូវពេស្យខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រូវមេម៉ាយខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃស្រូវម្រុះខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សបណ្ឌិតខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ពេនសុកខ្លះ ជាអ្នកច្រឡំច្រឡំ
 ដោយតួកស្តេច ដោយតួកមហាមាត្ររបស់ស្តេច ដោយតួកតិរិយ
 ដោយតួកសាវ័ករបស់តិរិយ ឬ ដោយការច្រឡំច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិន
 សមគួរ មួយទៀត គ្រូគូលណាដែលមិនមានសព្វា មិនជ្រះថ្លា មិនមែន
 ជាអណ្ឌន៍ ជាអ្នកជេរប្រទេចផ្កាសា មិនប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន មិនប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ មិនប្រាថ្នាសេចក្តីស្រេច ហេតុ
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកាឡើយ ភិក្ខុនោះ

តុលានិ សេវតិ ភជតិ បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ
 អគោចរោ ។ តត្ថ កតមោ គោចរោ ។ ឥន្ទេ-
 ត្តាថា ន វេសិយាគោចរោ ហោតិ ន វិជកគោ-
 ចរោ ន ជុល្លត្តមាវគោចរោ ន បណ្ណាតគោចរោ
 ន ភិក្ខុនីគោចរោ ន ចាណការគោចរោ ន សំ-
 សរដ្ឋា វិហារតិ វដ្ឋហិ វដ្ឋមហាមរត្តហិ តិវុទ្ធយេហិ
 តិវុទ្ធយស្សវត្តហិ អនុលោមិតេន តិហិសំសរក្កន
 យានិ កំ បន តានិ តុលានិ សន្ធានិ បសន្ធានិ
 ឧបាទក្ខតានិ កាសាវប្បន្នតានិ ឥសិកតវ្យជិក-
 តានិ ឥត្ថកាមានិ ហិកកាមានិ ជាសុត្ថកាមានិ
 យោកក្ខមកាមានិ ភិក្ខុនិ ភិក្ខុនីនិ ឧបាសកានិ
 ឧបាសិកានិ តថាវុចានិ តុលានិ សេវតិ ភជតិ
 បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ គោចរោ ។ ឥតិ ឥមិទា
 ច កាចារេន ឥមិទា ច គោចរេន ឧបេតោ ហោតិ
 ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អាចារគោចរ-
 សមន្នាតិ ។

ចូលចិត្តគប់កេ ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ
 នេះហៅថា អគោចរ ។ បណ្ណាគោចរ នឹងអគោចរទាំងនោះ គោចរ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុន្ទៈ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកមិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យ
 ស្ត្រីពេស្យា មិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យស្ត្រីមេម៉ាយ មិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យស្ត្រី
 គ្រប់ មិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យមនុស្សបណ្ណក មិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យភិក្ខុនី
 មិនគ្រាប់នៅកាន់វិន័យស្ត្រី ជាអ្នកមិនច្រឡកច្រឡំ ដោយពួកស្តេច
 ដោយពួកមហាមាត្របេសស្តេច ដោយពួកតិរិយ ដោយពួកសាវ័កបេស
 តិរិយ ឬ ដោយការច្រឡកច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិនសមគួរ ឬយទៀត
 ត្រកូលណា មានសព្វ ជ្រះថ្លា ជាអស្ចារ្យ ត្រូវរៀនដោយសំពត់ភាសាវិ-
 ដែលផ្សព្វផ្សាយដោយខ្យល់នៃឥសី ជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន ប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ ប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ ប្រាថ្នាព្រះនិព្វានជាធម៌ក្សេមបាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ភិក្ខុនោះ ចូល
 ចិត្តគប់កេ ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ នេះ
 ហៅថា គោចរ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប្រម
 ដោយអាចារនេះផង ដោយគោចរនេះផង ព្រោះហេតុនោះ រើប
 ពោលថា ភិក្ខុនោះ បរិបូណ៌ដោយអាចារនិងគោចរ ។

[៣៩១] អណ្តមត្ថេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សវីតិ
 តត្ថ កតមេ អណ្តមត្តា វជ្ជា ។ យាធិ តាធិ
 វជ្ជាធិ អប្បមត្តកាធិ ឧបមត្តកាធិ លហុសាធិ
 លហុសម្បត្តាធិ សញ្ញាមករណីយាធិ សំវេករណី-
 យាធិ ចិត្តច្បងករណីយាធិ មនសិការប្បដិធាធិ
 ឥមេ វុច្ឆន្តិ អនុមត្តា វជ្ជា^(១) ឥមេសុ អណ្តមត្ថេស្ម
 វជ្ជេស្ម វជ្ជទស្សវី ច ហោតិ កយទស្សវី ច អា-
 ជ្ជនវទស្សវី ច ជិស្សនាទស្សវី ច តេន វុច្ឆន្តិ
 អណ្តមត្ថេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សវីតិ ។

[៣៩២] សមាធាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្មតិ
 តត្ថ កតមា សិក្ខា ។ ចត្ថស្ស្ស សិក្ខា ភិក្ខុនំ
 ភិក្ខុសិក្ខា ភិក្ខុនំនំ ភិក្ខុនំសិក្ខា ឧបាសកានំ
 ឧបាសកសិក្ខា ឧបាសកានំ ឧបាសកាសិក្ខា
 ឥមា វុច្ឆន្តិ សិក្ខាយោ ឥមាសុ សិក្ខាសុ
 ករាធិនំ សត្វំ សត្វថា សត្វំ អសេសំ ជិស្សសំ
 សមាធាយ វត្តតិ តេន វុច្ឆន្តិ សមាធាយ សិក្ខតិ
 សិក្ខាបទេស្មតិ ។

១ ឧ. ម. ឧត្តរា និក្ខិ—សុវេទិស្មតិ ។

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា ឃើញភ័យ ក្នុងគោសទាំងឡាយមាន
 ប្រមាណតិច មានសេចក្តីថា ចណ្តាពាក្យទាំងនោះ គោសមានប្រមាណ
 តិច តើដូចម្តេច ។ គោសទាំងឡាយណា មានប្រមាណតិច ស្អួច
 ស្តើង ស្រាល ដល់ខ្វះអំពើស្រាល គួរធ្វើសេចក្តីសង្រួម គួរធ្វើការប្រ-
 យ័ត្ន គួរធ្វើការកើតឡើងវិញវិញ ជាគោសដ៏បំប៉នពោះដោយមនសិការ
 ទាំងនេះហៅថា គោសមានប្រមាណតិច ភិក្ខុ ជាអ្នកឃើញគោស
 ក្នុងគោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិចនេះផង ឃើញភ័យផង ឃើញ
 កំហុសផង ឃើញការលាស់ខ្លួនចេញផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហៅថា ឃើញភ័យ ក្នុងគោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិច ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា សមាធានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំង-
 ឡាយ មានសេចក្តីថា ចណ្តាពាក្យទាំងនោះ សិក្ខា តើដូចម្តេច ។
 សិក្ខា មាន ២ គឺ ភិក្ខុសិក្ខា របស់ភិក្ខុភិក្ខុ ១ ភិក្ខុនីសិក្ខា របស់ភិក្ខុ
 ភិក្ខុនី ១ ឧបាសកសិក្ខា របស់ភិក្ខុឧបាសក ១ ឧបាសិកាសិក្ខា របស់
 ភិក្ខុឧបាសិកា ១ ទាំងនេះហៅថា សិក្ខា ឬគ្រួសសមាធានក្នុងសិក្ខាទាំង-
 ឡាយនេះ ដោយសត្វគ្រប់ អស់កាលទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងឡាយ
 អស់កិច្ចគ្រប់យ៉ាង មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ហើយប្រព្រឹត្ត ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា សមាធានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ ។

(៣៨៣) ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្ទារតា អត្ថំ ឥន្ទ្រិយេសុ
 កុត្តន្ទារតា អត្ថំ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ តត្ថ
 កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ ឥន្ទ្រិយេសុ
 ចក្កុនា វិបំ ធិន្ទ្រិយេសុ ធិន្ទ្រិយេសុ ហោតិ អនុត្តរញ្ញ-
 ធិន្ទ្រិយេសុ យត្ថាធិន្ទ្រិយេសុ មនំ ចក្កុន្ទ្រិយេសុ អសំវុតំ វិហ-
 រន្ទ្រិយេសុ អតិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុសលា ធម្មា
 អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ ធន បដិបដ្ឋតិ ធន
 រត្តតិ ចក្កុន្ទ្រិយេសុ ចក្កុន្ទ្រិយេសុ ធន សំវារ អាបដ្ឋតិ
 ឥន្ទ្រិយេសុ សន្ទំ សុត្វា ។ បេ ។ យា ធន តន្ទំ យាយិត្វា
 ។ បេ ។ ធិន្ទ្រិយេសុ សំវារ យាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន
 ដោជ្ជន្ទំ ធិន្ទ្រិយេសុ ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ
 ធិន្ទ្រិយេសុ ហោតិ អនុត្តរញ្ញធិន្ទ្រិយេសុ យត្ថាធិន្ទ្រិយេសុ
 មនំ មន្ទ្រិយេសុ អសំវុតំ វិហរន្ទ្រិយេសុ អតិជ្ឈាទោមនស្សា
 ចាបតា អកុសលា ធម្មា អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស
 សំវារយ ធន បដិបដ្ឋតិ ធន រត្តតិ មន្ទ្រិយេសុ ម-
 ន្ទ្រិយេសុ ធន សំវារ អាបដ្ឋតិ យា ឥន្ទ្រិយេសុ ធន
 ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្ត អតោបទា អនាគតោ អសំវារ

(៣៨៣) ត្រង់ពាក្យថា មានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំង-
 ឡាយ អធិប្បាយថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 តាំងឡាយ ក៏មាន ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 តាំងឡាយ ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌តាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារ
 មិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំងឡាយ កើតដូចម្តេច ។ គិតក្នុងសាសនា
 នេះ ឃើញច្រើនដោយភ្នែកហើយ ជាអ្នកកាន់យកទ្វារនៃមិត្ត កាន់យកទ្វារ
 អនុញ្ញាតៈ អកុសលធម៌តាំងឡាយដ៏លាមក គឺអតិជ្ឈនិងទោមនស្ស
 តប្បិដាប់តាម ទ្វារបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមឥន្ទ្រិយនេះ ព្រោះហេតុមិន
 សង្រួមឥន្ទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមឥន្ទ្រិយនោះ មិន
 រក្សាឥន្ទ្រិយ មិនដល់ទ្វារសង្រួមក្នុងឥន្ទ្រិយ ត្រូវសំឡេងដោយ
 ត្រចៀក ។ បេ ។ ផ្គុំគ្នាដោយច្រមុះ ។ បេ ។ លិខិតក្នុងសាសនាដោយ
 អណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់ត្រូវផ្សព្វដោយកាយ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់
 ទ្វារដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកកាន់យកទ្វារនៃមិត្ត ជាអ្នកកាន់យកទ្វារ
 អនុញ្ញាតៈ អកុសលធម៌តាំងឡាយដ៏លាមក គឺអតិជ្ឈនិងទោមនស្ស
 តប្បិដាប់តាម ទ្វារបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមឥន្ទ្រិយនេះ ព្រោះហេតុ
 មិនសង្រួមឥន្ទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមឥន្ទ្រិយនោះ
 មិនរក្សាឥន្ទ្រិយ មិនដល់ទ្វារសង្រួមក្នុងឥន្ទ្រិយ ការមិនដឹងតាំង
 មិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សា មិនសង្រួម ទ្វារឥន្ទ្រិយតាំង ៦ នេះ ណា

អយំ វុទ្ធិតិ សង្គ្រិយេសុ អកុត្តន្តារតា ។ កត្ត
 តតមា សង្គ្រិយេសុ កុត្តន្តារតា ។ ឥនេតោ
 ចក្កុនា វុបំ ទិស្វា ន និមិត្តតាហី ហោតិ នាទុព្យា-
 នតាហី យត្វានិករណាមេធំ ចក្កុទ្ធិយំ អសំវុតិ
 វិហារន្តំ អភិជ្ឈោទោមនស្សា ចាបតា អកុសលា ធម្មា
 អន្តាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ បដិបដ្ឋតិ រក្ខតិ ចក្កុ-
 ទ្ធិយំ ចក្កុទ្ធិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតិ សោតន បទ្កិ
 សុត្វា ។ បេ ។ យានេន កន្តំ យាយិត្វា ។ បេ ។ និព្វិយ
 សំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន វេជាដ្ឋតំ ធុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយេ ន និមិត្តតាហី ហោតិ
 នាទុព្យាណតាហី យត្វានិករណាមេធំ មន្តិទ្ធិយំ
 សំវុតិ វិហារន្តំ អភិជ្ឈោទោមនស្សា ចាបតា អកុ-
 សលា ធម្មា អន្តាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវារយ បដិ-
 បដ្ឋតិ រក្ខតិ មន្តិទ្ធិយំ មន្តិទ្ធិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតិ
 យា ឥមេសំ ធម្មំ សង្គ្រិយាធំ កុត្តិ តោបនា អារត្តា
 សំវារេ អយំ វុទ្ធិតិ សង្គ្រិយេសុ កុត្តន្តារតា ។ ឥហយ
 សង្គ្រិយេសុ កុត្តន្តារតាយ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។

នេះហៅថា ភាវនៈបុគ្គលមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងសង្គ្រិយទាំងឡាយ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាវនៈបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងសង្គ្រិយ
 ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុ៖ ក្នុងសាសនានេះ ឃើញរូបដោយ
 ភ្នែកហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរនិមិត្ត មិនកាន់យកទូរអនុក្សញ្ញៈ
 អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺភិក្ខុនិវរន្តរោមនស្ស គប្បីជាប់តាម
 ទូរវុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្ខុទ្ធិយន្តៈ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមចក្ខុទ្ធិយ
 ណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្ខុទ្ធិយនោះ ភ្លេចចក្ខុទ្ធិយ ដល់ទូរការ
 សង្រួមក្នុងចក្ខុទ្ធិយ ឮសំឡេងដោយគ្រឿង ។ បេ ។ ធុត្វិនដោយច្រមុះ
 ។ បេ ។ លិខិត្តក្សរសដោយអណ្តាត ។ បេ ។ តាវគ្រឿងដូច្នេះដោយកាយ
 ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ទូរធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរនិមិត្ត
 មិនកាន់យកទូរអនុក្សញ្ញៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺភិក្ខុនិវរន្តរោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ទូរវុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមមន្តិទ្ធិយន្តៈ ព្រោះ
 ហេតុមិនសង្រួមមន្តិទ្ធិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមមន្តិទ្ធិយនោះ ភ្លេច
 មន្តិទ្ធិយ ដល់ទូរការសង្រួមក្នុងមន្តិទ្ធិយ ការថែទាំ គ្រប់គ្រង ភ្លេច
 សង្រួម ទូរសង្គ្រិយទាំង ៦ នេះ ណា នេះហៅថា ភាវនៈបុគ្គលអ្នកមាន
 ទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងសង្គ្រិយទាំងឡាយ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។

សមម្នាគតោ ភេន វុច្ចតិ វុច្ចិយេស្ក កុត្តន្ទារោតិ ។

(៣៥៤) ភោជនេ មត្តញ្ញាតិ អត្ថិ ភោជនេ

មត្តញ្ញាតា អត្ថិ ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ តត្ថ កតតមា

ភោជនេ អមត្តញ្ញាតា ។ វេទកក្កោ អប្បជិសន្តា

អយោនិសោ អាហារំ អាហារោតិ ធនំយ មនាយ

មណ្ឌាយ វិក្ខុសាយ យា តត្ថ អសន្តិដ្ឋតា

អមត្តញ្ញាតា អប្បជិសន្តា ភោជនេ អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ

អមត្តញ្ញាតា ។ តត្ថ កតតមា ភោជនេ មត្តញ្ញាតា ។

វេទកក្កោ មជិសន្តា យោនិសោ អាហារំ អាហារោតិ

នេវ ធនំយ ន មនាយ ន មណ្ឌាយ ន

វិក្ខុសាយ យាវនេវ វេស្ស កាយស្ស ចិតិយា

យាបនាយ វិហឹសុបរតិយា ប្រាប្បវិយា ទុក្កកាយ

វេតិ បុរណញ្ច វេទនំ មជិហន្តាមិ នវញ្ច វេទនំ

ន ឧប្បាទេស្សមិ យាត្រា ច មេ កវិស្សតិ

ប្រកបព្រមដោយភាពនៃខ្លួន ជាអ្នកមានព្វាគ្រប់គ្រង ក្នុងវុច្ចិយតាំង
ឡាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានព្វាគ្រប់គ្រង ក្នុង
វុច្ចិយតាំងឡាយ ។

(៣៥៥) គ្រងពាក្យថា អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន អធិប្បាយ
ថា ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជនក៏មាន ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន
ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនបានពិចារណាដោយឡែក
ហើយចរិតភាគអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បី
ស្អិតស្អាង សេចក្តីមិនសន្តោស សេចក្តីមិនដឹងប្រមាណ សេចក្តីមិន
ពិចារណា ក្នុងភោជននោះ ណា នេះហៅថា ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុង
ភោជន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាដោយឡែក ហើយចរិត
ភាគអាហារ មិនមែនដើម្បីលេង មិនមែនដើម្បីស្រវឹង មិនមែនដើម្បី
ប្រដាប់ មិនមែនដើម្បីស្អិតស្អាង (គឺបរិភោគ) ដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ
ដើម្បីញ៉ាំងជីវិតឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីកំចាត់បង់សេចក្តីលំបាក ដើម្បីអនុ-
គ្រោះប្រាប្បចារ្យ គឺអាត្មាអញ នឹងបន្ទោបង់វេទនាពស់ផង នឹងញ៉ាំង
វេទនាថ្មី មិនឲ្យកើតឡើងផង ការគ្រាប់ទៅក្តី សេចក្តីមិនមានទោស

អនុវត្តតា ច ជាសុវិហារោ ចាតិ យា តត្ថ សន្តិ-
 ដ្ឋតា មត្តតាតា បដិសម្មា គោដនេ អយំ វុច្ចតិ
 គោដនេ មត្តតាតា ។ ឥមាយ គោដនេ មត្តតាតាយ
 ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ
 គោដនេ មត្តតាតា ។

[២៨៨] កថញ្ច ភិក្ខុ បុព្វតាបវន្តិ ជាត-
 វិយាធុយោគមធុបុត្តា ហោតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ ជិវសំ
 ចន្តមេន និសង្ខាយ ភាវណិយេហិ ធម្មេហិ ចិន្តំ បរិ-
 សោធនតិ វត្ថុយា បឋមំ យាមំ ចន្តមេន និសង្ខាយ
 ភាវណិយេហិ ធម្មេហិ ចិន្តំ បរិសោធនតិ វត្ថុយា
 បឋមំ យាមំ ធម្មុណោ បកេន្ធ សីហសេយ្យំ
 កប្បេតិ ចារទន ចាទំ អប្បាធាយ ភរតោ សម្ម-
 ជាថោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វា វត្ថុយា បឋមំ
 យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចន្តមេន និសង្ខាយ ភាវណិយេហិ
 ធម្មេហិ ចិន្តំ បរិសោធនតិ វិវំ ភិក្ខុ បុព្វតាបវន្តិ
 ជាតវិយាធុយោគមធុបុត្តា ហោតិ ។

មានមិនប្រកួសកាយជាដើមក្តី ភិក្ខុយាទៅជាសុខ (ដោយវិវិយាបថទាំង
 ៤) ក្តី និងមានផលកាត្មាអញ សេចក្តីសន្តោស សេចក្តីដឹងប្រមាណ
 សេចក្តីវិចារណា ក្នុងកោដនេនោះ ណា ទោះហៅថា ការដឹងប្រមាណ
 ក្នុងកោដនេ ។ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបប្រម ដោយ
 សេចក្តីដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដនេនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា
 អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដនេ ។

[២៨៩] ចុះភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់
 រឭក ក្នុងពេលមុនព្រឹក និងក្រោយព្រឹក តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលពាក់ ដោយការដើរ
 ទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់មួយថ្ងៃ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំង
 ឡាយដែលពាក់ ដោយការដើរទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់បឋម-
 យាមនៃព្រឹក សម្រេចសីហសេយ្យដោយចំហៀងទាំងស្រុង អស់បឋម-
 យាមនៃព្រឹក តម្រូវជើងដោយជើង ជាអ្នកមានស្មារតី ដឹងខ្លួន ធ្វើ
 ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះទង្គានសញ្ញា ហើយក្រោក ក្នុងបឋមយាមនៃព្រឹក
 ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលពាក់ ដោយការដើរ ដោយ
 ការអង្គុយ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់រឭក
 ក្នុងពេលមុនព្រឹក និងក្រោយព្រឹក យ៉ាងនេះឯង ។

[៣៨៦] សាគត្តន្តិ យោ ចេតសំគោ វិរិយា-

វត្តា ។ បេ ។ សត្តាវាយាមោ ។ នេបត្តន្តិ យា
បត្តា បដាធនោ ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សត្តានិដ្ឋិ ។

[៣៨៧] តោធិបត្តិកាធិ ធម្មាធិ ភាវនាធុ-

យោគមធុយុត្តាតិ តត្ថ កតមេ តោធិបត្តិកា ធម្មា ។
សត្ត តោជ្ឈង្គា សតិសម្ពោជ្ឈង្គា ធម្មវិចយ-
សម្ពោជ្ឈង្គា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គា
បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គា ឧបេក្ខា-
សម្ពោជ្ឈង្គា ឥមេ វុច្ចន្តិ តោធិបត្តិកា ធម្មា ឥមេ
តោធិបត្តិកេ ធម្ម ភាវសវតិ ភាវវតិ តហុលីករោតិ
តេធិ វុច្ចន្តិ តោធិបត្តិកាធិ ធម្មាធិ ភាវនាធុយោ-
គមធុយុត្តាតិ ។

[៣៨៨] កតញ្ច ភិក្ខុ អភិក្ខុន្ត បដិក្ខុន្ត

សប្បជានកាវី ហោតិ អាលោកិតេ វិលោកិតេ
សប្បជានកាវី ហោតិ សម្មត្តិវត បសាវតេ
សប្បជានកាវី ហោតិ សង្ឃាធិបត្តិវិវាទាលោ

[៣៨៦] ត្រង់ពាក្យថា ជាប់មិនដាច់ ហ៊ានដល់ការប្រារព្ធត្បាយាម

។ បេ ។ សេចក្តីត្បាយាមត្រូវ ប្រព្រឹត្តនៅក្នុងចិត្ត ។ ពាក្យថា ចាស់
គ្នា បានដល់ចក្ខុ ការដឹងឲ្យស្រស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការ
សង្កេតឲ្យធម៌ សេចក្តីយល់ត្រូវ ។

[៣៨៧] ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយាមចំរើន

ឲ្យធម៌ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង មានសេចក្តីថា ចណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ ត្រូវធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង តើដូចម្តេច ។ តោជ្ឈង្គ
៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈង្គ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ បីតិ-
សម្ពោជ្ឈង្គ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈង្គ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គ
នេះហៅថា ធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង កិច្ចឧបក ឥហំ ធ្វើឲ្យ
ប្រើន ចំពោះភូគធម៌ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹងទាំងនេះ ព្រោះហេតុ
នោះ ទើបពោលថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយាម ចំរើនឲ្យធម៌
ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង ។

[៣៨៨] ចុះភិក្ខុជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដឹងវេទនាទាំង

ការដើរថយក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួនក្នុងការក្រឡេកមើលនៅមុខនិងការ
ក្រឡេកមើលនៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើរនិង
ការលាតដៃដើរ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការច្រឡំសង្ស័យ ឬត្រង់នឹងចំរើន

សម្មជាតិការី ហោតិ អសិរេត បិរេត ទាយិរេត
 សាយិរេត សម្មជាតិការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សវត្តោ
 សម្មជាតិការី ហោតិ គតេ មិរេត វិសិទ្ធេ សុត្ត
 ជាតិរេត កាសិរេត តុល្លិការី សម្មជាតិការី ហោតិ ។
 ឥធម៌ កិក្ខុ សុតោ សម្មជាតិ អភិក្កមតិ សុតោ
 សម្មជាតិ បដិក្កមតិ សុតោ សម្មជាតិ កា-
 លោកតិ សុតោ សម្មជាតិ វិលោកតិ សុតោ
 សម្មជាតិ សម្មុត្តតិ សុតោ សម្មជាតិ ប-
 សុរេតិ សុតោ សម្មជាតិការី ហោតិ សង្ឃិ-
 បត្តិវិភាគណា សុតោ សម្មជាតិការី ហោតិ
 អសិរេត បិរេត ទាយិរេត សាយិរេត សុតោ សម្មជាតិ-
 ការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សវត្តោ សុតោ សម្មជាតិ-
 ការី ហោតិ គតេ មិរេត វិសិទ្ធេ សុត្ត ជាតិរេត
 កាសិរេត តុល្លិការី ។ សុតោតិ តត្ថ តត្ថមា សតិ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សុណតា
 ជាណតា អបិលាបនតា អសម្មសនតា សតិ សតិ-
 ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។

ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារ
 ស៊ីវាទិយៈ និងការដេញបំប្លែង (ភេសជ្ជៈ) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុង
 ការបោះចោលផង្ការ បស្សវៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ
 អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬការស្ងៀម តែដូចម្តេច ។
 កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ឈានដើរទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ឈាន
 ថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ត្រឡប់មើលទៅមុខ មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន ត្រឡប់មើលទៅវិសដ្ឋេន្ធ មានស្មារតីដឹងខ្លួន បត់វិសដ្ឋេន្ធ
 មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាត់វិសដ្ឋេន្ធ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ជាអ្នកមានស្មារ-
 តិ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ឃដ៏ បាវត្ត និងដ៏វា ជាអ្នក
 មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការទំពារ
 ស៊ី ការដេញបំប្លែង ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបោះចោល
 ផង្ការ បស្សវៈ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ និងការស្ងៀម ។
 ពាក្យថា មានស្មារតី សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ស្មារតី គឺ
 ដូចម្តេច ។ ការលើក ការទឹកយំប្រា ការលើកបំបោះ ស្មារតី សេចក្តី
 លើក សេចក្តីបំបោះ សេចក្តីមិនភ្លេច សេចក្តីមិនភ្លេច គឺ សតិ
 សតិទ្រិយំ សតិពលៈ សម្មាសតិ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។

សម្បជានោតិ តត្ថ តត្ថមំ សម្បជញ្ញំ យា បញ្ញា
 បដានោ វិចយោ បរិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លត្ថ-
 ណា ឧបលត្ថណា បច្ចុបលត្ថណា បណ្ឌិត្តំ គោ-
 សល្លំ ធម្មត្ថំ វេកត្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរិ
 មេតា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បទោ-
 នោ បញ្ញា បញ្ញាច្រៀយំ បញ្ញាតលំ បញ្ញាសន្តំ បញ្ញា-
 ចាសានោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាធិកាសោ បញ្ញា-
 បដ្ឋានោ បញ្ញាភគំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋំ ឥដ្ឋំ វុច្ចតិ សម្បជញ្ញំ ។ តតិ ឥមាយ
 ច សតិយា ឥមិនា ច សម្បជញ្ញោន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមន្មាតតោ ។ ឯវំ វិកត្ត សតោ
 សម្បជានោ ឥតិក្កមតិ សតោ សម្បជានោ ប-
 ដិក្កមតិ សតោ សម្បជានោ អាលោកតិ សតោ
 សម្បជានោ វិលោកតិ សតោ សម្បជានោ
 សមិញ្ញតិ សតោ សម្បជានោ បសារតិ សតោ
 សម្បជានោកាវី ហោតិ សង្ឃាដិបត្តបិវាទារណា

ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន
 តើដូចម្តេច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការដឹង ការដឹងត្រូវ ការ
 ពិចារណាធម៌ ការកំណត់ ការកត់សំគាល់ ការកំណត់ចំពោះ ភាព
 ជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ គំនិតដ៏ស្អិត គំនិតទូលាយ ការពិចារណា
 ឃើញច្បាស់ បញ្ញាដូចជាផែនដី បញ្ញាដូចផ្កាយ បញ្ញាទន្សាយ បញ្ញា
 ឃើញវិសេស សេចក្តីដឹងខ្លួន សភាពដូចជាចន្ទ គឺ បញ្ញា បញ្ញា-
 ច្រៀយ បញ្ញាតលៈ កាំបិត គឺបញ្ញា ប្រុស១ គឺបញ្ញា ធម្មំ គឺបញ្ញា
 ស្មើគឺបញ្ញា គ្រឿងបំភ្លឺគឺបញ្ញា កែវគឺបញ្ញា ការមិនវែងឆ្ងល់ អរពិចារណា
 ធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីដឹងខ្លួន ។ គិត
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រមហើយដោយសតិនេះផង ដោយ
 សម្បជញ្ញានេះផង ដោយប្រការដូច្នេះ ។ គិតឈានដើរទៅមុខ មាន
 ស្មារតីដឹងខ្លួន ឈានចំយាក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ត្រឡប់មើល
 ទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ត្រឡប់មើលទៅទិសផ្សេងៗ មានសេចក្តី
 ដឹងខ្លួន បត់វែងដឹង មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតវែងដឹង មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ ប្រាកដថា

សរេតា សម្មជានកាវី ហោតិ អសិរេ បិរេ ទាយិរេ
 សាយិរេ សរេតា សម្មជានកាវី ហោតិ ទុច្ចារ-
 មស្មាវិកេត្តេ សរេតា សម្មជានកាវី ហោតិ គរេ
 វិរេត ធិសិទ្ធ សុត្ត ជាភិរេត កាសិរេត ទុណ្ហិ-
 ការេ(១) ។

[៣៥៩] វិវិទ្ធិ សិទ្ធិតេ ចេបិ សេនាសនំ
 ហោតិ តក្ក អនាគិណ្ឌិ គហៈដ្ឋហិ បទ្វជិតហិ
 តេន តំ វិវិទ្ធិ ។ ទ្វេរ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ តក្ក
 អនាគិណ្ឌិ គហៈដ្ឋហិ បទ្វជិតហិ តេន តំ វិវិទ្ធិ ។

[៣៦០] សេនាសនន្តិ មញ្ចោបិ សេនាសនំ
 បីបិបិ សេនាសនំ ភិសិបិ សេនាសនំ ទិរោហនិបិ
 សេនាសនំ វិហារេបិ សេនាសនំ អន្តរាយាកោបិ
 សេនាសនំ ចាសានោបិ សេនាសនំ អន្តោបិ សេ-
 នាសនំ មាលាបិ សេនាសនំ លេនិបិ សេនាសនំ
 កុលាបិ សេនាសនំ កុក្ខមូលិបិ សេនាសនំ វេជ្ជកុ-
 ក្កោបិ សេនាសនំ យត្ថ វា បទ ភិក្ខុ បដិក្កមន្តិ
 ក' ឲ្យមេតិ សេនាសនំ ។

១ ប. និរោ បរិ (សរេតា) សម្មជានកាវី ហោតិ ទិសុត្តិ ។

មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការវិញា-
 ស្មីខន្ធម្យៈ និងការជញ្ជាប់ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការ
 ចន្ទោចង្កើតច្បារ បស្សៈ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬការស្រៀម ។

[៣៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ស្លាត់ សេចក្តីថា បើសេនាសនៈ
 ទៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថ
 និងពួកបទ្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្លាត់ ។ បើសេនា-
 សនៈទៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួក
 គ្រហស្ថ និងពួកបទ្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្លាត់ ។

[៣៦០] ត្រង់ពាក្យថា សេនាសនៈ គឺ គ្រៃ ឈ្មោះថា សេ-
 នាសនៈ តាំង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពួក ឈ្មោះថា សេនាសនៈ
 ឡើយ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ វិហារ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ អន្តរាយាក
 ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ប្រាសាទ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ បីម ឈ្មោះ
 ថា សេនាសនៈ កេង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ទីតួន ឈ្មោះថា សេនា-
 សនៈ គុហា ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គល់ឈើ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គុក្ខ
 ឬស្សី ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពុំនោះសោត ពួកភិក្ខុដើរចូលទៅក្នុង
 ទីណា ទីពាំងអស់មុខ ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈដែរ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

២២៣

[៣២៥] អប្បសន្នន្តិ សន្និៈតេ ចេមិ សេនាស-
នំ ហោតិ តត្ប អនាតិស្សំ តហដ្ឋេហិ បទ្ធិរិទេ-
ហិ តេន នំ អប្បសន្នំ ។ ទ្វិវេ ចេមិ សេនា-
សនំ ហោតិ តត្ប អនាតិស្សំ តហដ្ឋេហិ បទ្ធិរិទេ-
តេហិ តេន នំ អប្បសន្នំ ។

[៣២៦] អប្បនិក្ខេបសន្និ យេនេ នំ អប្ប-
សន្នំ តេនេ នំ អប្បនិក្ខេបសំ យេនេ នំ អប្បនិក្ខេ-
បំ តេនេ នំ វិជេណំនំ យេនេ នំ វិជេណំនំ តេនេ
នំ មនុស្សាហសេយ្យតំ យេនេ នំ មនុស្សាហ-
សេយ្យតំ តេនេ នំ បដិសល្លាទសារូបំ ។

[៣២៧] អត្តាគតោ វា វុត្តមូលគតោ វា
សុត្តាគារគតោ វាតិ អត្តាគតោ វា ហោតិ វុត្ត-
មូលគតោ វា សុត្តាគារគតោ វា ។

[៣២៨] ធិសីនតិ បល្លង្គំ អាកុដិទ្ធាតិ ធិ-
សីនន្តា ហោតិ បល្លង្គំ អាកុដិទ្ធា ។

[៣២៩] ទន្សំ កោយំ បណិបាយាតិ ទន្សុកា
ហោតិ កោយោ វិទោ បណិបិកោ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[៣២៥] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនមានសំឡេង គឺថា បើសេនាសនៈ
នៅក្នុងវិជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថនិង
ពួកបទ្ធិជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះ ឈ្មោះថា ទីមិនមានសំឡេង ។
បើសេនាសនៈ នៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំ
ដោយពួកគ្រហស្ថ និងពួកបទ្ធិជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា
ទីមិនមានសំឡេង ។

[៣២៦] ត្រង់ពាក្យថា ទីមិនគឺកកដ គឺ ទីណា មិនមានសំឡេង
ទីនោះឈ្មោះថា ទីមិនគឺកកដ ទីណាមិនគឺកកដ ទីនោះឈ្មោះថា
ទីប្រាសចាកច្បងដែលកើតអំពីសរីរវន្ត ទីណាដែលប្រាសចាកច្បង
កើតអំពីសរីរវន្ត ទីនោះឈ្មោះថា ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីណា
ដែលស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីនោះឈ្មោះថា ទីសមគួរដល់ការឆ្លងសង្ស័យ ។

[៣២៧] ត្រង់ពាក្យថា ទៅកាន់វិប្រត្តិ ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
ទៅកាន់ផ្ទះស្លាត់ក្តី គឺ ភិក្ខុជាអ្នកនៅក្នុងវិប្រត្តិ នៅក្រោមម្លប់ឈើក្តី
នៅក្នុងផ្ទះស្លាត់ក្តី ។

[៣២៨] ត្រង់ពាក្យថា អង្គុយផ្គត់ក្នុង គឺភិក្ខុជាអ្នកអង្គុយផ្គត់ក្នុង ។

[៣២៩] ត្រង់ពាក្យថា តាំងកាយឱ្យត្រង់ គឺភិក្ខុជាអ្នកមាន
កាយត្រង់ បីតទៅ តម្កល់នៅមាំមួន ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៧០] បរិមុខំ សតី ឧបដ្ឋបេត្វាតិ តត្ថ
 តត្ថមា សតិ ។ យោ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ អយំ សតិ ឧបដ្ឋតា
 ហោតិ សុបដ្ឋិតា ជាសិកក្ក វា មុទនិមិត្ត វា
 តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតី ឧបដ្ឋបេត្វាតិ ។

[៣៧១] អភិជ្ឈិ លោកេ បហាយាតិ តត្ថ
 តត្ថមា អភិជ្ឈិ ។ យោ វកេ សាវកោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សាវកោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈិ ។ តត្ថ
 តត្ថមា លោកោ ។ បញ្ចាទានាធិក្ខត្វា លោកោ
 អយំ វុច្ចតិ លោកោ ។ អយំ អភិជ្ឈិ ឥមម្ហិ
 លោកោ សត្តា ហោតិ សមិតា វិបសន្តា អត្តត្ថតា
 អត្តត្ថតា អប្បីតា ព្យប្បីតា វិសាសិតា វិសាសិតា
 ព្យប្បីតតា តេន វុច្ចតិ អភិជ្ឈិ លោកោ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[៣៧០] ត្រង់ពាក្យថា តំកល់សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក(កម្មដ្ឋាន)
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការលើក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ សេចក្តីលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ
 សតិនេះ ដែលច្បងតំកល់ទុកហើយ តាំងទុកល្អហើយ ត្រង់ទីបំផុត
 នៃច្រមុះក្តី ត្រង់និមិត្តនៃមាត់ក្តី ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា តំកល់
 សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មដ្ឋាន) ។

[៣៧១] ត្រង់ពាក្យថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ទុបាទានក្នុងទាំង ៥
 ឈ្មោះថាលោក នេះហៅថា លោក ។ អភិជ្ឈនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់
 រម្ងាប់ លេច ខ្លាចចេញ វិទាស សាបសូន្យ ខ្វះខាត ប៉ិន
 ហោច រឹង ស្អួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងលោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក ។

[៣៧២] វិភត្តាភិជ្ឈន ចេតសាតិ តត្ថ កតតមិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តថា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ វិ-
 ភត្តាភិជ្ឈិ យោតិ តេន វុច្ចតិ វិភត្តាភិជ្ឈន ចេត-
 សាតិ ។

[៣៧៣] វិហារតីតិ វិហរតិ វេទិ ចិត្តំ ចារុតិ
 យាមតិ យាមតិ ចរតិ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ វិហ-
 រតីតិ ។

[៣៧៤] អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ តត្ថ
 កតមា អភិជ្ឈាយ ។ យោ ករោ សារកោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារកោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈាយ ។ តត្ថ
 កតតមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តថា មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទិ
 ចិត្តំ វេទាយ អភិជ្ឈាយ សោធនី វិសោធនី ប-
 រិសោធនី មោធនី វិហារតិ បរិហារតិ តេន
 វុច្ចតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

[៣៧៥] ត្រង្គិតាគ្យថា មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងការម្នា សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថាចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមានអភិជ្ឈា
 ទៅប្រាសហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយថា មានចិត្តប្រាស
 ចាកអភិជ្ឈា ។

[៣៧៦] ត្រង្គិតាគ្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រព្រឹត្តិ ភ្លេច សំដៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តិទៅ ត្រាច់ទៅ ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបដោយថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៧៧] ត្រង្គិតាគ្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ក៏ក្នុងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យច្របូច ឲ្យចូលចេញ ចាកអភិជ្ឈានេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបដោយថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា ។

(៣៧៥) ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយាតិ អន្តិ ព្យា-
 បាទោ អន្តិ បរោសោ ។ តត្ថ កតមា ព្យាបាទោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អាហារោ បដិយាតោ បដិយំ បដិវិ-
 រោទោ កោទោ បរោទោ សម្មារោទោ ទោសា
 បរោសោ សម្មារោសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មរោប-
 រោសោ កោទោ កុដ្ឋោ កុដ្ឋិតត្ថំ ទោសោ ទូសនា
 ទូសិតត្ថំ ព្យាបត្តិ ព្យាបដ្ឋោ ព្យាបដ្ឋិតត្ថំ វិរោទោ
 បដិវិរោទោ ចល្ហិត្ថំ អស្សរោទោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស
 អយំ វុច្ចតិ ព្យាបាទោ ។ តត្ថ កតមា បរោសោ ។
 យោ ព្យាបាទោ សោ បរោសោ យោ បរោសោ
 សោ ព្យាបាទោ ។ ឥតិ អយេត្វ ព្យាបាទោ អយេត្វ
 បរោសោ សន្តា ហេត្ថិ សមិតា វ្យុបសន្តា អត្តន្តតា
 អត្តន្តតា អប្បីតា ព្យាប្បីតា ភេទសិតា វិសោសិតា
 ព្យាប្បីតតា ភេទ វុច្ចតិ ព្យាបាទប្បដោសំ បហាយាតិ ។

(៣៧៦) អព្យាបន្តចិត្តោតិ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថ មរោវិញ្ញា-
 ណាទាត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ អព្យាបន្ត ហោតិ
 ភេទ វុច្ចតិ អព្យាបន្តចិត្តោតិ ។

(៣៧៥) គ្រងពាក្យថា លះបង់ព្យាបាទ និងសេចក្តីប្រទូស្ត
 អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រទូស្តក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំនូន ចង់គំនុំ ថ្លង់ថ្លាក់
 អត់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកទាំង ទឹង ទឹងទាំង ទឹងទាំង
 ក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រទូស្តក្នុងចិត្ត គ្រោធអាការគ្រោធភាព
 គ្រោធទឹង អាការទឹង ភាពទឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការចង្អៀតចិត្ត
 ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពនៃចិត្ត អត់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តកាប សេចក្តី
 ទឹង ភាពនៃចិត្តមិនក្រតអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រទូស្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ គឺ
 សេចក្តីប្រទូស្ត សេចក្តីប្រទូស្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ ព្យាបាទនេះ
 ផង សេចក្តីប្រទូស្តនេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្ខាង លេត់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា លះព្យាបាទ និងសេចក្តីប្រទូស្ត ។

(៣៧៦) គ្រងពាក្យថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណាទាត្ថ ដែលកើតអតិវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមិនគំនូន ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោលថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ ។

[៣៧៧] វិហារតិច្ចិ ឥវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតិច្ចិ ។

[៣៧៨] ព្យាចាធម្មនោសា ចិន្តិ បរិសោធន៍តិ

អន្តិ ព្យាចាធម្ម អន្តិ បនោសា ។ តត្ថ តតមោ

ព្យាចាធម្ម ។ យោ ចិន្តស្ស អាយាតោ បដិយាតោ

បដិយំ បដិវិវាទោ គោតោ បរិកោតោ កាម្មគោ

តោ គោសា បនោសា សម្មនោសា ចិន្តស្ស

ព្យាចន្តិ មនោបនោសា គោតោ កុដ្ឋោតោ កុដ្ឋិតន្តិ

បនោសា ទូសនា ទូសិតន្តិ ព្យាចន្តិ ព្យាចន្តោ

ព្យាចន្តិតន្តិ វិវាទោ បដិវិវាទោ ចល្លិតន្តិ អស្សុក

តោ អនុមននា ចិន្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ព្យាចាធម្ម ។

តត្ថ តតមោ បនោសា ។ យោ ព្យាចាធម្ម សោ

បនោសា យោ បនោសោ សោ ព្យាចាធម្ម ។ តត្ថ

តតមំ ចិន្តិ ។ យំ ចិន្តិ មនោ មាណសំ ។ បេ ។

តត្ថា បនោសិត្តោណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិន្តិ ។ ឥទំ

ចិន្តិ ឥប្បោ ព្យាចាធម្មនោសា សោធន៍ វិសោធន៍

បរិសោធន៍ បោធន៍ វិសោធន៍ បរិសោធន៍ តេន

វុច្ចតិ ព្យាចាធម្មនោសា ចិន្តិ បរិសោធន៍តិ ។

[៣៧៩] គ្រងិតាភ្នំថា សម្រេចឥវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥវិយាបថ ។

[៣៨០] គ្រងិតាភ្នំថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តី

ប្រឡូក អធិប្បាយថា ព្យាបាទគឺមាន សេចក្តីប្រឡូកមាន ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំនូន គឺគំនុំ

ថ្នង់ថ្នាក់ អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ទាំង ទ្វីបខ្លាំង

ទាំងខ្លាំងក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រឡូកនិងចិត្ត ក្រោធ អាការ

ក្រោធ ភាពក្រោធ ទាំង អាការទាំង ភាពទាំង ចង្អៀតចិត្ត អាការ

ចង្អៀតចិត្ត ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពន់ចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាព

សេចក្តីទាំង ភាពនៃចិត្តមិនត្រេកអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រឡូក តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ

គឺសេចក្តីប្រឡូក សេចក្តីប្រឡូក គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។

មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។

ភិក្ខុញ៉ាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យស្រស់ ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រស់

ឲ្យរួចចេញ ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូក ព្រោះហេតុនោះ ទើប

ពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូក ។

(៣៧៩) ដឹងមិទ្ធិ បហាយាតិ អន្តិ ដំណំ អន្តិ
 មិទ្ធិ ។ តត្ថ កតតមំ ដំណំ ។ យា ចិត្តស្ស អ-
 កល្យាណា អកម្មញ្ញតា ទិល្បយនា សល្បយនា លីដំ
 ល្បយនា លីយិតត្ថំ ដំណំ ដ៏យនា ដ៏យិតត្ថំ ចិត្ត-
 ស្ស ឥទំ វុច្ចតិ ដំណំ ។ តត្ថ កតតមំ មិទ្ធិ ។ យា
 កាយស្ស អកល្យាណា អកម្មញ្ញតា ទិដាយោ ប-
 រិយាយោ បរា អន្តោសមាសារា មិទ្ធិ សោប្បំ
 បចណាយិកា សោប្បំ សុបដា សុមិតត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ
 មិទ្ធិ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ដំណំ ឥទញ្ច មិទ្ធិ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា
 អប្បត្ថតា ព្យប្បត្ថតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យប្បត្ត-
 តា តេជ វុច្ចតិ ដឹងមិទ្ធិ បហាយាតិ ។

(៣៨០) វិភតដឹងមិទ្ធិ តត្ថ ដឹងមិទ្ធិស្ស
 តត្ថតា វុច្ចតា មុតតា បហិទតា បដិទតា
 បហិទតា បដិទតា តេជ វុច្ចតិ វិភតដឹងមិទ្ធិ ។
 វិហរតិ ។ បេ ។ តេជ វុច្ចតិ វិហរតិ ។

(៣៧៩) ត្រង់ពាក្យថា លះចង់ប៉ិននិងមិទ្ធិៈ សេចក្តីថា ប៉ិនៈ
 កំមាន មិទ្ធិៈកំមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ប៉ិនៈ តើដូចម្តេច ។
 ភាគនៃចិត្តមិនស្រួល ភាគនៃចិត្តមិនគួរដល់ការនាគម្ម អាការក្រាញ
 អាការកៀចក្រាញ ការរួញរា អាការរួញរា ភាគនៃចិត្តរួញរា ការ
 រួញរា អាការរួញរា ភាគនៃចិត្តរួញរា ណា នេះហៅថា
 ប៉ិនៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធិៈ តើដូចម្តេច ។ ភាគនៃកាយ
 មិនស្រួល ភាគនៃកាយមិនគួរដល់ការនាគម្ម សេចក្តីឥឡូវ ការដាក់
 ដាក់ ការលក់ស្បែកខាងក្នុង ការជ្រប់ចុះ ការលក់ ការស្រពោនចុះ
 ការលក់ស៊ីប អាការលក់ ភាគនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធិៈ ។
 ប៉ិននេះផង មិទ្ធិនេះផង ជាធម្មជាតិស្ងប់ម្យ៉ាង រលក់ ខ្លាចចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហើយហេតុ រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ រើបញ្ចេញថា លះចង់ប៉ិននិងមិទ្ធិៈ ។

(៣៨០) ពាក្យថា ជាអ្នកប្រាសចាកប៉ិននិងមិទ្ធិៈ ដូច្នេះ ព្រោះភាគ
 នៃប៉ិននិងមិទ្ធិៈនោះ លោកលះចង់ ខ្លាចចេញ រួចស្រឡះ បខ្សត់បង់
 រលាស់ចេញ បខ្សត់បង់ ទាំងរលាស់ចេញអស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ
 រើបញ្ចេញថា ជាអ្នកប្រាសចាកប៉ិននិងមិទ្ធិៈ ។ ពាក្យថា សម្រេចឥរិយា
 បថ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រើបញ្ចេញថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧១] អាណេកសញ្ញិទិ ឥត្ថ កតតមា
 សញ្ញា ។ យា សញ្ញា សញ្ញាធា សញ្ញាធិតន្តំ អយំ
 វុច្ចតិ សញ្ញា អយំ សញ្ញា អាណេកា ហោវិ
 វិជា បរិសុទ្ធា បរិយោធាតា តេជ វុច្ចតិ អា
 ណេកសញ្ញិទិ ។

[៣៧២] កសោ សម្មជានាទិ ឥត្ថ កតតមា
 សតិ ។ យា សតិ អនុស្សាទិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ
 អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ ឥត្ថ កតតមំ សម្មជញ្ញំ ។
 យា បញ្ញា បដាធា ។ បេ ។ កត្តាហា ធម្មវិ
 ចរយា សម្មាធិដ្ឋំ វេទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ ។ វេទិ
 វេទាយ ច សតិយា វេទិយា ច សម្មជញ្ញោ ។
 បេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាតតា តេជ វុច្ចតិ
 កសោ សម្មជានាទិ ។

[៣៧៣] ជីនមិទ្ធា ចិន្តំ បរិសោធនីទិ អត្ថិ
 ជីនំ អត្ថំ មិទ្ធិ ។ ឥត្ថ កតតមំ ជីនំ ។ យា ចិត្តស្ស
 អកល្យតា ។ បេ ។ ជីយេតន្តំ ចិត្តស្ស វេទំ វុច្ចតិ
 ជីនំ ។ ឥត្ថ កតតមំ មិទ្ធិ ។ យា កាយស្ស
 អកល្យតា ។ បេ ។ សុបិតន្តំ វេទំ វុច្ចតិ មិទ្ធិ ។

[៣៧១] ត្រង់ពាក្យថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាទី សេចក្តី
 ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសំគាល់ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញា
 ភាពសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសំគាល់
 សញ្ញានេះ ជាទី ដែលបើកហើយ បរិសុទ្ធ ផ្លូវផង ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាទី ។

[៣៧២] ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកមានសតិនិងសម្មជញ្ញៈ សេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការលើក ការ
 ខិតយឺញ ។ បេ ។ ការលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សម្មជញ្ញៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវៃវ្លង់ ការសង្កត់ទូរធម៌ ការយល់ត្រូវ ណា
 នេះហៅថា សម្មជញ្ញៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយសតិខនផង ដោយសម្មជញ្ញៈខនផង ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា អ្នកមានសតិនិងសម្មជញ្ញៈ ។

[៣៧៣] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តវិស្តោក ចាកចំនេះនិងមិទ្ធា សេចក្តី
 ថា ចំនេះក៏មាន មិទ្ធាក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចំនេះ តើដូចម្តេច ។
 ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃចិត្តញ្ញាថយ ណា នេះហៅថា
 ចំនេះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធា តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃ
 កាយមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធា ។

តត្ថ កតតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ វាសសំ ។ បេ ។
 តត្ថា បដោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមម្ហា មីនមិទ្ធា សោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោធនតិ វិមោធនតិ បរិមោធនតិ តេន វុច្ចតិ
 មីនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

(៣៧២) ឧទ្ធចក្កក្កច្ចំ បហាយាតិ អត្ថិ ឧទ្ធច្ចំ
 អត្ថិ ក្កក្កច្ចំ ។ តត្ថ កតតមំ ឧទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស
 ឧទ្ធច្ចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្កេចោ កណ្ណត្ថំ ចិត្តស្ស
 ឥទំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតតមំ ក្កក្កច្ចំ ។
 អកកប្បិយេ កកប្បិយសញ្ញតា កកប្បិយេ អកកប្បិយ-
 សញ្ញតា អវុដ្ឋេ វុដ្ឋសញ្ញតា វុដ្ឋេ អវុដ្ឋសញ្ញតា យំ
 ឯវុបំ ក្កក្កច្ចំ ក្កក្កច្ចាយនា ក្កក្កច្ចាយិតត្ថំ ចេត-
 សោ វិប្បដិសារោ បដោវិលេចោ ឥទំ វុច្ចតិ ក្កក្ក-
 ច្ចំ ។ ឥតិ ឥនត្វា ឧទ្ធច្ចំ ឥនត្វា ក្កក្កច្ចំ សុត្តា
 ហោត្ថិ សមិតា វុបសន្តា អត្ថត្ថតា អត្ថត្ថតា អប្បីតា
 ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្ថិតតា តេន
 វុច្ចតិ ឧទ្ធចក្កក្កច្ចំ បហាយាតិ ។

បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្ស្នាល
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ កិច្ចញ្ញាណចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យចូកចេញ ចាកមិននិងមិទ្ធនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ដម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកមិននិងមិទ្ធនេះ ។

(៣៧២) គ្រងពាក្យថា លះបង់ឧទ្ធច្ចៈនិងកុក្កច្ចៈ សេចក្តីថា
 ឧទ្ធច្ចៈក៏មាន កុក្កច្ចៈក៏មាន ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ឧទ្ធច្ចៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីអវិលាសអណ្តូងនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយនៃចិត្ត ភាព
 នៃចិត្តភ្ញាក់ផ្អើល ណា នេះហៅថា ឧទ្ធច្ចៈ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ
 កុក្កច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថាគួរ ក្នុងវត្ថុដែលមិនគួរ
 សំគាល់ថាមិនគួរ ក្នុងវត្ថុដែលគួរ សំគាល់ថាជាហេតុ ក្នុងវត្ថុ
 ដែលមិនមានហេតុ សំគាល់ថាមិនមានហេតុ ក្នុងវត្ថុដែលជាហេតុ
 សេចក្តីពើស អាការពើស ភាពនៃចិត្តពើស សេចក្តីគួរក្រហាយ
 នៃចិត្ត សេចក្តីសំញ្ញានៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កុក្កច្ចៈ ។ ឧទ្ធច្ចៈ
 នេះផង កុក្កច្ចៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេច ខ្ចាត់ចេញ
 វិទាស សាបសូន្យ ទូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា លះបង់ឧទ្ធច្ចៈនិងកុក្កច្ចៈ ។

[៣៧៥] អនុទូតោតិ តស្ស ទុទ្ធចកុក្កុច្ច វដ្ត

ចត្តត្ថា វុទ្ធត្ថា មុត្តត្ថា បហ៍នត្ថា បដិទិស្សជ្ជត្ថា តេន
វុទ្ធតិ អនុទូតោតិ ។

[៣៧៦] វិហរតីតិ វិហរតិ ។ បេ ។ វិហរតិ

តេន វុទ្ធតិ វិហរតីតិ ។

[៣៧៧] អជ្ឈត្ថន្តិ យំ អជ្ឈត្ថំ បច្ចត្ថំ ។ វុ-

បសន្តចិត្តោតិ តត្ថ តតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
ហានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ វេទិ

វុទ្ធតិ ចិត្តំ វេទិ ចិត្តំ អជ្ឈត្ថំ សន្តំ ហោតិ សមិកំ
វុបសន្តំ តេន វុទ្ធតិ អជ្ឈត្ថំ វុបសន្តចិត្តោតិ ។

[៣៧៨] ទុទ្ធចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ បរិសោធនីតិ

អត្ថិ ទុទ្ធចំ អត្ថិ កុក្កុច្ចំ ។ តត្ថ តតមំ ទុទ្ធចំ ។

យំ ចិត្តស្ស ទុទ្ធចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្ខេបោ

កន្តត្ថំ ចិត្តស្ស វេទិ វុទ្ធតិ ទុទ្ធចំ ។ តត្ថ តតមំ

កុក្កុច្ចំ ។ អកប្បយេ កប្បយសញ្ញតា ។ បេ ។

[៣៧៩] ពាក្យថា ជាអ្នកមិនរាយមាយដូច្នេះ ព្រោះភាពនៃ
ទុទ្ធចៈ និងកុក្កុច្ចនោះ លោកលះបង់ ខ្លាច់ចេញ រួចស្រឡា បន្ទុក
បង់ លោសចោល ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកមិនរាយមាយ ។

[៣៨០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៨១] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន បានដល់ធម្មជាតិដែល
ដាក់ច្បាស់ខាងក្នុងសន្តាន ។ ពាក្យថា មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត ភើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់
រលត់ ខាងក្នុងសន្តាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
ស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន ។

[៣៨២] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទុទ្ធចៈនិងកុក្កុច្ចៈ សេច-
ក្តីថា ទុទ្ធចៈក៏មាន កុក្កុច្ចៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុទ្ធចៈ ភើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីអវិជ្ជាអណ្តូងនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់រម្ងាប់ ការរាយមាយនៃ
ចិត្ត ភាពនៃចិត្តត្រាក្តើស ណា នេះហៅថា ទុទ្ធចៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
កុក្កុច្ចៈ ភើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថា គួរ គង់តែដែលមិនគួរ ។ បេ ។

[៣៩១] វិហារតីតិ សវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៩២] អគតថ្ពង្គី កុសលេសុ ធម្មសូតិ

សមាយ វិចិត្តិច្ឆាយ កុសលេសុ ធម្មសុ ន កត្តតិ

ន វិចិត្តិច្ឆតិ អគតថ្ពង្គី ហោតិ និក្ខេបថ្ពង្គីថា វិក-

តកថ្ពង្គីថា តេន វុច្ចតិ អគតថ្ពង្គី កុសលេសុ

ធម្មសូតិ ។

[៣៩៣] វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ

តត្ថ កតមា វិចិត្តិច្ឆា ។ យា កត្វា កត្វាយណ

កត្វាយិតតំ ។ បេ ។ ចិត្តិតតំ ចិត្តស្ស មនោវិលេចា

អយំ វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆា ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តំ ។ យំ

ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា បរិសោធិណាធាតុ

សំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ សំ ចិត្តំ សមាយ វិចិត្តិច្ឆាយ

សោធនីតិ វិសោធនីតិ បរិសោធនីតិ មោធនីតិ វិមោ-

ធនីតិ បរិមោធនីតិ តេន វុច្ចតិ វិចិត្តិច្ឆាយ ចិត្តំ

បរិសោធនីតិ ។

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា អ្នកមិនមានសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ក្នុងតួក

ធម៌ជាកុសល គឺ ភិក្ខុ មិនឆ្លើយឆ្លង មិនសន្ធឹះ ក្នុងតួកធម៌ជាកុសល

ដោយវិចិត្តិច្ឆានេះ គឺជាអ្នកមិនសន្សើយ ឥតមានសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ប្រាស

ចាកសេចក្តីសន្សើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អ្នកមិនមានសេចក្តី

ឆ្លើយឆ្លង ក្នុងតួកធម៌ជាកុសល ។

[៣៩៣] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកវិចិត្តិច្ឆា ។ សេចក្តី

ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចិត្តិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ ការឆ្លើយឆ្លង ការ

ឆ្លើយឆ្លង ភាពនៃសេចក្តីឆ្លើយឆ្លង ។ បេ ។ ភាពនៃចិត្តឆ្លើយឆ្លង

ការសមសាមនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិត្តិច្ឆា ។ បណ្តាធម៌

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្យ៉ាង សេចក្តីប្រាថ្នា

។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ

ហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ្ញាំងចិត្តនេះ ឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យផ្លូវផង

ឲ្យច្រើន ឲ្យប្រសើរ ឲ្យប្រកបបញ្ញា ចាកវិចិត្តិច្ឆានេះ ព្រោះហេតុនោះ

ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកវិចិត្តិច្ឆា ។

[៣៧៤] ឥមេ បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ
 ឥមេ បញ្ច ធីវរណោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វុប-
 សន្តា អន្តន្តតា អន្តន្តតា អប្បតា ព្យប្បតា សោ-
 សិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ឆតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ ។

[៣៧៥] ចេតសោ ឧបក្កិលសេតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលសា ។

[៣៧៦] បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ឥមេហិ
 បញ្ចហិ ធីវរណោហិ អនុប្បន្នា ចេវ បញ្ញា ន ទ-
 ប្បន្នតិ ឧប្បន្នា ច បញ្ញា ធិវុជ្ឈតិ តេន វុច្ឆតិ
 បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ។

[៣៧៧] វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
 ធម្មេហិតិ តត្ថ កតមេ កាមា ។ ធម្មោ កាមោ
 រោតោ កាមោ ធម្មរោតោ កាមោ សង្កប្បា
 កាមោ រោតោ កាមោ សង្កប្បរោតោ កាមោ ឥមេ
 វុច្ឆន្តិ កាមា ។ តត្ថ កតមេ អកុសលា
 ធម្មា ។ កាមច្ឆន្តោ ព្យាបាទោ បីធម៌ន្ធិ ទុក្ខចូ-
 ត្តក្កន្ធិ វិចិត្តិត្តា ឥមេ វុច្ឆន្តិ អកុសលា ធម្មា ។

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា លះចង់និវរណៈទាំង៥ នេះ សេចក្តីថា
 និវរណៈទាំង៥ នេះ ជាធម៌ស្ងប់ម្ខាង លេក់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រីឯ ស្អូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោរពថា លះចង់និវរណៈទាំង៥ នេះ ។

[៣៧៥] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងរស់ហ្មឺននៃចិត្ត គឺ និវរណៈ
 ទាំង៥ នេះ ជាគ្រឿងរស់ហ្មឺននៃចិត្ត ។

[៣៧៦] ត្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ
 គឺ បញ្ញាដែលមិនខាន់កើត ក៏មិនកើតឡើងផង បញ្ញាដែលកើតឡើង
 ហើយ ក៏លេក់ទៅវិញផង ព្រោះនិវរណៈទាំង៥ នេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគោរពថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ។

[៣៧៧] ត្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ខាតកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ខាតអកុ-
 សលធម៌ទាំងឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កាមទាំងឡាយ តើ
 ដូចម្តេច ។ ធម្មៈ ឈ្មោះថាកាម រាគៈ ឈ្មោះថាកាម ធន្តរាគៈ ឈ្មោះថា
 កាម ការត្រិះរិះ ឈ្មោះថាកាម រាគៈ ឈ្មោះថាកាម ការត្រិះរិះនិងរាគៈ
 ឈ្មោះថាកាម គឺលេសទាំងនេះ ហៅថា កាម ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ កាមច្ឆន្ទៈ ព្យាបាទៈ បីធម៌ច្នៃ
 ទុក្ខចក្កច្នៃ វិចិត្តិត្តា ពួកកិលេសទាំងនេះ ហៅថា អកុសលធម៌ ។

ឥតិ ឥវេហិ ច កាមេហិ ឥវេហិ ច អគុស-
លេហិ ធម្មេហិ វិវិត្តោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ វិវិថូ
កាមេហិ វិវិថូ អគុសលេហិ ធម្មេហិតិ ។

[៣៩៨] សវិតក្កិ សវិចារន្តិ អត្ថំ វិតត្តោ
អត្ថំ វិចារេ ។ តត្ថ តតមោ វិតត្តោ ។ យោ
តត្តោ វិតត្តោ សង្កប្បោ អប្បដា ព្យប្បដា ចេ-
តសោ អភិធិរេបដា សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិតត្តោ ។ តត្ថ តតមោ វិចារេ ។ យោ វិចារេ
វិចារេ អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសន្ទ-
នតា អនុបេក្ខន្ធតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ
ឥមិនា ច វិតត្តន ឥមិនា ច វិចារេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋាកតោ តេន វុច្ចតិ សវិតក្កិ
សវិចារន្តិ ។

[៣៩៩] វិវេកជន្តិ វិតត្តោ វិចារេ មីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា តេ ឥមម្មិ វិវេកេ ជាតា ហោន្តិ
សញ្ញតា ធិព្វតា អភិធិព្វតា ចាតុក្ខតា តេន វុច្ចតិ
វិវេកជន្តិ ។

ភិក្ខុជាអ្នកស្ងាត់ ចាកកាយទាំងនេះផង ចាកអកុសលធម៌ទាំងនេះផង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងាត់
ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៣៩៨] ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
មានរសចក្កីថា វិតក្កៈគឺមាន វិចារៈគឺមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រិះរិះ ការវិនិច្ឆ័យ តម្រិះ រំលឹក ជញ្ជឹង
ការលើកឡើងនូវចិត្ត សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា វិតក្កៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា ពិចារណា
ពិចារណាឃើញ ពិនិត្យមើល សម្រឹងឃើញនូវចិត្ត សង្កត់ឃើញ
ឃើញនូវចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង
។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិតក្កៈនេះផង ដោយវិចារៈនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[៣៩៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងវិវេក គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ មីតិ
សុខ ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូតលាស់
ចម្រើន កើតប្រាកដ ក្នុងវិវេកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
កើតក្នុងវិវេក ។

[២០០] បីតិសុខន្តិ អត្ថិ បីតិ អត្ថិ សុខំ ។

តត្ថ តត្ថមា បីតិ ។ យា បីតិ ចាមោជ្ឈំ អាមោ-
ជនា បមោជនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ ធុនក្សំ
អត្ថបនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ ។ តត្ថ តត្ថមំ
សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ
ចេតាសម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយនំ ចេតាសម្ម-
ស្សនា សាតា សុខា វេទនា វេទំ វុច្ចតិ សុខំ ។
វេទំ សុខំ វេទាយ បីតិយា សហគតំ ហោតិ ស-
ហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្មយុត្តំ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០១] បឋមន្តិ កណ្ណានុប្បត្តោ បឋមំ វេទំ
បឋមំ សមាបដ្ឋតីតិ បឋមំ ។

[២០២] ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា ។

[២០៣] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ បឋមស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ធុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២០០] ត្រង់ពាក្យថា បីតិ និវស្ស សេចក្តីថា បីតិក៏មាន
សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
វៃឆ្លចិត្ត រីករាយ សប្បាយ ស្រស់ស្រាយ ញញឹម ស្រស់បស់
ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាពវៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា
បីតិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលសារម្មណ៍
ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស សុខវេទនាជាទី
ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។
សេចក្តីសុខនេះ ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ច្រឡំ
ប្រកប ដោយបីតិនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា បីតិនិវស្ស ។

[២០១] ត្រង់ពាក្យថា បឋម គឺ ទីមួយ ដោយលំដាប់នៃកិរិយា
រាប់ ឬគល់រឹមដំបូលកាន់ឈានទីមួយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅ
ថា បឋម ។

[២០២] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ វិតក្កៈ វិចារោ បីតិ សុខ
ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ។

[២០៣] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោះ ការបោះចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ចូល ការបំពេញ
នូវបឋមជ្ឈាន ។

[២០៤] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតី
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២០៥] វិសត្តាវិចារាទំ វ្រុបសមាទិ អត្ថិ វិសត្តោ
អត្ថិ វិចារោ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិសត្តោ ។ យោ
តត្តោ វិសត្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិសត្តោ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិចារោ ។ យោ ចារោ
វិចារោ អនុវិចារោ ឧបវិចារោ ចិត្តសង្ខ អនុសង្ខ-
នតា អនុបេត្តនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារោ ។ ឥតិ
អយេត្វ វិសត្តោ អយេត្វ វិចារោ សត្តា ហោត្តិ
សមិតា វ្រុបសត្តា អត្ថត្ថតា អត្ថត្ថតា អប្បតា
ត្បប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ត្បត្តិតតា តេន
វុច្ចតិ វិសត្តាវិចារាទំ វ្រុបសមាទិ ។

[២០៦] អជ្ឈត្ថន្តិ យំ អជ្ឈត្ថំ បច្ចត្ថំ ។ ស-
ម្បសាទនន្តិ យា សទ្ធា សទ្ធិបាទា ឌុកប្បទា អ-
ភិប្បសាទោ ។

[២០៧] ចេតសោ ឯកោទិការន្តិ យា ចិត្ត-
សង្ខ វិចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាទិ ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ សេចក្តីថា
វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
ការត្រួតរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
ពិចារណា ពិចារណាឃើញ ពិនិត្យមើល សម្រើងឃើញនៃចិត្ត សង្កេត
ឃើញឃើញនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង វិចារៈ
នេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេច ខ្លាំងចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូច-
ខាត ហ៊ានហោច រីឯ ស្លូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២១០] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន គឺ ជាក់ច្បាស់ខាងក្នុង
សន្តាន ។ ពាក្យថា ជ្រះថ្លាស៊ីប គឺ សទ្ធា អាការដ្ឋី អាការចុះ
ចិត្តស៊ីប សេចក្តីជ្រះថ្លាត្រៃលង ។

[២១១] ត្រង់ពាក្យថា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក បានដល់
ការបើកនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាទិ ។

[២០៨] អវិភង្គិ អវិចារន្តិ អត្ថិ វិចារន្តិ អត្ថិ
 វិចារេ ។ តត្ថ តត្ថមោ វិចារន្តិ ។ យោ តត្ថ
 វិចារន្តិ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ វិចារន្តិ ។
 តត្ថ តត្ថមោ វិចារេ ។ យោ ចារេ វិចារេ
 អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសន្ធនតា អនុ-
 បេក្ខនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ អយញ្ច
 វិចារន្តិ អយញ្ច វិចារេ សន្តា ហោន្តិ សមិតា
 វុច្ចសន្តា អត្ថន្តតា អត្ថន្តតា អប្បតា ព្យប្បតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិតតា តេន វុច្ចតិ អ-
 វិភង្គិ អវិចារន្តិ ។

[២០៩] សមាធិជន្តិ សម្បសារោ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា តេ ឥមម្ហិ សមាធិម្ហិ ជាតា
 ហោន្តិ សញ្ញតា ធិត្ថតា អភិធិត្ថតា ចាត្ថក្កតា
 តេន វុច្ចតិ សមាធិជន្តិ ។

[២១០] បីតិសុខន្តិ អត្ថិ បីតិ អត្ថិ សុខំ ។
 តត្ថ តត្ថមោ បីតិ ។ យោ បីតិ ចាមោន្តិ
 ។ បេ ។ អត្ថមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ សេចក្តីថា
 វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
 ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
 វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
 ពិចារណា ពិចារណាឡើយ។ ពិនិត្យមើល សម្រើងឡើយនៃចិត្ត
 សង្កេតឃើញឡើយនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង
 វិចារៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្ខាង រលត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ
 ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបដោយថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងសមាធិ គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រប់
 បីតិ សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូត-
 លាស់ ចម្រើន កើតប្រាកដហើយ ក្នុងសមាធិនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបដោយថា កើតក្នុងសមាធិ ។

[២១០] ត្រង់ពាក្យថា បីតិនឹងសុខ សេចក្តីថា បីតិក៏មាន
 សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ បីតិ សេចក្តីផ្អែក
 ចិត្ត ការរីករាយ ។ បេ ។ ការនៃចិត្តត្រួតអរ ណា នេះហៅថា បីតិ ។

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសីតំ សាតំ ។ បេ ។
សុខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥទំ សុខំ វេទនា
បីតិយា សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសជ្ជំ កម្ម-
យុត្តិ តេន វុច្ចតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០០] ធុតិយន្តិ កណ្ណាធុបុត្តតា ធុតិយំ
ឥទំ ធុតិយំ កមាធុត្ថតិ ធុតិយំ ។

[២០១] ឈានន្តិ សម្មសាទោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២០២] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ ធុតិយស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ជុស្សា
កត្តិតិវិយា ឧបសម្មនា ។

[២០៣] វិហរតីតិ វិយាតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

[២០៤] បីតិយា ច វិវតាតិ តត្ថ កតមា
បីតិ ។ យា បីតិ ចាមោជ្ជំ អាមាធនា បមោធុ-
នា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ ធុទត្សំ អត្តមនតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បីតិ អយំ បីតិ សត្តា ហោតិ

បណ្ណាធមិទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សុខវេទនា នេះហៅថា សុខ ។ សុខនេះ
ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ច្រឡំ ប្រកប ដោយបីតិ
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បីតិឯងសុខ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ធុតិយៈ គឺ គំរប់ពីរ ដោយសំដៅដល់
កិរិយាប្រកប ឬក្តីលទ្ធផលកាន់ឈានទីពីរនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
ថា ធុតិយៈ ។

[២០៦] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រស់ ចិត្ត
សុខ ឯកក្កតាដៃចិត្ត ។

[២០៧] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវធុតិយដ្ឋាន ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិ សេចក្តីថា បណ្ណា
ធមិទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកចិត្ត រីករាយ សប្បាយ
ស្រស់ស្រាយ ស្រស់បស់ ញញឹម ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាព
ដៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា បីតិ បីតិនេះ ជាធម្មជាតិស្តាប់ឆាប់

សមិតា វិបសនា អនុវត្តនា អត្តវត្តនា អប្បិទា
ព្យាប្បនា សោសិតា វិសោសិតា ព្យាប្បិតតា តេជ
វុច្ឆតិ មីតិយា ច វិហតាតិ ។

(២០៦) ឧបេក្ខកោតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។
យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អដ្ឋបេក្ខនា មដ្ឋត្ថតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ឆតិ ។ ឧបេក្ខា សមាយ ឧបេក្ខាយ
ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេជ វុច្ឆតិ
ឧបេក្ខកោតិ ។

(២០៧) វិហរតីតិ សិរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
តេជ វុច្ឆតិ វិហរតីតិ ។

(២០៨) សតោ ច សម្មជាតោតិ តត្ថ កតមា
សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
សម្មាសតិ អយំ វុច្ឆតិ សតិ ។ តត្ថ កតមិ
សម្មជញ្ញំ ។ យា ចញ្ញា បដាណា ។ បេ ។ អ-
មោហា ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ សនំ វុច្ឆតិ សម្ម-
ជញ្ញំ ។ សតិ សមាយ ច សតិយា សមិទា ច
សម្មជញ្ញោ ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នា-
គតោ តេជ វុច្ឆតិ សតោ ច សម្មជាតោតិ ។

លភំ ខ្នាត់ចេញ វិទាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ុមហោច រឹង
ស្លូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះឡើយ
ណាយចាកបីតិ ។

(២០៦) ត្រង់ពាក្យថា ប្រកបដោយទេវតា សេចក្តីថា បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ អាកាព្រងើយ
កន្តើយ អាកាសំឡឹងឃើញដាក់ ភាពខែចិត្តជាគណ្តាល ណា នេះ
ហៅថា ទេវតា បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ទេវតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយទេវតា ។

(២០៧) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។
ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

(២០៨) ត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការលើក ការទឹកឃើញ
។ បេ ។ ការលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
។ បេ ។ ការមិនរំឡង ការសង្កេតឲ្យធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា
នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ។ បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយស្មារតីនេះផង ដោយការដឹងខ្លួននេះផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។

[២១៩] សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតិ សុខំ វេទយំតិ ចេតោសម្មស្សនំ សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធិវុតិ សុខំ ។ តត្ថ កតមោ កាយោ ។ សញ្ញាខន្ធសម្មារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធគោ អយំ វុត្ថុតិ កាយោ ។ ឥទ្ធិ សុខំ ឥមំនា កាយេន បដិសំវេទេតិ តេន វុត្ថុតិ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ ។

[២២០] យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តិតិ តត្ថ ក-

តមេ អរិយា ។ អរិយា វុត្ថុន្តិ តុដ្ឋា ច តុទ្ធស្សនវតោ ច តេ ឥមំ អាចិត្តន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញាបេន្តិ បដ្ឋបេន្តិ វិវេន្តិ វិភជន្តិ ទត្តានិករេន្តិ បកាសេន្តិ តេន វុត្ថុតិ យន្តំ អរិយា អាចិត្តន្តិតិ ។

[២១៩] ត្រង់ពាក្យថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្សន សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ នាមកាយ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សម្មារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមកាយ ។ បុគ្គលទទួលសេចក្តីសុខនេះ ដោយនាមកាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរខ្ញុំបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយដ្ឋាននោះ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី សាវ័កនៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក្តី ហៅថា ព្រះអរិយៈ ពួកព្រះអរិយៈទាំងនោះ សរសើរ សំដែង បញ្ញត្តិ តាំងទុក បើក ចែក ធ្វើឲ្យរក ប្រកាស ខ្ញុំបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរខ្ញុំបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយដ្ឋាននោះ ។

[៤២១] ឧបេក្ខតោ សតិមា សុខវិហារីតិ
 តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខ-
 ជា មជ្ឈិមេក្ខជា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ
 ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមា សតិ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។
 តត្ថ កតមិ សុខំ ។ យំ ចេតសិតំ សាតំ បេ-
 តសិតំ សុខំ ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា ឥទិ
 វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ ឥមាយ
 ច សតិយា ឥមីនា ច សុខេន សមញ្ញតតោ
 ឥវេយតិ វត្ថុតិ ចារលតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ
 វិហារតិ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខតោ សតិមា សុខ-
 វិហារីតិ ។

[៤២២] តតិយន្តំ កណ្តាណុប្បត្តតោ^(១) តតិយំ
 ឥទិ តតិយំ សមាប្បជ្ឈតីតិ តតិយំ ។

១ ឧ. ម. កណ្តាណុប្បត្តតាវិ ទិស្សតិ ។

[៤២១] ត្រង់បទថា ជាអ្នកប្រកបដោយឧបេក្ខា មានស្មារតី
 នៅជាសុខ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យព្រះនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។
 ការព្រងើយកន្តើយ ការព្រងើយកន្តើយ ការសំឡឹងឃើញជាតិ
 ភាវនៃចិត្តតាំងនៅជាបណ្តាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តា
 ពាក្យព្រះនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្វក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការព្វកស្រី ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តាពាក្យ
 ព្រះនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានអរម្មណ៍ ជាទីត្រេក
 អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា សុខ ។ ចុក្តល ប្រកប
 ដោយឧបេក្ខានេះផង ដោយស្មារតីនេះផង ដោយសុខនេះផង ហើយ
 សម្រេចអរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា សំនៅ ញ៉ាំងជីវិតឱ្យសំនៅ
 ត្រាច់ទៅ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រកប
 ដោយឧបេក្ខា មានស្មារតី នៅជាសុខ ។

[៤២២] ត្រង់ពាក្យថា តតិយៈ គឺជាគំរប់បី ដោយលំដាប់នៃ
 ភិរិយាភវំ ចុក្តលចូលកាន់ភតិយដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
 ថា តតិយៈ ។

[២២៣] ឈានវិវត្ត ឧបេក្ខា សតិ សម្មាសមាធិ
សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២២៤] ឧបសម្មាសមាធិ ឈានវិវត្ត ឈាន
ឧបសម្មាសមាធិ ឈានវិវត្ត ឈានវិវត្ត ឈានវិវត្ត
សម្មាសមាធិ ឧបសម្មាសមាធិ ។

[២២៥] វិហារតិច្ឆា វិហារតិច្ឆា វិហារតិច្ឆា
វិហារតិច្ឆា វិហារតិច្ឆា វិហារតិច្ឆា ។

[២២៦] សុខស្ស ច បហាណា ឧត្តស្ស ច
បហាណាតិ អត្ថំ សុខំ អត្ថំ ឧត្តំ ។ ឧត្តំ កតមំ
សុខំ ។ យំ កាយិកំ សាតិ កាយិកំ សុខំ
កាយសម្មាសមាធិ សាតិ សុខំ វេទយិកំ កាយសម្មា-
សមាធិ សាតា សុខា វេទយា វេទយិកំ សុខំ ។
ឧត្តំ កតមំ ឧត្តំ ។ យំ កាយិកំ អសាតិ
កាយិកំ ឧត្តំ កាយសម្មាសមាធិ អសាតិ ឧត្តំ
វេទយិកំ កាយសម្មាសមាធិ អសាតា ឧត្តា វេទយា

[២២៧] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ សម្មា-
សមាធិ សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានបំពេញ
ការផល ការផលព្រម ការពាលក្រុម ការធ្វើឲ្យដាច់ច្បាស់ ការបំ-
ពេញ នូវគតិយជ្ឈាន ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិហារបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រេចវិហារបថ ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះលះបង់សុខផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខ
ផង សេចក្តីថា សុខក៏មាន ទុក្ខក៏មាន ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ គឺ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពី
កាយសម្មាសមាធិ សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មាសមាធិ
ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុក្ខ គឺដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
កាយ ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីកាយ-
សម្មាសមាធិ ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មាសមាធិ ណា

ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ទុក្ខំ ។ ឥតិ ឥទ្ធិ ឥទ្ធិ សុខំ ឥទ្ធិ
 ទុក្ខំ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អន្តរ្យតា
 អន្តរ្យតា អប្បតា ឲ្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា
 ឲ្យន្តិតតា តេជ វុច្ឆតិ សុខស្ស ច បហាជា ទុក្ខ-
 ស្ស ច បហាជាតិ ។

(២២៧) បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្ត-
 រ្យមាតិ អន្តិ សោមនស្សំ អន្តិ នោមនស្សំ ។ តត្ថ
 កតមំ សោមនស្សំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិ-
 កំ សុខំ ចេតាសម្មស្សនំ សាតិ សុខំ វេទយិតិ
 ចេតាសម្មស្សនា សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
 សោមនស្សំ ។ តត្ថ កតមំ នោមនស្សំ ។ យំ
 ចេតសិកំ អសាតិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សនំ
 អសាតិ ទុក្ខំ វេទយិតិ ចេតាសម្មស្សនា អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ នោមនស្សំ ។ ឥតិ ឥទ្ធិ
 សោមនស្សំ ឥទ្ធិ នោមនស្សំ បុព្វេ សន្តា ហោន្តិ
 សមិតា វុបសន្តា អន្តរ្យតា អន្តរ្យតា អប្បតា
 ឲ្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ឲ្យន្តិតតា តេជ
 វុច្ឆតិ បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សនំ អន្តរ្យមាតិ ។

នេះហៅថា ទុក្ខ ។ សុខនេះផង ទុក្ខនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត់
 ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត
 ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ រើបពោលថា ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខផង ។

(២២៧) គ្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅ ខែសោមនស្ស និង
 ខោមនស្ស ក្នុងកាលមុន សេចក្តីថា សោមនស្សក៏មាន ខោមនស្ស
 ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 ការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស សុខ-
 វេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា
 សោមនស្ស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ខោមនស្ស តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលការម្នាក់ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស
 ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះ
 ហៅថា ខោមនស្ស ។ សោមនស្សនេះផង ខោមនស្សនេះផង ជា
 ធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត
 ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងកាលមុន ព្រោះហេតុនោះ រើប
 ពោលថា ព្រោះវិនាសទៅ ខែសោមនស្សនិងខោមនស្ស ក្នុងកាលមុន ។

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

[២២៨] អនុត្តមសុខន្តិ យំ ចេតសំគំ ឈេ
 សាទំ នាសាទំ ចេតោសម្មស្សដំ អនុត្តមសុខំ វេ-
 ទយំតិ ចេតោសម្មស្សជា អនុត្តមសុខា វេទយ-
 តេន វុច្ចតិ អនុត្តមសុខន្តិ ។

[២២៩] ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ តត្ថ កតមា
 ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា អដ្ឋបេក្ខា
 មដ្ឋត្តតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ
 កតមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ អយំ សតិ វេ-
 ទយា ឧបេក្ខាយ វិវេជា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោ-
 នាតា តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ ។

[២៣០] ចតុត្ថន្តិ កណ្ណានុប្បត្តតោ(១) ចតុត្ថំ
 វេទិ ចតុត្ថំ សមាបដ្ឋតិវិចិ ចតុត្ថំ ។

[២៣១] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ ចិត្តស្ស
 ឯកត្តតា ។

១ ឧ. ម. គណនាបុព្វតាវិ ទិស្សន្តិ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ គឺ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទទួលការម្នា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 អនុត្តមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបហៅថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយឧបេក្ខា សេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ
 ភាគព្រងើយកន្តើយ ភាគរស់ឡើងឃើញដាក់ ភាគនៃចិត្តតាំងនៅ
 ជាគណ្ណាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ
 សតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាបាល ព្យាបាលឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាល
 ណា នេះហៅថា សតិ ។ សតិនេះ ជាធម្មជាតិបើក បរិសុទ្ធ ផ្លូវផ្តល់
 ដោយឧបេក្ខានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
 ដោយឧបេក្ខា ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា ចតុត្ថៈ គឺជាតំរាប់៤ ដោយលំដាប់នៃ
 កិរិយាបាប ឬគុណចូលកាន់ឈានទី៤ នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
 ថា ចតុត្ថៈ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ ឯកត្តតា
 នៃចិត្ត ។

[២៣២] ឧបសម្ព័ន្ធជាតិ យោ ចតុត្ថស្ស ឈា-
 ឧស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ធុសនា
 សត្វតិវិយា ឧបសម្ព័ន្ធា ។

[២៣៣] វិហារតិវិយា ឥវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុត្តតិ វិហារតិវិយា ។

[២៣៤] សព្វសោ រូបសញ្ញាធិ សមតិក្កមាតិ
 តត្ថ កតតមា រូបសញ្ញាយោ ។ យោ រូបាវចរស-
 មាបត្តិ សមាបទ្ធស្ស វា ឧបបទ្ធស្ស វា ធិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាធិនា សញ្ញាធិតត្តិ
 ឥមា វុត្តន្តិ រូបសញ្ញាយោ ឥមា រូបសញ្ញាយោ
 ឥតិក្កន្តោ ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន
 វុត្តតិ សព្វសោ រូបសញ្ញាធិ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣៥] បដិយសញ្ញាធិ ឥត្តន្តមាតិ តត្ថ ក-
 តតមា បដិយសញ្ញាយោ ។ រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា
 កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋសញ្ញា ឥមា វុត្តន្តិ

[២៣៦] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ចូល ការ
 ចំពេញ ឡូចត្ថជ្ជាន ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច
 ។ បេ ។ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ រើបរោលថា សម្រេច
 វិយាបថ ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ រូបសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការ
 សំគាល់ អាសារសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នក
 ចូលកាន់រូបសមាបត្តិ របស់បុគ្គលអ្នកច្រកប (ដោយរូបសមាបត្តិ) ក្តី
 របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយរូបាវចរសមាបត្តិ) ក្តី នេះ
 ហៅថា រូបសញ្ញា បុគ្គល កន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
 ឡូរូបសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ រើបរោលថា ព្រោះកន្លងរូប-
 សញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅនៃបដិយសញ្ញាទាំង-
 ឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដិយសញ្ញា តើដូចម្តេច ។
 រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋសញ្ញា នេះហៅថា

បដិយសញ្ញាយោ ឥមា បដិយសញ្ញាយោ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តន្តតា អត្តន្តតា អប្បីតា
 ត្បប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ត្បន្តិតតា តេន
 វុច្ឆតិ បដិយសញ្ញាជំ អត្តន្តមាតិ ។

[២៣៦] ធានត្ថសញ្ញាជំ អមនសិការាតិ តត្ថ
 តតមា ធានត្ថសញ្ញាយោ ។ យា អសមាប្បន្នស្ស
 មនោធាតុសមន្តិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមន្តិស្ស
 វា សញ្ញា សញ្ញាធានា សញ្ញាជិតតំ ឥមា វុច្ឆតិ
 ធានត្ថសញ្ញាយោ ឥមា ធានត្ថសញ្ញាយោ ន មន-
 សិការាតិ តេន វុច្ឆតិ ធានត្ថសញ្ញាជំ អមនសិ-
 ការាតិ ។

[២៣៧] អនន្តោ អាកាសោតិ តត្ថ តតមា
 អាកាសោ ។ យា អាកាសោ អាកាសនតំ អយំ
 អយតតំ វិវរោ វិវរតតំ អសម្ពុដ្ឋំ ចត្វហំ បហាក្ខ-
 តេហំ អយំ វុច្ឆតិ អាកាសោ តស្មី អាកាសេ
 ចិត្តំ វេចេតិ សណ្ឋយេតិ អនន្តំ ជរតិ តេន វុច្ឆតិ
 អនន្តោ អាកាសោតិ ។

បដិយសញ្ញា បដិយសញ្ញាទាំងនេះ ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេត់ ខ្លាត់
 ចេញ វិវាស សាបស្បឿង ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្អិត ធ្វើឱ្យ
 អស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះវិវាសទៅនៃបដិ-
 យសញ្ញាទាំងឡាយ ។

[២៣៦] គ្រង់ពាក្យថា ព្រោះមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវនានត្ថសញ្ញា
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នានត្ថសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការសំគាល់
 អាកាសសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នកមិនចូលកាន់
 (ប្រសមាបត្តិ) ជាអ្នកព្រមព្រៀងដោយមនោធាតុត្ថំ ព្រមព្រៀងដោយ
 មនោវិញ្ញាណធាតុត្ថំ នេះហៅថា នានត្ថសញ្ញា បុគ្គលមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត
 នូវនានត្ថសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះមិន
 ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវនានត្ថសញ្ញា ។

[២៣៧] គ្រង់ពាក្យថា អាកាសមិនមានវិបដុត សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាកាស តើដូចម្តេច ។ កន្លែងណា ដែលមិន
 អាចក្តៅបាន អាកាស ទីឥតរើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាល មិនប៉ះ
 ពាល់ដោយមហាក្ខត្រូបទាំង ៤ នេះហៅថា អាកាស ភិក្ខុគល់ តាំង
 ទុក នូវចិត្ត ក្នុងអាកាសនោះ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទីដែលមិនមានវិបដុត
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អាកាសមិនមានវិបដុត ។

[២៨៧] អាគាសានញ្ចាយតនំ អាគាសា-
នញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស កំ ឧបបន្នស្ស កំ ធិដ្ឋ-
ន្នស្ស ឧបិហារិស្ស កំ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៨៨] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាគាសានញ្ចា-
យតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុស្សនា
សម្មិតិវិយា ឧបសម្មនា ។

[២៨៩] វិហារតីតិ សិរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៩០] សព្វសោ អាគាសានញ្ចាយតនំ ស-
មតិក្កមាតិ សមំ អាគាសានញ្ចាយតនំ អតិក្កន្តោ
ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សព្វ-
សោ អាគាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៩១] អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ តំយេវ អាគាសំ
វិញ្ញាណេន ដុដ្ឋំ មនសិករោតិ អនន្តំ ជរតិ តេន
វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ ។

[២៩២] ត្រង់ពាក្យថា អាគាសានញ្ចាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២៩៣] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
ចំពេញ ឲ្យអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាន ។

[២៩៤] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចសិរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រេចសិរិយាបថ ។

[២៩៥] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងឲ្យអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាន
ដោយប្រការទាំងពួង គឺតិក្កជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
ឲ្យអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ព្រោះ
កន្លងឲ្យអាគាសានញ្ចាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២៩៦] ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណ មិនមានទីបំផុត គឺ តិក្ក ធ្វើ
ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះអាគាសនោះឯង ដែលពាល់ត្រូវដោយវិញ្ញាណ ផ្សាយ
នៅកាន់ទីមិនមានទីបំផុត ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា វិញ្ញាណ
មិនមានទីបំផុត ។

[២២៣] វិញ្ញាណញាយតនំ វិញ្ញាណញាយ-
 តនំ សមាបទ្ធស្ស វា ឧបបទ្ធស្ស វា និដ្ឋធម្មសុខ-
 វិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២២៤] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ វិញ្ញាណញាយ-
 តនស្ស លាភោ បដិលាភោ បតិ សម្បត្តិ ផុសនា
 សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បជ្ជា ។

[២២៥] វិហារតីតិ សិរិយតិ ។ មេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២២៦] សត្វសោ វិញ្ញាណញាយតនំ សម-
 តិក្កមាតិ សមំ វិញ្ញាណញាយតនំ អតិក្កន្តោ ហោតិ
 វីតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សត្វសោ វិញ្ញា-
 ណញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២២៧] ធនុ កក្ក័តិ តំយេវ វិញ្ញាណំ អា-
 ភាវេតិ វិភាវេតិ អន្តរជាបេតិ ធនុ កក្ក័តិ បស្សតិ
 តេន វុច្ចតិ ធនុ កក្ក័តិ ។

[២២៣] គ្រងពាក្យថា វិញ្ញាណញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
 គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់វិញ្ញាណញាយតនដ្ឋានក្តី
 របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
 អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២២៤] គ្រងពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់លាក់ ការ
 បំពេញ នូវវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន ។

[២២៥] គ្រងពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺសម្រេច ។ មេ ។
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២២៦] គ្រងពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវវិញ្ញាណញាយតនៈ ដោយ
 ប្រការទាំងបួន គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវ
 វិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ព្រោះ
 កន្លងនូវវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងបួន ។

[២២៧] គ្រងពាក្យថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន គឺ ភិក្ខុ ចំរើនចូលទៅ
 ចំរើនវិសេស នូវវិញ្ញាណនោះឯង ធ្វើឲ្យបាត់វិញ្ញាណ រមែងឃើញថា
 វត្ថុតិចតួច មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា វត្ថុតិចតួច មិនមាន ។

[២២៨] អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបទ្ទស្ស វា ឧបបទ្ទស្ស វា ជិដ្ឋធម្មសុខ-
វិហារិស្ស វា ចិត្តចតសិកា ធម្មា ។

[២២៩] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ លាភោ បដិលាភោ បតិ សម្បត្តិ
ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។

[២៣០] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតី
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៣១] សទ្ធិសោ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សម-
តិក្កមាតិ វេទិ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ អតិក្កន្តោ
ហោតិ វិតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ
សទ្ធិសោ អាតិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣២] នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ តំយេវ អាតិញ្ច-
ញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករោតិ សង្ខារសេស-
សមាបត្តិ ការវតិ តេន វុច្ចតិ នេវសញ្ញាសញ្ញាតិ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា អាតិញ្ចញ្ញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកបូលកាន់អាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបទ្ទប្បទន្ធ (ដោយអាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោះ ការបោះចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវអាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវអាតិញ្ចញ្ញាយតនៈ ដោយ
ប្រការទាំងឡាយ គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវអាតិ-
ញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លង
នូវអាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងឡាយ ។

[២៣២] ត្រង់ពាក្យថា នេវសញ្ញាសញ្ញា គឺ ភិក្ខុធ្វើខុសចិត្ត
នូវអាតិញ្ចញ្ញាយតនដ្ឋាននោះឯង ដោយល្អិត ចំពែននូវសមាបត្តិមាន
សង្ខារសេសនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា នេវសញ្ញាសញ្ញា ។

[២៥៣] នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនន្តិ នេវ-

សញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបដ្ឋស្ស វា ឧបបដ្ឋស្ស
វា និដ្ឋជន្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៥៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ នេវសញ្ញា-

សញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សង្ឃតិ
ជុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៥៥] វិហរតីតិ វិហរតិ វត្ថុតិ ចាលេតិ

យិចេតិ យាចេតិ ចរតិ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ
វិហរតីតិ ។

សុត្តន្តកាដង្គ ។

[២៥៦] ចត្តារិ ឈានានិ បវេមំ ឈានំ

នុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៥៧] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។

ឥន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្វបបត្តិយា មក្ខិ
ការេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
ឧបសម្មជ្ជំ វិហរតិ បវេវិកសិណំ តស្មី សមយេ

[២៥៨] ត្រង់ពាក្យថា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ បានដល់

ពួកធម៌ គឺចិត្តនិងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់នេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនជ្ជានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន-
ជ្ជាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយនេវសញ្ញានា-
សញ្ញាយតនជ្ជាន) ក្តី ។

[២៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ

ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់គ្រូ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់, ការ
បំពេញ ឲ្យនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនជ្ជាន ។

[២៦០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចអរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត

រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងដីវិតឲ្យរស់នៅ គ្រាន់នៅ សម្រាកនៅ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបគាល់ថា សម្រេចអរិយាបថ ។

ចប់ សុត្តន្តកាដង្គ ។

[២៦៦] ឈាន ២ យ៉ាង គឺបឋមជ្ជាន ១ ទុតិយជ្ជាន ១

អតិយជ្ជាន ១ ចក្កតជ្ជាន ១ ។

[២៦៧] ចណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ជាន តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងបូ-
ក្ខា ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន មាន
បវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ

បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ បឋមំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៧] តត្ថ កតមំ ធុតិយំ ឈានំ ។ វេទ
 កិក្ក យស្មី សមយេ វុច្ឆបបត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ
 វិតក្កវិចារោ វុច្ឆសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្មជ្ជ វិហាតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 តវន្តិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯ-
 កក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ ធុតិយំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៨] តត្ថ កតមំ តតិយំ ឈានំ ។ វេទ
 កិក្ក យស្មី សមយេ វុច្ឆបបត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ
 បីតិយា ច វិហតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ម-
 ជ្ជ វិហាតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ធុតិយំ
 ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទំ
 វុច្ឆតិ តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈាន-
 សម្មយុត្តា ។

[២៦០] តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឈានមានអង្គ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើត
 មាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២៥៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ ធុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ធុតិយជ្ឈាន មានបឋវី-
 កសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
 មានអង្គ៧ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា
 ធុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៥៩] បណ្តាឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន មានបឋវី-
 កសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
 មានអង្គ៦ គឺ សុខ ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា តតិ-
 យជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦០] បណ្តាឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ
 សុខស្ស ច បបាធា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 ទុត្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦១] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបប-
 ត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិគត្តា
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦២] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា
 មក្ខំ កាវេតិ អវិគត្តំ វិចារមត្តំ វិវេកេនំ បីតិសុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិចារោ
 បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ ទុតិយំ
 ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះលះបង់ខ្សែស្រឡៅ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ
 (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២
 គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តក្ខត្តា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦១] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គដើម្បី
 កើតក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន
 មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្ខត្តា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦២] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមវិគ
 វិចារៈ មានបីតិនិងសុខកើតអំពីសច្ច្យស្លាប់ មានបឋវីកសិណ (ជា
 អារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ
 វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តក្ខត្តា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៣] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិនិច្ឆ័យវិចារាធិ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ តវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥធិ វុច្ចតិ តតិយំ ឈានំ អវ-
 សេសាធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៤] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិហារា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ឧវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិ-
 ត្តស្ស ឯកក្កតា ឥធិ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវ-
 សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៥] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចប-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ សុខស្ស ច បហាធា ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ឧវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥធិ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ អ-
 វសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៣] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់វិគត្តៈ ខ័ន្ធវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ភតិយដ្ឋាន មានបឋវីកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ភតិយដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះនឿយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថដ្ឋាន មានបឋវីកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើត
 មាន នេះហៅថា ចតុត្ថដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចម-
 ដ្ឋាន មានបឋវីកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា បញ្ចមដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២២៦] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូបម-
 បត្តិយា បត្តិ កាវេតិ សត្វសោ អាតិញ្ញាយតនំ
 សមតិក្កម្ម លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ ឧប្បត្តិកំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២២៧] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ ឱ-
 តិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២២៨] តត្ថ កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធិ
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានំ ឥតំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាវេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ
 ឧត្តាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ បញ្ចត្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិច្ឆេក្ខា វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
 វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្ប-
 យុត្តា ។

[២២៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ
 ដើម្បីកើតក្នុងអរូបតព កន្លងទៅភាគិញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយនេ-
 សញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងឡាយ ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្ខុវដ្តនេះ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ២ គឺ វេទនា ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា
 ចក្ខុវដ្តនេះ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២២៧] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[២២៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាទីយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ទៅការមិនសន្សំ (ទៅកម្មក្តិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ទៅបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទឧត្តាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិច្ឆេ វិចារោ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៩] តត្ថ តតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។
 វេទ កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
 បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិតក្ក-
 វិហារនំ វ្យាសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបជិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ
 តវេទិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧០] តត្ថ តតមំ តតិយំ ឈានំ ។
 វេទ កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 ការវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហា-
 ធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា បីតិយា ច
 វិហារា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ទុក្ខាបជិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវេទិកំ
 ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទំ វុច្ឆតិ
 តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧១] តត្ថ តតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៦៩] បណ្ណាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការរើសសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈ និងវិហារៈ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ជាទុក្ខាបជិបទានុត្តាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា នេះហៅថា ទុតិយជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧០] បណ្ណាឈានទាំងនោះ តតិយជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការរើសសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះឡើយណាយពាក្យបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ជាន ជាទុក្ខាបជិបទានុត្តាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្ត-
 កក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧១] បណ្ណាឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ជាន តើដូចម្តេច ។

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា សុខស្ស ច បហាធា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវដ្ឋិតំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តរំ ឈានំ ការេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ បញ្ចដ្ឋិតំ ឈានំ ហោតិ វិគត្តា
 វិចារេ បតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បវេមី ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ការេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជកូន ជានិយ្យា
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ បូល
 កាន់ចក្ខុជ្ជកូន ជាទុក្ខាបដិបទនាគិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ខេហ្មកា ចិត្តកក្កតា ក៏ភើតមាន
 នេះហៅថា ចក្ខុជ្ជកូន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២៧៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ជកូន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ បូលកាន់បឋមជ្ជកូន ជាទុក្ខាបដិបទនា-
 គិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ
 វិត្តកៈ វិចារេ បតិ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏ភើតមាន នេះហៅថា
 បឋមជ្ជកូន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជកូន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 (លុះស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកកុសលធម៌ទាំងឡាយហើយ)

បត្តិយា^(១) អវិតត្តំ វិចារបត្តិ វិវេតនំ បីតិសុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ឧទ្ធាកិញ្ញំ តស្មី សមយេ បតុវន្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុតា វេទំ វុច្ចតិ
 ទុតិយំ ឈានំ អវសេសោ ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិតត្តវិចារានំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ឧទ្ធាកិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ តវេន្តិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុតា វេទំ វុច្ចតិ ទុតិយំ ឈានំ
 អវសេសោ ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 បីតិយា ច វិវេតនំ ។ បេ ។ បតុវន្តិ ឈានំ

១ ម. ឧត្តម្ហ វិចារោ វិវេតនំ អតុសលេហិ ធម្មេហិ វិស្សន្តិ ។

ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មិនមានវិភក្តៈ មានគ្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិវិចិត្តសុខ
 កើតក្នុងវិវេក ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យ
 នោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មក្តិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរង្វាប់
 វិភក្តៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទនា-
 ភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ
 សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ឈាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មក្តិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ព្រោះនឿយណាយ ចាកបីតិវិចិត្ត ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្ខុជ្ឈាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ ឧត្តិកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកត្ថតា ឥទំ វុច្ចតិ បតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៦] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តំ ឈានំ ការេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាឆាយ បវមាយ, ភូមិយា បត្តិយា
 សុខស្ស ច បហាឆា ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ ធន្វាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ ឧត្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស
 ឯកត្ថតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា
 ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៧] ចត្តារំ ឈានានិ បវមំ ឈានំ
 ឧត្តិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៧៨] តតុ កតមំ បវមំ ឈានំ ។ ឥត
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចបបត្តិយា បត្តិ ការេតិ
 វិវិទ្ធេវ កាមេហា ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ព័-
 ន្ធ វិហារតិ បវរីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សា

ជាទុក្ខាបដិបទន្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
 មានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ឈាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស គឺឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តជ្ឈាន ជាធិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្ញុំការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្ញុំបឋមភូមិ ព្រោះលះបង់
 សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទាភិញ្ញា
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេក្ខា
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស គឺឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៧] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចតុត្ថជ្ឈាន ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវិក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ

អភិធម្មបិដក វិហារ

ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ វុច្ចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេ ធម្មា វុច្ចតិ
 បឋមំ ឈានំ អវិសេសា ធម្មា ឈានសម្ពយុត្តា ។

[៤៧៩] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ វេ ធម្មា
 កិត្តុ យស្មី សមយេ វុច្ចបបតិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតក្កោ
 វិចារោ វុច្ចសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ វេ ធម្មា ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 វុច្ចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តត្តា
 វិចារកំ វិតក្កាវិចារោ វុច្ចសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធំ
 វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ទុតិយំ ឈានំ

អភិធម្មបិដក វិហារ

កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (ការមិនរាយមាយ) កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ
 ឈ្មោះថាជាកុសល កិត្តស្ថាវចរកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាក
 នៅ ព្រោះភាពនៃកម្ម ជាវុច្ចាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ
 បីតិ សុខ ចិត្តកត្តា កំភើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨០] បញ្ចា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិត្តក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋវីក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ
 កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះឈ្មោះថាជា
 កុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃកម្មជាវុច្ចាវចរកុសល
 នោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ មានបឋវីកសិណ (ជាអារ-
 ម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៦ គឺ

ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទិ វុច្ចតិ
 បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ វេទិ វុច្ចតិ យស្មី សមយេ អរូបបតិយា
 មក្កំ ភាវេតិ សព្វសោ អាតិក្ខញ្ញាយនំ ស-
 មតិក្កម្ម ធម៌សញ្ញាណសញ្ញាយនំសញ្ញាសហគតំ
 សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ វេទេ ធម្មា
 កុសលា តស្ស អរូបាវចរស្ស កុសលស្ស
 តម្មស្ស តតត្តា ឧបចិតត្តា វិចាតិ សព្វសោ
 អាតិក្ខញ្ញាយនំ សមតិក្កម្ម ធម៌សញ្ញាណសញ្ញា-
 យនំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ
 ធុរ្យុតិ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា វេទិ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៨០] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ធុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឧបេក្ខា ចិត្តក្កតា កំភើតមាន នេះហៅថា ចក្កដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុង
 សម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លង
 អាតិក្ខញ្ញាយនៈ ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយនៈសញ្ញា
 ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កដ្ឋាន
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ កំភើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 កំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល កន្លងអាតិក្ខញ្ញាយនៈ
 ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយនៈសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង
 ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កដ្ឋាន ជាវិបាក ព្រោះភាព
 នៃកម្មជាអប្បបរមាកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេក្ខា ចិត្តក្កតា កំភើត
 មាន នេះហៅថា ចក្កដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨០] ឈាន ២ គឺ បឋមដ្ឋាន ១ ទុតិយដ្ឋាន ១ តតិ-
 យដ្ឋាន ១ ចតុត្ថដ្ឋាន ១ ។

[២៨១] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។ ឥធម៌
 កត្ត យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានំ ឥតំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ
 ធន្ទាភិញ្ញំ តស្មី យមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្កេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្ថា
 កាវិតត្ថា វិចិត្តំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ
 ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្ទាភិញ្ញំ
 សុញ្ញតំ តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិតត្ថោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុត្តា
 ឥទំ វុត្ថតិ បវេមំ ឈានំ អវិសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៨២] តត្ថ កតមំ ធុតិយំ ឈានំ ។ ឥធម៌
 កត្ត យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានំ ឥតំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ

[២៨១] បណ្ណាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិទ្យានិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះខ្ចី
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ហាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាធន្ទាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្កេចៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំង
 នេះ ឈ្មោះថា ជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ហាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិចិត្រ ព្រោះភាពនៃឈានជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង
 ដែលលោកុត្តរហើយ អបវិហើយ ជាទុក្ខាបដិបទាធន្ទាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨២] បណ្ណាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិទ្យានិកធម៌
 ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ ដើម្បីលះខ្ចីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់

បឋមមាយ ក្នុងមាយ បន្តិយា វិចិត្តវិចារាជំ វ្រុបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុច្ចា-
 បដិបទំ ទន្ធាតិញ្ញំ តស្មី សមយេ ផស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិត្តោចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សៈ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស
 កតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ វិចិត្តវិចារាជំ វ្រុបសមា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាតិញ្ញំ សុញ្ញតិ
 តស្មី សមយេ ទុវដ្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបក្ខា
 ចិត្តស្ស ឯកក្ខតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវិសសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៨៣] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ
 ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[៤៨៤] តត្ថ កតតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធន
 តិក្ខុ យស្មី សមយេ វ្រុបាវចរំ ឈានំ កាវេតិ
 កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កត្មវិ-
 បាកំ និដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសីណំ

នូវបឋមក្ខមិ ព្រោះវាមានវិចិត្តៈ និងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន
 ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិត្តេវៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្លោះថា
 ជាកុសល ព្រោះវាមានវិចិត្តៈ និងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋម-
 ជ្ជាន ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ជាន ជាវិបាក ព្រោះការវិនិច្ឆ័យ
 ជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ អបរិហើយ ជាទុក្ខា-
 បដិបទាឧត្តាភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានឥន្ទ្រ ២ គឺ
 ទេវត្វា ចិត្តកត្តា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ជាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្លោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៨៥] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ជាន ១ ទុតិយជ្ជាន ១ តតិ-
 យជ្ជាន ១ ចតុត្ថជ្ជាន ១ ។

[៤៨៦] ចណ្ណាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ជាន កើតដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាលានោះ ចំរើនប្រាថ្នាជ្ជាន ជាកិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន មានបរិកស្វិណ (ជាភាស្តណ៍) ហើយសម្រាកនៅ

តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតត្តោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 បវេមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(២៨៥) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចាវចំ ឈានំ ការេតិ
 កិរិយំ នេវ កុសលំ ធាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ
 ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិតត្តវិចារកំ វុច្ចសមា ។ បេ ។
 ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិចារតិ បវេកិសិណំ
 តស្មី សមយេ ទុតិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ វុច្ចាវចំ ឈានំ ការេ-
 តិ កិរិយំ នេវ កុសលំ ធាកុសលំ ន ច
 កម្មវិចារកំ ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សព្វសោ អាកិ-
 ញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតន-
 សញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាធា ។ បេ ។

ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(២៨៥) បណ្តា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន គឺដូចថ្លែង ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនប្រាថ្នាជ្ឈាន ជាតិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិចារកំ ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះវាមានវិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។
 បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ បញ្ចមជ្ឈាន មានបរិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុងសម័យណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនប្រាថ្នាជ្ឈាន ជាតិរិយា មិនមែនកុសល
 មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិចារកំ ជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុ-
 ប្បន្ន កន្លងទៅអតីតកាលយតនៈ ដែលប្រឡំដោយនេវសញ្ញាធាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងឡាយ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។

ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ តស្មី សមរោ
 ធុវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្ក-
 តា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មកាដទី៧ ។

[៤៨៦] ចត្តារិ ឈានានិ ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ឆរ
 កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កិ
 សវិចារិ វិវេកនំ បីតិសុខំ បវុមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហរតិ វិតក្កវិចារនំ វូបសមា អជ្ឈតិ
 សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោធិការំ អវិតក្កំ អវិ-
 ចារិ សមាធិនំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ បីតិយា ច វិភតា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ
 សតោ ច សម្បជានោ សុខកា កាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យន្តំ អវិយា អាចិត្តន្តំ ឧបេក្ខកោ
 សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ សុខស្ស ច បហាថា ធុត្តស្ស ច បហាថា

ចូលកាន់បត្តភដ្ឋាន ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមាន
 អង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

ចប់ អភិធម្មកាដទី៧ ។

[៤៨៦] ឈាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ស្ងាត់ងាកតាម
 ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋម-
 ដ្ឋាន ប្រកបដោយវិតក្កៈនិងវិចារៈ មានបីតិនិងសុខកើតក្នុងវិភេត ភិក្ខុ
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈហើយ ក៏ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន ជាធម្មជាតិ
 កើតមានក្នុងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាគឺសង្ខារ មានភាពជាចិត្ត
 ខ្ពស់ឯក មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានវិតបីតិនិងសុខ ដែល
 កើតក្នុងសមាធិគឺបឋមដ្ឋាន ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិផង ប្រកប
 ដោយទេវតាផង មានសតិនិង សម្បជញ្ញៈផង ទទួលសុខដោយ
 នាមកាយផង ព្រោះវិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ ខូចខ្ចីបរដែល
 ព្រមព្រៀង ដោយតតិយដ្ឋាននោះថា បុគ្គល ប្រកបដោយទេវតា
 មានស្មារតី មានធម៌ជាគ្រឿងនៅជាសុខដូច្នេះ ព្រោះតតិយដ្ឋានណា
 ក៏ចូលកាន់តតិយដ្ឋាននោះ ព្រោះលះសុខផង ព្រោះលះរុក្ខផង

បុព្វេ កោមនស្សនោមនស្សនំ អនុត្តមា អនុត្តម-
 មស្សនំ ឧបេត្តាសតិចារិស្សន្ធិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្មន្តំ វិហារតិ ។ ចតុត្ថំ ឈានានំ កតិ កុស-
 លា កតិ មកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
 កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[២៧៩] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។
 តីណិ ឈានា ឯតុប្បន្នំ សុខំ វេទនំ វេចត្វា
 សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឯតុប្បន្នំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេចត្វា អនុត្ត-
 មសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តំ ។ សិយា
 វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា សិយា នេវ
 វិចារកធម្មធម្មធម្មា សិយា ឧចានិទ្ធុចានានិយា
 សិយា អនុចានិទ្ធុចានានិយា សិយា អនុចា-
 និទ្ធុចានានិយា សិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេ-
 សិកា សិយា អសន្តិលិដ្ឋាសន្តិលេសិកា ។
 បវេមំ ឈានំ ឯតុប្បន្នំ វិតក្កវិចារេ វេចត្វា សវិ-
 តក្កសវិចារំ តីណិ ឈានា អវិតក្កវិចារេ ។

ព្រោះវិនាសទៅនៃសោមនស្សនិងចោមនស្សក្នុងកាលបុរេផង ហើយចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ឈាន មានការម្នាក់មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ មានសតិដ៏បរិ-
 សុទ្ធដោយឧបេត្តា ។ បណ្តាឈានទាំង៤ ឈាន ជាកុសលប៉ុន្មាន
 ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជា
 អរណៈប៉ុន្មាន ។

[២៨៧] ឈានជាកុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏មាន ។ ឈានព្យា-
 ប្រកបដោយសុខវេទនា វៀរវែងនៃសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននេះ
 ចេញ ឈានទី ២ ប្រកបដោយអនុត្តមសុខវេទនា វៀរវែងនៃអនុត្ត-
 មសុខវេទនា ដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ ។ ឈាន ជាវិបាកក៏មាន
 មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាក-
 ធម៌ជាប្រក្រតីក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលសមានគណ្តាជាដើមកាន់
 យកហើយ ទាំងជាប្រយោជន៍ដល់វេទនាទានក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយ
 កិលសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក នៃជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា ក៏
 មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលសមានគណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិន
 ជាប្រយោជន៍ដល់វេទនាទានក៏មាន មិនសៅហ្មងនៃគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង
 ក៏មាន មិនសៅហ្មងទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន ។ ឈាន
 ទី ១ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀរវែងនៃវិតក្កៈខ័ន្ធវិចារៈ
 ដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ ឈាន ព្យា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ ។

ឆ្នេ ឈានា ឯតុប្បន្នំ បីតិ វេយ្យា បីតិសហគតា
 តិណិ ឈានា ឯតុប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខស-
 ហគតា ចតុត្ថំ ឈានំ ឯតុប្បន្នំ ទុបេត្ថំ វេយ្យា
 ទុបេត្តាសហគតំ ។ នេវ និស្សន្ននន ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា នេវ និស្សន្ននន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
 ហេតុកា សិយា អាចយតាមិធា សិយា អប-
 ចយតាមិធា សិយា នេវ ចយតាមិធា នាប-
 ចយតាមិធា សិយា សេត្តា សិយា អសេត្តា
 សិយា នេវ សេត្តា នាសេត្តា សិយា មហាគ្គ-
 តា សិយា អប្បមាណា ។ តិណិ ឈានា ន
 វត្តត្វា បរិត្តារម្មណាតិបិ មហាគ្គតារម្មណាតិបិ សិយា
 អប្បមាណារម្មណា សិយា ន វត្តត្វា អប្បមា-
 ណារម្មណាតិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា បរិត្តារម្មណំ
 សិយា មហាគ្គតារម្មណំ សិយា អប្បមាណារម្មណំ
 សិយា ន វត្តត្វំ បរិត្តារម្មណាតិបិ មហាគ្គតារម្មណាតិបិ
 អប្បមាណារម្មណាតិបិ ។ សិយា មជ្ឈិមា សិយា
 បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា ។

ឈា ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀកលន៍តែបីតិដែលកើតក្នុងឈានខ្លះចេញ
 ឈាន ៣ ច្រឡំដោយសុខ វៀកលន៍តែសុខដែលកើតក្នុងឈានខ្លះ
 ចេញ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយទុបេត្តា វៀកលន៍តែទុបេត្តាដែលកើត
 ក្នុងឈានខ្លះចេញ ។ ឈាន ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ តាំងមិន
 គួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ តាំងមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ដល់ខ្លួនការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់ខ្លួន
 ការមិនសន្សំក៏មាន មិនដល់ខ្លួនការសន្សំ តាំងមិនដល់ខ្លួនការមិនសន្សំក៏
 មាន ជាបេសសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ជាបេសសេក្ខបុគ្គលក៏មាន មិនមែន
 ជាបេសសេក្ខបុគ្គល តាំងមិនមែនជាបេសសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ដល់ខ្លួន
 សភាពធំក៏មាន មិនមានប្រមាណក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនគួររោលថា
 មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់ខ្លួនសភាពធំផងឡើយ មាន
 ការម្នាក់ប្រមាណមិនបានក៏មាន មិនគួររោលថា មានការម្នាក់មិនមាន
 ប្រមាណក៏មាន ឈានទី ៤ មានការម្នាក់ក្នុងផងក៏មាន មានការម្នាក់
 ដល់ខ្លួនសភាពធំក៏មាន មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណក៏មាន មិនគួរ
 រោលថា មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់ខ្លួនភាពធំផង
 ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផងក៏មាន ។ ឈានជាគណ្ណលក៏មាន
 ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀងក៏មាន

តីណិ ឈាជា ន មត្តារម្មណា សិយា មក្កហេតុកោ
 សិយា មត្តាធិបតីនោ សិយា ន វត្តញ្ចា មក្កហេតុ-
 កោតិបិ មត្តាធិបតីនោតិបិ ចតុត្ថំ ឈាជំ សិយា មត្តា-
 រម្មណំ សិយា មក្កហេតុកំ សិយា មត្តាធិបតី សិយា
 ន វត្តញ្ចំ មត្តារម្មណានិបិ មក្កហេតុកានិបិ មត្តាធិបតី-
 តិបិ ។ សិយា ឧប្បញ្ញា សិយា អនុប្បញ្ញា សិយា ឧប្ប-
 ជ័នោ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុ-
 ប្បញ្ញា ។ តីណិ ឈាជា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណាតិបិ
 អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណាតិបិ ចតុត្ថំ ឈាជំ
 សិយា អតីតារម្មណំ សិយា អនាគតារម្មណំ សិយា
 បច្ចុប្បញ្ញារម្មណំ សិយា ន វត្តញ្ចំ អតីតារម្មណានិបិ អ-
 នាគតារម្មណានិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណានិបិ ។ សិយា អជ្ឈ-
 ត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តតហិទ្ធា ។ តីណិ
 ឈាជា តហិទ្ធារម្មណា ចតុត្ថំ ឈាជំ សិយា អជ្ឈត្តា-
 រម្មណំ សិយា តហិទ្ធារម្មណំ សិយា អជ្ឈត្តតហិទ្ធារម្ម-
 ណំ សិយា ន វត្តញ្ចំ អជ្ឈត្តារម្មណានិបិ តហិទ្ធារម្មណា-
 និបិ អជ្ឈត្តតហិទ្ធារម្មណានិបិ ។ អធិទស្សនាប្បដិយា ។

ឈាន ញ មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមានមគ្គជាហេតុក៏មាន មានមគ្គជា
 អធិបតីក៏មាន មិនគួរកោលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ផងក៏មាន ឈានទី ២ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន
 មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរកោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មាន
 មគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ។ ឈាន ដែលកើត
 ហើយក៏មាន មិនខានកើតក៏មាន បម្រុងនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជា
 អនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ ឈាន ញ មិនគួរកោលថា មាន
 អារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍
 ជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន មាន
 អារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន មិនគួរកោល
 ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា
 មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ឈាន ខាងក្នុងក៏មាន ខាងក្រៅ
 ក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅក៏មាន ។ ឈាន ញ មានអារម្មណ៍
 ខាងក្រៅ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាង
 ក្រៅក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅក៏មាន មិនគួរកោលថា
 មានអារម្មណ៍ខាងក្នុងផង ថា មានអារម្មណ៍ខាងក្រៅផង ថា មាន
 អារម្មណ៍ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅផងក៏មាន ។ ឈាន មិនប្រកបដោយ
 ការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

[៤៨៨] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ន វត្ថុញ ហេតុ ថេវ
 ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ថេវ ន
 ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បទ្ធយា
 សម្ពុតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា សិយា
 លោកិយា សិយា លោកុត្តរ កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា សិយា
 សាសវា សិយា អនាសវា អាសវវិប្បយុត្តា ន វត្ថុញ
 អាសវា ថេវ សាសវា ចាតិ សិយា សាសវា ថេវ
 នោ ច អាសវា សិយា ន វត្ថុញ សាសវា ថេវ
 នោ ច អាសវាតិ ន វត្ថុញ អាសវា ថេវ អាសវា
 សម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវសម្បយុត្តា ថេវ នោ ច
 អាសវាតិចិ សិយា អាសវវិប្បយុត្តសាសវា សិយា
 អាសវវិប្បយុត្តអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។

[៤៨៨] ពួកឈានមិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុខេត្ត គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរ
 ពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយ
 ហេតុ តែមិនមែនហេតុ គឺមិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុ ។ ពួកឈាន ប្រកបដោយច្បុយ ត្រូវច្បុយភាគតែង មិនប្រកប
 ដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥតរូប ជាលោកិយក៏មាន
 ជាលោកុត្តរក៏មាន ដែលបុគ្គលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែល
 បុគ្គលមិនគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែន
 អាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន មិនមានអាសវៈ ទាំង-
 ប្រាសចាកអាសវៈ តែមិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈក៏មាន គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអា-
 សវៈក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈ
 ផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងក៏មាន ប្រាស
 ចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន ប្រាសចាកអាសវៈ
 ទាំងមិនមានអាសវៈក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។

នោ កត្តា ។ បេ ។ នោ ឱយា ។ បេ ។ នោ
 យោតា ។ បេ ។ នោ ជីវណា ។ បេ ។ នោ មរា-
 មាសា ។ បេ ។ សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិ-
 កា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសមុដ្ឋា
 ចិត្តសហកុដោ ចិត្តា ធូមវិត្តនោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា
 ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋា នសហកុដោ ចិត្តសំសដ្ឋា
 ធូមវិត្តនោ តាហិក ធូមនា សិយា ធូមនិដ្ឋា
 សិយា ធូមនិដ្ឋា ។ ធូមនា ។ បេ ។ នោ
 តិលសា ។ បេ ។

[៤៨៩] ន ធូមនោ បហាតត្វា ន កាវាយ
 បហាតត្វា ន ធូមនោ បហាតត្វា ហត្ថកា ។ បេ មំ
 ឈានំ ឯត្ថប្បដ្ឋំ វិតត្តំ វេ បេត្វា សវិតត្តំ តីណំ ឈានា
 អវិតត្តា ។ បេ មំ ឈានំ ឯត្ថប្បដ្ឋំ វិតាវំ វេ បេត្វា
 សវិតាវំ តីណំ ឈានា អវិតាវា ។ ទេ ឈានា
 ឯត្ថប្បដ្ឋំ មីតិ វេ បេត្វា សម្បត្តិកា ទេ ឈានា
 អម្បត្តិកា ។ ទេ ឈានា ឯត្ថប្បដ្ឋំ មីតិ វេ បេត្វា
 មីតិសហកតា ទេ ឈានា ន មីតិសហកតា ។

មិនមែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនធម៌ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវេណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមាសៈ ។ បេ ។ ពួកឈាន
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយ
 ចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅតាមនូវចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំង
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែន
 ទុក្ខា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានកណ្តាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន មិនមានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានកណ្តាជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនទុក្ខាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

[៤៩០] ពួកឈានមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយ
 ការវា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។ ឈានទី១ ប្រកប
 ដោយវិតត្តៈ វៀរវេលនៃវិតត្តៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣
 មិនមានវិតត្តៈទេ ។ ឈានទី១ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀរវេលនៃ
 វិចារៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនមានវិចារៈទេ ។
 ឈាន ២ ប្រកបដោយបីតិ វៀរវេលនៃបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ
 ឈាន ២ មិនមានបីតិទេ ។ ឈាន ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀរវេលនៃ
 បីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ២ មិនច្រឡំដោយបីតិទេ ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

តីណិ ឈានា ឯតុប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខសហ-
 គតា ចតុត្ថំ ឈានំ ន សុខសហគតំ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឯតុប្បន្នំ ឧបេក្ខំ វេយ្យា ឧបេក្ខាសហគតំ
 តីណិ ឈានា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចរា សិយា រូបាវចរា សិយា ន រូបាវចរា ។
 តីណិ ឈានា ន អរូបាវចរា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា
 អរូបាវចរំ សិយា ន អរូបាវចរំ ។ សិយា បរិយាបដ្ឋា
 សិយា អបរិយាបដ្ឋា សិយា និយ្យនិកា សិយា
 អនិយ្យនិកា សិយា និយតា សិយា អនិយតា
 សិយា សទ្ធករា សិយា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

ឈានវិភង្គ សមញ្ញា ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

ឈាន ពុច្ច័យដោយសុខ វៀរវែងតែសុខដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ
 ឈានទី ៤ មិនច្រឡំដោយសុខខេ ។ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយឧបេក្ខា
 វៀរវែងតែឧបេក្ខាដែលកើតក្នុងឈាននេះចេញ ឈាន ពុ មិនច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខាខេ ។ ពួកឈានមិនមែនជាកាមាវចរ តែជារូបាវចរក៏មាន
 មិនមែនរូបាវចរក៏មាន ។ ឈាន ពុ មិនមែនអរូបាវចរ ឈានទី ៤
 ជាអរូបាវចរក៏មាន មិនមែនអរូបាវចរក៏មាន ។ ពួកឈាន ជាបរិយា-
 បន្នៈក៏មាន ជាអបរិយាបន្នៈក៏មាន ជានិយ្យនិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យនិកៈ
 ក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈក៏មាន ជាសទ្ធករៈក៏មាន ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។

ចប់ ឈានវិភង្គ ។

អប្បមញ្ញវិវត្ត

[៤៩០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញយោ ។ ឥត វិញ្ញាណ
មេត្តាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហា-
រតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ
ធុទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វងំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ
លោកំ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា វិញ្ញាណ
មហគ្គរោទ អប្បមាណោ អវេរោ អក្សបដ្ឋោ
ជវិត្វា វិហារតិ ។ កុណាសហគរោទ ចេតសា
ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា
តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ធុទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វងំ
សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកំ កុណាសហគរោទ
ចេតសា វិញ្ញាណ មហគ្គរោទ អប្បមាណោ អវេ-
រោ អក្សបដ្ឋោ ជវិត្វា វិហារតិ ។ មុទិតាសហគ-
រោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ធុតិ-
យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ធុទ្ធមដោ តិវិយំ

អប្បមញ្ញវិវត្ត

[៤៩០] អប្បមញ្ញ-៤ យ៉ាង ។ គឺ កិច្ចកងសាសនានេះ
មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ
ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ដឹង
ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយ
ទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំង
អស់ ក្នុងទីតាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ កិច្ច មានចិត្តប្រកប
ដោយកុណា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិស
ទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម
ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយកុណា ដឹង ទូលាយ មិនមាន
ប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង
ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ កិច្ច មានចិត្តប្រកបដោយអុទិកា ផ្សាយទៅ
កាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកំ មុទិតាស-
 ហត្ថេតន ចេតសា វិបុលេន មហាគុតេន អប្បមា-
 ណេន អវេរេន អក្សាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។
 ឧបេក្ខាសហត្ថេតន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា
 វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ
 ឥតិ ឧទ្ធម្មេនា តិវិយំ សព្វដំ សព្វត្ថតាយ សព្វា-
 វុទ្ធិ លោកំ ឧបេក្ខាសហត្ថេតន ចេតសា វិបុលេន
 មហាគុតេន អប្បមាណេន អវេរេន អក្សាបជ្ឈេន
 ជវិត្វា វិហារតិ ។

[២៩១] កថេន្ធ ភិក្ខុ មេត្តាសហត្ថេតន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យថាបិ
 ធាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មធាបិ ទិស្វា មេត្តា-
 យេយ្យ ឯវេរេវ សព្វេ សុត្តេ មេត្តាយ ជវតិ ។

[២៩២] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ យា សុត្តេស្ថ
 មេត្តិ មេត្តាយថា មេត្តាយតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 ធម៌ វុទ្ធាតិ មេត្តា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។

មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមាន
 ពៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងវិទ្យាទាំងពួង ហើយសម្រាក
 នៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅ
 កាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទីទាំងទិសតូច មានចិត្តប្រកប
 ដោយមេត្តា ដ៏ធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានពៀរ មិនមាន
 ព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀប
 ផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងវិទ្យាទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។

[២៩១] ចុះភិក្ខុមានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
 តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាវិស្វទ្យាញ្ចំ ជាវិពញ្ច
 ចិត្ត គប្បីផ្សាយមេត្តា យ៉ាងណា ភិក្ខុមែនផ្សាយមេត្តា ចំពោះភ្នក
 សត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[២៩២] បណ្តាអប្បមត្តាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ការរាប់មាន អាការរាប់មាន ភាពនៃការរាប់មាន ការរាប់ក ចេតា-
 វិមុត្តិ (ការរួចស្រឡះចាកព្យាបាទដោយអំណាចចិត្ត) ណា ចំពោះភ្នក
 សត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។

យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ បាធិយំ បណ្ណំ បណ្ណោ
 មនាយតនំ មនិច្ឆ័យំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ
 ឥមាយ មេត្តាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ
 សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេជ វុច្ឆតិ មេត្តាសហគតេជ
 ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសដ្ឋិ បុរុមំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ
 វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធចត្តិណំ វា ទិសំ
 ឧទ្ទិ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ធម្មតា
 ធម្មតា មនិច្ឆតា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចា-
 លេតិ យថេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារតិ តេជ វុច្ឆតិ
 វិហារតីតិ ។ តថា ធុតិយដ្ឋិ យថេវ ឯកំ ទិសំ
 តថា ធុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា
 ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឧទ្ទិ តថា អនោ តថា តិរិយំ
 តថា វិទិសំ ។ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ
 លោកត្ថិ សព្វេជ សព្វំ សព្វថា សព្វំ អស-
 សំ ទិស្សសំ បរិយាទាយ វចនមេតិ សព្វធិ

ចិត្ត សេចក្តីដឹងការប្រយោ លេចក្តីប្រាថ្នា ហេតុយៈ បណ្ណាវ (ធម្មជាតិដ៏ផ្លា-
 ង្គ) មនោ បនាយកនៈ មនិច្ឆ័យ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្ត
 នេះ ជាធម្មជាតិដ៏មួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម
 ដោយមេត្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាលថា មានចិត្តប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី
 ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី
 ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ
 បញ្ចូលចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ
 ប្រព្រឹត្ត គ្រោ សំនៅ ញ៉ាំងដីវិភង្គសំនៅ គ្រាជំនៅ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាង
 ក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា
 ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹង
 សត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅ
 កាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់
 ក្នុងទីទាំងពួង នេះជាពាក្យប្រមូលសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់ប្រ គ្រប់ប្រ

សត្វត្ថតាយ សត្វាវុទ្ធិ លោកត្ថិ ។ មេត្តាសហគរោ
 ចេតសាតិ តត្ថ កេតមា មេត្តា ។ យា សត្តេស្ថ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា ។ តត្ថ កេតមិ ចិត្តិ ។ យំ
 ចិត្តិ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តិ ។ វេទិ ចិត្តិ វេទាយ មេត្តា-
 យ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំភវន្តិ សម្ម-
 យុត្តំ តេន វុច្ចតិ មេត្តាសហគរោន ចេតសាតិ ។
 វិបុលេធាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាក្កតំ យំ មហាក្កតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេក យោ
 អវេក សោ អក្យាបដ្ឋោ ។ ជវត្វាតិ ជវត្វា អចិ-
 មុច្ចិត្វា ។ វិហរតិ វិហរតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហរតិ ។

[២៩៣] កត្តេ កិក្ខុ កក្កណសហគរោន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវត្វា វិហរតិ ។ សេយ្យថាបិ
 ធាន ឯកំ បុគ្គលំ ទុក្ខតំ ទុក្ខបេតិ ទិស្វា កក្កណ-
 យេយ្យ ឯវមេវ សទ្ធេ សត្តេ កក្កណាយ ជវតិ ។

មីមហេសេវេ កតសេសសលំ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយ មេត្តា
 សេចក្តីថា បណ្តាអប្បបច្ឆាវិក្កេនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ការពប់មាន
 ភាគរាប់មាន ភាគនៃការពប់មាន ការពប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះ
 ភូតិសត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាម្នា សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្ម-
 ជាតិដោយមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមេត្តានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ទៅភាគជាធំ
 គុណជាតណា ដល់ទៅភាគជាធំ គុណជាតនោះ មិនមានប្រមាណ គុណ-
 ជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានទៀវ សភាវៈណា
 មិនមានទៀវ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ
 ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចវិយា-
 បថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រាកនៅ ។

[២៩៣] ចុះកិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយកក្កណ ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាអ្នកក្រីក្រ ដល់
 ទៅសេចក្តីលំបាក ហើយផ្សាយកក្កណ យ៉ាងណា ក៏ផ្សាយកក្កណ
 ចំពោះភូតិសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៩២] តត្ថ កតតមា កតុណា ។ យោ
 សត្តេសុ កតុណា កតុណាយោ កតុណាយិតុ
 កតុណា មេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កតុណា ។ តត្ថ
 កតតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ
 ចិត្តំ ឥមាយ កតុណាយ សហគតំ ហោតិ សហ-
 ជាតិ សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ កតុណា-
 សហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសដ្ឋិ បុរុត្ថមំ វា
 ទិសំ បច្ឆមំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធិក្ខណំ វា
 ទិសំ ឡង្គំ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ដរិត្វាតិ
 ដរិត្វា អធិមុច្ឆិត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្ថុតិ ចារលតិ
 យលេតិ យាលេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារ-
 តីតិ ។ តថា ឧត្តយដ្ឋិ យលេវ ឯកំ ទិសំ តថា
 ឧត្តយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា ចតុត្ថំ ទិសំ
 តថា ឧត្តំ តថា អនោ តថា តិរិយំ តថា វិទិ-
 សំ ។ សព្វដិ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុដ្ឋិ លោកដ្ឋិ

[៤៩២] បណ្ណាលីចាំធម៌នោះ កតុណា តើដូចម្តេច ។ ការ
 អាណិត ពាក្យអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា កតុណា ។ បណ្ណា
 ធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិដាច់ដាមួយគ្នា កើតជា
 មួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយកតុណានេះ ព្រោះហេតុនោះ
 រឿបរាលថា មានចិត្តប្រកបដោយកតុណា ។ ពាក្យថា ទិស ១
 គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី
 ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។
 ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា
 សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា សំនៅ ញ៉ាំង
 ដឹកឱ្យសំនៅ ត្រាច់ទៅ សម្រាន្តទៅ ព្រោះហេតុនោះ រឿបរាល
 ថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី៣
 ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសខាងជើង ទិសផ្សេងៗ
 ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វលោកទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង

សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ ធិស្សសំ
 បរិយាធាយ វចនមេតិ សព្វំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុត្តិ
 លោកុត្តិ ។ កក្កណាសហគតេន ចេតសាតិ តត្ថ
 កតមា កក្កណា ។ យា សត្តសុ កក្កណា កក្កណា-
 យនា កក្កណាយតត្ថំ កក្កណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 កក្កណា ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
 មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ
 ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ ឥមាយ កក្កណាយ សហគតិ
 ហោតិ សហជាតិ សិសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ
 កក្កណាសហគតេន ចេតសាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ
 វិបុលំ តិ មហាក្កតិ យំ មហាក្កតិ តិ អប្បមាណំ យំ
 អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យា-
 បរដ្ឋោ ។ ជរិត្វាតិ ជរិត្វា អនិមុច្ចិត្វា ។ វិហរតីតិ
 ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។

មានបេក្ខីថា ពាក្យថា ដូច្នេះទៅកាន់សត្វលោកទាំងឡាយ ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងក្នុង ក្នុងកាយក្នុងរូប
 សត្វទាំងឡាយ ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសេស
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយកុណ លេចក្តីថា បណ្តា
 អប្បមញ្ញទាំងនោះ កុណ តើដូចម្តេច ។ ការអាណិត អាគារ
 អាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចោតោវិមុត្តិ ណា
 ចំពោះភូតសត្វ នេះហៅថា កុណ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត លេចក្តីដឹងការម្នា លេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណាធាតុដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
 ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកប
 ព្រម ដោយកុណនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
 ប្រកបដោយកុណ ។ ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតិណា ដ៏
 ទូលាយ គុណជាតិនោះ ដល់ខ្លះភាគជាធំ គុណជាតិណា ដល់ខ្លះ
 ភាគជាធំ គុណជាតិនោះ មានប្រមាណមិនបាន គុណជាតិណា មិន
 មានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានពៀរ សភាវៈណា មិនមានពៀរ
 សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ដូច្នេះ គឺ ដូច្នេះចិត្តទៅ
 បញ្ចូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ
 ។ បេ ។ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

(៤៩៥) តត្ថ តត្ថា មុទិតា សហគតេន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្វា វិហរតិ ។ សេយ្យ-
 ជាមិ ឆាម ឯកំ បុគ្គលំ មិយំ មនាមិ ទិស្វា
 មុទិតា កស្ម ឯវមេវ សាធិ កសត្ថ មុទិ-
 តាយ ជរតិ ។

(៤៩៦) តត្ថ តត្ថា មុទិតា ។ យា សត្ថស្ម
 មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតា-
 វិមុត្តំ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា ។ តត្ថ តត្ថមិ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តថា មនោ-
 វិញ្ញាណោតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ
 មុទិតាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ មុទិតាសហគតេន ចេត-
 សាតិ ។ ឯកំ ទិសន្តិ បុគ្គមំ វា ទិសំ បដ្ឋិមំ
 វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ឧត្តរំ
 វា មនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជរិត្វាតិ ជរិត្វា
 អនិមុច្ចិត្វា ។ វិហរតីតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ
 តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ ។ តថា ធុតិយន្តិ
 យាថេវ ឯកំ ទិសំ តថា ធុតិយំ ទិសំ តថា

(៤៩៥) ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាវិស្វទ្បញ្ញ ជា
 ទីរាញចិត្ត ហើយជាអ្នករីករាយ យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយមុទិតា ចំពោះ
 ពួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

(៤៩៦) ចណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ភាវីក
 រាយ ភាវីករាយ ភាវីកនៃភាវីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ
 ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិតា ។ ចណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្ស្នាំ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណោតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ
 ជាធម្មជាតិដូចមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយ
 មុទិតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ។
 ពាក្យថា ទិស ១ គឺទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើង
 ក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី
 ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាកនៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា ទិស ៦ គឺដូច
 គ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១- យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ៦

តតិយំ ធិសំ តថា តតុត្ថំ ធិសំ តថា ធិរុំ តថា អនោ
តថា តិរិយំ តថា វិធិសំ ។ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សព្វា-
វុត្តំ លោកុត្តំ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ
ធិស្សសំ បរិយាធាយ វចនមេតិ សព្វធិ សព្វត្ថ-
តាយ សព្វាវុត្តំ លោកុត្តំ ។ មុទិតាសហគតេន
ចេតសាតិ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ យា សត្តេសុ
មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតាវិ-
មុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
យំ ចិត្តំ អនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ ឥមាយ
មុទិតាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ សិសដ្ឋិ
សឡយុត្តំ តេន វុច្ចតិ មុទិតាសហគតេន ចេត-
សាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តិ មហាត្ថតិ
យំ មហាត្ថតិ តិ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ
សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យាបដ្ឋោ ។

ធិសទី ធិសទី ធិសទី ធិសទី ធិសទី ធិស
ផ្សេងៗ គឺយ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សេងៗទៅតាមសត្វលោកទាំងពួង
ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបធៀប ធិសទីទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មាន
សេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សេងៗទៅតាមសត្វលោកទាំងពួង ដោយការយក
ខ្លួនទៅប្រៀបធៀប ធិសទីទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ខ្លះជាពាក្យប្រែសត្វ
ទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសសសល់ ។
ពាក្យថាមានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា សេចក្តីថា បណ្តាអប្បមាណទាំងនោះ
មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ភាវីករយ ភាវីករយ ភាវីករយ ភាវីករយ ភាវីករយ ភាវីករយ
ស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិតា ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការផ្ទុយ
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិជាមួយ
គ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបប្រម ដោយមុទិតានេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបហៅថា មានចិត្តប្រកប ដោយមុទិតា ។ ពាក្យថា
ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ខ្លួន
ភាវជាតិ គុណជាតណា ដល់ខ្លួនភាវជាតិ គុណជាតនោះ មិន
មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវនោះ មិន
មានភ្លឺ សភាវណា មិនមានភ្លឺ សភាវនោះ មិនមានព្យាបាទ ។

ជរិត្តាតិ ជរិត្តា អនិម្ពុត្តិ ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។
។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៤៩៧] កតតមា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាសហគតេន
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ-
ថាថិ ឆាម ឯកំ បុគ្គលំ នេវ មធាបិ ន អមធាបិ
ទិស្វា ឧបេក្ខតោ អំស្ស ឯវេមវេ សវេ កវេ
ឧបេក្ខាយ ជរតិ ។

[៤៩៨] តត្ថ កតតមា ឧបេក្ខា ។ យា សត្តសុ
ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយតត្ថំ ឧបេក្ខា
ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតតម
ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មធា មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា
មធាវិញ្ញាណាតុ វេទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទំ ចិត្តំ
វេទាយ ឧបេក្ខាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតិ
សំសជ្ជំ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហគតេន
ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសំ បុគ្គលំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ
វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធរត្ថណំ វា ទិសំ ឧទ្ទិ
វា អធា វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជរិត្តាតិ ជរិត្តា

ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ចូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា
សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចអាយាចថ ។ បេ ។ សម្រាកទៅ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

[៤៩៧] ចុះកិច្ច មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ផ្សាយទៅកាន់
ទិស១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីពេញចិត្តក៏មិន
មែន មិនជាទីពេញចិត្តក៏មិន ហើយជាអ្នកប្រាជ្ញយកន្តឹយ យ៉ាងណា
កិច្ចផ្សាយទេវតា ចំពោះសត្វទាំងឡាយ យ៉ាងនោះដែរ ។

[៤៩៨] បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច ។ ការ
ប្រាជ្ញ ភាគប្រាជ្ញ ភាគនៃការប្រាជ្ញ ការពារភាគ ពេល
វិមុត្តិ ណា ចំពោះភូមិសត្វ នេះហៅថា ទេវតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ
ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
មធាវិញ្ញាណាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡង ប្រកបប្រម
ដោយទេវតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកប
ដោយទេវតា ។ ពាក្យថា ទិស១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិច
ក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី
ទិសទាំងឡាយក្តី ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ

វិបុលនាតិ យំ វិបុលំ នំ មហាគុតំ យំ មហាគុតំ
 នំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អក្កបដ្ឋេក ។ ដរិត្វាតិ ដរិត្វា អធិ-
 មុច្ឆិត្វា ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេជ-
 វុច្ឆិតិ វិហារតីតិ ។

សុត្តន្តបិដក

[២៩៩] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កុណា
 មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៥០០] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មត្តំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈាទំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តា-
 យនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆិតិ
 មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។
 តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់
 ទ្វេភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ទ្វេភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានព្យាសភាវៈណា មិនមានព្យាសភាវៈនោះ មិនមានព្យា-
 បាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ចូចចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចវិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាន្ត
 នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបរោលថា សម្រាកនៅ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក

[២៩៩] អប្បមញ្ញ ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ កុណា ១ មុទិតា ១
 ឧបេក្ខា ១ ។

[៥០០] បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ មេត្តា គឺដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ បំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 មេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន ការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់
 អាន ការរាប់អាន ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏រល្អឡើង ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញ
 ទាំងនោះ មេត្តា គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិភត្តវិចារាទំ រូបសហ។ បេ។
 ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហ។
 តតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តា-
 យិតត្ថំ មេត្តា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវ-
 សេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតតា
 មេត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា
 មក្កំ ភាវេតិ ចិត្តិយា ច វិហារា ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហតតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា
 ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហតតំ
 យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ
 មេត្តា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់នូវវិភក្កនិងវិចារា ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខ្ពស់យជ្ឈន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 ចណ្ណាអប្បមត្តាទាំងនោះ មេត្តា កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយ
 ចាកបីតំដង ។ បេ ។ ចូលកាន់ខ្ពស់យជ្ឈន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់អាន ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ខ្ពស់យជ្ឈន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ
 ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតា-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ អវិតក្កំ វិហារមត្តំ វិវេក-
 ដំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា
 មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា
 អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្ក-
 វិហារំ រូបសមា ។ ១២ ។ តតិយំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ៩៨ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋមតិយា
 មក្កំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាទា ។ ១២ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា
 ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់ខុតិយដ្ឋាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិហារៈ មានបីតិវិនិស្ស័យកើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាសាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរហូប៉ូខ្វីវិតក្កៈនិងវិហារៈ ។ ២ ។
 ចូលកាន់ខុតិយដ្ឋាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាសាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើត
 ក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិវិនិស្ស័យ ។ ២ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថ-
 ដ្ឋានប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាសាររាប់អាន
 ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០១] តត្ថ តតតមា កកុណា ។ ឥធិ កិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បេមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 កកុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ កកុណា
 កកុណាយនា កកុណាយិតត្ថំ កកុណា ចេតាវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ កកុណា អវសេសា ធម្មា កកុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតតមា កកុណា ។ ឥធិ កិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 វិចារាធិ រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ កកុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ កកុ-
 ណា កកុណាយនា កកុណាយិតត្ថំ កកុណា ចេតា-
 វិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កកុណា អវសេសា ធម្មា
 កកុណាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ តតតមា កកុណា ។
 ឥធិ កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
 បីតិយា ត វិភង្គា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ កកុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ
 កកុណា កកុណាយនា កកុណាយិតត្ថំ កកុណា
 ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កកុណា អវសេសា ធម្មា

[៥០១] បណ្ណា អប្បមញ្ញា ទាំងនោះ កកុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចម្បង្គន ប្រកបដោយ
 កកុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កកុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកកុណា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញា ទាំងនោះ កកុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះឲ្យបរិតក្កៈនិង
 វិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន ប្រកបដោយកកុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការ
 អាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កកុណា ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយកកុណា ។ បណ្ណា អប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ កកុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះឲ្យឡើយណាយចាកបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយដ្ឋាន ប្រកបដោយកកុណា ក្នុងសម័យនោះ
 ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា កកុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

ក្រុមណាម សម្បជ្ឈន្តា ។ ឥឡូវ យស្សី សម-
 យេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បេ ។ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈន្ត វិហារតិ ក្រុ-
 ណា សហគតំ យា តស្សី សមយេ ក្រុណា
 ក្រុណាយនា ក្រុណាយិតត្ថំ ក្រុណា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ ក្រុណា អវសេសា ធម្មា ក្រុណាយ
 សម្បជ្ឈន្តា ។ ឥឡូវ យស្សី សមយេ រូបបបត្តិ-
 យា មក្ខំ ភាវេតិ អវតក្កំ វិចារមត្ថំ វិវេកនំ បីត-
 សុខំ ធុតយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈន្ត វិហារតិ ក្រុណា-
 សហគតំ យា តស្សី សមយេ ក្រុណា ក្រុណា-
 យនា ក្រុណាយិតត្ថំ ក្រុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ ក្រុណា អវសេសា ធម្មា ក្រុណាយ សម្ប-
 ជ្ឈន្តា ។ ឥឡូវ យស្សី សមយេ រូបបបត្តិ-
 យា មក្ខំ ភាវេតិ វិចារមត្ថំ វិវេកនំ បីត-
 សុខំ ធុតយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈន្ត វិហារតិ ក្រុណា សហ-
 គតំ យា តស្សី សមយេ ក្រុណា ក្រុណាយនា
 ក្រុណាយិតត្ថំ ក្រុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 ក្រុណា អវសេសា ធម្មា ក្រុណាយ សម្បជ្ឈន្តា ។

ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយក្រុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមក ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយក្រុណា ក្នុងសម័យនោះ ការ
 អាណិត អាគារអាណិត ភាគនៃការអាណិត ការអាណិតអាស្រ័យ ចេតោ-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ក្រុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយក្រុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 មក ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់ខុត្តិយជ្ឈាន មិនមានវិភក្តៈ
 មានត្រឹមតែវិចារ មានបីតិវិចារ កើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយ
 ក្រុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាគនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាស្រ័យ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ក្រុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយក្រុណា ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះម្សៅវិភក្តៈនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកប
 ដោយក្រុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាគ
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាស្រ័យ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 ក្រុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយក្រុណា ។

ឥធម៌ កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋត្តិយា មក្កិ
 ការវេតិ បិទិយា ច វិហតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ កក្កណា សហគតំ យា តស្មី
 សមយេ កក្កណា កក្កណាយេនា កក្កណាយិតតំ
 កក្កណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ កក្កណា អវិ-
 សេសា ធម្មា កក្កណាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០២] តត្ថ កក្កមា មុទិតា ។ ឥធម៌ កិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋត្តិយា មក្កិ ការវេតិ វិវិច្ឆេ
 ការមហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា
 មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ មុទិតា អវិសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ តត្ថ កក្កមា មុទិតា ។ ឥធម៌ កិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋត្តិយា មក្កិ ការវេតិ វិវិច្ឆេ
 វិហរតិ វុបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី
 សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះឡើយណាយពាក្យគឺផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកប
 ដោយកក្កណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាតារអាណិត ភាព
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 កក្កណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំរោះថា ប្រកបដោយកក្កណា ។

[៥០២] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្ទើរពាក្យទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ប្រកបដោយ
 មុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាតាររីករាយ ភាពនៃការរីក
 រាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំរោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយវិតក្កនិងវិហរ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ខុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ
 ការរីករាយ អាតាររីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ

ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា
 មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កតតហ មុទិតា ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបធម្មិយា មក្ខំ
 ការេតិ បិទិយា ច វិរាតា ។ បេ ។ តតិយំ
 ណាមំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា
 ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូប្បបធម្មិយា មក្ខំ ការេតិ វិរិច្ចេ តាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណាមំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតិ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្ថំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្បបធម្មិយា មក្ខំ
 ការេតិ អវិចក្កំ វិចារមត្តំ វិវេកជំ បិទិសុទំ ធុតិយំ
 ណាមំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្ថំ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា

ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បី
 កើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកបិទិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់
 តតិយដ្ឋាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ តាការីករយ អាតារ
 រីករយ ភាគនៃតាការីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បីកើត
 ក្នុងប្រភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ តាការីករយ តាការីករយ ភាគ
 នៃតាការីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខំ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មានបិទិទិផង
 សុទ្ធ កើតទាំងសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ
 តាការីករយ តាការីករយ ភាគនៃតាការីករយ ការស្រស់ស្រាយ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។ វេទ កិច្ចា យស្មី សមយេ
 រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតត្តាវិចារាទំ រូបសមា
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មុទិតាស-
 ហាតតិ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតា-
 យិតត្តំ មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា
 អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។ វេទ កិច្ចា
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ បីតិយា ច
 វិភាតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 មុទិតាសហាតតិ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្មយុត្តា ។

(៥០៣) តត្ថ តតតមា ឧបេត្វា ។ វេទ
 កិច្ចា យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ
 សុខស្ស ច បហាតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧ-
 បសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ឧបេត្វាសហាតតិ យា តស្មី
 សមយេ ឧបេត្វា ឧបេត្វាយនា ឧបេត្វាយិតត្តំ
 ឧបេត្វា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេត្វា អវសេ-
 សា ធម្មា ឧបេត្វាយ សម្មយុត្តា ។

កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរង្វាប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់តតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភាវីករាយ
 អាភាវីករាយ ភាវនៃភាវីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ
 ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកប
 ដោយមុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាតបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភាវីករាយ អា-
 ភាវីករាយ ភាវនៃភាវីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

(៥០៣) បណ្តាអប្បបរមាទាំងនោះ ឧបេត្វា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយ
 ឧបេត្វា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ អាភាព្រងើយ ភាវនៃការ
 ព្រងើយ ការតាតតើយ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ឧបេត្វា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយឧបេត្វា ។

[៥០៤] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កា-
រុណា មុនិតា ឧបេត្តា ។

[៥០៥] តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
យស្មី សមយេ រូបបឋត្តិយា មក្កំ ការវេតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិ-
ហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
កុសលា តស្សវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តិ
មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា
ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា មេត្តា ។
ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបបឋត្តិយា មក្កំ ការវេតិ
វិតត្តវិចារា រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧ-
បសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ
ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ
ធម្មា កុសលា តស្សវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស

[៥០៤] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុនិតា ១
ឧបេត្តា ១ ។

[៥០៥] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូចម្តេច ។ ក្នុង
សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ស្លាត់
ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា
ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏កើតមាន ធម៌
ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ស្លាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជា
រូបាវចកុសលនោះឯង ដែលរលាកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
នោះ ការរាប់អាន ភាគរាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន
ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូច
ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បី
កើតក្នុងប្រភព ព្រោះឆ្ងោបរិតក្កៈនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន
។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ

របៀបត្រាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាជនីយ៍

កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ វិចិត្តវិចារកំ
 រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ណេនំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ
 សម្មយុត្តា ។

[៥០៦] តត្ថ កតតមា ករុណា ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យិស្មី សមយេ រូបបឋមិយា មក្ខំ ការវតិ វិវិច្ឆេវ
 ការមហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេវោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្មីវ រូបាវចរស្មី កុសលស្មី កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ ការមហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ណេនំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ ករុណា ករុណាយនា ករុណា-
 យិតត្ថំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា
 អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ

របៀបត្រាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាជនីយ៍

ព្រោះម្យ៉ាងវិញ្ញាណនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុក្ខតិយដ្ឋាន ។ បេ ។
 តតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។ ចតុត្ថដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកប
 ដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវិបាកចេតុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាភាររាប់អាន ភាព
 នៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៦] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមន្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបក៏
 កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះស្លាប់ចាក
 តាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកបដោយ
 ករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវិបាកចេតុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាភារអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា

កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបបឋមិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតក្កវិចារាទំ រូបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ វិតក្កវិចារាទំ រូបសមា ។ បេ ។
 ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ក-
 រុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្ថំ ករុណា ចេតោ-
 វិមុត្តិ អយំ រូបតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុ-
 ណាយ សម្បយុត្តា ។

[២០៧] តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបឋមិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេវ
 តាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមក្ខ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរម្ងាប់វិក្កុននិង
 វិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ខុតិយដ្ឋាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខោចកើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះរម្ងាប់វិក្កុននិងវិចារ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខុតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ តតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។
 ចក្ខុដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកបដោយករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវិបាក-
 គុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការគោណិត អាគារគោណិត ភាពនៃការគោណិត ការគោណិតតាមរូ-
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[២០៧] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខ ដើម្បីកើតក្នុង
 ប្រភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សកើតមាន ។ បេ ។

អប្បបរមាវិចិត្ត អភិសេសាធម្មា

អភិក្ខេបៈកំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមុទិតា
 ព្រោះភាពនៃកម្មជាត្រូវចែកសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ
 ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញ
 ទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកំភើត
 មាន ។ បេ ។ អភិក្ខេបៈកំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល
 ភិក្ខុ ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចក្កត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក
 ប្រកបដោយមុទិតា ព្រោះភាពនៃកម្មជាត្រូវចែកសលនោះឯង ដែល
 លោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការ
 រីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

អប្បបរមាវិចិត្ត អភិសេសាធម្មា

អភិក្ខេបៈកំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមុទិតា
 ព្រោះភាពនៃកម្មជាត្រូវចែកសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ
 ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញ
 ទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកំភើត
 មាន ។ បេ ។ អភិក្ខេបៈកំភើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល
 ភិក្ខុ ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចក្កត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក
 ប្រកបដោយមុទិតា ព្រោះភាពនៃកម្មជាត្រូវចែកសលនោះឯង ដែល
 លោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការ
 រីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតនាវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

[៥០៨] តត្ថ កតតា ឧបេត្តា ។ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូបបបតិយា មត្តំ ភាវេតិ សុខស្ស ច
 បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ឧបេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចាកំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧបេត្តាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ ឧបេត្តា ឧបេត្តាយថា ឧ-
 បេត្តាយិតត្ថំ ឧបេត្តា ចេតោវម្មតិ អយំ វុច្ចតិ ឧ-
 បេត្តា អវិសេសា ធម្មា ឧបេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៩] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា
 ករុណា មុទិតា ឧបេត្តា ។

[៥១០] តត្ថ កតតា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ
 នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិចាកំ ទិដ្ឋធម្មសុ-
 ខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ

[៥០៨] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបករ
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា
 ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏កើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថជ្ជាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្ម ជា
 រូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្រងើយ អាត្មាព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការរតោះ
 ភើយ ចេតោវម្មតិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៩] អប្បមញ្ញ ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
 មេត្តា ១ ។

[៥១០] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរជ្ជាន ជាភិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់បាតភាពទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់នាទ

មេត្តាយោ មេត្តាយិតត្ថំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អរិ
 វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ
 នាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិគត្តវិ-
 ចារាទំ វុបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយោ មេត្តាយិតត្ថំ
 មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា
 ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា កុ-
 ណា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា មុទិសា ។ បេ ។ តត្ថ
 កតតមា ឧបេក្ខា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ
 ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ
 ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សុខស្ស ច
 បរោណា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា
 ឧបេក្ខាយោ ឧបេក្ខាយិតត្ថំ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ

អាគារាប័កាន ភាពនៃការរាប់អាទ ការរាប់កេ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញាតាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល តាំងមិនមែនកម្មវិចារក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ព្រោះម្សៅវិគត្តនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន ។ បេ ។
 តតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។ ចតុត្ថដ្ឋាន ប្រកប
 ដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាទ អាគារាប័កាន ភាពនៃការ
 រាប់អាទ ការរាប់កេ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 តាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តា
 អប្បមញ្ញាតាំងនោះ កុណា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញា
 តាំងនោះ មុទិសា តើដូចម្តេច ។ បេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាតាំងនោះ
 ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 រូបាវចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល តាំងមិនមែន
 កម្មវិចារក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្ថដ្ឋាន ប្រកបដោយឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការប្រាជ្ញើយ
 អាគារាប្រាជ្ញើយ ភាពនៃការប្រាជ្ញើយ ការរាប់កេ ចេតោវិមុត្តិ ណា

អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា អវសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ
សម្មយុត្តា ។

អភិធម្មកាដិនិយំ ។

[៥០០] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ។ ឥធន
ភិក្ខុ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ធិសំ ជវិត្តា
វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ
ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វធិ សព្វត្ថតាយ សញ្ញាវន្តំ
លោកំ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា វិបុលេន មហគ្គ-
តេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្តា
វិហារតិ ។ ករុណាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ
ធិសំ ជវិត្តា វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ
តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វធិ សព្វត្ថ-
តាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ ករុណាសហគរោទ
ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន
អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្តា វិហារតិ ។ មុទិតាសហគរោទ
ចេតសា ឯកំ ធិសំ ជវិត្តា វិហារតិ តថា ធុតិយំ
តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ

នេះហៅថា ឧបេក្ខា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយឧបេក្ខា ។

ចប់ អភិធម្មកាដិនិយំ ។

[៥០១] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
ទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិន
មានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វ-
លោកទាំងឡាយ ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុង
ទីតាំងឡាន ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់
ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយ
ករុណា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងឡាយ ដោយការយកខ្លួនទៅ
ប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងឡាន ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយ
មុទិតា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វធនំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកំ ឧបេក្ខាសហ-
 កតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាណេន
 អវេរេន អត្យាបដ្ឋេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ ឧបេក្ខាសហ-
 កតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ឧត្ថិ-
 យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមណោ តិវិយំ
 សព្វធនំ សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកំ ឧបេក្ខាសហ-
 កតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាណេន
 អវេរេន អត្យាបដ្ឋេន ជវិត្វា វិហារតិ ។ ចតុត្ថំ អប្ប-
 មញ្ញាជំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អត្យាកតតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៥១២] សិយា កុសលា សិយា អត្យាកតតា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ឧបេក្ខា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ។ សិយា វិចាកា សិយា វិចាកធម្មធម្មា
 សិយា នេវិចាកធម្មធម្មធម្មា សិយា ឧបាទិដ្ឋ-
 ចាទាទិយា សិយា អនុបាទិដ្ឋចាទាទិយា អសង្ក-
 លិដ្ឋសង្កិលេសិកា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ

មានចិត្តប្រកបដោយមុខិតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិន
 មានភ្លឺ មិនមានព្យាបាទ ដូចយោគីកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយ
 ការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ ក៏ក្នុង
 ចិត្តប្រកបដោយទេវតា ដូចយោគីកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
 ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ដូចយោគីកាន់ទិសទាំងបួន ទិសទាំងក្រោម ទិស
 ទាំងឆ្នាំងទិសក្នុង មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមាន
 ប្រមាណ មិនមានភ្លឺ មិនមានព្យាបាទ ដូចយោគីកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញ ៤ យ៉ាង អប្បមញ្ញ ជាគុសលប្តីនាន ជាអគុសលប្តីនាន
 ជាអត្យាក្រឹតប្តីនាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្តីនាន ជាអរណៈប្តីនាន ។

[៥១២] ពួកអប្បមញ្ញ ជាគុសល ក៏មាន ជាអត្យាក្រឹត ក៏
 មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ទេវតា ប្រកប
 ដោយអនុក្ខមសុខវេទនា ។ អប្បមញ្ញ ជាវិចាកក៏មាន មានវិចាកធម៌
 ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិចាក ទាំងមិនមែនមានវិចាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយគិលេសមានគណ្តាជាដើមកាន់យក ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយគិលេសមាន
 គណ្តាជាដើមមិនបានកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុក្ខទាន ដែល
 មិនសង្ខត តែគួរដល់សេចក្តីសង្ខត ក៏មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣

សិយា សវិតត្តាសវិចារា សិយា វវិតត្តាវិចារា ។
 សិយា អវិតត្តាវិចារា ឧបេត្តា អវិតត្តាវិចារា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិ-
 យា សុខសហគតា ន ឧបេត្តាសហគតា សិយា
 ន វត្តញ្ចា បីតិសហគតាតិ ឧបេត្តា ឧបេត្តាសហ-
 គតា ។ នេវ នស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចា
 នេវ នស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចាហេតុកា
 សិយា អាចយតាមិនោ សិយា នេវាចយតាមិនោ
 និបចយតាមិនោ នេវ សេត្តា នសេត្តា ម-
 ហក្កតា ន វត្តញ្ចា បរិគ្គារម្មណាតិបិ មហក្កតារម្ម-
 ណាតិបិ អប្បមាណារម្មណាតិបិ មជ្ឈិមា អនិយតា
 ន វត្តញ្ចា មគ្គារម្មណាតិបិ មក្កហេតុកាតិបិ មគ្គា-
 ទិបតិនោតិបិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា អនុប្បដ្ឋា
 សិយា ឧប្បនិដោ សិយា អតីតា សិយា អនា-
 គតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណា-
 តិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាតិបិ សិ-
 យា អជ្ឈត្តា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តា-
 ហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារកៈមាន មិនមានវិតក្កៈមានស្រីមក
 វិចារកៈមាន មិនមានវិតក្កៈមិនមានវិចារកៈមាន ឧបេត្តា មិនមានវិតក្កៈ
 មិនមានវិចារៈ ។ អប្បមញ្ញា ព្រឡំដោយបីតិកៈមាន ព្រឡំដោយ
 សុខ តែមិនព្រឡំដោយឧបេត្តាកៈមាន មិនគួរពោលថា ព្រឡំដោយ
 បីតិកៈមាន ឧបេត្តា ព្រឡំដោយឧបេត្តា ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះ
 ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា ដល់ទូតការសន្សំ (ទូតក្នុងលេស)
 ក៏មាន មិនដល់ទូតការសន្សំ ទាំងមិនដល់ទូតការមិនសន្សំ មិនមែនជា
 របស់សេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខបុគ្គល ដល់ទូតភាពធំ មិន
 គួរពោលថា មានការម្នាក់ដ៏តូចឆ្មារផង ថា មានការម្នាក់ដល់ទូតភាព
 ធំផង ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផង ជាតណ្ហាល ជាសភាព
 មិនទៀង មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាហេតុ
 ផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ដែលកើតហើយក៏មាន មិនទាន់
 កើតក៏មាន បម្រុងនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានកា-
 រម្នាក់ជាអនាគតផង មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាទាន់ក្នុងក៏មាន
 ជាទាន់ក្រៅក៏មាន ជាទាន់ក្នុងនិងទាន់ក្រៅ មានការម្នាក់ជាទាន់ក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[៥១៣] មេត្តា ហេតុ តិស្សោ អប្បមញ្ញ-

យោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។

មេត្តា ហេតុ ថេវ សហេតុកា តិស្សោ អប្បមញ្ញ-

យោ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ

សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ មេត្តា ហេតុ

ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តិស្សោ អប្បមញ្ញយោ

ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេ-

តុសម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ តិស្សោ អប្ប-

មញ្ញយោ ន ហេតុ សហេតុកា មេត្តា ន វត្តញ្ចា

ន ហេតុ សហេតុកាតិមិ ន ហេតុ អហេតុ-

កាតិមិ ។

[៥១៤] សម្បជ្ជយា សង្ខតា អនិទស្សនា

អប្បដិយា អរូទា លោភិយា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា

កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ នោ អាសវំ សាសវំ

អាសវិវិជ្ជយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវំ ថេវ សាសវំ

ចាតិ សាសវំ ថេវ នោ ច អាសវំ ន វត្តញ្ចា

[៥១៥] មេត្តា ជាហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិនមែនហេតុ ។

ពួកអប្បមញ្ញ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។

មេត្តា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិន

គួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។ មេត្តា ជាហេតុ

ទាំងប្រកបដោយហេតុ អប្បមញ្ញ ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង

ប្រកបដោយហេតុទេ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។

អប្បមញ្ញ ព មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ

មេត្តា មិនគួរពោលថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង

ហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងអស់ហេតុផ្សេងៗផង ។

[៥១៦] ពួកអប្បមញ្ញ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យគាត់

តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ អត

រូប ជាលោភិយ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិន

គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ពួកអប្បមញ្ញ មិនមែនអាសវៈ

គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោល

ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈឡើយ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ មិនគួរពោលថា

អាសវា ថេវ អាសវាសម្បយុត្តា ចាតិមិ អាសវាសម្ប-
 យុត្តា ថេវ នោ ច អាសវាតិមិ អាសវាសម្បយុត្ត-
 សាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ គុដ្ឋា
 ។ បេ ។ នោ ឌុយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ ធិវណា ។ បេ ។ នោ បកមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋាថា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តាទុ-
 បវវត្តនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាថា ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋា-
 ធនសហកុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្បដ្ឋាថាទុបវវត្តនោ ពា-
 ហិក ទុច្ចាទា សំយា ឧចាទិដ្ឋា សំយា ឧទុច្ចា-
 ទិដ្ឋា ។ ទុច្ចាទាថា ។ បេ ។ នោ កិលេសា ។ បេ ។

(៥១៥) ន ធស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន ធស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា
 ន ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សំយា សវិតក្កា សំយា អវិតក្កា ឧ-
 បេត្តា អវិតក្កា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សំយា
 សវិតាវា សំយា អវិតាវា ឧបេត្តា អវិតាវា ។

ជាអាសវា តាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសវៈផងទេ ប្រាសចាកអាសវៈ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈ ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 គន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនឈ្មោះ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបកមាសៈ ។ បេ ។ ប្រកបដោយ
 អារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត
 តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ច្រឡំ
 តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាតាំងក្រៅ
 មិនមែនទុច្ចាទា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យក
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមមិនបានកាន់យក
 ក៏មាន ។ មិនមែនទុច្ចាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

(៥១៥) ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះដោយឧស្សនៈ មិនគួរលះ
 ដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយឧស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះ
 ដោយភាវនា ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈក៏មាន ។ បេត្តា មិនមានវិតក្កៈ ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បេត្តា មិនមានវិចារៈ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា សប្បតិកោ សិយោ
 អប្បតិកា ឧបេក្ខា អប្បតិកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិយា ន បីតិ-
 សហគតា ឧបេក្ខា ន បីតិសហគតា ។ តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ សុខសហគតា ឧបេក្ខា ន សុខ-
 សហគតា ។ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាសហគតា តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន រូបាវចន ន អរូបាវចន បរិយាបដ្ឋា អនិយ្យា-
 និកា អនិយតា សឧត្តក អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ សមញ្ញោ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

អប្បមញ្ញ ៣ ប្រភេទដោយបីតិកំមាន មិនមានបីតិកំមាន ទេវេក្ខា
 មិនមានបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំដោយបីតិកំមាន មិនច្រឡំដោយ
 បីតិកំមាន ទេវេក្ខា មិនច្រឡំដោយបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំ
 ដោយសុខ ទេវេក្ខា មិនច្រឡំដោយសុខ ។ ទេវេក្ខា ច្រឡំដោយ
 ទេវេក្ខា អប្បមញ្ញ ៣ មិនច្រឡំដោយទេវេក្ខា ។ អប្បមញ្ញ មិន
 មែនតាមវិចារ តែជាវត្ថុវិចារ មិនមែនអវត្ថុវិចារ តែជាបរិយាបដ្ឋា
 ជាអនិយ្យាវចនៈ ជាអនិយតៈ ជាសឧត្តកៈ ជាអរណាតិ ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។

ចប់ អប្បមញ្ញវិវត្តោ ។

អភិធម្មបិដក
វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ
មាតិកាបត្តានិ

មាតិកា	អង្កេ
បច្ចយាការវិភង្គោ	
បច្ចយាការវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេសា ១៧
	កុសលនិទ្ទេសា ៣៥
	អព្យាកកនិទ្ទេសា ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេសា ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១២៥

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម ១៣១
	អភិធម្មភាគនិយម ១៥៥
	បញ្ចាបច្ចកៈ ១៦២

អភិធម្មបិដក
វិភង្គ ទុតិយភាគ
សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	ទំព័រ
បច្ចយាការវិភង្គោ	
បច្ចយាការវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេស ១៧
	កុសលនិទ្ទេស ៣៥
	អព្យាកកនិទ្ទេស ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេស ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១២៥

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ	សុត្តន្តភាគនិយម ១៣១
	អភិធម្មភាគនិយម ១៥៥
	បញ្ចាបច្ចកៈ ១៦២

មាតិកាបញ្ជី

មាតិកា អង្កេ

សម្បជញ្ញវិភង្គ

សម្បជញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៦៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៧៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៨៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៩៥
	បញ្ចាប្បចកៈ	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	២០៩
	អភិធម្មភាគនិយម	២១៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	២២១

សង្ខិកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

សម្បជញ្ញវិភង្គ

សម្បជញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៦៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៧៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ

ឥទ្ធិបាទវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	១៨៧
	អភិធម្មភាគនិយម	១៩៥
	បញ្ចាប្បចកៈ	២០៤

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ

ពោជ្ឈង្គវិភង្គ	សុត្តន្តភាគនិយម	២០៩
	អភិធម្មភាគនិយម	២១៤
	បញ្ចាប្បចកៈ	២២១

មាតិកាបង្គោល

មាតិកា	អង្គ
--------	------

មគ្គវិភង្គ

មគ្គវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៦
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៣០
	បញ្ញាបច្ចកំ	២៤០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២៤៥
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៩១
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	៣១២
	អភិធម្មកថាជនីយំ	៣២២
	បញ្ញាបច្ចកំ	៣៣៦

សន្និក្ខប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	ទំព័រ
--------	-------

មគ្គវិភង្គ

មគ្គវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២២៦
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៣០
	បញ្ញាបច្ចកៈ	២៤០

ឈានវិភង្គ

ឈានវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	២៤៥
	អភិធម្មកថាជនីយំ	២៩១
	បញ្ញាបច្ចកៈ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភង្គ

អប្បមញ្ញវិភង្គ	សុត្តន្តកថាជនីយំ	៣១២
	អភិធម្មកថាជនីយំ	៣២២
	បញ្ញាបច្ចកៈ	៣៣៦

វិទ្យាបិដក	អវិទ្យាបិដក	អង្គ	រដ្ឋលេខាយ
សុត្តន្តកថាដ្ឋ	អភិធម្មមាគិកា	៧	១
បច្ចយាការិកថ្ត	បច្ចយាការិកថ្ត		
អកុសលនិទ្ទេស	អកុសលនិទ្ទេស	២៧	១
សង្ខារេ ។	សង្ខារេ		
អវិជ្ជាហេតុកា	អវិជ្ជាហេតុកា	៣០	៥
វិញ្ញាណំ ។	វិញ្ញាណំ ។	៦០	១៦
សង្ខារេ ។	សង្ខារេ	១១២	៨
ហោតីតិ	ហោតីតិ	១៣០	១១
ឯវំ	ឯវំ	១៥២	១៣
បធានសង្ខារេ	បធានសង្ខារេ ។	១៧២	១៧
សម្មាសមាធិ	សម្មាសតិ	២៣២	១០
កុសលេសុធម្មេសុ	កុសលេសុ ធម្មេសុ	២២៦	១២
ឈានវិកថ្ត	ឈានវិកថ្ត	២៦៧	១
អភិធម្មកាដ្ឋ	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥	១

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
នៅសញ្ញានាសញ្ញាភព	នៅសញ្ញានាសញ្ញាភព	៥	៣
សេចក្តីតានតឹងចិត្ត	សេចក្តីតានតឹងចិត្ត		
សេចក្តីចង្អៀតចង្អៀលចិត្ត	សេចក្តីចង្អៀតចង្អៀលចិត្ត	៨	៣
សុត្តន្តកថាដ្ឋ	អភិធម្មមាគិកា	៧	១
តើដូចម្តេច	តើដូចម្តេច ។	២២	៤
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ	ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។	៣២	៣
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។	ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បេ ។	៣២	១៣
អាយតនៈ	អាយតនៈ ៦	៣៧	១២
បណ្តាកុសលទាំងមូល	បណ្តាកុសលមូល	៧៦	៨
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន	នាមកើតមាន		
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ	ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ	៨២	៦
កុសលនិទ្ទេស	អព្យាកតនិទ្ទេស	៨៧	១
ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ	ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិស្ងាត់		
។ បេ ។	ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។	១១៨	៤
ការឃើញត្រូវ	ការឃើញត្រូវ ណា	១៥២	១៨

សង្ខេបប្រាសាទពាក្យខុស - ត្រូវ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
បញ្ជាបច្ចេក	បញ្ជាបច្ចេកៈ	១៦៥	១
ដោយអកុសលមូលនោះ	ដោយខន្ធនោះ	១៧០	៧
សម្បជ្ឈានវិភង្គ	វិទ្យុបាទវិភង្គ	១៨៧	១
និងបធានសង្ខារ ។	និងបធានសង្ខារ ដោយ ប្រការដូច្នេះ ។	១៩៨	៦
សេចក្តីព្យាយាម	ការប្រាព្ធព្យាយាម	២១៥	១១
បានដល់ការប្រាព្ធ	បានដល់ការប្រាព្ធព្យាយាម		
ព្យាយាម ។ បេ ។	ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។	២៥៨	២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧១	១១
រលត់	រលត់ ខ្ចាត់ចេញ	២៧១	១២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧២	១២
បីតិ សេចក្តីផ្តុំចិត្ត	បីតិ (សេចក្តីផ្តុំចិត្ត)	២៧៨	១៥
ចិត្តកក្កតា	ចិត្តកក្កតា ក៏រឹតតែមាន	២៩៦	៨
ព្រោះស្ងាត់បាត	ស្ងាត់បាត	៣៣១	១២